

नालन्दा-बैद्यनागरी-पालि-ग्रन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छवक-सत्तक-अट्ठकनिपात्ता)

पद्यानसंसोधको

भिक्षु जगदीशकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु० २५०४

बि० २०१७

१९९०

वितरक
मोतीलाल बनारसोदास,
नेपाली खपरा,
पोस्ट बाक्स नं० ७५,
वाराणसी,
(भारत)

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasīkṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā

veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Niroḍḍaṃ paramaṃ sukhaṃ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Chakka-nipāta*, *Sattaka-nipāta* and *Aṭṭhaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakūṭa Government publication, 1926; Sinhalese—edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1896, 1899).

• •

• •

• •

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60.

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अष्टांगसूत्रनिकाय के छक्क निपात, सत्तक निपात तथा अष्टक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनसे विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-संस्करण, छट्ट-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमिन्न महानायक बेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० ए० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९६, १८९९)।

**

**

**

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL ‘A

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kâ कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
 ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क kka	क्य ñca	द dva	म mba
क्क kkhā	क्य ñcha	ध dhya	म्ब mbha
क्य kya	क्य ñja	ध्व dhva	म्म mma
कि kri	क्य, क्य ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट, टट ṭṭa	न्त्वा ntva	म्ह mha
क्व kva	ट, टट ṭṭha	न्व nthā	म्य yya
क्य khya	ड, डड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
क्व khva	ड, डड ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग gga	ण ṇṭa	न्व ndha	ल्य lya
ग्य ggha	ण ṇṭha	न्न, न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्क ṅkha	त tta	फ्फ ppha	स्न sna
ङ्क, ङग ṅga	त ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्क, ङव ṅgha	त tva	प्ल pla	स्स ssa
क्व cca	त्य tyā	ब्ब bba	स्म sma
क्क ccha	त्र tra	ब्ब bbha	स्व sva
ज्ज jja	द, दद dda	ब्य bya	ह्य hma
ज्ज, ङक jjha	द ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ı=ä; ı=i; ı=ī; ı=u; ı=ū; ı=e; ı=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अङ्गुत्तरनिकाय)

सूची

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेव्यवग्गो

१. पठमआहुनेव्यसुत्तं
२. दुतियआहुनेव्यसुत्तं
३. इन्द्रियसुत्तं
४. बलसुत्तं
५. पठमआजानीयसुत्तं
६. दुतियआजानीयसुत्तं
७. ततियआजानीयसुत्तं
८. अनुत्तरियसुत्तं
९. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं
१०. महानामसुत्तं

तस्सुद्धानं

२. सारणीयवग्गो

१. पठमसारणीयसुत्तं
२. दुतियसारणीयसुत्तं
३. निस्सारणीयसुत्तं
४. भइकसुत्तं
५. अनुतप्पियसुत्तं
६. नकुलपितुसुत्तं
७. सोप्पसुत्तं
८. मच्छबन्धसुत्तं
९. पठममरणस्सतिसुत्तं

पिट्ठक

३

३

३

५

५

५

६

६

७

७

७

११

११

११

१२

१३

१५

१६

१७

२०

२२

२४

१०. दुतियमरणस्सतिसुत्तं
- तस्सुद्धानं

३. अनुत्तरियवग्गो

१. सामकसुत्तं
२. अपरिहानियसुत्तं
३. भयसुत्तं
४. हिमवन्तसुत्तं
५. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं
६. महाकच्चानसुत्तं
७. पठमसमयसुत्तं
८. दुतियसमयसुत्तं
९. उदायीसुत्तं
१०. अनुत्तरियसुत्तं

तस्सुद्धानं

४. वेवतावग्गो

१. सेखसुत्तं
२. पठमअपरिहानसुत्तं
३. दुतियअपरिहानसुत्तं
४. महामोग्गल्लानसुत्तं
५. विज्जाभागियसुत्तं
६. विवादमूलसुत्तं
७. दानसुत्तं
८. अत्तकारीसुत्तं

पिट्ठक

२६

२८

२८

२८

३०

३०

३१

३१

३३

३६

३८

४०

४२

४६

४६

४६

४७

४७

५०

५०

५१

५१

५३

	पिड्डका		पिड्डका
६. निदानसुत्तं	५४	७. देवतावगो	१२५
१०. किमिलसुत्तं	५५	१. अनागामिफलसुत्तं	१२५
११. दारुक्खन्धसुत्तं	५५	२. अरहत्तसुत्तं	१२५
१२. नागितमुत्तं	५६	३. मित्तसुत्तं	१२५
तत्सुद्धानं	५६	४. सङ्गणिकारामसुत्तं	१२६
५. धम्मिकवगो	५६	५. देवतासुत्तं	१२७
१. नागसुत्तं	५६	६. समाधिसुत्तं	१२८
२. मिगसालासुत्तं	६२	७. सक्खिभम्बसुत्तं	१२९
३. इणसुत्तं	६५	८. बलसुत्तं	१३०
४. महाचुन्दसुत्तं	६८	९. पठमतज्ज्ञानसुत्तं	१३०
५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं	७०	१०. दुतियतज्ज्ञानसुत्तं	१३१
६. दुतियसन्दिट्टिकसुत्तं	७१	तत्सुद्धानं	१३१
७. खेमसुत्तं	७२	८. अरहत्तवगो	१३१
८. इन्द्रियसंवरसुत्तं	७३	१. दुक्खसुत्तं	१३१
९. आनन्दसुत्तं	७४	२. अरहत्तसुत्तं	१३२
१०. खत्तियसुत्तं	७५	३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं	१३२
११. अप्पमादसुत्तं	७७	४. सुखसोमनस्ससुत्तं	१३३
१२. धम्मिकसुत्तं	७८	५. अधिगमसुत्तं	१३३
तत्सुद्धानं	८५	६. महन्तत्तसुत्तं	१३४
६. महावगो	८५	७. पठमनिरयसुत्तं	१३४
१. सोणसुत्तं	८५	८. दुतियनिरयसुत्तं	१३४
२. फग्गुनसुत्तं	९०	९. अग्गधम्मसुत्तं	१३५
३. छळभिजातिसुत्तं	९३	१०. रत्तिदिवससुत्तं	१३५
४. आसवसुत्तं	९६	तत्सुद्धानं	१३६
५. दारुक्खम्मिकसुत्तं	९६	९. सीतिवगो	१३६
६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं	१०१	१. सीतिभावसुत्तं	१३६
७. मज्झेसुत्तं	१०६	२. आवरणसुत्तं	१३७
८. पुरिसिन्द्रियञ्जाणसुत्तं	१०८	३. बोरोपितसुत्तं	१३७
९. निब्बेधिकसुत्तं	११५	४. सुस्सूसतिसुत्तं	१३८
१०. सीहनादसुत्तं	१२१	५. अप्पहायसुत्तं	१३८
तत्सुद्धानं	१२४		

६. पहीनसुत्तं	पिढुक्का १३६	१०. उद्धच्चसुत्तं	पिढुक्का १४७
७. अभब्बसुत्तं	१३६	तस्सुद्धानं	१४७
८. पठमअभब्बट्ठानसुत्तं	१३६	१२. सामञ्जावग्गो	१४८
९. दुतियअभब्बट्ठानसुत्तं	१३६	१. कायानुपस्सीसुत्तं	१४८
१०. ततियअभब्बट्ठानसुत्तं	१४०	२. धम्मानुपस्सीसुत्तं	१४८
११. चतुत्थअभब्बट्ठानसुत्तं	१४०	३. तपुस्ससुत्तं	१४८
तस्सुद्धानं	१४०	४-२३. भल्लिकादिसुत्तानि	१४९
१०. आनिसंसवग्गो	१४१	१३. रागपेय्यालं	१४९
१. पातुभावसुत्तं	१४१	७. सत्तकनिपातो	
२. आनिसंससुत्तं	१४१	१. धनवग्गो	१५१
३. अनिच्चसुत्तं	१४१	१. पठमपियसुत्तं	१५१
४. दुक्खसुत्तं	१४२	२. दुतियपियसुत्तं	१५१
५. अनत्तसुत्तं	१४२	३. सङ्खित्तबलसुत्तं	१५२
६. निब्बानसुत्तं	१४२	४. वित्थतबलसुत्तं	१५२
७. अनवत्थितसुत्तं	१४२	५. सङ्खित्तधनसुत्तं	१५३
८. उक्खित्तासिकसुत्तं	१४३	६. वित्थतधनसुत्तं	१५४
९. अतम्मयसुत्तं	१४३	७. उग्गसुत्तं	१५५
१०. भवसुत्तं	१४३	८. संयोजनसुत्तं	१५६
११. तण्हासुत्तं	१४४	९. पहानसुत्तं	१५६
तस्सुद्धानं	१४४	१०. मच्छरियसुत्तं	१५७
११. तिकवग्गो	१४४	तस्सुद्धानं	१५७
१. रागसुत्तं	१४४	२. अनुसयवग्गो	१५७
२. दुच्चरितसुत्तं	१४५	१. पठमअनुसयसुत्तं	१५७
३. वितक्कसुत्तं	१४५	२. दुतियअनुसयसुत्तं	१५७
४. सञ्जासुत्तं	१४५	३. कुलसुत्तं	१५८
५. धातुसुत्तं	१४६	४. पुग्गलसुत्तं	१५८
६. अस्सादसुत्तं	१४६	५. उदकूपमासुत्तं	१५९
७. अरतिसुत्तं	१४६	६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं	१६१
८. सन्तुट्ठितासुत्तं	१४६	७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं	१६१
९. दोवचस्सतासुत्तं	१४७		

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
८. अनत्तानुपस्सीसुत्तं	१६२	५. महायज्जवग्गो	१८३
९. निब्बानसुत्तं	१६२	१. सत्तविज्जाणट्ठितिसुत्तं	१८३
१०. निद्दसवत्थुसुत्तं	१६२	२. समाधिपरिक्खारसुत्तं	१८४
तत्सुद्धानं	१६३	३. पठमअग्गिसुत्तं	१८४
३. वज्जिसत्तकवग्गो	१६३	४. दुतियअग्गिसुत्तं	१८४
१. सारन्ददसुत्तं	१६३	५. पठमसज्जासुत्तं	१८८
२. बस्सकारसुत्तं	१६४	६. दुतियसज्जासुत्तं	१८८
३. पठमसत्तकसुत्तं	१६८	७. मेथुनसुत्तं	१९४
४. दुतियसत्तकसुत्तं	१६९	८. संयोगसुत्तं	१९६
५. ततियसत्तकसुत्तं	१६९	९. दानमहप्फलसुत्तं	१९७
६. बोज्जङ्गसुत्तं	१७०	१०. नन्दमातासुत्तं	२००
७. सज्जासुत्तं	१७०	तत्सुद्धानं	२०४
८. पठमपरिहानिसुत्तं	१७१	६. अब्ब्याकतवग्गो	२०४
९. दुतियपरिहानिसुत्तं	१७१	१. अब्ब्याकतसुत्त	२०४
१०. विपत्तिसुत्तं	१७३	२. पुरिसगतिसुत्तं	२०६
११. पराभवसुत्तं	१७३	३. तिस्सब्रह्मासुत्तं	२०९
तत्सुद्धानं	१७४	४. सीहसेनापतिसुत्तं	२१३
४. देवतावग्गो	१७४	५. अरक्खेथ्यसुत्तं	२१६
१. अप्पमादगारवमुत्तं	१७४	६. किमिलसुत्तं	२१७
२. हिरीगारवमुत्तं	१७५	७. सत्तधम्मसुत्तं	२१८
३. पठमसोवचस्सतासुत्तं	१७५	८. पचलायमानसुत्तं	२१८
४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं	१७६	९. मेत्तसुत्तं	२२१
५. पठममित्तसुत्तं	१७७	१०. भरियासुत्तं	२२३
६. दुतियमित्तसुत्तं	१७७	११. कोधनसुत्तं	२२५
७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं	१७८	तत्सुद्धानं	२२९
८. दुतियपटिसम्भिदासुत्तं	१७८	७. महावग्गो	२२९
९. पठमवससुत्तं	१७९	१. हिरीओत्तप्पसुत्तं	२२९
१०. दुतियवससुत्तं	१७९	२. सत्तसुरियसुत्तं	२३०
११. पठमनिद्दससुत्तं	१७९	३. नगरोपमसुत्तं	२३४
१२. दुतियनिद्दससुत्तं	१८१	४. धम्मज्झसुत्तं	२३९
तत्सुद्धानं	१८३		

५. पारिछत्तकसुत्तं	विद्वङ्का २४२	१०. आहुनेय्यवग्गो	विद्वङ्का २६६
६. सक्कच्चसुत्तं	२४५	तस्सुद्धानं	२६८
७. भावनासुत्तं	२४६	११. रागपेय्यालं	२६८
८. अग्गिक्खन्धोपमसुत्तं	२५१		
९. सुनेत्तसुत्तं	२५६	८. अट्ठकनिपातो	
१०. अरकसुत्तं	२५७	१. मेत्तावग्गो	२७०
तस्सुद्धानं	२६०	१. मेत्तासुत्तं	२७०
८. विनयवग्गो .	२६०	२. पञ्जासुत्तं	२७१
१. पठमविनयधरसुत्तं	२६०	३. पठमअप्पियसुत्तं	२७४
२. दुतियविनयधरसुत्तं	२६१	४. दुतियअप्पियसुत्तं	२७५
३. ततियविनयधरसुत्तं	२६१	५. पठमलोकधम्मसुत्तं	२७५
४. चतुत्थविनयधरसुत्तं	२६१	६. दुतियलोकधम्मसुत्तं	२७६
५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं	२६२	७. देवदत्तविपत्तिसुत्तं	२७८
६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं	२६२	८. उत्तरविपत्तिसुत्तं	२७९
७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं	२६२	९. नन्दसुत्तं	२८३
८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं	२६२	१०. कारण्डवसुत्तं	२८४
९. सत्थुसासनसुत्तं	२६३	तस्सुद्धानं	२८७
१०. अधिकरणसमथसुत्तं	२६३	२. महावग्गो	२८७
तस्सुद्धानं	२६४	१. वेरञ्जसुत्तं	२८७
९. समणवग्गो	२६४	२. सीहसुत्तं	२८३
१. भिक्खुसुत्तं	२६४	३. अस्साजानीयसुत्तं	३००
२. समणसुत्तं	२६४	४. अस्सखळुङ्कसुत्तं	३०१
३. ब्राह्मणसुत्तं	२६४	५. मलसुत्तं	३०५
४. सोत्तियसुत्तं	२६४	६. दूतेय्यसुत्तं	३०५
५. न्हातकसुत्तं	२६४	७. पठमबन्धनसुत्तं	३०६
६. वेदगूसुत्तं	२६५	८. दुतियबन्धनसुत्तं	३०६
७. अरियसुत्तं	२६५	९. पहारादसुत्तं	३०६
८. अरहासुत्तं	२६५	१०. उपोसथसुत्तं	३१२
९. असद्वम्मसुत्तं	२६५	तस्सुद्धानं	३१५
१०. सद्वम्मसुत्तं	२६५	३. गहपतिवग्गो	३१५
तस्सुद्धानं	२६५	१. पठमउग्गसुत्तं	३१५

	विद्वत्		विद्वत्
२. दुतियउगसुत्तं	३१८	८. नकुलमातासुत्तं	३६२
३. पठमहत्थकसुत्तं	३२१	९. पठमइधलोकिकसुत्तं	३६४
४. दुतियहत्थकसुत्तं	३२३	१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं	३६६
५. महानामसुत्तं	३२४	तस्सुदानं	३६८
६. जीवकसुत्तं	३२५	६. गोतमीवग्गो	३६८
७. पठमबलसुत्तं	३२६	१. गोतमीसुत्तं	३६८
८. दुतियबलसुत्तं	३२६	२. ओवादसुत्तं	३७३
९. अक्खणसुत्तं	३२८	३. सङ्खित्तसुत्तं	३७४
१०. अनुएद्धमहावितक्कसुत्तं	३३०	४. दीघजाणुसुत्तं	३७५
तस्सुदानं	३३६	५. उज्जयसुत्तं	३७८
४. दानवग्गो	३३६	६. भयसुत्तं	३८१
१. पठमदानसुत्तं	३३६	७. पठमआहुनेय्यसुत्तं	३८२
२. दुतियदानसुत्तं	३३७	८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं	३८२
३. दानवत्थुसुत्तं	३३७	९. पठमपुग्गलसुत्तं	३८३
४. खेत्तसुत्तं	३३७	१०. दुतियपुग्गलसुत्तं	३८३
५. दानूपपत्तिसुत्तं	३३९	तस्सुदानं	३८४
६. पुञ्जकिरियवत्थुसुत्तं	३४०	७. भूमिचालवग्गो	३८४
७. सप्पुरिसदानसुत्तं	३४२	१. इच्छासुत्तं	३८४
८. सप्पुरिससुत्तं	३४३	२. अलंसुत्तं	३८६
९. अभिसन्दसुत्तं	३४४	३. सङ्खित्तसुत्तं	३८८
१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं	३४५	४. गयासीससुत्तं	३९१
तस्सुदानं	३४६	५. अभिभायतनसुत्तं	३९३
५. उपोसथवग्गो	३४७	६. विमोक्खसुत्तं	३९४
१. सङ्खित्तूपोसथसुत्तं	३४७	७. अनरियवोहारसुत्तं	३९५
२. वित्थूपोसथसुत्तं	३४९	८. अरियवोहारसुत्तं	३९५
३. विसाखासुत्तं	३५२	९. पग्गिसासुत्तं	३९५
४. वासेट्ठसुत्तं	३५५	१०. भूमिचालसुत्तं	३९६
५. बोज्झसुत्तं	३५६	तस्सुदानं	४०१
६. अनुएद्धसुत्तं	३५८	८. यमकवग्गो	४०१
७. दुतियविसाखासुत्तं	३६२	१. पठमसद्धासुत्तं	४०१

२. दुतियसद्धासुत्तं	विद्वङ्गा ४०२	२. पुण्णियसुत्तं	विद्वङ्गा ४१६
३. पठममरणस्सतिसुत्तं	४०३	३. मूलकसुत्तं	४२०
४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं	४०६	४. चोरसुत्तं	४२१
५. पठमसम्पदासुत्तं	४०८	५. समणसुत्तं	४२२
६. दुतियसम्पदासुत्तं	४०९	६. यससुत्तं	४२२
७. इच्छासुत्तं	४११	७. पत्तनिकुज्जनसुत्तं	४२६
८. अलंसुत्तं	४१३	८. अप्पसादपवेदनीयसुत्तं	४२६
९. परिहानसुत्तं	४१५	९. पटिसारणीयसुत्तं	४२७
१०. कुसीतारम्भवत्युसुत्तं	४१५	१०. सम्मावत्तनसुत्तं	४२८
तत्सुद्धानं	४१८	तत्सुद्धानं	४२८
६. सतिवग्गो	४१८	१०. सामञ्जसवग्गो	४२८
१. सतिसम्पज्जसुत्तं	४१८	११. रागपेग्गालं	४२९

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(छक्क-सत्तक-प्रट्ठकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

B. vol II, 247
R. vol. III, 279

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो” ३
होति पाहुनेय्यो दक्खिण्य्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं
लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा
नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो ।
सोतेन सहं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ...
कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो 10
होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो
दक्खिण्य्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित
अभिनन्दुं ति ।

15

२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध,

B. 248,
R. 280

१. पाहुनेय्यो — सी० । २. उपेक्खको — सी० ।

भिक्षुखवे, भिक्षु अनेकविहितं इद्विविधं पञ्चनुभोति — एकोऽपि ह्रुत्वा बहुधा होति, बहुधाऽपि ह्रुत्वा एको होति; आविभावं तिरोभावं; तिरोकुट्टं^१ तिरोपाकारं तिरोपञ्चतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथवियाऽपि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके;
 5 उदकेऽपि अभिज्जमाने^२ गच्छति, सेय्यथापि पथवियं^३; आकासेऽपि पल्लङ्गेन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमेऽपि चन्दिमसुरिये एवं-महिद्विके एवंमहानुभावे पाणिना परिमसति^४ परिमज्जति; याव ब्रह्म-लोकाऽपि कायेन वसं वर्तेति ।

२. “दिब्बाय, सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
 10 उभो सद्दे सुणाति — दिब्बे च मानुसे च, ये द्वारे सन्तिके च ।

३. “परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति ।
 सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं ...
 सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं
 वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं ... विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं
 15 ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समा-
 हितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं
 वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानाति ।

४. “अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं” — एकं
 R 281 पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
 20 पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

५. “दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति
 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-
 कम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्ना-
 गता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं
 25 उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
 परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पन
 B. 249 भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता
 मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मा-
 दिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं

१ तिरोकुट्टं — ५० । २. अभिज्जमानो — सी० । ३. पथवियं — सी०, स्था०, रो० ।
 ४. परिमसति — स्था०, रो० । ५. सेय्यथीदं — ५० ।

उपपन्ना' ति । इति दिग्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

६. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, 5 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

३. इन्द्रियसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्धिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पञ्ञान्द्रि- 10 R 282 येन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति आहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्ञलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

४. बलसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो 15 होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्धा- बलेन, विरियबलेन, सतिबलेन, समाधिबलेन, पञ्ञाबलेन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं 20 लोकस्सा" ति ।

५. पठमप्राज्ञानीयसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, अञ्ञेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्सा- 1
जानीयो^२ राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अञ्ञं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोटुब्बानं, वण्णसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो

५ अज्जं त्वेव सत्त्वं गच्छति ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोटुब्बानं, खमो धम्मानं । इमेहि खो, 10 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

B. 283

६. दुतियआजानीयसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा-जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सत्त्वं गच्छति । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो 15 होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोटुब्बानं, वलसम्पन्नो च होति । इमेहि, खो भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सत्त्वं गच्छति ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु 20 आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे०... खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

७. ततियआजानीयसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा- 25 जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सत्त्वं गच्छति ।

B 251

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोटुब्बानं, जवसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R. 284

5

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे०... खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खत्तं लोकस्सा” ति ।

10

८. अनुत्तरियसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी” ति ।

९. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? 15 बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सङ्खानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति

१०. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निप्रोधा-
राम । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो, 20
खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच —

२. “यो सो, भन्ते, अरियसावको आगतफलो विज्जातसासनो,
सो कतमेन विहारेत्तं बहुलं विहरती” ति ?

l. 252,
l. 285

३. “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विज्झास्त-
सासनो, सो इमिना विहारेन बहुलं विहरति । इध, महानाम, अरिय-
सावको तथागतं अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
विज्जाचरणसम्पन्नो भुगतो लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था
5 देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको
तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न
दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगत-
मेवस्स तस्मि समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो
पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
10 धम्मूपसंहितं पामोज्जं’ । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति^१, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो^२
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो
बुद्धानुस्सति भावेति’ ।

15 ४. “पुन च परं, महानाम, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति —
‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओप-
नेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विज्झूही’ ति । यस्मि, महानाम, समये
अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धितं चित्तं
होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति;
20 उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ । उजुगतचित्तो
खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
R 286 25 विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समा-
पन्नो धम्मानुस्सति भावेति’ ।

५. “पुन च परं, महानाम, अरियसावको सङ्खं अनुस्सरति —
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो,
जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
25 30 सङ्खो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो

१. पामोज्जं — सी०, स्या०, रो० । २. वेदयति — स्या० । ३. सम्पन्नो — रो० ।

सावकसङ्को आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्गं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्गं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, 5 अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सङ्घा- 10 नुस्सति भावेति' ।

६. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि' अपरामट्टानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये 15 रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं 20 समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सीलानुस्सति भावेति' । R. 287

७. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति — 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे ! योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय 25 पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं

B. 254

१. विञ्जुप्पसट्टानि — स्या०, रो० । २. अत्तनो सीलानि — स्या०, अत्तनो सीलं — रो० ।

होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्धं । उजुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं,
लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
५ अयं वुच्चति, महानाम - 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो
चागानुस्सति भावेति' ।

८. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको देवतानुस्सति भावेति -
'सन्ति देवा चातुमहाराजिका', सन्ति देवा तार्वतिसा, सन्ति देवा यामा,
१० सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित-
वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तदुत्तरि' । यथारूपाय
सद्भाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
सद्भा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता
तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं मंविज्जति । यथारूपेण सुतेन
१५ समन्नागता ता देवता इतो^३ चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं
संविज्जति । यथारूपेण चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ
उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपो चागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
२० संविज्जती' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च
तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं
होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
होति ता देवता आरब्धं । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरिय-
सावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं ।
२५ पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो
सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम -
'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय
२७५ पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो देवतानुस्सति भावेति' ।

१ चतुमहाराजिका - सी०, स्या० रो० । २ तदुत्तरि - सी० । ३ ततो -
स्या०, रो० ।

६. “थो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विज्जात-
सासनो सो इमिना विहारेन बहुलं विहरती” ति ।

आहुनेय्यवगो पठमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे आहुनेय्या इन्द्रिय, बलानि तयो आजानीया^१ ।

अनुत्तरिय^२ अनुस्सती^३, महानामेन ते दसा ति ॥

— ० —

२. सारणीयवगो

१. षष्ठमसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया^४ । कतमे छ ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्टितं होति सब्रह्मचारीसु आवि
चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्टितं
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्टितं 10
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म-
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभक्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
सारणीयो ।

R 289

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि
अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विज्झु-
प्पसत्थानि^५ अपरामट्टानि समाधिसंवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि
सीलसामञ्जागतो विहरति सब्रह्मचारीहि” आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो ।

15

B. 256

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निय्यानिका^६
निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

20

१. आजानीया - स्या०, रो० । २-२. अनुत्तरियं अनुस्सता - सी०; अनुत्तरिय अनु-
स्सता - स्या०, रो० । ३. सारणीया - सी०, स्या०, रो० । ४. विज्झूपसट्ठानि - स्या०,
रो० । ५. सब्रह्मचारीसु - सी० । ६. नीयानिका - रो० ।

सामञ्जगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो .
सारणीयो । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया” ति ।

२. दुतियसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणं गरुकरणा
सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे छ ?
५ इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीमु
आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणा सङ्ग-
हाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं
होति . पे०... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि
१० चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणा सङ्गहाय
अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभं धम्मिका धम्म-
लब्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमेत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
१५ सारणीयो पियकरणो गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकी-
भावाय संवत्तन्ति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि अखण्डानि
अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि
अपरामट्टानि समाधिसंवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्जगतो
२० विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो
पियकरणो गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय
संवत्तन्ति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निय्या-
निका’ निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया
२५ दिट्ठिसामञ्जगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया

एकीभावाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, छ घम्मा सारणीया पिय-
करणा गरुकरणा सङ्गहाय अबिवादाय सामगिया एकीभावाय
संवत्तन्ती” ति ।

३. निस्सारणीयमुत्तं

१. “छयिमा’ भिक्खवे, निस्सारणीया धातुयो । कतमा छ ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता 5
बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ
च पन मे व्यापादो चित्तं परियादाय तिट्ठती’ ति । सो ‘मा हेवं,’ तिस्स
वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि
साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो,
अनवकासो यं मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानी- 10
कताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स
व्यापादो चित्तं परियादाय ठस्सति’, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं
हेतं, आवुसो, व्यापादस्स यदिदं मेत्ताचेतोविमुत्ती’ ति ।

R. 291

२. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘करुणा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता 15
परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे विहेसा चित्तं परियादाय तिट्ठती’
ति । सो ‘मा हेवं,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; 20
अथ च पनस्स विहेसा चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति ।
निस्सरणं हेतं, आवुसो, विहेसाय यदिदं करुणाचेतोविमुत्ती’ ति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — ‘मुदिता हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परि-
चिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे अरति चित्तं परियादाय तिट्ठती’ ति । 25
सो ‘मा हेवं,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

B. 258

बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्विताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स अरति चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, अरतिया यदिदं मुदिताचेतोविमुत्ती' ति ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'उपेक्खा हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्विता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे रागो चित्तं परियादाय तिद्वती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्विताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स रागो चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, रागस्स यदिदं उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति ।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'अनिमित्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्विता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे निमित्तानुसारि विज्जाणं होती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्विताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विज्जाणं भविस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, सब्बनिमित्तानं यदिदं अनिमित्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

B 259

६. "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'अस्मी' ति खो मे विगतं^१, अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि; अथ च पन मे विचिकिच्छाकथंकथासल्लं चित्तं परियादाय तिद्वती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सतो, अथ च पनस्स विचिकिच्छाकथंकथासल्लं चित्तं परियादाय

ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, विचिकिच्छाकथं-
कथासल्लस्स यदिदं अस्मी ति मानसमुग्धातो' ति । इमा खो,
भिक्षवो, छ निस्सारणीया घातुयो' ति ।

४. भट्टकसुतं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि - “आवुसो,
भिक्षवो' ति । “आवुसो' ति खो ते भिक्षू आयस्मतो सारिपुत्तस्स 5 R. 293
पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. “तथा तथा, आवुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स
विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्किरिया' ।
कथञ्चावुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं
कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्किरिया ? 10

३. “इध्वावुसो, भिक्षु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं
अनुयुत्तो, भस्सारामो होति भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो, निद्वारामो
होति निद्वारतो निद्वारामतं अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिक-
रतो' सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो, संसंगारामो होति संसंगरतो संसंगा-
रामतं अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं 15
अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा
यथास्स विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्किरिया ।
अयं वुच्चतावुसो - “भिक्षु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि' सक्कायं सम्मा
दुक्खस्स अन्तकिरियाय' ।

४. “तथा तथावुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स 20 B 260
विहारं कप्पयतो भट्ठकं मरणं होति भट्ठिका कालङ्किरिया । कथञ्चावुसो,
भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भट्ठकं
मरणं होति भट्ठिका कालङ्किरिया ?

५. “इध्वावुसो, भिक्षु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न भस्सरतो न भस्सारामतं 25
अनुयुत्तो, न निद्वारामो होति न निद्वारतो न निद्वारामतं अनुयुत्तो, न

१. कालकिरिया - सी०, स्वा०, रो० । २. सङ्गणिकारतो - स्वा०, रो० । ३. न
पहासि - सी०, स्वा०, रो० ।

R. 294

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, न संसंगारामो होति न संसंगरतो न संसंगारामतं अनुयुत्तो, न पपञ्चारामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्कुरिया । अयं वुच्चतावुसो — ‘भिक्खु निब्बानाभिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ति ।

“यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

10

आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

५. अनुतप्पियमुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति ?

15

२. “इधावुसो, भिक्खु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं अनुयुत्तो, भस्सारामो होति .. निद्वारामो होति ... सङ्गणिकारामो होति .. संसंगारामो होति ... पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । अयं वुच्चतावुसो — ‘भिक्खु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय’ ।

B 261

20

३. “तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अननुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अननुतप्पा होति ?

25

R. 295

४. “इधावुसो, भिक्खु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति ... न निद्वारामो होति ... न सङ्गणिकारामो होति ... न संसंगारामो होति ... न पपञ्चारामो

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुतो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अननुत्तप्पा होति । अयं वुच्चतावुसो — ‘भिक्खु निब्बानाभिरतो पज्जहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ति ।

“थो पपञ्चमनुयुतो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

5

विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“थो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

६. नकुलपितुसुप्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुंभारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आबाधिको होति 10 दुक्खितो बाब्हुगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितरं गहपति एतदवोच —

२. “मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो^३ कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता 15 गहपतानी ममच्चयेन सक्खस्सति’ दारके पोसेतुं, धरावासं सन्धरितुं”^४ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । कुसलाहं, गहपति, कप्पासं^५ कन्तितुं वेणि ओलिखितुं । सक्कोमहं, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतुं, धरावासं सन्धरितुं । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालम- 20 कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

B 262

R. 296

३. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘नकुलमाता गह- पतानी ममच्चयेन अज्झं धरं^६ गमिस्सती’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । त्वं चैव खो, गहपति, जानासि अहं च, यं नो^७ सोळस- वस्सानि गहट्ठकं^८ ब्रह्मचरियं समाचिण्णं^९ । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा 25

१. सुभारगिरे — म० । २. भेसकळावने — सी० । ३. सापेक्खो — रो० । ४. सक्कोति — रो० । ५. सन्धरितु — सी०, रो०, सन्धरितु — स्या० । ६. भत्तारं — स्या०, धीरं — सी० । ७-७. यदा ते — सी०; यथा — स्या०; यथा नो — रो० । ८-८. गहट्ठकं ब्रह्मचरियं — स्या० । ९. समाचिण्णं — सी० ।

सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया ; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

४. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन न दस्सनकामा भविस्सति भगवतो न दस्सनकामा भिक्खुसङ्घस्सा’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं हि, गहपति, तवच्चयेन^१ दस्सनकामतरा चेव^२ भविस्सामि भगवतो दस्सनकामतरा च भिक्खुसङ्घस्स । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया ; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन सीलेसु परिपूरकारिणी’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-वसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, अहं तास अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा — अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिंगदाये — त भगवन्तं उपसङ्गमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

R 297

B 263

६. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता गहपतानी लाभिनी अञ्जत्तं चेतोसमथस्सा’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-वसना लाभिनियो अञ्जत्तं चेतोसमथस्स, अहं तास अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा — अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिंगदाये — तं भगवन्तं उपसङ्गमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया ; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

७. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता गहपतानी इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थु-

सासने विहरती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं ददुब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगत-
कथङ्कथा वसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, अहं
तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कल्ला वा विमति वा - अयं सो 5
भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेषु विहरति सुंमुमारगिरे भेसकळावने
मिगदाये - तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति,
मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया;
गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया' ति ।

८. अथ खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा^१ गहपता- 10 R. 298
निया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आबाधो ठानसो पटिप्प-
स्सम्भि । बुद्धाहि च नकुलपिता गहपति तम्हा आबाधा; तथा पहीनो च
पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आबाधो अहोसि । अथ खो नकुलपिता
गहपति गिलाना बुद्धितो^२ अचिरबुद्धितो गेलञ्जा दण्डमोलुब्ध येन B. 264
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं 15
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलपितरं गहपतिं भगवा एतदवोच -

९. “लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुल-
माता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका ।
यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूर-
कारिनियो, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, 20
गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अज्जत्तं चेतो-
समथस्स, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, गहपति,
मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता
पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसा-
रज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी 25
तासं अञ्जतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते
नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनु-
सासिका' ति ।

१. विहरन्तियो - स्या०, रो० । २. नकुलमाताय - सी०, स्या० । ३. बुद्धितोव -
स्या० ।

७. सोप्पसुत्तं

१. एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो
येनुपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ज्जत्ते आसने निसीदि ।
आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टान-
R. 299 5 साला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । आयस्मा पि खो महामोग्गल्लानो ... आयस्मा पि खो महा-
कस्सपो .. आयस्मा पि खो महाकच्चायनो^१ ... आयस्मा पि खो महा-
कोट्टिको^२ ... आयस्मा पि खो महाबुन्दो ... आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
... आयस्मा पि खो अनुरुद्धो ... आयस्मा पि खो रेवतो ... आयस्मा पि
10 खो आनन्दो सायन्हसमयं^३ पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टानसाला
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय वीतिनामेत्वा उट्ठायासना विहारं
B 265 पाविसि । ते पि खो आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना
यथाविहारं अगमंमु । ये पन तत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुना-
15 गता इमं धम्मविनय ते याव सुरियुग्गमना^४ काकच्छमाना सुपिसु ।
अहसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ते
भिक्खू याव सुरियुग्गमना काकच्छमाने सुपन्ते । दिस्वा येनुपट्टानसाला
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ज्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
भगवा भिक्खू^५ आमन्तेसि -
- 20 २ “कहं नु खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो ? कहं महामोग्गल्लानो ?
कहं महाकस्सपो ? कहं महाकच्चायनो ? कहं महाकोट्टिको ? कहं
महाबुन्दो ? कहं महाकप्पिनो ? कहं अनुरुद्धो ? कहं रेवतो ? कहं
आनन्दो ? कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता” ति ?
- “ते पि खो, भन्ते, आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठा-
25 यासना यथाविहारं अगमंमु” ति ।
३. “केन^६ नो तुम्हे, भिक्खवे, थेरा भिक्खू नागता^७ ति” याव
सुरियुग्गमना काकच्छमाना सुपथ ? तं कि मज्झथ, भिक्खवे, अपि नु
R. 300 तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत वा - ‘राजा खत्तियो मुद्ढाभिसित्तो^८ यावदत्थं सेय्य-

१ महाकच्चायो - स्या०, रो० । २ महाकोट्टिको - सी०, रो० । ३ सायन्हसमय
- स्या०, रो० । ४ सुरियुग्गमना - स्या०, रो० । ५ ते भिक्खू - रो० । ६ तेन - सी०,
स्या०, रो० । ७-७ नवा - सी०, स्या०, रो० । ८. मुद्ढाभिसित्तो - सी०, स्या०, रो० ।

सुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं - ‘राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्ध- 5 सुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो’ ति ।

४. “तं किं मञ्जाथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा - ‘रट्ठिको ... पे०... पेतणिको’ ... सेनापतिको’ ... गामगामणिको’ ... 10 पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं’ मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं पूगगामणिकत्तं कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं - ‘पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो 15 यावजीवं पूगगामणिकत्तं वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो’ ति ।

५. “तं किं मञ्जाथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा - 20 ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरियं अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं’ धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जा- 20 विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं - ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं 25 मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरियं अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे समयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो’ ति । 30

१. पेतणिको - स्या०, रो० । २. सेनाय सेना० - रो० । ३. गामगामिको - सी०, रो० । ४. पस्ससुखं - सी० । ५. बोधिपक्खियानं - सी०, बोधिपक्खियानं - रो० ।

६. “तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं - ‘इन्द्रियेषु गुत्त-
द्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका
कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं, भावनानु-
योगमनुयुत्ता विहरिस्सामा’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खि-
5 तब्बं” ति ।

८. मच्छबन्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो^१ अञ्जतरस्मि
पदेसे मच्छिकं मच्छबन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं । दिस्वा
मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि एक्खमूले पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
10 निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -

२. “पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं^२ मच्छिकं मच्छबन्धं मच्छे
वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

३. “तं किं मञ्जाथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
R. 302 15 वा - ‘मच्छिको मच्छबन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’” ति ?

B 267 “नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं -
20 ‘मच्छिको मच्छबन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यान-
यायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति ।
तं किस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मच्छे वज्जे वधायुपनीते^३ पापकेन
मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी
25 न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति ।

४. “तं किं मञ्जाथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा - ‘गोधातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन

१. अद्धानमग्ग पटिपन्नो - स्या० । २. अमु - न्या० । ३. वधायुपनीते - स्या० ।

आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुतं — ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन 5
तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा
भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स हेतु ?
तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति,
तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी
न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । 10

५. “तं किं मज्झय, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं R. 303
वा — ‘ओरब्भिको ... पे०... सूकरिको’ ... पे०... साकुणिको .. पे०...
मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन
आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ? 15

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुतं — ‘मागविको मगे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन
तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स 20
हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानु-
पेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न
यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । ते हि
नाम’ सो, भिक्खवे, तिरच्छानगते पाणे वज्झे वधायुपनीते पापकेन
मनसानुपेक्खमानो’ नेव हत्थियायी भविस्सति” न अस्सयायी न रथयायी 25
न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसिस्सति” ।
को पन वादो यं मनुस्सभूतं वज्झं वधायुपनीतं पापकेन मनसानुपेक्खति !
तं हि तस्स”, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । कायस्स भेदा 30
परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जती” ति ।

१. सूकरिको — स्या० । २. मगे — स्या०, रो० । ३. सो०, स्या०, रो० पोत्ववेसु
नत्थि । ४. मनसानुपेक्खति तस्मा सो — स्या० । ५. होति — स्या० । ६. अज्झावसति —
स्या० । ७-७. वं हिस्स — रो० ।

६. पठममरणस्सतिसुत्तं

R. 304

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति 5 महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति” ति ?

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं^३ खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

10 “इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

15 “यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एव होति - ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु^३ वत मे कतं अस्सा’ ति । एव खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि 20 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

B. 269

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एव होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं^४ भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एव खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

25 ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

१ नातिके - सी० स्या०, रो० । २ अहं पि - स्या० । ३ बहु - सी० । ४ एकं पिण्डपातं - स्या०, रो० ।

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च’ आलोपे सङ्खादित्वा अज्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

R 305

७. अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरण- 10 स्सति” ति ।

८. अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं 15 यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

९. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो 25 B. 270 वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुज्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ 30

R. 306

ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू पमत्ता विहरन्ति दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय ।

“यो च^१ खायं^२, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तर एक आलोपं सङ्खादित्वा अज्झो-
5 हरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति तिक्खं
10 मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय ।

१०. “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्बं — ‘अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सति भावेस्साम आसवानं खयाया’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं” ति ।

१०. दुतियमरणस्सतिमुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र
15 खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —

२ “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ?

20 ३. “इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पतिगताय^३ इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा मं डसेय्य, विच्छिक्को वा मं डसेय्य, सतपदी वा मं डसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्य; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो’ ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं —
25 ‘अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्तिं कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति ।

B 271

R 307

४. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं’ । 5
सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च 10
अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

५. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-
पामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । 15

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिगते^१ इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा मं डंसेय्य, विन्झिको वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका 20
वा मे वाता^२ कुप्पेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो’ ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं — ‘अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति । R. 308

७. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 25 B 272
‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु^३ दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव^४ पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

१. करणीया — सी० । २. पतिहिते — सी०, पटिहिते — स्वा०, रो० । ३. स्वा०, रो०, पोत्थकेसु नत्थि । ४. अस्सं — स्वा० । ५. तेसुवेव — स्वा० ।

सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पाटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्यं; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं
 5 पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

८. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन
 10 विहातब्बं अहोरेत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतो-गघा अमतपरियोसाना” ति ।

सारणीयवग्गो^१ इत्थियो ।

तस्सुद्धानं

द्वे सारणी^२ निसारणीयं^३, भट्ठकं अनुत्तप्पियं^४ ।
 नकुलं^५ सोप्पमच्छा च^६, द्वे^७ होन्ति मरणस्सती ति^८ ।

— ० —

३. अनुत्तरियवग्गो

१. सामकसुत्तं

R. 309 15 १. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्ख-
 रणियायं । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिथा अभिक्कन्त-
 B 273 वण्णा केवलकप्पं पोक्खरणियं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
 खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच –

१. च खो – स्या० । २. साराणियाविवग्गो – स्या०; सारणीयवग्गो – रो० ।
 ३-३ सारणीया मेत्तं – सी०, स्या०, रो० । ४. अनुत्तप्पियं – रो० । ५-५. नकुल कुसला
 मच्छं – सी०, स्या०, नकुल मच्छं द्वे च – रो० । ६-६. मरणस्सतिना दसाति – सी०, स्या०;
 होन्ति मरणसतिना वा ति – रो० ।

२. “तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामसा — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्चो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं 5 कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणियं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, 10 भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायि । तेसं वो, भिक्खवे, अलाभा तेसं दुल्लद्धं^१, ये 15 वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने^२ ।

५. “अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

६. “कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ? सङ्गणिका- 20 R 310 रामता, दोवच्चस्सता, पापमित्तता — इमे खो, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ।

७. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं परिहारिंसु कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहारिंसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धानं परिहारिस्सन्ति कुसलेहि 25 धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहारिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेही” ति । B 274

२. अपरिहानियसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि, तं सुणाय
... पे०... कतमे च, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ? न कम्मा-
रामता, न भस्सारामता, न निदारामता, न सङ्गणिकारामता, सोवच-
स्सता, कल्याणमित्तता - इमे खो, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ।

२. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं न परिहायिसु कुसलेहि
धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि ।
ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनानतमद्धानं न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि
धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि
धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि
10 धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायन्ति कुसलेहि
धम्मेही” ति ।

३. भयसुत्तं

१. “‘भयं’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं; ‘दुक्खं’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचन, ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अविवचनं; ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, ‘सङ्गो’ ति,
15 भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचन ।

२ “कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचनं ?
कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया
न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति
20 कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, दुक्खं ति ... पे०... रोगो
ति ... गण्डो ति . सङ्गो ति ... पङ्को पि कामानमेतं अधिवचनं ?
कामरागरत्ताय, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि पङ्का न
परिमुच्चति, सम्परायिका पि पङ्का न परिमुच्चति, तस्मा ‘पङ्को’ ति
कामानमेतं अधिवचनं ति ।

25 “भयं दुक्खं रोगो गण्डो, सङ्गो पङ्को च उभयं ।

एते कामा पवुच्चन्ति, यत्थ सत्तो पुत्थुज्जनो ॥

“उपादाने भयं दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।
 अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणमङ्गये ॥
 “ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
 सब्बवेरभयातीता, सब्बदुक्खं उपच्चग्गु” ति ॥

४. हिमवन्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्तं ५
 पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छावाय अविज्जाय ! कतमेहि छहि ?
 इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स
 ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-
 कुसलो होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-
 कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु 10 R 312
 हिमवन्त पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छावाय अविज्जाया” ति !

५. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ?
 इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा
 ... पे०... सत्था देवमनुस्सान वुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, भिक्खवे, समये
 अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं 15
 चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति,
 उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्त वुट्ठितं गेधम्हा ।
 ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेत कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि
 खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति — 20
 ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो ... पे०... पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही’ ति ।
 यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि
 समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोह-
 परियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति,

B 276

१. सब्ब वेरभयातीता — स्या० । २. कल्लिताकुसलो — स्या०; कल्लिताकुसलो —
 रो० ।

निकखन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्थेत्तं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्खं अनुस्सरति -
 5 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्को . पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्सा' ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्खं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निकखन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्थेत्तं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा
 10 एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि ...पे०... समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये
 15 रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निकखन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्थेत्तं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति - 'लाभा वत मे ! सुलद्धं वत मे ...पे०... याचयोगो दान-संविभागरतो' ति । यस्मिं ...पे०... एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको देवता अनुस्सरति - 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तावर्तिसा, सन्ति देवा यामा,
 25 सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित-वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा ततुत्तरि । यथारूपाय सद्भाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा सद्भा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन ... सुतेन ... चागेन ... पञ्जाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
 30 संविज्जती' ति ।

७. “यस्मिन्, भिक्खवे, समये अरियसावको अतनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति, निक्खल्लंतं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चघ्नेतं काम- 5 गुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति ।

६. महाकच्चानसुसं

१. तत्र खो आयस्मा महाकच्चानो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महा- 10 कच्चानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

२. “अच्छरियं, आवुसो; अब्भुतं, आवुसो ! यावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं 15 छ अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मिन्, आवुसो, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं 20 होति, निक्खल्लंतं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, आवुसो, पञ्चघ्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सन्वसो आकाससमेने चेतसा विहरति विपुलेने महग्गतेने अप्पमाणेने अब्बेरेने अब्बापज्जेने । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । 25

३. “पुन च परं, आवुसो, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो ... पे०... पच्चत्तं वेदित्तवो विञ्छूही’ ति ।

B 278

यस्मिन्, आवुसो, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति, निक्खल्लन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेन काम-
 5 गुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकास-
 समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्बा-
 पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
 विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R. 316

४. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति -
 10 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्चक्खेत्तं लोकस्सा'
 ति । यस्मिन्, आवुसो, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स
 तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति,
 न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति,
 निक्खल्लन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेन काम-
 15 गुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकास-
 समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्बा-
 पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
 विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

५. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु-
 20 स्सरति अखण्डानि ... पे०... समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिन्, आवुसो,
 समये अरियसावको अत्तनो सील अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये राग-
 परियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं
 चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति, निक्खल्लन्तं मुत्तं
 वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेन कामगुणानं अधि-
 25 वचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा
 विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्बापज्जेन । इदं पि
 खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा
 भवन्ति ।

६. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्स-
 30 रति - 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे ... पे०... याचयोगो दानसंविभागरतो'

ति । यस्मिन्, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो^१ चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चघ्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो 5
आकाससमेन चेतमा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अभ्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

B. 279

७. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति —
'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा ... पे०... ततुत्तरि'^२ । यथारूपाय 10
सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन ... सुतेन ... चागेन ... पञ्जाय 15
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्जा संविज्जती' ति । यस्मिन्, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति नेवस्स 15
तस्मिन् समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चघ्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो
आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण 20
अभ्यापज्जेन^३ । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R. 317

८. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो ! यावच्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो 25
अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं छ^४ अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

१. स्या०, रो० पोत्यकेषु न दिस्सति । २. ततुत्तरि — सी०; ततुत्तरि — स्या० ।

३. अभ्यापज्जेन — रो० । ४. इमानि छ — सी०, स्या०, रो० ।

७. पठमसमयसुत्तं

१. अथ खो अञ्जितरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

B. 280

“कति नु खो, भन्ते. समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय

उपसङ्कमितुं” ति ?

२. “छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमितुं । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामराग-
परियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु

उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, कामरागपरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्मा कामरागस्स
पहानाय धम्मं देसेतू’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स
पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स

R. 318

भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

३. “पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरियुट्ठितेन
चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं
यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा
एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, व्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा
विहरामि व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्मा व्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेतू’
ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु व्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेति ।
अयं, भिक्खु, दुतियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमितुं ।

४. “पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु धीनमिद्वपरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरति धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, धीनमिद्वपरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरामि धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स
निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्मा धीनमिद्वस्स

30

पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु धीनमिदस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, ततियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

B 281

५. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्वच्चकुक्कुच्च-परियुट्ठितेन चेतसा विहरति उद्वच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्वच्च-कुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं खो, आवुसो, उद्वच्च-कुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि उद्वच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्वच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा उद्वच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनो-भावनीयो भिक्खु उद्वच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

R 319

६. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं', आवुसो, विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा विचिकिच्छाय पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

20

७. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति तं निमित्तं नप्पजानाति' तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो - 'अहं खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, तं निमित्तं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । इमे खो, भिक्खु, छ समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं' ति ।

30

८. वृत्तियसमयसुत्तं

B. 282,
R. 520

१. एकं समयं सम्बहुला थेरा भिक्खू बाराणसियं विहरन्ति, इसिपतने भिगदाये । अथ खो तेसं थेरानं भिक्खूनं पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिककन्तानं मण्डलमाळे^१ सन्निसिन्नान्नं सन्नपितितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “को नु खो, आवुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
5 दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ?

२ एवं वृत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिककन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
10 उपसङ्कमितुं” ति ।

३. एवं वृत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच — “न खो, आवुसो, सो समयो^२ मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्क-मितुं । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्ड-पातपटिककन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा
15 उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, चारित्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति, भत्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायाय^३ निसिन्नो होति
20 पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

४. एवं वृत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच — “न खो, आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।
R. 321 यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना
25 वुट्ठितो विहारपच्छायायं निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, यदेवस्स दिवा समार्धनिमित्तं मनसिकत्तं होति तदेवस्स तस्मिं समये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो,

B. 283

१ मण्डलमाले — ली०, रो० । २-२ समया — ली०, स्या० । ३. विहारपच्छा-
छायायं — ली० ।

समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच — “न खो, 5
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।
यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं
पच्चुट्ठाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय
परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, ओजट्ठायिस्स तस्मिं समये कायो होति फासुस्स’
होति बुद्धानं सासन मनसि कातुं । तस्मा सो असमयो^१ मनोभावनीयस्स 10
भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

६. एवं वुत्ते आयस्मा महाकच्चानो थरे भिक्खू एतदवोच —
“सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहित — ‘छयिमे,
भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।
कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामरागपरियुट्ठितेन 15
चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं
यथाभूतं नपजानाति, तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा
एवमस्स वचनीयो — अहं खो, आवुसो, कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा
विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नपजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं 20 R 322
देसेत्तु’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्मं
देमेति । अयं भिक्खु पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमितुं ।

७. ‘पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरति ... पे०... धीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति 25
... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... विचिकिच्छापरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरति ... यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो
अनन्तरा आसवानं खयी होति, तं निमित्तं न जानाति न पस्सति, तस्मिं
समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो — अहं
खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा 30 B, 284

आसवानं खयो होति तं निमित्तं न जानामि न पस्सामि । साधु वत मे आयस्मा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

- 5 द. “सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं - ‘इमे खो, भिक्खु, छ समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं’” ति ।

६. उदायीसुत्तं

१. अथ खो भगवा आयस्मन्तं उदायि आमन्तेसि - “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? एवं वुत्ते आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो भगवा आयस्मन्तं उदायि आमन्तेसि - “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? दुतियं पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो भगवा आयस्मन्तं उदायि आमन्तेसि - “कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? ततियं पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

- 15 २. अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं उदायि एतदवोच - “सत्था तं, आवुसो उदायि, आमन्तेसी” ति ?

R १23

- “सुणोमहं”, आवुसो आनन्द, भगवतो । इध, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति - सेय्यथीदं एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं” ति ।

३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - “अञ्जासि खो अहं, आनन्द - ‘नेवायं उदायी मोघपुरिसो अधिचित्तं अनुयुत्तो विहरती’ ति । कति नु खो, आनन्द, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ?

४. “पञ्च, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि पञ्च ? इध, भन्ते, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं दिट्ठ-धम्ममुखविहाराय संवत्तति ।

१ उदायि - स्या०, रो० । २-२ एव वुत्ते - स्या० । ३. आमन्तेसी - सी०, स्या०, रो० । ४ सुणामहं - सी०, स्या०, रो० । ५ अनुस्सतिट्ठाना - सी० ।

५. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु आलोकसञ्जं मनसि करोति, दिवा सञ्जं अधिष्ठाति, यथा दिवा तथा रत्ति, यथा रत्ति तथा दिवा; इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं^१ चित्तं भावेति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं^२ एवं भावितं एवं बहुलीकृतं ज्ञानदस्सनप्पटि-
लाभाय संवत्तति ।

B. 285

5

६. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु इममेव कायं उद्धं पादतला अघो केसमत्थका तच्चपरियन्तं^३ पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — ‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हा^४ अट्ठि अट्ठिमिञ्जं वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्ह पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो^५ सिञ्चानिका^६ लसिका मुत्तं’ ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं^७ एवं भावितं एवं बहुलीकृतं कामरागप्पहानाय^८ संवत्तति ।

10

७. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीव-
थिकाय छट्ठितं^९ एकाहमतं वा द्वीहमतं वा तीहमतं वा उट्ठुमातकं विनी-
लकं विपुब्बकजातं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति — ‘अयं पि खो
कायो एवधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो’^{१०} ति ।

R. 324

15

८. “सेय्यथापि^{११} वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छट्ठितं
काकेहि वा खज्जमानं कुललेहि वा खज्जमानं गिज्जेहि वा खज्जमान
सुनखेहि^{१२} वा खज्जमानं सिङ्गालेहि^{१३} वा खज्जमानं विविधेहि वा पाणक-
जातेहि खज्जमानं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति — ‘अयं पि खो कायो
एवधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो’ ति ।

20

९. “सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छट्ठितं
अट्ठिकसङ्खलिकं समंसलोहितं न्हा^{१४}सम्बन्धं ... पे०... अट्ठिकसङ्खलिक
निम्मंसलोहितमक्खितं न्हा^{१५}सम्बन्धं ... अट्ठिकसङ्खलिक अपगतमंसलोहित
न्हा^{१६}सम्बन्धं । अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसाविदिसाविक्खितानि^{१७},
अञ्जेन हत्थट्ठिकं अञ्जेन पादट्ठिकं अञ्जेन जङ्घट्ठिकं अञ्जेन

25

१ सम्पभास — स्या० । २ न्हा^४ — सी०, न्हा^४ — स्या०, रो० । ३ खेळो — सी०, स्या०, रो० । ४ सिञ्चानिका — सी० । ५ कामरागस्स पहाणाय — स्या०, रो०, काम-
रागस्स पहाणाय — सी० । ६ छट्ठित — म० । ७ एत अनतीतो — सी० । ८ सेय्यथा —
स्या० । ९ सुपानेहि — सी०; सुवाणेहि — स्या०, सुवानेहि — र० । १०. सिगालेहि — सी०,
रो० । ११. दिसाविदिसासु विक्खितानि — सी० ।

B. 286

ऊरुट्टिकं अञ्जेन कटिट्टिकं^१ अञ्जेन फासुकट्टिकं^२ अञ्जेन पिट्टि-
कण्टकट्टिकं अञ्जेन खन्धट्टिकं अञ्जेन गीवट्टिकं अञ्जेन हनुकट्टिकं
अञ्जेन दन्तकट्टिकं अञ्जेन सीसकटाहं^३. अट्टिकानि सेतानि सङ्ख-
वण्णप्पटिभागानि^४ अट्टिकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अट्टिकानि

R 325

5 पूतीनि चुण्णकजातानि, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति - 'अयं पि
खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो' ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं
एवं भावितं एवं बहुलीकतं अस्मिमानसमुग्घाताय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सुखस्स च पहाणा ... पे०...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं
10 भावितं एवं बहुलीकतं अनेकधातुपटिवेधाय संवत्तति । इमानि खो,
भन्ते, पञ्च अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

११. "साधु, साधु, आनन्द ! तेन हि त्वं, आनन्द, इदं पि
छट्ठ अनुस्सतिट्ठानं धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कममि
सतो व पटिक्कममि सतो व तिट्ठमि सतो व निसीदमि सतो व सेय्यं
15 कप्पेमि सतो व कम्मं अधिट्ठामि । इदं, आनन्द, अनुस्सतिट्ठान एव
भावितं एवं बहुलीकतं सतिसम्पज्जञ्जाय संवत्तती" ति ।

१०. अनुत्तरियसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ?
दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारि-
चरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरिय ति ।

20 २. "कतमं च, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो हत्थिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, अस्सरतनं पि दस्सनाय गच्छति,
मणिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन दस्सनाय गच्छति,
समणं वा^१ ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्टिकं मिच्छापटिपन्नं^२ दस्सनाय गच्छति ।
अत्थेत, भिक्खवे, दस्सनं, नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे,
25 दस्सन हीन गम्म पोथुज्जनिक अनरिय अनत्थसंहितं, न निब्बिदाय न

१ कटिट्टिकं - सी० । २-२. पिट्टिकण्डक अञ्जेन सीसकटाह - सी०, रो०, पिट्टि-
कण्टकट्टिकं अञ्जेन सीसकटाह - स्या० । ३ सङ्खवण्णूरनिगानि - स्या०, रो०; सङ्खवण्णु-
पतिगानि - सी० । ४ पुञ्जकितानि - रो० । ५ वा पन - सी० । ६ मिच्छपटिपन्न -
स्या० ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, दस्सनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय^२ आयस्स अधि- 5 गमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं बुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं ।

३. “सवनानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं 10 पि सवनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । अत्येतं, भिक्खवे, सवनं ; नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिक अनरियं अनत्थसंहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न 15 निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागत- 20 सावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं बुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरियं । इति दस्सना-नुत्तरियं, सवनानुत्तरियं ।

४. “लाभानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावचं 25 वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्दं पटिलभति । अत्येसो, भिक्खवे, लाभो ; नेसो नत्थी ति वदामि । सो च खो एसो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

B 288

अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतो वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, लाभानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय
5 जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतो वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, लाभानुत्तरियं । इति दस्सना-
नुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं ।

५. "सिक्खानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
10 हृत्थास्मि पि सिक्खति, अस्सस्मि पि सिक्खति, रथस्मि पि सिक्खति, धनुस्मि पि सिक्खति, थरुस्मि पि सिक्खति, उच्चावचं वा पन सिक्खति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स सिक्खति । अत्थेसा, भिक्खवे, सिक्खा, नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, सिक्खा हीना गम्मा पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न
15 निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिशीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सिक्खानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्रमाय
R 328 20 दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-
किरियाय, यदिदं तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिशीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति, निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सिक्खानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं ।

25 ६. "पारिचरियानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो खत्तियं पि परिचरति, ब्राह्मणं पि परिचरति, गहपति पि परि-
चरति, उच्चावचं वा पन परिचरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं परिचरति । अत्थेसा, भिक्खवे, पारिचरिया; नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, पारिचरिया हीना गम्मा पोथुज्जनिका
30 अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय ... पे०... न निब्बानाय संवत्तति ।

यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
पारिचरियानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्ख-
दोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरि-
याय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्टसद्धो 5
निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
चरियानुत्तरियं^१ । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं,
सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं ।

B. 289

७. “अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
रति, उच्चावचं वा पन लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्थेसा, भिक्खवे, अनुस्सति; नेसा
नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । 15
यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
अनुस्सतीनं सत्तानं विसुद्धिया^२ सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोम-
नस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय,
यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो 20
एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरियं ।
इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी ति ।

R. 329

“ये दस्सनानुत्तरं^३ लद्धा, सवनं च अनुत्तरं ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

“उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति । 25

विवेकप्पटिसंयुत्तं, खेमं अमतगामिनि ॥

“अप्पमादे पमुदिता, निपका सीलसंवृता ।

ते वे कालेन पच्चेन्ति^५, यत्थ दुक्खं निरुज्झती” ति ।

अनुत्तरियवग्गो ततियो ।

१. पारिचरियानुत्तरिय - स्या० । २. विसुद्धिया - स्या० । ३. दस्सनवरं - सी०,
रो०; दस्सनानुत्तरियं - स्या० । ४. पारिचरिये - सी०, स्या०, रो० । ५. पच्चेन्ति - सी०,
स्या० ।

तत्सुद्धानं

B. 290

सामको अपरिहानियो^१, भयं हिमवानुस्सति^२ ।
कच्चानो द्वे^३ च समया, उदायी^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४. देवतावग्गो

१. सेखमुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स^५ भिक्खुनो परिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता,
सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता - इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय^६ संवत्तन्ति ।

२. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता,
न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता
- इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ती” ति ।

२. पठमअपरिहानमुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा
देवता भगवन्तं एतदवोच -

२. “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता - इमे खो, भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

१. अपरिहानीयो - सी० । २. हिमवं सुज्झति - स्या० । ३. देव - स्या० ।
४. उदायि - स्या०, रो० । ५. सेखस्स - स्या० । ६. अपरिहानाय - स्या०, रो० ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 क्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता — इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरघायी ति । 10

B. 291

R. 331

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्धारगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. दुतियअपरिहानसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- 15
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता —
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
 तत्थेवन्तरघायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥ 25

४. महामोगल्लानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानस्स रहो-

B. 292

R. 332

गतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिचितक्को उदपादि - “कतमेसानं देवानं एवं ज्ञाणं होति - ‘सोतापन्ना’ नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा”^१” ति ?

२. तेन खो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कतो
5 अञ्जतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो होति । तत्र पि नं एवं जानन्ति - “तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानुभावो” ति ।

३. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं^२ वा बाहं पसारेय्य पसारितं वा बाहं सम्मि-
ञ्जेय्य, एवमेव - जेतवने अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
10 अद्दसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं ।
“दिस्वान”^३ आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच - “एहि खो, मारिस मोग्गल्लान; स्वागन्”^४, मारिस मोग्गल्लान; चिरस्सं खो, मारिस मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधागमनाय । निसीद, मारिस मोग्गल्लान, इदमासन पञ्जत्तं” ति । निसीदि खो आयस्मा महामोग्ग-
15 ल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्ग-
ल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच -

४. “कतमेसानं खो, तिस्स, देवानं एवं ज्ञाणं होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ?

20 “चातुमहाराजिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एव ज्ञाणं होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ।

५. “सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्स, चातुमहाराजिकानं देवानं एव ज्ञाणं होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा’” ति ?

25 “न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं चातुमहाराजिकानं देवानं एवं ज्ञाणं होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा’ ति । ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, चातुमहाराजिका देवा दुद्धे अवैच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवैच्चप्पसादेन असमन्नागता सङ्खे अवैच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि असमन्नागता

B. 293

१-१. सोतापन्नम्हा - सी०, सोतापन्नम्ह - स्वा०, रो० । २. सम्बोधिपरायणा - स्वा०, रो० । ३. सम्मिञ्जितं - म०; सम्मिञ्जित - सी० । ४. दिस्वा - सी०, रो० । ५. सागत - सी० ।

न तेसं देवानं^१ एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोगल्लान, चातु-
महाराजिका देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अव्वेच्चप्प-
सादेन समन्नागता सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
समन्नागता तेसं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा 5
नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

६. "चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवानं एवं आणं
होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'
ति उदाहु तावत्तिसानं पि देवानं ... पे०... यामानं पि देवानं ...
तुसितानं पि देवानं ... निम्मानरत्तीनं पि देवानं ... परनिम्मितवसवत्तीनं 10
पि देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा' ति ?

"परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस भोगल्लान, देवानं एवं
आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति । 15

७. "सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्म, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं
एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति ?

"न खो, मारिस भोगल्लान, सब्बेसं^२ परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं^३ एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता 20
सम्बोधिपरायणा' ति । ये खो ते, मारिस भोगल्लान, परनिम्मित-
वसवत्ती देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन
असमन्नागता सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
असमन्नागता न तेसं देवानं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनि-
पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोग- 25
ल्लान, परनिम्मितवसवत्ती^४ देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेसं एवं आणं होति - 'सोतापन्ना नाम
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्वि । २. सब्बेसञ्जेव - सी० । ३. सब्बेसञ्जेव-
परनिम्मितवसवत्तीन - स्या० । ४. ० वत्तिनो - स्या० ।

R. 334

८. अथ खो आयास्मा महामोगल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मणो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५. विज्जाभागियसुत्तं

B. 294 5

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे छ ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, प्हानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा विज्जाभागिया” ति ।

६ विवादमूलसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि छ ?

- 10 इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे अगारवो विहरति
- 15 अप्पतिस्सो, सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवाद जनेति, यो^१ होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजना-सुखाय बहूना जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्त वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स प्हानाय वाय-
- 20 मेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्त वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवाय^२ पटिपज्जेय्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवाद-मूलस्स प्हानं होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवो होति ।

R 335

- 25 २. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पलासी^३ ... पे०... इस्सुकी होति मच्छरी ... सठो होति मायावी ... पापिच्छो होति मिच्छा-

१. सो - रो० । २. अन्वास्सवाय - स्या० । ३. पळासी - स्या०, रो० ।

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही' दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मो पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्खे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परि-
 पूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मो ... सङ्खे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्खे विवादं जनति, यो होति विवादो बहुजना-
 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देव-
 मनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवाद-
 मूलस्स पहाणाय वायमेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा या न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एव-
 मेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहां होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ
 विवादमूलानी' ति ।

B. 295

10

15

७. दानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपा-
 सिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्खे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति । अइसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
 मानुसकेन वेळुकण्डकं नन्दमातरं उपासिकं सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्खे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेन्ति । दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि - “एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारि-
 पुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्खे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति ।

R 336

20

२. “कथं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ?
 इध, भिक्खवे, दायकस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ।
 कतमानि दायकस्स तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

25

मुमनो होति, ददं चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्स तीणङ्गानि ।

३. “कतमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना, वीतदोसा
५ वा होन्ति दोसविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय
वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । इति दायकस्स
तीणङ्गानि, पटिग्गाहकान तीणङ्गानि । एवं खो, भिक्खवे, छळङ्ग-
समन्नागता दक्खिणा होति ।

B 296

४. “एवं छळङ्गसमन्नागताय, भिक्खवे, दक्खिणाय न सुकरं
१० पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुख-
स्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो असङ्खेय्यो^१ अप्पमेय्यो महा-
पुञ्ञक्खन्धो त्वेव सङ्खं गच्छति ।

R 337

५. “मेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाण
१५ गहेतुं — ‘एत्तकानि उदकाब्हकानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसतानी
ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हक-
सतमहस्सानी’ ति वा । अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकक्खन्धो
त्वेव सङ्खं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवं छळङ्गसमन्नागताय
दक्खिणाय न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो
२० कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो
असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञक्खन्धो त्वेव सङ्खं गच्छती ति ।

“पुब्बेव दाना सुमनो, ददं चित्तं पसादये ।

दत्त्वा अत्तमनो होति, एसा यञ्ञस्स सम्पदा ॥

25

“वीतरागा^२ वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा^३ ।

खेतं यञ्ञस्स सम्पन्नं, सञ्ञाता ब्रह्मचारयो^४ ॥

“सयं आचमयित्वान^५, दत्त्वा सकेहि पाणिभि ।

अत्तनो परतो चेसो, यञ्ञो होति महप्फलो ॥

१ असङ्खेय्यो — सी०, स्या०, रो० । २-२ वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो
पनासवो — स्या० । ३ ब्रह्मचारिनो — सी०, स्या० । ४ आचरयित्वान — स्या० ।

“एवं यजित्वा मेधावी, सढो मुत्तेन चेतंसा ।
अव्यापज्ज^१ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ।।

८. अतत्कारिसुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^२
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्तं एतदबोच — “अहं हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति । B. 297

“माहं, ब्राह्मण, एवंवादि^३ एवंदिट्ठि^४ अहसं वा अस्सोसि वा ।
कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ! R. 338

२. “तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एवं, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्जायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्जा- 15
यन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

३. “तं कि मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” ... पे०...
अत्थि परक्कमधातु ... अत्थि थामधातु ... अत्थि ठित्तिधातु^५ ... अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एवं भो” ।

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पञ्जायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पञ्जायन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

१. अव्यापज्ज — सी०, स्या०, रो० । २. सारणीयं — सी०, स्या०, रो० ।
३-३. एवंवादी एवंदिट्ठि — स्या० । ४. आरब्भधातू — सी० । ५. निक्कमधातु — सी० ।
६. ठित्तिधातु — स्या० ।

४. “माहं, ब्राह्मण”, एवंवादि एवंदिट्ठि अइसं वा अस्सोसिं वा । कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एवं ववखति — ‘नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

५. “अभिक्कन्तं, भो गोतम .. पे०... अज्जतगो पाणुपेतं
5 सरणं गतं” ति !

६. निदानसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत-
मानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, लोभा
अलोभा समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति । न,
10 भिक्खवे, दोसा अदोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे,
R 339 मोहा मोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा
पि काचि सुगतियो^१ । अथ खो, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन
B 298 15 कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरच्छानयोनि पञ्जायति
पेत्तिविसयो^२ पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुगतियो । इमानि
खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय ।
कतमानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं
20 कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे,
अलोभा लोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अलोभा अलोभो व समु-
देति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, अदोसा
अदोसो व समुदेति । न, भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति, अथ खो,
भिक्खवे, अमोहा अमोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन
25 अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिर-
च्छानयोनि पञ्जायति पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा
पि काचि दुगतियो । अथ खो, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

१ ब्राह्मण — सी० । २. सुगति — स्या० । ३. पित्तिविसयो — स्या० ।

कम्मेन अमोहजेन कम्मेन देवा पञ्चायन्ति, मनुस्सा पञ्चायन्ति,
या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि
निदानानि कम्मानं समुदयाया” ति ।

१०. किमिलसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति वेळु-
वने^१ । अथ खो आयस्मा किमिलो^२ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क- 5
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा किमिलो भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्टितिको होती” ति ?

R. 340

“इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 10
विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्खे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा,
पटिसत्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु
अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्टितिको होती” ।

२. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते 5 B 299
सद्धम्मो चिरट्टितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा
विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्खे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । 20
अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो
चिरट्टितिको होती” ति ।

११. दासक्खन्धसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे
विहरति गिज्झकूटे पण्डते । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि गिज्झकूटा 25

पब्बता ओरोहन्तो अद्दस अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं दारुक्खन्धं ।
दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि - “पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमुं महन्तं
दारुक्खन्धं” ति ?

“एवमावुसो” ति ।

- 5 २. “आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो
R. 341 अमुं दारुक्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स हेतु ? अत्थि,
आवुसो, अमुम्हि^१ दारुक्खन्धे पथवीधातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा
चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । आकङ्खमानो,
आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं आपो त्वेव
10 अधिमुच्चेय्य ... पे०... तेजो त्वेव अधिमुच्चेय्य ... वायो त्वेव अधिमुच्चेय्य
... सुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य ... असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स
हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हि दारुक्खन्धे असुभधातु, यं निस्साय
भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्या”
ति ।

१२. नागितसुत्तं

- 15 १. एव मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो
B. 300 तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवन-
सण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका - “समणो
खलु, भो, गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुपत्तो
20 इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्सिद्धो अब्भुग्गतो - ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति । सो इमं लोकं
सदेवकं ... पे०... अरहतं दस्सनं होती” ति । अथ खो इच्छानङ्गलका
ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पवूतं खादनीयं भोजनीयं
25 आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा ब्रहि-
द्वारकोट्टके अट्ठसु उच्चासदा महासदा ।

१. अमुस्मि - सी०, त्या०, रो० ।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको
होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते,
नागित, उच्चासद्दा महासद्दा केवट्ठा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

R. 342

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहुतं खादनीयं^१
भोजनीयं^२ आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं^३
चा” ति ।

“माहुं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहुं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

३. “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा; अधिवासेतु, सुगतो;
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा
गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि
पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना
व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । तं किस्स
हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्चाणं” ति ।

४. “माहुं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहुं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्हुसुखं मिद्धसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

B. 301

५. “इधाहुं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं” समा-
हितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानिमं आयस्मन्तं

R. 343

१. मञ्जे विलोपेन्ती — स्या०, रो० । २-२ खादनीयं भोजनीयं — रो० ।
३. निकामलाभी अस्सं — सी०, स्या०, रो० । ४. सादियेय्या ति — सी०, रो० । ५. गामन्त-
विहार — स्या०, रो० ।

आरामिको वा समणुद्देशो वा सहधम्मिको वा तम्हा^१ समाधिम्हा चावे-
स्सती^२ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेन^३ । इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे
पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति - 'इदानीं अयमा-

- 5 यस्मा इमं निट्ठाकिलमयं पटिविनोदेत्वा अरञ्जसञ्जयेव मनसि
करिस्सति एकत्तं^४ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरञ्जविहारेन ।

६. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे
असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति - 'इदानीं अयमा-
10 यस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खि-
स्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ज-
विहारेन ।

७. "इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं^५ अरञ्जे
समाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति - 'इदानीं अयमा-
15 यस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमोचेस्सति, विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती'
ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

८. "इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारि लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान् । सो त लाभ-
R. 344 सक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं रिञ्चति अरञ्ज-
20 वनपत्थानि^६ पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरित्वा
वा सङ्कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

- B 302 ९. "इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान् । सो त लाभ-
25 सक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा^७ न रिञ्चति पटिसल्लानं न रिञ्चति
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ त किं षट्ठेस्सति - सी०, स्या०, वा षट्ठेस्सति - रो० । २ सी०, स्या०,
रो० पोत्थकेमु नत्थि । ३ त तम्हा - सी०, रो० । ४ त भावेस्सती - स्या० ।
५ अरञ्जविहारेन - सी० । ६ एकम् - स्या० । ७ आरञ्जक - स्या०;
अरञ्जक - रो० । ८ अनुरक्खती - सी० । ९ अरञ्जे वनपत्थानि - सी० ।
१०. पटिपणामेत्वा - स्या० ।

अतमनो होमि अरञ्जविहारेन । यस्माहं^१, नागित, समये अद्धान-
मग्गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया” ति ।

देवतावग्गो^३ चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोग्गल्लान विज्जाभागिया ।

विवाददानत्तकारी निदानं, किमिलदारुक्खन्धेन नागितो ति ॥ ५

५. धम्मिकवग्गो

१. नागसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्त पिण्डपातटिकन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आया-
मानन्द, येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमिस्साम दिवा-
विहाराया” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

10 R 345

२. अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बारामो
मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमि । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटि-
सल्लाना वुट्ठितो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन
पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितु” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमि गत्तानि
परिसिञ्चितुं । पुब्बकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
चीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^४ ।

15

R 303

20

३. तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स^५ कोसलस्स^६ सेतो
नाम नागो महातूरियताळितवादितेन^७ पुब्बकोट्टका पच्चुत्तरति ।

१. यस्मिं पनाह — सी०, स्या० । २. किञ्चि — सी०, रो० । ३. सेक्खपरिहा-
नियवग्गो — स्या० । ४. सायण्हसमय — स्या०, रो० । ५. पुब्बसदितानि कुरुमानो — स्या० ।
६-६. पस्सेनदिस्स — स्या०, पसेनदिकोसलस्स — रो० । ७. महातूरिय — सी०, स्या०, रो० ।

- अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह - “अभिरूपो वत, भो, रञ्जो नागो;
दस्सनीयो वत, भो, रञ्जो नागो; पासादिको वत, भो, रञ्जो नागो;
कायुपपन्नो वत, भो, रञ्जो नागो” ति ! एवं वुत्ते आर्यस्मा उदायी
भगवन्तं एतदवोच - “हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्तं ब्रह्मन्तं” कायुपपन्नं
5 जनो दिस्वा एवमाह - ‘नागो वत, भो, नागो’ ति, उदाहु अञ्चं पि कञ्चि
महन्तं ब्रह्मन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह - ‘नागो वत, भो,
नागो’ ति ?

- “हत्थि पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्मन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह - ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अस्सं पि खो, उदायि, महन्तं
10 ब्रह्मन्तं ... पे०... गोणं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्मन्तं ... पे०... उरगं पि
खो, उदायि, महन्तं ब्रह्मन्तं ... पे०... रुक्खं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्मन्तं
R 346 ... पे०... मनुस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्मन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह - ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अपि^१ च, उदायि^२, यो सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं
15 न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं ‘नागो’ ति ब्रूमी” ति ।

४. “अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं,
भन्ते, भगवता - ‘अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सब्रह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं न करोति कायेन
वाचाय मनसा, तमहं नागो ति ब्रूमी’ ति ।

- 20 “इदं च पनाहं, भन्ते, भगवता सुभासितं इमाहि गाथाहि
अनुमोदामि -

“मनुस्सभूतं सम्बुद्धं, अत्तदन्तं समाहितं ।
इरियमानं ब्रह्मपथे, चित्तस्सूपसमे रतं ॥

B. 304

25

“यं मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बघम्मान पारगुं ।
देवा पि तं नमस्सन्ति, इति मे अरहतो सुतं ॥

“सब्बसंयोजनातीतं^१, वना निब्बनमागतं^२ ।
कामेहि नेक्खम्मरतं^३, मुत्तं सेला व कञ्चनं ॥

१. ब्रह्मन्त - सी० । २-२. अपि उदायि - स्या० । ३. न - सी०, रो० । ४. सब्ब-
सञ्जोोजनातीत - स्या०, रो० । ५. निब्बान० - सी०, स्या०, रो० ।

“सब्बे अच्चरुची नागो, हिमवाञ्छे^१ सिलुच्चये^२ ।

सब्बेसं नागनामानं, सच्चनामो अनुत्तरो ॥

“नागं वो कित्तिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।

सोरच्चं अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥

“तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।

सद्धाहत्थो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥

5

“सति गीवा सिरो पञ्जा, बीमंसा धम्मचिन्तना ।

धम्मकुच्छिसमातपो^३, विवेको तस्स वालधि ॥

“सो ज्ञायी अस्सासरतो, अज्झत्तं^४ सुसमाहितो^५ ।

गच्छं समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥

10

“सेय्यं^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।

सब्बत्थ संवुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥

R 347

“भुज्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुज्जति ।

घासमच्छादनं लद्धा, सन्निधि परिवज्जयं^७ ॥

“संयोजनं अणुं थूलं, सब्बं छेत्त्वान बन्धनं ।

येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥

15

“यथा पि उदके जातं, पुण्डरीकं पवड्ढति^८ ।

नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुच्चिगन्धं मनोरमं ॥

“तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।

नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुमं यथा ॥

20

“महागिनी^{११} व जलितो^{१२}, अनाहारूपसम्मति ।

सङ्खारेसूपसन्तेसु, निब्बुतो ति पवुच्चति ॥

B 305

“अत्थस्सायं विज्जापनी, उपमा विज्जूहि देसिता ।

विज्जस्सन्ति^{१३} महानागा, नागं नागेन देसितं ॥

१. हिमवामञ्छे - सी० । २. सिलुच्चये - स्या० । ३. धम्मकुच्छिसमावापो - सी० । ४-५. अज्झत्तुपसमाहितो - स्या० । ६. सयं - रो० । ७. परिवज्जये - सी०, स्या० । ८. च वड्ढति - स्या० । ९. न उपलिप्पति - स्या०, रो० । १०. विरज्जति - सी०, रो० । १०-११. महागिनि पज्जलितो - सी०; महागिनि पज्जलितो - स्या०, रो० । ११. विज्जा-यन्ति - स्या०; विज्जस्सन्ति - रो० ।

“वीतरागो वीतदोसो, वीतमोहो अनासवो ।
सरीरं विजहं नागो, परिनिब्बिस्सति” अनासवो” ति ॥

२. मिगसालासुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा पञ्जाने आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला
उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच -

२. “कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि
आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो^१ भगवता व्याक्तो
सकदागामिपत्तो^२ तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो^३ पि मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याक्तो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामाय,
भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी
च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं” ति ?
“एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याक्तं” ति ।

B. 306

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय
निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्टायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा
आनन्दो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्ना खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

४. “इघाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
पञ्जाने आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहं
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

१ परिनिब्बति - रो० । २ कालक्तो - सी०, स्या०, रो० । ३ सकदागामी
सत्तो - सी०, स्या०, रो० । ४-४. पेत्तेय्यो पियो - सी०, रो०, पितुपियो - स्या० ।

एकमन्तं निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच — 'कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो 5 तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति ? एव वुत्ते 10 अहं, भन्ते, मिगसाल उपासिकं एतदवोचं — 'एव खो पनेत, भगिनि, भगवता व्याकतं' ति ।

R 349

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अव्यत्ता अम्मका' अम्मकसञ्जा', के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि । कतमे छ ? 15

६. "इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी । 20

B. 307

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो', अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध' होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी । 25

८. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — 'इमस्स पि तेव धम्मा अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ! तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१-१. अम्मका अम्मकसञ्जा — स्या०, रो०; ० पञ्जा — सी० । २. सुखसंनिवासो — सी० । ३. सुप्पटिविद्ध — सी० ।

R. 350

६. “तत्रानन्द, ख्वायं पुगलो सोरतो^१ होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन
 5 अभिवक्तन्तरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुगलं धम्मसोतो निब्बहति, तदन्तरं^२ को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मातिहानन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्जति हानन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

10 १०. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

15 ११. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति ... पे०... नो हानगामी ।

B. 308

१२. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०... यो वा पनस्स मादिसो ।

20 १३. “इध, पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति ... पे०... सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

25 १४. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

R. 351

१. सुरतो - सी० । २. तदनन्तर - सी०, स्या०, रो० ।

१५. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेसं एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१६. “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कत्तं 5 होति, बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मा- तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हत्थ । 10 खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, भिगसाला उपासिका बाला अव्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ! इमे खो, आनन्द, 15 छ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

१८. “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिध पुराणो इसि- दत्तस्स गतिं पि अञ्जास्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । 20 नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जास्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति ।

B. 309

25

३. इणसुत्तं

१. “दालिद्वियं, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिद्वो अस्सको अनान्हिको^१ इणं आदियति, 25 इणादानं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

R. 352

“एवं, भन्ते” ।

१. दालिद्वियं — सी०; दळिद्वियं — स्या० । २. अनान्हिको — सी०, रो०; अन^२ द्विको — स्या० ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो इणं आदियित्वा
वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो वड्ढि पटि-
स्सुणित्वा कालाभत्तं वड्ढि न देति, चोदेन्ति पि नं । चोदना पि, भिक्खवे,
दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो चोदियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि नं । अनुचरिया पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मिं
कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो अनुचरियमानो
न देति, बन्धन्ति पि नं । बन्धनं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मिं काम-
भोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

२. “इति खो, भिक्खवे, दालिहियं पि दुक्खं लोकस्मिं काम-
भोगिनो, इणादानं पि दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोकस्मिं कामभोगिनो, चोदना पि दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो, अनु-
चरिया पि दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो, बन्धनं पि दुक्खं लोकस्मिं
कामभोगिनो; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, हिरी नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्पं नत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
विरियं नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु — अयं
वुच्चति, भिक्खवे, अरियस्स विनये दलिहो अस्सको अनाब्बिहो ।

३. “स खो सो, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो सद्धाय
असति कुसलेसु धम्मेषु, हिरिया असति कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्पे असति
कुसलेसु धम्मेषु, विरिये असति कुसलेसु धम्मेषु, पञ्जाय असति
कुसलेसु धम्मेषु, कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति,
मनसा दुच्चरितं चरति । इदमस्स इणादानस्मिं^१ वदामि ।

४. “सो तस्स कायदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पापिकं इच्छं
पणिदहति । ‘मा मं जञ्जू’ ति इच्छति, ‘मा मं जञ्जू’ ति सङ्क-

प्पति', 'मा मं जञ्जू' ति वाचं भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स वड्डिया वदामि ।

५. "तमेनं पेसला सन्नहाचारी एवमाहंसु — 'अयं च सो आयस्मा 5
एवंकारी एवंसमाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६. "तमेनं अरञ्जगतं वा हक्खमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विप्पटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७. "स खो सो, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको कायेन 10
दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निरयबन्धने वा बज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकबन्धनं^१ पि^२ समनुपस्सामि एवंदारुणं एवंकटुकं^३ एवंअन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धनं वा तिरच्छानयोनिबन्धनं वा ति । 15

"दालिदियं दुक्खं लोके, इणादानं च वुच्चति ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एतं हि बन्धनं दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति ।

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो^५ ॥

"कायदुच्चरितं कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरितं कत्वा, 'मा मं जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो संसप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्मं पवङ्केन्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुनं ॥

"सो पापकम्मो दुम्मेषो, जानं दुक्कटमत्तनो ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्जति ॥

१ सङ्कप्पेति — सी०, स्या०, रो० । २-३. एकं बन्धनं — स्या०; एकधम्म पि — सी० । ४. एवंदुक्खं — स्या० । ५. अहिरीको — सी०, स्या०, रो० । ६. पापकम्म-विनिब्बयो — सी०, रो०; पापकम्मं विनिब्बयो — स्या० ।

- “ततो अनुचरन्ति नं, सङ्कप्पा मानसा दुखा^१ ।
 गामे वा यदि वारञ्जे, यस्स विप्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्मो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतरं गत्वा, निरये वा पि बज्जति ॥
- ५ “एतं हि बन्धनं दुक्खं, यम्हा धीरो पमुच्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, ददं चित्तं पसादयं ॥
 “उभयत्थ कटग्गाहो, सद्धस्स घरमेसिनो ।
 दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवड्ढति ॥
- 10 “तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च ओत्तप्पी^२, पञ्जवा सीलसंवृतो ॥
 “एसो खो अरियविनये, ‘सुखजीवी’^३ ति वुच्चति ।
 निरामिसं सुखं लद्धा, उपेक्खं अधितिट्ठति ॥
 “पञ्च नीवरणे हित्वा, निच्चं आरद्धविरियो ।
 15 ज्ञानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सतो ।
 “एवं^४ ज्ञत्वा यथाभूतं, सब्बसंयोजनक्खये ।
 सब्बसो अनुपादाय, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
 “तस्स सम्माविमुत्तस्स, आणं चे होति तादिनो ।
 ‘अकुप्पा मे विमुत्ती’ ति, भवसंयोजनक्खये ॥
- 20 “एतं खो परमं आणं, एतं सुखमनुत्तरं ।
 असोकं विरजं खेमं, एतं आणण्यमुत्तमं^५” ति ॥

४. महाचुन्दसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति
 सयंजातिर्य^६ । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि -
 “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 25 महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदबोच -

१. दुक्खा - स्या०, रो० । २. ओत्तापि - रो० । ३. सुखजीवी - सी०, स्या० ।
 ४. एतं - स्या० । ५. आणण्यमुत्तम - स्या० । ६. सहजातिर्य - सी०, रो०, सञ्जातिर्य
 - स्या० । ७. भिक्खवो - सी०, स्या०, रो० ।

२. “इध्नावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा ति ज्ञायन्ति पज्झायन्ति निज्झायन्ति’ अवज्झायन्ति^१ । किमिमे^२ ज्ञायन्ति^३, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कथं इमे^४ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय 5 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उन्नत्ता चपला मुखरा विकिण्णवाचा मुटुस्सती’ असम्पजाना असमाहिता विब्भन्तचित्ता पाकतिन्द्रिया^५ । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथं इमे 10 धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

४. “इध् पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खून् वण्णं भासन्ति, नो ज्ञायीनं भिक्खून् वण्णं भासन्ति । तत्थ धम्म- 15 योगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । R 356

५. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खून् वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खून् वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू 20 नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । B. 313

६. “तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीनं भिक्खून् वण्णं भासिस्सामा’ ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खित- 25 तब्बं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं, ये अमतं धातुं कायेन फुसित्वा विहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगानं भिक्खून् वण्णं भासिस्सामा’

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नत्थि । २-२. किं हिमे ज्ञायन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३. हिमे — सी०, स्या०, रो० । ४. मुटुस्सतिनो — सी०, स्या० । ५. पाकटिन्द्रिया — स्या०, रो० ।

ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं ये गम्भीरं अत्यपदं पञ्जाय अतिविज्झ पस्सन्ती” ति ।

५. पठमसन्दिट्टिकमुत्तं

१. अथ खो मोळियसीवको^१ परिब्बाजको येन भगवा तेनुप-
 5 सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं बीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो मोळिय-
 सीवको परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “सन्दिट्टिको धम्मो,
 सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सन्दि-
 ट्टिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदि-
 10 तब्बो विञ्जूही” ति ?

R. 357

२. “तेन हि, सीवक, तञ्जेवेत्थ पटिपुच्छामि । यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि । तं किं मञ्जासि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासी” ति ?

15 “एवं, भन्ते” ।

“यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासि — एवं पि खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति ... पे०... ।

३. “तं किं मञ्जासि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ... पे०...
 20 सन्तं वा अज्झत्तं मोहं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं लोभधम्मं ... पे०...
 सन्तं वा अज्झत्तं दोसधम्मं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासी” ति ?

B. 314

“एवं, भन्ते” ।

25 “यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि — एवं खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो

१. मोलियसीवको — सी०, रो०; मोलियसिक्को — स्प० ।

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिवक्तं, भन्ते, अभिवक्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

६. दुतियसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 5
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच – “सन्दिट्टिको धम्मो, सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिट्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो 10
विञ्जूही” ति ?

R. 358

२. “तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि । यथा
ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जासि, ब्राह्मण, सन्तं वा
अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं
रागं ‘नत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासी” ति ? 15

“एवं, भो” ।

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्तं
रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं रागं ‘नत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति
पजानासि – एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिट्टिको धम्मो होति ... पे०... ।

३. “तं किं मज्जासि, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं दोसं ... पे०... 20
सन्तं वा अज्जत्तं मोहं ... पे०... सन्तं वा अज्जत्तं कायसन्दोसं ... पे०...
सन्तं वा अज्जत्तं वचीसन्दोसं ... पे०... सन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं
‘अत्थि मे अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं मनो-
सन्दोसं ‘नत्थि मे अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासी” ति ?

“एवं, भो” ।

25

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं ‘अत्थि मे
अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं

B. 315

‘नत्थि मे अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि – एवं खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको घम्मो होति अकालिको एहिपत्तिसको ओपनेय्यिको’ पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...

5 उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतम्मे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

७. खेमसुत्तं

R. 339

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च खेमो आयस्मा च
सुमनो सावत्थियं विहरन्ति अन्धवनस्मि । अथ खो आयस्मा च खेमो
आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
10 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
खेमो भगवन्तं एतदवोच –

२. “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कत-
करणीयो ओहितभारो अनुपत्तमदत्थो परिव्रज्जीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘अत्थि मे सेय्यो ति वा अत्थि मे
15 सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा”” ति । इदमवोचायस्मा खेमो ।
समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा खेमो “समनुज्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविक्षणं कत्वा पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते खेमे
भगवन्तं एतदवोच – “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा
20 कतकरणीयो ओहितभारो अनुपत्तसदत्थो परिव्रज्जीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘नत्थि मे सेय्यो ति वा नत्थि मे
सदिसो ति वा नत्थि मे हीनो ति वा”” ति । इदमवोचायस्मा सुमनो ।
समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो “समनुज्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविक्षणं कत्वा पक्कामि ।

४. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते
च सुमने भिक्खू आमन्तेसि – “एवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्ता अञ्जं
25 व्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपनीतो । अथ च पन इधेकच्चे

B. 316

मोघपुरिसा हसमानका मञ्चे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पच्छा विघातं
आपज्जन्ती ति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु^१, समत्ते नोपनीयरे^२ ।

खीणा जाति^३ वुसितं ब्रह्मचरियं, चरन्ति संयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८. इन्द्रियसंवरमुक्तं

१. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूप- 5 R. 360
निसं^४ होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्ञाणदस्सनं, यथाभूतज्ञाणदस्सने असति यथाभूतज्ञाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्ञाणदस्सनं । सेय्यथापि, 10
भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^५ पि न पारिपूर्
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूर् गच्छति, फेगु पि न पारिपूर् गच्छति,
सारो पि न पारिपूर् गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसंवरे
असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिस होति सील ... पे०... विमुत्तिज्ञाण-
दस्सनं । 15

२. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं^६ होति सीलं, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतज्ञाणदस्सनं; यथाभूतज्ञाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्ञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदा- 20
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
ज्ञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर् गच्छति, तच्चो पि पारिपूर् गच्छति, फेगु पि
पारिपूर् गच्छति, सारो पि पारिपूर् गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, B 317
इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं 25
... पे०... विमुत्तिज्ञाणदस्सनं” ति ।

१ ओमेसु — स्या० । २. नोपनीयरे — स्या० । ३. सजाति — सी०, स्या०, रो० ।
४. हतूपनिस — सी०, स्या०, रो० । ५. पपटिका — स्या० । ६. उपनिस्सयसम्पन्नं — स्या० ।

६. आनन्दसुतं

R 361

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच -

२. “कित्तावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव
धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा
पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविञ्जातं च विजानाती”
ति ?

“आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव
आनन्द” ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि”, साधुकं मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स
पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

३. “इहावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्मं परियापुणाति - सुत्तं
गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अद्भुतधम्मं वेदल्लं । सो^१
यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण परेसं देसेति, यथासुतं यथापरियत्तं
धम्मं वित्थारेण परेसं वाचेति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण
सज्झायं करोति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति
अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । यस्मि आवासे येरा भिक्खू विहरन्ति
बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मि आवासे
वस्सं उपेति । ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति
- ‘इदं, भन्ते, कथं; इमस्स क्वत्थो’ ति ? ते तस्स आयस्मतो^२ अविबटं
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च
कङ्काठानियेसु^३ धम्मेसु कङ्कं पटिविनोदेन्ति । एतावता खो, आवुसो
सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं
गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति,
अविञ्जातं च विजानाती” ति ।

R. 362

१ धम्म सुणाहि - स्या० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ आय-
स्मन्तो - सी०, रो०, स्या० पोत्थके न विस्सति । ४. कङ्काठानियेसु - स्या०, रो० ।

४. “अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, याव सुभासितं^१ चिदं आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मयं छहि धम्मोहि समन्नागतं आयस्मन्तं आनन्दं धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्मं परियापुणाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, 5 आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं वाचेति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मिं आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10 धरा तस्मिं आवासे वस्सं उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कथं; इमस्स वत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविदं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत्वं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च कल्ल्हाठानियेषु धम्मेसु कल्लं पटिविनोदेन्ती” ति । 15

१०. ललितयमुक्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “ललितया, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, 20 R 363 किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“ललितया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा बलाधिट्ठाना पथवीभिनिवेसा^२ इस्सरियपरियोसाना” ति ।

३. “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ? 25

१-१. सुभासितमिदं — सी० । २. पठवीभिनिवेसा — सी०, रो०; पठवी अभिनिवेसा — स्या० ।

“ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्जूपविचारा मन्ता-
धिद्वाना यञ्जाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

B. 319

४. “गृहपतिका पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा,
किअधिद्वाना^१, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

5 “गृहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्जूपविचारा
सिप्पाधिद्वाना कम्मन्ताभिनिवेसा निद्वितकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५. “इत्थि पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा,
किअधिद्वाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि खो, ब्राह्मण, पुरिसाधिप्पाया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता-
10 धिद्वाना असपतीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६. “चोरा पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा,
किअधिद्वाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा खो, ब्राह्मण, आदानाधिप्पाया गहणूपविचारा सत्था-
धिद्वाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

15 ७. “समणा पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा,
किअधिद्वाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा खो, ब्राह्मण, खन्तिसोरच्चाधिप्पाया पञ्जूपविचारा
सीलाधिद्वाना आकिञ्चञ्जाभिनिवेसा^२ निब्बानपरियोसाना” ति ।

८. “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! खत्तियानं पि
20 भवं गोतमो जानाति अधिप्पायं च उपविचारं च अधिद्वानं च अभिनिवेसं
च परियोसानं च । ब्राह्मणानं पि भवं गोतमो जानाति ... पे०... गृह-
पतीनं पि भवं गोतमो जानाति ... इत्थीन पि भवं गोतमो जानाति ...
R 364 चोरानं पि भवं गोतमो जानाति ... समणानं पि भवं गोतमो जानाति
अधिप्पायं च उपविचारं च अधिद्वानं च अभिनिवेसं च परियोसानं च ।

25 अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे
पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

११. अप्यभावसुतं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

B 320

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

10

३. “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्यमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको ।

४. “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं^१ पाणानं
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोघानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अग्गमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्यमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति -
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

20

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तासं अग्गमक्खायति; एवमेव
खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

R 365

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^१ पब्बजं^२ लायित्वा अग्गे
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

25

१. जङ्गलान - सी०, रो० । २-२ पब्बजलायको पब्बजं - सी०, रो० । ३. निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्बानि वण्टूपनिबन्धनानि सब्बानि तानि तदन्वयानि भवन्ति;
एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुद्वराजानो^१ सब्बेते रञ्जो
५ चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता^२ भवन्ति, राजा तेसं चक्कवत्ती^३ अग्गमक्खायति;
एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

B. 321

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपानं पभा सब्बा ता
चन्दस्स पभाय कलं^४ नाग्घन्ति सोळसि, चन्दप्पभा तासं अग्गमक्खायति ।
एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो
१० अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चैव अत्थं यो च अत्थो सम्प-
रायिको ।

“अयं खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे
समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चैव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

१५ ५. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...
उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

१२. धम्मिकसुत्तं

R. 366

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमियं आवासिको होति
सब्बसो जातिभूमियं सत्तसु आवासेसु । तत्र सुदं आयस्मा धम्मिको
२० आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति
वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मत्ता धम्मिकेन अक्कोसियमाना
परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति^५, रिञ्चन्ति आवासं ।

२. अथ खो जातिभूमिकानं^६ उपासकानं एतदहोसि – “मयं खो
२५ भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-

१. खुद्वराजानो – सी०; खुद्वराजानो – स्वा० । २. अनुयन्ता – सी०, स्वा०, रो० ।
३. चक्कवत्ति – स्वा०, रो० । ४. कल्लं – स्वा० । ५. सण्ठहन्ति – सी० । ६. जाति-
भूमिकानं – स्वा०, रो० ।

परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकानं^१ उपासकानं एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च 5 आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा” ति ।

B. 322

३. अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको 10 तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मां धम्मिको इमम्हा आवासा, अलं ते इध वासेना” ति । अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्जं आवासं अगमासि । तत्र पि मुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता 15 धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं ।

R. 367

४. अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि — “मय खो भिक्खुसङ्घ पच्चुपट्टिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, 20 रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना 25 विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा” ति ।

५. अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुप-सङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि आवासा; अलं ते इध वासेना” ति । 30

अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्जं आवासं अगमासि । तत्र पि सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं ।

B. 323

६. अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि - “मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं” ति ? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि - “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति ... पे०... । यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्याम सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि - “पब्बाजितो खोमिह जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेहि । कहं नु खो दानि गच्छामी” ति ? अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि - “यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।

R. 368

७. अथ खो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगहं तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन राजगहं गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं धम्मिकं भगवा एतद्वोच - “हन्द कुतो नु त्वं, ब्राह्मण धम्मिक, आगच्छसी” ति ?

25

“पब्बाजितो अहं, भन्ते, जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ।

“अलं, ब्राह्मण धम्मिक, किं ते इमिना, यं तं ततो ततो पब्बाजेन्ति, सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्धिका वाणिजा तीरदस्सि सकुणं गहेत्वा नावाय समुद्धं अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदक्खिणिया’ नावाय तीरदस्सि सकुणं मुञ्चन्ति । सो गच्छसेव पुरत्थिमं दिसं, गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं, गच्छति उद्धं, गच्छति अनुदिसं । सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथागतको 5 व होति । सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति तमेव नावं पच्चा- B 324 गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, यं तं’ ततो ततो पब्बाजेन्ति सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके’ आगच्छसि ।

९. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, रज्जो कोरब्बस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्गोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प- 10 तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेसो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकानं’ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स ताव’ महन्तानि’ फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम आब्ब्हकथालिका । एवमस्स साट्ठानि फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम खुट्’ मधु’ अनेळकं’ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, 15 ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स एकं खन्धं राजा परिभुञ्जति सद्धि इत्थागारेन, एकं खन्धं बलकायो परिभुञ्जति, एकं खन्धं नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एक खन्धं मिगा’ परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्गोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुदं अज्जमज्जम्स फलानि हिसन्ति । 20

१०. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अज्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्गोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा साखं भज्जित्वा पक्कामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्गोधराजे अधिवत्थाय देवताय एतदहोसि — ‘अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! याव पापो’ मनुस्सो’, यत्र हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्गोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा 25 साखं भज्जित्वा’ पक्कमिस्सति, यन्नून सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा आरयति फलं न ददेय्या’ ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा आरयति फलं न अदासि ।

१. अतीरदस्सिणिया — स्या० । २. त्वं — सी० । ३. सन्तिकं — सी० । ४. मूलक-सन्तानकानं — सी० । ५-५. महान्तानि — स्या० । ६-६. खुट्मधु — सी०, स्या० । ७. अनीलक — सी०, रो० । ८. मिगपक्खिणो — सी०; मिगपक्खिनो — स्या०; मिगपक्खियो — रो० । ९-९. पापमनुस्सो — स्या० ।

R. 370

११. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरब्बो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच — ‘यग्घे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्गोधराजा फलं न देती’ ति ? अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं
5 अभिसङ्खारं^१, यथा भुसा^२ वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं निग्गोधराजं पवत्तेसि^३ उम्मूलमकासि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्गोधराजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्भना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं अट्ठासि ।

B. 325

१२. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठे
10 निग्गोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सुप्पतिट्ठे निग्गोधराजे अधिवत्थं देवतं एतदवोच — ‘किं नु त्वं, देवते, दुक्खी दुम्भना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं ठिता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

15 ‘अपि नु त्वं, देवते, रुक्खधम्मे ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ?

‘कथं पन, मारिस, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ?

‘इधं^४, देवते, रुक्खस्स मूलं मूलत्थिका हरन्ति, तत्तं तत्तत्थिका हरन्ति, पत्तं पत्तत्थिका हरन्ति, पुप्फं पुप्फत्थिका हरन्ति, फलं फलत्थिका
20 हरन्ति । न च तेन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्दि^५ वा करणीया । एवं खो, देवते, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ।

‘अट्ठितायेव खो मे, मारिस, रुक्खधम्मे भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

‘सच्चे खो त्वं, देवते, रुक्खधम्मे तिट्ठेय्यासि, सिया^६ ते भवनं
25 यथापुरे’ ति ?

R. 371

‘ठस्सामहं^७, मारिस, रुक्खधम्मे, होतु मे भवनं यथापुर’ ति ।

१३. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खारं^१, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं

१ अभिसङ्खारेति — स्या० । २ भुसा — स्या० । ३ पातेसि — सी०, रो० । ४ इधेव — रो० । ५ अनभिरद्धि — सी० । ६ सियापि — रो० । ७ तिट्ठेय्यामहं — स्या० ।

निगोषराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसुं । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु तं समणधम्मं ठितं जातिभूमका उपासका पब्बाजेसुं^१ सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही^२ ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, 5
रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ।

“अट्टितंयेव मं, भन्ते, समणधम्मं जातिभूमका उपासका पब्बा-
जेसुं सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ।

१४. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि 10 B. 526
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, 15
ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स
चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उप-
पज्जिसु ।

१५. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि
... पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... कुद्दालको नाम सत्था अहोसि 20
... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... जोतिपालो नाम सत्था अहोसि R. 372
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । जोतिपालो सत्था सावकानं
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-
पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु 25
ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु ।
ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं
सम्मं लोकं उपपज्जिसु ।

१६. “तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारे^१ तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पटुट्ठचित्तो^२ अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

5 “यो खो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पटुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुगलं पटुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मण धम्मिक, इतो बहिद्धा एवरूपि^३ खन्ति^४ वदामि, यथा मं सब्रह्मचारीसु । तस्मातिह, ब्राह्मण धम्मिक, एवं सिक्खितब्बं — ‘न नो समसब्रह्मचारीसु^५ चित्तानि पटुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एवं हि ते, ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितब्बं ति ।

R 373

“सुनेत्तो मूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुदालको अहु सत्था, हत्थिपालो च माणवो ॥

15

“जोतिपालो च गोविन्दो, अहु सत्थपुरोहितो ।
अहिसका” अतीतसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

“निरामगन्धा करुणधिमत्ता^६, कामसंयोजनातिगा” ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

20

“अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सत्तानि पि ।
निरामगन्धा करुणधिमत्ता, कामसंयोजनातिगा ।

कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

“येते” इसी बाहिरके, वीतरागे समाहिते ।
पटुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।

बहुं च सो पसवति, अपुञ्जं तादिसो नरो ॥

25

“यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं, भिक्खुं बुद्धस्स सावकं ।
पटुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।

अयं ततो बहुतरं, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१. सत्थारो - स्या० । २. इट्ठचित्तो - सी० । ३-३. एवरूप खन्तं - स्या० ।

४. सब्रह्मचारीसु - सी०, रो०; आसब्रह्मचारीसु - स्या० । ५. अभिसेका - स्या० ।

६. करुणाविमुत्ता - सी०; करुणधिमत्ता - स्या०, रो० । ७. ० तिता - स्या० । ८. अहु - सी०, स्या०, रो० । ९. येते - स्या० ।

“न साधुरूपं आसीदे, विट्ठिट्ठानप्पहायिनं ।
सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्गस्स वुच्चति ॥

“अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया मुदू ।
सद्धा सति च विरियं, समथो च विपस्सना ॥

“तादिसं भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।
अत्तानं उपहन्त्वान, पच्छा अञ्जं विहिंसति ॥

“यो च रक्खति अत्तानं, रक्खतो तस्स बाहिरो ।
तस्मा रक्खेय्य अत्तानं, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥
धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

नागमिगसाला इणं, चुन्दं^१ द्वे^२ सन्दिट्ठिका दुवे^३ ।
खेमइन्द्रिय^४ आनन्द, खत्तिया^५ अप्पमादेन धम्मिको ति ॥
पठमो पण्णासको समत्तो ।

६. महावग्गो

१. सौणसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
कूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति
सीतवनस्मि । अथ खो आयस्मतो सोणस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^१
एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि — “ये खो केचि भगवतो सावका
आरद्धविरिया विहरन्ति, अहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनु-
पादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा,
सक्का भोगा^२ च भुञ्जितुं पुञ्जानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्च-
क्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ।

२. अथ खो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतसा चेतोपरिवितक्क-
मञ्जाय^३—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं^४ वा बाहं पसारेय्य,^५

१. चुन्द — रो० । २-२. द्वेव सन्दिट्ठिकं — सी०, रो०; द्वेव सन्दिट्ठिक — स्या० ।
३. खेम इन्द्रिया — सी०, स्या० । ४. खत्तिय — सी०, रो० । ५. पटिसल्लीनस्स — सी० ।
६. भोगे — सी०, स्या० । ७. चेतोपरिवितक्कमञ्जाय — स्या० । ८. सम्मिज्जितं — म० ।

पसारितं वा बाहं मृग्मिञ्जेय्य, एवमेव खो - गिज्झकूटे पव्वते अन्त-
रहितो सीतवने आयस्मतो सोणस्स सम्मुखे^१ पातुरहोसि । निसीदि भगवा
पञ्जत्ते आसने । आयस्मा पि खो सोणो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सोणं भगवा एतदवोच -

R. 375 5

“ननु ते, सोण, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परि-
वितक्को उदपादि - ‘ये खो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विह-
रन्ति, अहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा, सक्का भोगे च भुञ्जितुं
पुञ्जानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे
10 च भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

B 330

“तं किं मञ्जसि, सोण, कुसलो त्वं पुब्बे अगारियभूतो^२ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

15

“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा^३ ते वीणाय तन्तियो अच्चायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिथिला
20 होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यदा पन ते, सोण, वीणाय तन्तियो न अच्चायता होन्ति
नातिसिथिला समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मि समये सरवती
25 वा होति कम्मञ्जा वा” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, सोण, अच्चारद्धविरियं^४ उद्धच्चाय संवत्तति,
अतिसिथिलविरियं^५ कोसज्जाय संवत्तति । तस्मातिह त्वं, सोण, विरिय-

१. पमुखे - सी० । २. अगारिकभूतो - सी०; आगारिकभूतो - स्या०, रो० ।

३. यदा च - स्या० । ४. अच्चारद्धविरियं - म० । ५. अतिलीनविरियं - सी०, रो०;
अतिलीनं विरियं - स्या० ।

समतं अधिदृष्टं^१, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ञं, तत्थ च निमित्तं गण्हाही^२” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि ।
अथ खो भगवा आयस्मन्तं सोणं इमिना ओवादेन ओवदित्वा—सेय्यथापि
नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा 5
बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो — सीतवने अन्तरहितो गिञ्जकूटे पव्वते
पातुरहोसि ।

३. अथ खो आयस्मा सोणो अपरेन संयेन विरियसमतं R 376
अधिदृष्टासि^३, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ञं, तत्थ च निमित्तं अग्गहेसि ।
अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो 10
विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अना-
गारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सय
अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित
ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्ज-
तरो च पनायस्मा सोणो अरहतं अहोसि । 15

४. अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि —
“यच्चूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं; उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके
अञ्जं व्याकरेय्य” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुप- 11 331
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सोणो भगवन्तं एतदवोच — 20

“यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो
ओहितभारो अनुपत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा
विमुत्तो, सो छ^४ ठानानि^५ अधिमुत्तो होति — नेक्खम्माधिमुत्तो होति,
पविवेकाधिमुत्तो होति, अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, तण्हाक्खयाधिमुत्तो
होति, उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, असम्मोहाधिमुत्तो होति । 25

५. “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
‘केवलं सद्धामत्तकं नून अयमायस्मा निस्साय नेक्खम्माधिमुत्तो’ ति ।
न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा

कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं^१
 खया रागस्स वीतरागत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत-
 दोसत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेक्खम्माधि-
 मुत्तो होति ।

- R. 377 5 ६. “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 ‘लाभसक्कारसिलोकं नून अयमायस्मा निकामयमानो’ पविवेकाधिमुत्तो’
 ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा
 कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया
 रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
 10 पविवेकाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो
 होति ।

७. “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 ‘सीलब्बतपरामासं नून अयमायस्मा सारतो पच्चागच्छन्तो अब्यापज्झा-
 धिमुत्तो’ ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते,
 15 भिक्खु वुसितवा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स
 वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अब्यापज्झाधिमुत्तो होति ।

- B. 332 ८. “खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो’ होति,
 20 खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत-
 मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९. “खया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
 खया दोसस्स वीतदोसत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स
 वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति ।

- 25 १०. “खया रागस्स वीतरागत्ता असम्भोहाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता असम्भोहाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 असम्भोहाधिमुत्तो होति ।

१ पटिचय - सी०, स्या०, रो० । २ निकामयमानो - स्या० । ३. तण्हाक्खया-
 धिमुत्तो - सी०, स्या०, रो० ।

११. “एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स^१ चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा ... घान- विञ्जेय्या गन्धा ... जिब्हाविञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या 5 फोट्टब्बा ... मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्ज- प्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पब्बतो अच्छिद्दो असुसिरो एकघनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10 चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, एवमेव खो, भन्ते, एवं सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । 15 अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा ... घानविञ्जेय्या गन्धा ... जिब्हा- विञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोट्टब्बा ... मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकत- मेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सती ति । 20

“नक्खम्मं अधिमुत्तस्स, पविबेकं च चेतसो ।

B 333

अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानक्खयस्स च ॥

“तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोहं च चेतसो ।

दिस्वा आयतनुप्पादं, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥

“तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

25

कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीयं न विज्जति ॥

“सेलो यथा एकघनो^२, वातेन न समीरति ।

R. 379

एवं रूपा रसा सद्दा, गन्धा फस्सा च केवला- ॥

१. अमिस्सकतमेवस्स - स्या० । २. एकघनो - सी० स्या०, रो० ।

“इदं धम्मा अनिदं च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती” ति ॥

२. फग्गुनसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन आयस्मा फग्गुनो^१ आबाधिको होति दुक्खितो बाब्बहिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुप-
५ सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो आबाधिको दुक्खितो बाब्बहिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया” ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

१० २. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समधोसि^२ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच — “अलं, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्ति-
१५ मानि आसनानि परेहि^३ पञ्जत्तानि, तत्थाहं निसीदिस्सामी” ति । निसीदि भगवा पञ्जात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच — “कच्चि ते, फग्गुन, खमनीयं कच्चि यापनीयं ? कच्चि ते^४ दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति; पटिक्कमोसानं पञ्जायति, नो अभिक्कमो” ति ?

B. 334

“न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२० अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

R. 390

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन मुद्धनि^५
अभिमत्थेय्य^६ ; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता वाता मुद्धनि ऊह-
नन्ति^७ । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२५ अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

१ फग्गुणो — सी०, स्या० । २. समञ्चो पि — सी०, स्या०, रो० । ३. पुरे — सी०, रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नस्ति । ५. मुद्धान — सी०, रो० । ६. अभिमत्थेय्य — सी०; अभिमत्थेय्य — स्या० । ७. ग्रीहन्ति — स्या०; हनन्ति — सी०, रो० ।

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्धेन वरत्तक्खण्डेन^१ सीस-
वेठनं^२ ददेय्य; एवमेव खो^३ मे, भन्ते^४, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा^५
तिण्हेन गोविक्कन्तेन कुच्छि परिकन्तेय्य; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^६
वाता कुच्छि परिकन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नाना-
बाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्यं सम्परितापेय्यं^७; एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं
पञ्जायति, नो पटिक्कमो” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं
धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा-
यासना पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो काल-
मकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो
भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि
विप्पसीदिसू” ति ।

R. 381

20

B. 335

“किं, हानन्द, फग्गुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति ! फग्गुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि^८
संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं ग्रहोसि । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं ।

25

४. “छयिमे, आनन्द, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने^९ कालेन
अत्थुपपरिक्खाय । कतमे छ ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भा-

१-१. वरत्तक्खेन ० - सी०, वरत्तक्खन्वेन सीसे सीसवेठनं - स्थ.० । २-२. खो भन्ते -
स्था० । ३. अधिमत्ता - स्था० । ४. परितापेय्यं - सी०, रो० । ५. धम्मसवने - सी० ।

गियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
 5 ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

५. “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्स-
 10 नाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

R 382

६. “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनु-
 15 विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, ततियो आनिसंसो कालेन अत्थुपपरिक्खाय ।

B 330

७. “इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो
 25 धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

८. “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अवि-
 30 मुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... परिसुद्धं ब्रह्मचारियं पका-
सेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति ।
अयं, आनन्द, पञ्चमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

६. “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 5
संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं
अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं
दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं
यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति ।
तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो 10
मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द,
छट्ठो आनिसंसो कालेन अत्थुपपरिक्खाय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
संसा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्थुपपरिक्खाया” ति ।

R. 383

३. छल्लभिजातिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 15
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन
छल्लभिजातियो’ पञ्जात्ता — तण्हाभिजाति पञ्जात्ता, नीलाभिजाति
पञ्जात्ता, लोहिताभिजाति पञ्जात्ता, हलिद्वाभिजाति पञ्जात्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जात्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्जात्ता । 20

B 347

२. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन तण्हाभिजाति पञ्जात्ता,
ओरब्भिका सूकरिका^१ साकुणिका मागविका लुद्धा मच्छघातका चोरा
चोरघातका बन्धनागारिका ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता ।

३. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजाति पञ्जात्ता,
भिक्खू कण्टकवुत्तिका^२ ये वा पनञ्जे पि केचि कम्मवादा किरियवादा^३ । 25

४. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्जात्ता,
निगण्ठा एकसाटका ।

R. 384

१. छल्लभिजातियो — सी०, त्या०, रो० । २. सूकरिका — त्या० । ३. कण्ठाधि-
मुत्तिका — त्या०; कण्ठकवुत्तिका — रो० । ४. किरियवादा — म० ।

५. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हलिहाभिजाति पञ्जत्ता, गिही ओदातवसना अचेलकसावका ।

६. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुक्काभिजाति पञ्जत्ता, आजीवका आजीवकिनियो ।

७. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुक्काभिजाति पञ्जत्ता, नन्दो वच्छो किसो^१ सङ्किच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छळभिजातियो पञ्जत्ता” ति ।

८. “कि पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सब्बो लोको एतदब्भनु-जानाति इमा छळभिजातियो पञ्जापेतु” ति ?

९. “नो हेतं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलिहो अस्सको अनाव्हिको^२, तस्स अकामकस्स बिलं ओलगेय्युं^३ — ‘इदं ते, अम्भो पुरिस, मंसं च खादितब्बं, मूलं च अनुप्पदातब्बं’ ति । एवमेव खो, आनन्द, पूरणेन कस्स-पेन अप्पटिञ्जाय एतेसं समणब्राह्मणानं इमा छळभिजातियो पञ्जत्ता,
१० यथा तं बालेन अव्यत्तेन अखेत्तञ्जुना अकुसलेन ।

११. “अहं खो पनानन्द, छळभिजातियो पञ्जापेमि । त सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच — “कतमा चानन्द, छळभिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो
१२ समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभि-जातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ।
१३ इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभि-जायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं
१४ धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ।

१०. “कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पञ्चाजातो होति — चण्डाल-कुले वा नेसादकुले वा वेनकुले^४ वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा, दलिहे

* १. कच्चो — स्या० । २. अनाव्हिको — स्या० । ३. ओलगेय्युं — स्या० । ४. वेणुकुले — सी०, स्या०, रो० ।

अप्यन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन वासच्छादो लब्धमिति । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाम्भी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन 5 दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

११. “कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति - चण्डालकुले 10 वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गतिं सम्गं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । 15

१२. “कथं, चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति - चण्डालकुले वा ... पे०... । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको । सो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो पच्च नीवरणे 20 पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ।

१३. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति - खत्ति- 25 महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिमहासालकुले वा, अट्ठे महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरजते पट्टतवित्तूपकरणे पट्टतधनधञ्जे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय

समन्नागतो, लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
 5 अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४. “कथं चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन
 10 सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो
 R 987 15 होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहा-
 B 940 सालकुले वा, अद्दे^१ महद्धने महाभोगे प्हूतजातरूपजते प्हूतवित्तूपकरणे प्हूतधनधञ्जे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 20 मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्झङ्गे यथा-भूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द,
 25 सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा^२ खो, आनन्द, छल्लभिजातियो” ति ।

४. आसवसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, ५म्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते संवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना 5 होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्ख्या योनिस्सो चक्खुन्द्रिय-संवत्सवुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवर असंवुत्तस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवरं संवुत्तस्स 10 R. 388 विहरतो एवंस्स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्ख्या योनिस्सो सोतिन्द्रिय ... पे० .. घानिन्द्रिय ... जिह्विन्द्रिय .. कायिन्द्रिय . मनिन्द्रियसंवत्सवुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवरं असंवुत्तस्स विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवरं संवुत्तस्स विहरतो एवंस्स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । 15 इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्ख्या योनिस्सो चीवरं पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ङसमकसवातातपसिरिस्सपसम्फत्सानं’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20 पटिच्छादनत्थं’ । पटिसङ्ख्या योनिस्सो पिण्डपात पटिसेवति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स टितिया यापनाय, विहिसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अन-वज्जता च फासुविहारो च ३’ । पटिसङ्ख्या योनिस्सो सेनासनं पटिसेवति — 25 ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ङसमकसवातातप-सिरिस्सपसम्फत्सानं पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सयविनोदनपटिसल्लानारामत्थं’ । पटिसङ्ख्या योनिस्सो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं पटिसेवति — ‘यावदेव उप्पन्नानं वेय्याबाधिकानं वेदनानं पटिघाताय, अब्बा-

R. 389

पञ्चपरमताया' ति । यं हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

- 5 ४. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिस्सो खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । ङंसमकसवातातप-
सिरिसपसम्फत्सानं, दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं, उप्पन्नान सारीरि-
कानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातान अमनापानं
B. 342 10 पाणहरानं अधिवासकजातिको होति । यं हिस्स, भिक्खवे, अधि-
वासको उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अधिवासतो' एवंस ते
आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा
अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

५. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
15 परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिस्सो
चण्डं हत्थि परिवज्जेति, चण्डं अस्सं परिवज्जेति, चण्डं गोणं परिवज्जेति,
चण्डं कुक्कुरं परिवज्जेति, अहि खाणु कण्टकट्टान सोढमं पपातं चन्दनिकं
ओळिगल्लं यथारूपे अनासने' निसिन्न यथारूपे अगोचरे चरन्तं यथारूपे
पापके मित्ते भजन्तं विञ्जू सन्नद्धाचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्यु, सो
20 तं च' अनासनं तं च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्खा योनिस्सो परि-
वज्जेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्युं आसवा
विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न
होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

R. 390

- 25 ६. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोद-
नाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिस्सो उप्पन्नं
कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं
गमेति, पटिसङ्खा योनिस्सो उप्पन्नं व्यापादवितक्कं ... पे०... उप्पन्नं
विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति

१ अधिवासयतो - सी०, स्या०, रो० । २ अनेखने - सी० । ३ चेव - सी०,
स्या०, रो० ।

विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनो-
दयतो उपपज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा
विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना
पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय 5
पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो सतिसम्बो-
ज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि, पटिसङ्खा योनिसो धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ...
विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्धि-
सम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं 10
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उपपज्जेय्युं आसवा विघात-
परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे
वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय पहीना
होन्ति । 15

B. 343

“इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहु-
नेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञ-
क्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

५. दारुकम्मिकमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नातिके' विहरति गिञ्जका-
वसथे । अथ खो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं
खो दारुकम्मिकं गहपतिं भगवा एतदवोच — “अपि नु ते, गहपति, कुले
दानं दीयती” ति ?

R. 391

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं । तं च खो ये ते भिक्खू आरञ्जिका'
पिण्डपातिका पंसुकूलिका अरहन्तो' वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना, तथा- 25
रूपेसु मे, भन्ते, भिक्खूसु दानं दीयती” ति ।

१. नातिके — सी०, स्या०, रो० । २. आरञ्जिका — सी०, स्या०, रो० ।

३. अरहन्ता — स्या० ।

२. “दुज्जानं खो एतं, गहपति, तया गिहिना कामभोगिना पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तेन, कासिकचन्दनं पच्चनुभोत्तेन, माला-गन्धविलेपनं धारयन्तेन, जातरूपरजतं सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमगं समापन्ना ति ।

३. “आरञ्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरञ्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकगगचित्तो संवुतिन्द्रियो ।
 १० एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

४. “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

B. 344

५. “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो
 १५ ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

R. 392

६. “नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

७. “पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

८. “गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो
 २५ विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपति-चीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकगगचित्तो संवुतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“इद्ध त्वं, गहपति, सद्धे दानं देहि । सद्धे ते दानं ददतो चित्तं

पसीदस्सति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जस्ससी” ति ।

“एसाहं, भन्ते, अज्जतम्मे सङ्खे दानं दस्सामी” ति ।

६. हृत्थिसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा-
भत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता मण्डलमाळे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अभिधम्म-
कथं कथेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खून
अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेति । अथ खो आयस्मा
महाकोट्टिको^१ आयस्मन्तं चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं एतदवोच - “मायस्मा
चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्त-
रन्तरा कथं ओपातेसि^२, याव कथापरियोसानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
ति । एवं वुत्ते आयस्मतो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं - “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं
चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो ।
पहोति चायस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं
कथेतुं” ति ।

२. “दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इधावुसो, एकच्चो पुगगलो तावदेव सोरत्तसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपसन्तुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जातरं
वा गरुट्टानियं सब्रह्मचारिं । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव सत्थारा,
वपक्कस्सति गरुट्टानियेहि सब्रह्मचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा^३ राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भरसमनुयुत्तस्स
विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन^४ चित्तेन सिक्ख
पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

३. “सेय्यथापि, आवुसो, गोणो किट्ठादो दामेन वा बद्धो वजे
वा ओरुद्धो । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य - ‘न दानायं गोणो किट्ठादो

१. महाकोट्टिको - सी०, रो० । २. ओपातेति - स्था० । ३. राजूहि - सी० ।
४. रागानुद्धंसेन - सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठं ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

- “ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो गोणो किट्ठादो दामं वा
 5 छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति । एवमेव
 R. 394 खो, आवुसो, इधेक्कच्चो पुगलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवात-
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति
 अञ्जातरं वा गरुट्टानियं सन्नहाचारि । यतो च खो सो वपकस्सतेव
 सत्थारा, वपकस्सति गरुट्टानियेहि सन्नहाचारीहि, सो संसट्ठो विहरति
 10 भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि
 तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स
 B 346 भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन
 चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

४. “इध पनावुसो, एकच्चो पुगलो विविच्चेव कामेहि ... पे०...

- 15 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति
 संसट्ठो विहरति भिक्खूहि .. पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्यथापि, आवुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो रजं
 अन्तरधापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य –
 ‘न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा
 20 नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

- “ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापथे मनुस्सा
 वा अतिक्कमेय्युं, गोपसू वा अतिक्कमेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परिया-
 दियेय्य’, अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो,
 25 इधेक्कच्चो पुगलो विविच्चेव कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति
 भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

R. 395

५. “इध पनावुसो, एकच्चो पुगलो वितक्कविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि दुतियस्स

ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महत्तं तळाकं, तत्थ थुल्लफुसितको देवो बुट्ठो सिप्पिसम्बुकां पि सक्खर-
कठलं पि अन्तरघापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविस्सन्ती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्यु, गोपसू वा पिवेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अथ
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्युं ति । एवमेव 10
खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा'
ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि . . पे० . सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स 15
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
आभिदोसिकं^१ भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य —
'न दानि अमु पुरिसं पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ? 20

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, अमु^२ पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अञ्जं भोजनं छादेस्सति ।
यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरघायिस्सति, अथ पुनदेव तं भोजनं छादेय्या
ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा 25
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति ।

१ अभिदोसिकं — स्या०, रो० । २. अमुंहावुसो — सी०, रो०; अमुंहावुसो—
स्या० ।

७. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुवखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पम्बतसङ्खेपे उदक-
 5 रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

- “ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आग-
 R 397 10 च्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य पे०... या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य ... या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदक-
 रहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो मुखस्स च पहाना दुखस्स च पहाना .. पे०.. चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 15 विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि .. पे०.. सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

८. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सब्बनिमित्तान् अमनसि-
 काग अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
 20 उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
 B 348 सावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्म पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विह-
 रतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्च-
 क्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनि या सेनाय अट्ठानमग्गप्पटिपन्नो अज्जातरस्म वनसण्डे
 25 एकरत्ति वासं उपगच्छेय्य । तत्र^१ हत्थिसद्देन अस्ससद्देन रथसद्देन पत्ति-
 सद्देन भेरिपणवसङ्घतिणवनिष्ठादसद्देन चीरिक्सद्दो^२ अन्तरघायेय्य^३ । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि वनसण्डे पुनदेव चीरिक्सद्दो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

R 398

१. तत्थ — सी०, रो० । २. चीरिळिकासद्दो — सी०, स्या०, रो० । ३. अन्तर-
 घायेय्य — स्या०, रो० ।

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते संवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधि-
 वासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय
 पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना 5
 होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिस्सो चक्खुन्द्रिय-
 संवरसंवृतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसंवर असंवृतस्स
 विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसंवरं संवृतस्स 10 R. 328
 विहरतो एवंस्स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्खा
 योनिस्सो सोतिन्द्रिय ... पे०... धानिन्द्रिय ... जिह्विन्द्रिय ... कायिन्द्रिय
 ... मनिन्द्रियसंवरसंवृतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसंवरं
 असंवृतस्स विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-
 संवरं संवृतस्स विहरतो एवंस्स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । 15
 इमे बुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटि-
 सेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिस्सो
 चीवरं पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय,
 ङसमकसवातातपसिरिस्सपसम्फस्सानं’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20
 पटिच्छादनत्थं’ । पटिसङ्खा योनिस्सो पिण्डपातं पटिसेवति — ‘नेव दवाय
 न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया
 थापनाय, विहिसूपरतिया ब्रह्मचरियातुग्गहाय, इति पुराणं च वेदनं
 पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अन-
 वज्जता च फासुविहारो च’^१ । पटिसङ्खा योनिस्सो सेनासनं पटिसेवति — 25
 ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ङसमकसवातातप-
 सिरिस्सपसम्फस्सानं पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सयविनोदनपटिसल्ला-
 नारामत्थं’ । पटिसङ्खा योनिस्सो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवखारं पटि-
 सेवति — ‘यावदेव उप्पन्नानं वेय्याबाधिकानं वेदनानं पटिघाताय, अब्बा-

१. ० सरीसप ० - म० । २. जाति - सी०, स्या०, रो० ।

R. 389

पज्जपरमताया' ति । यं हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

5

४. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिंसो खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । डंसमकसवातातप-सिरिसपसम्फस्सानं, दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं, उप्पन्नानं सारीरि-कानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं अमनापानं

B 342 10

पाणहरानं अधिवासकजातिको होति । यं हिस्स, भिक्खवे, अनधि-वासको उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अधिवासतो' एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

५. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये

15

परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिंसो चण्डं हत्थि परिवज्जेति, चण्डं अस्सं परिवज्जेति, चण्डं गोणं परिवज्जेति, चण्डं कुक्कुर परिवज्जेति, अहिं खाणु कण्टकट्टान सोभं पपातं चन्दनिकं ओळिगल्लं यथारूपे अनासने^१ निसिन्नं यथारूपे अगोचरे चरन्तं यथारूपे पापके मित्ते भजन्तं विञ्जू सन्नहाचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्युं, सो

20

तं च^२ अनासन तं च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्खा योनिंसो परिवज्जेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

R 390

25

६. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोद-नाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिंसो उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, पटिसङ्खा योनिंसो उप्पन्नं व्यापादवितक्कं ... पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नपुप्पन्ने पापके अकुसले घम्मे नाधिवासेति पजहति

१ अधिवासयतो - सी०, स्या०, रो० । २ अनेसवे - सी० । ३ चेव - सी०, स्या०, रो० ।

विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनो-
दयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा
विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना
पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय 5
पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्घा योनिसो सतिसम्भो-
ज्जङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि, पटिसङ्घा योनिसो धम्मविचयसम्भोज्जङ्गं भावेति ...
विरियसम्भोज्जङ्गं भावेति ... पीतिसम्भोज्जङ्गं भावेति ... पस्सद्धि-
सम्भोज्जङ्गं भावेति ... समाधिसम्भोज्जङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्भोज्जङ्गं 10
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघात-
परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे
वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय पहीना
होन्ति । 15

B. 343

“इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहु-
नेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ज-
कखेत्तं लोकस्सा” ति ।

५. दारुकम्मिकसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जका-
वसथे । अथ खो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं
खो दारुकम्मिकं गहपतिं भगवा एतदवोच — “अपि नु ते, गहपति, कुले
दानं दीयती” ति ?

R. 391

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं । तं च खो ये ते भिक्खू आरञ्जिका^२
पिण्डपातिका पंसुकूलिका अरहन्तो^३ वा अरहत्तभग्नं वा समापन्ना, तथा- 25
रूपेसु मे, भन्ते, भिक्खूसु दानं दीयती” ति ।

१. नातिके — सी०, स्या०, रो० । २. आरञ्जिका — सी०, स्या०, रो० ।

३. अरहन्ता — स्या० ।

२. “दुज्जानं खो एतं, गहपति, तथा गिहिता कामभोगिना पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तेन, कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तेन, माला-गन्धविलेपनं धारयन्तेन, जातरूपरजतं सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमग्गं समापन्ना ति ।

- 5 ३. “आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नलो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नलो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो संवुतिन्द्रियो ।
10 एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

४. “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

B. 344

- 5 ५. “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।
R. 392

६. “नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

- 20 ७. “पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

८. “गहपतिचीवरघरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नलो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपति-चीवरघरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नलो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो संवुतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“इह त्वं, गहपति, सङ्खे दानं देहि । सङ्खे ते दानं ददतो चित्तं

पसीदिससति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एसाहं, भन्ते, अज्जतग्गे सङ्खे दानं दस्सामी” ति ।

६. हृत्थिसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा-
भत्तं पिण्डपातपटिककन्ता मण्डलमाळे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अभिघम्म-
कथं कथेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खून
अभिघम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेति । अथ खो आयस्मा
महाकोट्टिको^१ आयस्मन्तं चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं एतदवोच - “मायस्मा
चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिघम्मकथं कथेन्तान अन्त-
रन्तरा कथं ओपातेसि”, याव कथापरियोसानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
ति । एवं वुत्ते आयस्मतो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं - “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं
चित्तं हृत्थिसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो ।
पहोति चायस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिघम्मकथं
कथेतु” ति ।

२. “दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इधावुसो, एकच्चो पुमालो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपसन्तुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अज्जातरं
वा गरुट्टानियं सन्नह्यचारि । यतो च खो सो वपकस्सतेव सत्थारा,
वपकस्सति गरुट्टानियेहि सन्नह्यचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा^२ राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स
विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसति । सो रागानुद्धंसितेन^३ चित्तेन सिक्खं
पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

३. “सैय्यथापि, आवुसो, गोणो किट्ठादो दामेन वा बद्धो वजे
वा ओरुद्धो । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य - ‘न दानाय गोणो किट्ठादो

१. महाकोट्टितो - सी०, रो० । २. ओपातेति - स्या० । ३. राजूहि - सी० ।
४. रागानुद्धंसेन - सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठं ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो गोणो किट्ठादो दामं वा
 5 छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति । एवमेव
 R. 394 खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवात-
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति
 अञ्जतरं वा गरुट्ठानियं सन्नह्णचारिं । यतो च खो सो वपकस्सतेव
 सत्थारा, वपकस्सति गरुट्ठानियेहि सन्नह्णचारीहि, सो संसट्ठो विहरति
 10 भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि
 तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स
 B. 346 भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन
 चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

४. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि ... पे०...

15 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति
 संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्यथापि, आवुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो रजं
 अन्तरधापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य —
 ‘न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा
 20 नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या’ ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापथे मनुस्सा
 वा अतिक्कमेय्युं, गोपसू वा अतिक्कमेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परिया-
 दियेय्य’, अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो,
 25 इधेकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति
 भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

R. 395

५. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो वित्तक्कविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि दुतियस्स

ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महन्तं तळाकं, तत्थ थुल्लफुसितको देवो बुट्ठो सिप्पिसम्बुकां पि सक्खर-
कठलं पि अन्तरधापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविस्सन्ती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्युं, गोपसू वा पिवेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अथ
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्युं ति । एवमेव 10
खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा'
ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि .. पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स 15
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
आभिदोसिकं भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य —
'न दानि अमु पुरिस पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ? 20

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, अमु पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अज्जं भोजनं छादेस्सति ।
यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरधायिस्सति, अथ पुनदेव तं भोजनं छादेय्या
ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो पीतिया च विरागा 25
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति ।

१. अभिदोसिकं — स्या०, रो० । २. अमुंहावुसो — सी०, रो०; अमुंहावुसो —
स्या० ।

७. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पब्बतसङ्घे पे उदक-
 5 रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आग-
 R 397 10 च्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य . पे०... या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य ... या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदक-
 रहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 15 विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

८. “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सब्बनिमित्तान् अमनसि-
 कारा अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
 20 उपायकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
 B 348 सावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विह-
 रतो रागो चित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्च-
 क्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया सेनाय अट्ठानमगण्णटिपन्नो अज्जातरस्मि वनसण्डे
 25 एकरत्ति वासं उपगच्छेय्य । तत्र^१ हत्थिसद्देन अस्ससद्देन रथसद्देन पत्ति-
 सद्देन भेरिपणवसङ्कतिणवनिन्नादसद्देन चीरिकसद्दो^२ अन्तरधायेय्य^३ । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि वनसण्डे पुनदेव
 R 398 चीरिकसद्दो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

१. तत्थ — सी०, रो० । २. चीरिळिकासद्दो — सी०, स्या०, रो० । ३. अन्तर-
 धायेय्य — स्या०, रो०,

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो राजा वा राजमहामत्तो वा सग्ग्हा वनसण्डा पक्कमेय्य, अथ पुनदेव चीरिकसद्दो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेक्कच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तानं मनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्ज्वा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-सावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुदंसेति । सो रागानुदंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

९. अथ खो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो अपरेन समयेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेन चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — ‘इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति; उदाहु देवता एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’” ति ?

“चेतसा चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — ‘चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । देवता पि मे एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति ।

१०. अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं — “चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

१. चेतसो — स्या०, रो० । २. हीनायवत्तो — सी०, स्या०, रो० ।

“न, भिक्खवे, चित्तो चिरं सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११. अथ खो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सुं
 ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं
 पब्बजि । अथ खो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो
 5 अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
 सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियो-
 सानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
 “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरिय, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति
 प्रभञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहतं
 10 अहोसी ति ।

७. मज्झेसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति
 इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलानं थेरानं भिक्खून्
 पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तानं मण्डलमाळे सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं
 अयमन्तराकथा उदपादि — “वुत्तमिदं, आवुसो, भगवता पारायने
 15 मेत्तेय्यपच्चे —

‘यो उभोन्ते विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति’ ।

त ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा^१ ति ॥

२. “कतमो नु खो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो दुतियो अन्तो,
 B 350 कि मज्झे, का सिब्बिनी” ति ? एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू
 20 एतदवोच — “फस्सो खो, आवुसो, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो
 R 400 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति
 तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एतावता खौ, आवुसो, भिक्खु
 अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं
 अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 25 होती” ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “अतीतं
 खो, आवुसो, एको अन्तो, अनागतं दुतियो अन्तो, पच्चुप्पन्नं मज्झे, तण्हा

१ लिप्पति — स्या० रो० । २. सिब्बिनि० — खी०, स्या०, रो० ।

सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा वेदना मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नामं खो, आवुसो, एको अन्तो, रूपं दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्झे, तण्हा सिम्बिनी, तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव 15
धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ खो, आवुसो, अज्झत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ बाहिरानि आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो 20
आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । B 351

७. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
मज्झे, तण्हा सिम्बिनी; तण्हा हि नं सिम्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । R 401

८. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याकतं 30
खो, आवुसो, अम्हेहि सब्बेहेव यथासकं पटिभानं । आयामावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो एतमत्थं आरो-
चेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति खो थेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसुं ।

६. अथ खो थेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिमु; उपसङ्क-
5 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो
थेरा भिक्खू यावतको अहोसि सब्बेहेव सद्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो
आरोचेसुं । “कस्स नु खो, भन्ते, सुभासितं” ति ?

“सब्बेसं वो, भिक्खवे, सुभासितं परियायेन, अपि च यं मया
सन्धाय भासितं पारायने मेत्तेय्यपञ्हे -

- 10 ‘यो उभोन्ते^१ विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति ।

तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा’ ति ।

“तं सुणाथ, साधुक मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो थेरा^२ भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

R 402

१०. “फस्सो खो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो
15 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, भिक्खवे,
B 352 भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं
अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होती’ ति ।

८. पुरिसिन्द्रियज्जाणसुत्तं

- 20 १. एवं मे सुतं । एकं समय भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन दण्डकप्पकं नाम कोसलानं निगमो
तदवसरि । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि रक्खमूले
पञ्जत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पकं पविंसिसु आवसथं
परियेसितुं ।

- 25 २. अथ खो आयस्मा आनन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन
अचिरवती नदी तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चित्तुं । अचिरवतिया

१. धारेय्यामा - स्या० । २. उभन्ते - स्या०, रो० । ३. स्या० पोत्वके
नत्थि ।

नदिया गतानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि गतानि पुब्बापयमानो^१ । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - “किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना” ति ?

“एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं” ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “इघाहं, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन^२ अचिरवती नदी तेनुगसङ्कमि गतानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया नदिया गतानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि^३ गतानि पुब्बापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्खु येनाहं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं एतदवोच - “किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना” ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, तं भिक्खु एतदवोचं - “एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं” ति ।

४. “सो वा^४ खो, आनन्द, भिक्खु नवो भविस्सति अचिरपब्बजितो, थेरो वा पन वालो अव्यत्तो” । कथं हि नाम यं मया एकसेन व्याकतं तत्थ द्वेज्जं आपज्जिस्सति ! नाहं, आनन्द, अञ्जं एकपुगलं पि समनुपस्सामि, यो एवं मया सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, यथयिदं देवदत्तो । यावकीवञ्चाहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालगगकोटि-नित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं^५ अद्दसं; नेव तावाहं देवदत्तं व्याकासि - ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । यतो च खो अहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालगगकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अद्दसं; अथाहं देवदत्तं व्याकासि - ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति ।

१. पुब्बसदित्तानि कुपमानो - स्या० । २. स्या० पोत्वके तत्थि । ३. अट्टासि - स्या०, रो० । ४. वा - स्या० । ५. अव्यत्तो - रो० । ६. सुक्कं धम्मं - स्या०, रो० ।

५. “सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपोरिसो पूरो गूथस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गो अस्स । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेय्य^१ अत्थकामो हितकामो योगक्खेमकामो तम्हा गूथकूपा उद्धरितुकामो । सो तं गूथकूपं समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव^२ पस्सेय्य तस्स

R. 404 5 पुरिस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि गूथेन अमविस्सतं, यत्थ तं गहेत्वा उद्धरेय्य । एवमेव खो अहं, आनन्द, यतो देवदत्तस्स बालग्गकोटिनित्तु-
दनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अइसं, अथाहं देवदत्तं व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । सचे तुम्हे, आनन्द, सुणेय्याथ तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्जाणानि विभजिस्सामी” ति ?

10 ६. “एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा पुरिसिन्द्रियञ्जाणानि विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।

15 भगवा एतदवोच —

७. “इधाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेण समयेण एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति अपग्गिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि मुखसयित्तानि मुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि बीजानि वुद्धिं^३ विरू-
25 ष्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेण समयेण एवं चेतसा चेतो

R. 405

१. उप्पज्जेय्य — स्या० । २. न — स्या०, रो० । ३. विभजन्तस्सा — सी०, स्या०, रो० । ४. वुद्धिं — स्या० ।

परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्याति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, 5 तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

८. “इध पनाहु, आनन्द, एकच्च पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला 10 पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि 15 अप्रतीनि अवातातपहतानि सारदानि^१ सुखसयितानि पुथुसिलाय निबिखत्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि बुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो 20 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्याति 25 परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

25 B. 355,
R. 406

६. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं’ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्महेहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूंतीनि बातातपहतानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धि विच्छिह्णे वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

१० “एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्महेहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुगिसिन्द्रियञ्चाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्म-
२० समुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होती” ति ।

R. 407

१०. एव वुत्ते आर्यस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सक्का नु खो, भन्ते, इमेसं तिण्णं पुग्गलानं अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्जापेतुं” ति ?

“सक्का, आनन्दा,” ति भगवा अवोच — “इधाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति ।
 एवमयं पुग्गलो आर्यति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
 आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि' पृथु-
 सिलाय निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
 वुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

5

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमयं^१ सुरिये ओगच्छन्ते ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरधायिस्सति अन्धकारो पातु-
 भविस्सती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

10

“सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो^२ अद्धरत्तं^३ भत्तकालसमये ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं', तं पि
 सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्यति परिहानधम्मो
 भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
 चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
 सिन्ध्रियञ्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स आर्यति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

20

R. 408

११. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि

25

१. सञ्जोविभूतानि - स्या० । २. सायन्हसमये - स्या०; सायन्हसमयं - रो० ।

३-३. अभिदोसअद्धरत्तं - स्या०; अभिदोसे अद्धरत्तं - रो० । ४. असमुच्छिन्नं - स्या० ।

सब्बेन सब्बं समुग्धातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्याति अपरिहान-
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि
सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निक्खि-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुड्ढि विरून्हि

5 वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

B. 357

"सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमयं सुरिये' उग्ग-
च्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरधायिस्सति, आलोको
पातुभविस्सती" ति ?

10 "एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्तिके' भत्तकालसमये ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एवं चेतसा चेतो

15 परिच्च पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ह्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
सब्बेन सब्बं समुग्धातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्याति अपरिहान-
20 धम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो
चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियञ्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो,
R. 409 आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो
होति ।

25 १२. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि - 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि - 'नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालगकोटिनित्तुदनमतो पि अकुसलो
धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव

धम्मे परिनिब्बायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निब्वुतानि सुखे तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि बुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटितित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोयं’ पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मेहि, 10 दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । B. 358 एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । 15

“तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेसं तिण्णं पुग्गलानं एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेसं तिण्णं पुग्गलानं एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिब्बानधम्मो” ति ।

६. निब्वेधिकसुत्तं

१. “निब्वेधिकपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसे- 20 R 410 स्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “कतमो च सो, भिक्खवे, निब्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा, कामानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कामानं वेमत्तता वेदितब्बा, कामानं विपाको वेदितब्बो, कामनिरोधो वेदितब्बो, 25 कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

३. “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा, वेदनानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, वेदनानं वेमत्तता वेदितब्बा, वेदनानं विपाको वेदितब्बो, वेदना-निरोधो वेदितब्बो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

४. “सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा, सञ्ज्ञानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, सञ्ज्ञानं वेमत्तता वेदितब्बा, सञ्ज्ञानं विपाको वेदितब्बो, सञ्ज्ञानिरोधो वेदितब्बो, सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

५. “आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा, आसवानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, आसवानं वेमत्तता वेदितब्बा, आसवानं विपाको वेदितब्बो, आमवनिरोधो वेदितब्बो, आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

B. 359

६. “कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं, कम्मानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कम्मानं वेमत्तता वेदितब्बा, कम्मानं विपाको वेदितब्बो, कम्मनिरोधो वेदितब्बो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

७. “दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

R. 411

८. “कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा, कामानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कामानं वेमत्तता वेदितब्बा, कामानं विपाको वेदितब्बो, कामनिरोधो वेदितब्बो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चिमे, भिक्खवे, कामगुणा — चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्जेय्या सद्दा ... धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया’ । अपि च खो, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामेते अरियस्स विनये वुच्चन्ति —

‘सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
नेते^१ कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके ।
अथेत्य धीरा विनयन्ति छन्द’ ति ॥

25

९. “कतमो च, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सहेसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोटुब्बेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, 5 B. 360 कामयमानो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनिरोधो^१, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 R. 412 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“यतो^२ खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कामे पजानाति, एव कामानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कामानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कामानं विपाकं पजानाति, एवं कामनिरोधं पजानाति, एवं काम- निरोधगामिनी^३ पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजा- 15 नाति कामनिरोधं । कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... कामनिरोध- गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१०. “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? तिस्सो इमा, भिक्खवे, वेदना – सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20 वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25 दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ।

१ फस्सनिरोधा – स्या० । २. यतो च – सी०, स्या०, रो० । ३. कामनिरोध- गामिनी – स्या०; ० गामिनि – रो० ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, वेदियमानो^१ तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिव्वत्तेति पुञ्ञाभागियं वा अपुञ्ञाभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ।

B. 361

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनरोधो^२, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

R. 413

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं वेदनं पजानाति, एवं वेदनानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं वेदनानं वेमत्ततं पजानाति, एवं वेदनानं विपाकं पजानाति, एवं वेदनानिरोधं पजानाति, एवं वेदनानिरोध-
गामिनि पटिपदं पजानाति । सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति वेदनानिरोधं । वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०... वेदनानिरोध-
गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११. “सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा .. पे०... सञ्ञानिरोध-
गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, कि चेत्तं पटिच्च
वुत्तं ? छयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, सद्दसञ्ञा, गन्ध-
सञ्ञा, रससञ्ञा, फोटुब्बसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, सञ्ञानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्ञानं वेमत्तता ? अञ्ञा, भिक्खवे, सञ्ञा रूपेसु, अञ्ञा सञ्ञा सद्देषु, अञ्ञा सञ्ञा गन्धेषु, अञ्ञा सञ्ञा रसेसु, अञ्ञा सञ्ञा फोटुब्बेषु, अञ्ञा सञ्ञा धम्मेषु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानं विपाको ? वोहारवेपक्का^३, भिक्खवे, सञ्ञं^४ वदामि । यथा यथा नं सञ्ञानाति तथा तथा वोहरति, एवं सञ्ञी अहोसि ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो ? फस्सनरोधो, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

B. 362

R. 414

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं सञ्ञं पजानाति, एवं सञ्ञानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं सञ्ञानं वेमत्ततं पजानाति,

१. वेदयमानो – स्या० । २. फस्सनरोधो – स्या० । ३. वोहारापक्काहं – सी०; वोहारापक्काहं – स्या०, रो० । ४. सञ्ञा – स्या०, रो० ।

एवं सञ्ज्ञानं विपाकं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति सञ्ज्ञानिरोधं । सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

5

१२. “आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... आसवनिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा — कामसवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो ।

10

“कतमा च, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया^१, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया^२, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्जं तज्जं अत्तभाव अभिनिब्बत्तेति पुञ्ञभागियं वा अपुञ्ञभागियं वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं विपाको ।

15

“कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्जानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गको मग्गो आसव-निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं^३ — सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

20

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव आसवे पजानाति, एवं आसवानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं आसवानं वेमत्तत्तं पजानाति, एव आसवानं विपाकं पजानाति, एव आसवानं^४ निरोधं^५ पजानाति, एवं आसवानं निरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति आसवनिरोधं । आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ... पे०... आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

25 R 415

B. 363

१३. “कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं ... पे०... कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ?

१. निरयगामिनिया — सी०; निरयगमनीया — स्या०, रो० । २. पित्ति ० — रो० । ३. सेय्यथिदं — म० । ४-५ आसवनिरोधं — सी०, रो० ।

चेतनाहं, भिक्खवे, कम्मं वदामि । चेतयित्वा कम्मं करोति - कायेन वाचाय^१ मनसा ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, कम्मानं निदानसम्भवो ।

5 “कतमा च, भिक्खवे, कम्मानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं निरयवेदनीयं, अत्थि कम्मं तिरच्छानयोनिवेदनीयं, अत्थि कम्मं पेत्तिविसयवेदनीयं, अत्थि कम्मं मनुस्सलोकवेदनीयं, अत्थि कम्मं देवलोकवेदनीयं । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मानं विपाको ? तिबिधाहं, भिक्खवे, 10 कम्मानं विपाकं वदामि - दिट्ठे^२ व^३ धम्मे उपपज्जे वा अपरे वा परियाये । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, कम्मनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

15 “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कम्म पजानाति, एवं कम्मानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कम्मानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कम्मानं विपाकं पजानाति, एवं कम्मनिरोधं पजानाति, एवं कम्मनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति कम्मनिरोधं । कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं ... पे० .. कम्मनिरोध- 20 गामिनी पटिपदा वेदितब्बा नि, इति यं तं वुत्तं इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१४. “दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्त ? जाति पि दुक्खा, जरा पि 30 दुक्खा, व्याधि पि दुक्खो^४, मरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पि दुक्खा, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, सङ्खित्तेन पञ्चुपादानकखन्धा दुक्खा ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ? तण्हा, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्खं अधिमत्तं, अत्थि परित्तं, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमति परि- 5 देवति, उरत्ताळि^१ कन्दति, सम्मोहं आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो बहिद्धा परियेद्वि आपज्जति — ‘को एकपदं द्विपदं जानाति’ इमस्स दुक्खस्स निरोधया^२ ति ? सम्मोहवेपक्क वाहं, भिक्खवे, दुक्खं वदामि परियेद्विवेपक्कं वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ।

10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको भग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं — सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं दुक्खं पजानाति, एवं 15 दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एवं दुक्खस्स वेमत्तत्वं पजानाति, एवं दुक्खस्स विपाकं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधं पजानाति, एवं दुक्खनिरोध-गामिनि पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति दुक्खनिरोधं । दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-तब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्ख-निरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति 20 यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अयं खो सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो” ति ।

१०. सीहनादसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलीनि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं 25 नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

B. 365

१. उरत्ताळि — सी०, उरत्ताळि — स्या०, रो० । २. पजानाति — सी०, स्या० ।

ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

- ५ २. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R 418

३. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ... पे०... इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे० . इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन .. पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे० .. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B 366

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसामु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । इमानि 5 R. 419 खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसामु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं आणेन पञ्हं पुट्ठो व्याकरोति ।

८. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा 15 पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणेन पञ्हं पुट्ठो व्याकरोति ।

९. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा- 20 पत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं बुट्ठानं यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं बुट्ठानं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं बुट्ठानं यथाभूतं आणेन पञ्हं पुट्ठो व्याकरोति । 25

१०. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं 367 R. 420 तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं आणेन पञ्हं पुट्ठो व्याकरोति ।

११. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोति ।

१२. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं आसवानं खया’... पे०... यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोति ।

१३. “तत्र, भिक्खवे, यम्पिदं^१ ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं पुब्बेनिवासानुस्सतिं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि मग्गो असमाधि कुम्मग्गो” ति ।

महावक्त्रो छट्ठो^१ ।

तस्सुद्धानं

सोणो फग्गुनो^२ भिजाति^३, आसवा दारुहत्थि^४ च^५ ।

मज्जे^६ आणं निब्बेधिक^७, सीहनादो^८ ति ते दसा ति^९ ॥

— ० —

१. खय - स्या० । २. यमिदं - सी०, रो० । ३. पठमो - स्या० । ४. फग्गुण - सी०; फग्गुणो - स्या०, रो० । ५. छट्ठाभिजातियो - सी०, स्या०, रो० । ६-६. दारुकम्महत्थि मज्जे - सी०, रो०; दारुकम्मेन - स्या० । ७-७. पस्सचित्तपरायन - सी०, रो०, पञ्चपस्से चित्तपरायन - स्या० । ८-८. उदकं निब्बेधिक-सीहनादेनवग्गो ति - सी०, रो०; उदकं निब्बेधि छद्दमा बलेन वग्गो ति - स्या० ।

७. देवतावग्गो

१. अनागामिफलसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं । कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्जातं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं । 5 कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्जातं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं” ति ।

२. अरहत्तसुत्तं

१. “छ भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे छ ? धीनं^१, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे 10 खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । R 422 कतमे छ ? धीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमाद — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं” ति ।

३. भित्तसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप- 15 सम्पवद्धो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगति आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं^२ धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं^३ धम्मं^३ परि- B 369 पूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं 20 वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरुपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगति आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेखं धम्मं
 5 परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सेखं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामरागं वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

४. सङ्गणिकारामसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकरतो’ सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामतं अनुयुत्तो,
 10 एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘एको पविवेके अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्तं अगण्हन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मासमाधि अपरिपूरेत्वा संयोजनानि पज-
 15 हिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘संयोजनानि अप्पहाय निब्बानं सच्छिक्करिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणि- कारतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, न गणारामो न गणरतो न गणारामतं अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘एको पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।
 20 ‘चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि परिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मासमाधि परिपूरेत्वा संयोजनानि पजहिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘संयोजनानि पहाय निब्बानं सच्छिक्करिस्सती’
 25 ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

५. देवतासुखं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
क्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता
खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच - “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, 5
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता - इमे
खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति । इदमवोच
सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो
मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

B. 370

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि - 10 R. 424
“इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता मं एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, 15
सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता - इमे खो, भन्ते, छ
धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे,
सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी”
ति ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एतदवोच 20
- “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन
अत्थं आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति
सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च
सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं
भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... सङ्खगारवो 25
होति ... सिक्खागारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति
कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता
ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता

B. 371

तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी” ति ।

४. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध, सारिपुत्त,

R. 425

- 5 भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति .. सङ्खगारवो होति सिक्खागारवो होति ... मुवच्चो होति ... कल्याणमिन्नो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी ।
- 10 ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमिन्ना ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमिन्ना तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

६ समाधिसुत्तं

१. “सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु न सन्तेन समाधिना न पणीतेन

- 15 न पटिप्पस्सद्विलद्धेन^१ न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इद्विविधं पच्चनुभविस्सति — एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा एको भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती” ति नेतं ठानं विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानु-सिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे^३ च ये दूरे सन्तिके चा’
- 20 ति नेतं ठानं विज्जति । ‘परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति — सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तं ति पजानिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं — एकं पि जाति द्वे पि जातियो .. पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
- 25 अनुस्सरिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते

R 426

१. पटिप्पस्सद्विलद्धेन — सी० । २. वत्तिस्सती — सी०, स्या०, रो० । ३. मानुस्से — स्या० ।

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवानं खया ... पे०... सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्विलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेतं विज्जति । 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सद्दे सुणिस्सति - दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति ठानमेतं
विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति -
सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं
विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनेकविहितं 10
पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती'
ति ठानमेतं विज्जति । 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे,
सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 15
'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

७. सखिभब्सुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र
तत्रेव सखिभब्सुत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 20 R 427
'इमे ठित्तिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे विसेसभागिया
धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे निब्बेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सखि-
भब्सुत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । 25

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र
तत्रेव सखिभब्सुत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति,

R 373

‘इमे ठितिभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे विससेभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे निब्बेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, सक्कच्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं
 5 पापुणितुं सति सतिआयतने” ति ।

८. बलसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समा-
 धिस्मिं बलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न
 समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठितिकुसलो होति,
 न समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, असक्कच्चकारी च होति, असातच्चकारी
 10 च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
 भिक्खु अभब्बो समाधिस्मिं बलतं पापुणितुं ।

R 428

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समा-
 धिस्मिं बलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समा-
 15 धिस्स वुट्ठानकुसलो होति, सक्कच्चकारी च होति, सातच्चकारी च,
 सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
 भब्बो समाधिस्मिं बलतं पापुणितुं” ति ।

९. पठमतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, यीनमिदं, उद्वच्चकुक्कुच्चं,
 20 विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यज्जाय
 सुविट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं
 उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, यीनमिदं, उद्वच्चकुक्कुच्चं,
 25 विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यज्जाय

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

१०. बुत्तियतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्जां, व्यापादसञ्जां, विहिंसासञ्जां — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

B. 374

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्जां, व्यापादसञ्जां, विहिंसासञ्जां — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

R 429

10

देवतावग्गो सत्तमो^१

तत्सुदानं

अनागामि अरहं^३ मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता^४ ।

समाधि^५ सक्खिभब्ब बल^६, तज्ज्ञाना^७ अपरे दुवे ति^८ ॥

८. अरहत्तवग्गो^९

१. दुक्खसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिच्छाहं^१, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्का । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसञ्जाय, व्यापादसञ्जाय, विहिंसासञ्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्का ।

15

१. स्या०, रो० पोत्वकेसु नत्थि । २. बुत्तियो — स्या० । ३. अरहं च — सी०, रो० । ४. मित्तदेवता सोवत्त — सी०; देवतासति सक्खिबलं — स्या०, मित्ता देवता सो वत्त — रो० । ५-५. सक्खि बलत्त ज्ञानं च — सी०, रो० । ६-६. अपरे दुवे पि चाति — सी०, रो०; त ज्ञानं ० — स्या० । ७. अरहत्तवग्गो — स्या० । ८. सपरिच्छाहं — सी० ।

B. 375

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्का । कतमेहि छहि ? नेक्खम्मवितक्केन, अब्ब्यापाद-
वितक्केन, अविहिंसावितक्केन, नेक्खम्मसञ्जाय, अब्ब्यापादसञ्जाय,
5 अविहिंसासञ्जाय – इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्का” ति ।

२. अरहत्सुत्तं

R. 430

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छि-
कातुं । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अति-
10 निपातं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छि-
कातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अतिनिपातं –
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं” ति ।

३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं

- 15 १. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं^१
अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं,^२
असम्पजञ्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं, भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, लपनं –
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं ।

- 20 २. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्प-
जञ्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं, भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, लपनं – इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाण-
दस्सनविसेसं सच्छिकातुं” ति ।

१. उत्तरिमनुस्सधम्मा – सी०, स्या०, रो० । २. मुट्ठस्सच्चं – सी०, स्या०, रो० ।

४. सुखसोमनस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा^१ होति आसवानं खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मारागो होति, भावनागो होति, पहानारागो होति, पविवेकारागो होति, अब्बा-
पञ्जारागो होति, निप्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि^५ धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया” ति ।

R. 431

B. 376

५. अधिगमसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति^१ कातुं^२ । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय न छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो न आरक्खति^३, सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं ।

15

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपायकुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं” ति ।

R. 432

20

१. आरद्धो - स्या० । २-२. फातिकतु - सी०; फाति कातु - स्या०, रो० ।

३. सारक्खति - सी०, स्या०, रो० ।

६. महन्तत्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं^१ वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकबहुलो च होति योगबहुलो च वेदबहुलो च असन्तुट्ठिबहुलो च अनिक्खित्तधुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि^२ च पतारेति । इमेहि खो,
 5 भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसु” ति ।

७. पठमनिरयसुत्तं

B. 377

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पाप्पिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च ।
 10 इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
 दाता पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
 15 पटिविरतो होति, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

८. दुतियनिरयसुत्तं

R. 433

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती^३ होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति^३, लुद्धो च, पगब्धो च ।
 20 इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-

१. महत्तं - स्य ० । २. उत्तरि - सी०, स्या०, रो० । ३-३. मुसावादी होति पिमुणवाचो होति फलवाचो होति सम्फण्णलापी होति - सी०, स्या०, रो० ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निव्वित्तो एवं सम्मे” ति ।

६. अग्गधम्मसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्चिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 5
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^१ होति, कुसीतो^२ होति,
दुप्पञ्चो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं
सच्चिकातुं ।

B. 378

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं 10
धम्मं अरहत्तं सच्चिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्चवा
होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्चिकातुं” ति ।

R. 434

१०. रत्तिविवससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति 15
वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा
असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
क्खारेन, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति,
दुप्पञ्चो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स 20
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु
धम्मेसु, नो वुद्धि ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेसु, नो
परिहानि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति 25

अविघातवा सन्तुष्टो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धो होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव
5 पाटिकल्ला, कुसलेसु धम्मोसु नो परिहानी” ति ।

अरहतवग्गो अट्टमो^१ ।

तत्सुद्धानं

B 379,
R 435

दुक्खं अरहत्तं उत्तरि^२ च, सुखं अधिगमेन च ।
महन्तत्तं^३ द्वयं निरये^४, अग्गधम्मं च रत्तियो^५ ति ॥

६. सीतिवग्गो

१. सीतिभावसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं
सीतिभावं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
10 समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं न निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं न पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्तं
सम्पहंसितब्बं तस्मि समये चित्तं न सम्पहंसेति, यस्मि समये चित्तं अज्झु-
पेक्खितब्बं तस्मि समये चित्तं न अज्झुपेक्खति, हीनाधिमुत्तिको च होति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो
15 भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं
सीतिभावं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मि समये चित्तं पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्तं सम्प-
20 हंसितब्बं तस्मि समये चित्तं सम्पहंसेति, यस्मि समये चित्तं अज्झुपेक्खि-
तब्बं तस्मि समये चित्तं अज्झुपेक्खति, पणीताधिमुत्तिको च होति,

१. ततियो — स्या० । २. उत्तरि — सी०, रो० । ३-३. ० द्वयनिरये — सी०, रो० ;
महतद्वयनिरये — स्या० । ४. रत्तिया — स्या० ।

निब्बानामिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं” ति ।

२. आवरणसुतं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्धो च होति, अच्छन्दिको च, दुप्पञ्चो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

B. 380

5 R. 436

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पञ्चवा च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं” ति ।

10

३. बोरोपितसुतं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? माता जीविता बोरोपिता होति, पिता जीविता बोरोपितो होति, अरहं जीविता बोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादितं होति, सङ्खो भिन्नो होति, दुप्पञ्चो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

15

20

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता बोरोपिता होति, न पिता जीविता बोरोपितो होति, न अरहं जीविता बोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं

R. 437

25

उष्णादित्वां होति, न सङ्खो भिक्षो होति, पञ्चावा होति अजळो अनेळमूगो ।
इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं” ति ।

४. सुस्सुसतिसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं
5 अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ?
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सुसति, न सोतं ओदहति.
न अञ्जा चित्तं उपट्ठापेति^१, अनत्थं गण्हाति, अत्थं रिञ्चति, अननु-
लोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं
10 कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने सुस्सुसति, सोतं ओदहति, अञ्जा
चित्तं उपट्ठापेति, अत्थं गण्हाति, अनत्थं रिञ्चति, अनुलोमिकाय खन्तिया
15 समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो
सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मोसु सम्मत्तं” ति ।

५. अप्पहायसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सञ्छि-
कातुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं,
अपायगमनीयं^२ रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं ~ इमे
20 खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सञ्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सञ्छिकातुं ।
कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सञ्छिकातुं” ति ।

१. उपट्ठापेति — सी०, स्वा०, रो० । २. अपायगमनीयं — सी०; अपायगमनीयं —
स्वा०, रो० ।

६. पहीनसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना” ति ।

B. 382

७. अभब्बसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलव्वतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतुं” ति ।

८. पठमअभब्बट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ?
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो, 10 R 499
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो,
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्खे अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो,
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो,
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनागमनीयं वत्थुं पच्चागन्तुं, अभब्बो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठमं भवं निव्वत्तेतुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ 15
अभब्बट्टानानी” ति ।

९. वुत्तिअभब्बट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ?
अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं निच्चतो उपगन्तुं, अभब्बो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं सुखतो उपगन्तुं, अभब्बो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो 20
पुग्गलो अनन्तरियं कम्मं कातुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. आनन्तरियकम्मं — सी०; अनन्तरियकम्मं —
स्या०, रो० ।

B. 383

मङ्गलेन सुद्धिं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो बहिद्वा दक्खिण्येय्यं गवेसितुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

१०. ततियअभब्बट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो दिट्ठि-
5 सम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अरहन्तं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादेतुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घं भिन्दितुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्जं सत्थारं उद्दिसितुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

११. चतुत्थअभब्बट्टानसुत्तं

R 440 10

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्टानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कतं^१ सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठि-
15 सम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कारं^२ अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं च अपरङ्कारं च अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठि-सम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुविट्ठो हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्टानानी” ति ।

सीतिवग्गो नवमो^३ ।

तत्सुद्धानं

20

सीतिभावं^४ आवरणं, वोरोपिता सुसूसति ।
अप्पहाय पहीनाभब्बो, तट्टाना चतुरो पि चा ति^५ ॥

०

१. परकत - स्या० । २. अपरकारं - स्या० । ३. चतुत्थो - स्या० ।

४-४. सीति भब्बो आवरणता सुसूसा पबुच्चति ।

पहातव्वं पहीना ये उप्पादेतव्वं सत्थरि ।

कञ्चि सत्तारं मातरि सयङ्कतेन वग्गो ति ॥ - सी०, स्या०, रो० ;

१०. आनिसंसवग्गो

१. पातुभावसुत्तं

१. “छन्नं, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेसं छन्नं ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मि, अरियायतने पच्चाजाति^१ दुल्लभा^२ लोकस्मि, इन्द्रियानं अवैकल्लता दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसले^३ 5 धम्मे छन्दो^४ दुल्लभो लोकस्मि । इमेसं खो, भिक्खवे, छन्नं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

B. 384,
R. 441

२. आनिसंससुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, आनिसंसा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय । कतमे छ ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्त- 10 कतस्स दुक्खं होति, असाधारणेन आणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया” ति ।

३. अनिच्चसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खार निच्चतो समनु- पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^१ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्क- 15 मिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिकरिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसङ्खारे^२ अनिच्चतो समनु- पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^३ ति ठानमेतं 20 विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्क- मिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोता-

R. 442

१-१. पच्चाजातो दुल्लभो - स्या० । २-२. कुसलधम्मच्छन्दो - सी०, स्या० रो०
३. न होति - सी०, स्या०, १० । ४. सब्बसङ्खारं - सी०, रो० ।

B. 385

पत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहतं वा सच्छि-
करिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

४. दुक्खसुत्तं

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खारं सुखतो समनुपस्सन्तो
... पे०... सब्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो ... पे०... ठानमेतं विज्जति” ।

५. अनत्तसुत्तं

5 “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्मं अत्ततो समनुपस्सन्तो
... पे०... सब्बधम्मे अनत्ततो समनुपस्सन्तो ... पे०... ठानमेतं विज्जति” ।

६. निब्बानसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं दुक्खतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।
'अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती'
10 ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो सोतापत्तिफलं
वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहतं वा सच्छिक्करिस्सती'
ति नेतं ठानं विज्जति ।

R. 443

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं सुखतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।
15 'अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती' ति
ठानमेतं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोतापत्तिफलं वा
सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहतं वा सच्छिक्करिस्सती' ति
ठानमेतं विज्जती" ति ।

७. अनवत्थितसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना
20 सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्चं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ?
'सब्बसङ्खारा च मे अनवत्थिता' खायिस्सन्ति, सब्बलोके च मे मनो

नाभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानसं भविस्सति, संयोजना च मे पहांनं गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्चेन समन्नागतो भविस्सामी^२ ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनि-संसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्जं उपट्ठापेतुं^३ ति ।

B. 386

5

८. उक्खित्तासिकसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिंसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? ‘सब्बसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्जा’ पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्य-थापि उक्खित्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्धातं गच्छिस्सन्ति, किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्ता-वताया’ ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिंसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं^४ ति ।

R. 444

९. अतम्मयसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, आनिंसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मसेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च ज्ञाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिंसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मसेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं^५ ति ।

20

१०. भवसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातब्बा, तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । कतमे तयो भवा पहातब्बा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातब्बा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं ?

B. 387

१ गच्छन्ति — सी०, स्या०, रो० । २. निब्बानसञ्जा — सी०; निब्बानसञ्जा — स्या०, रो० ।

अधिसीलसिक्खाय, अधिवित्तसिक्खाय, अधिपञ्चासिक्खाय — इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा
5 मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

११. तण्हासुत्तं

.. 445

१. “तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातब्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा — इमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा । कतमे तयो माना पहातब्बा ? मानो, ओमानो, अतिमानो — इमे तयो माना पहातब्बा । यतो खो, भिक्खवे,
10 भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

आनिसंसवग्गो दसमो^१ ।

तत्सुद्धानं

पातुभावो आनिसंसो, अनिच्चदुक्खअनत्ततो^२ ।

निब्बानं अनवत्थि^३, उक्खित्तासि^४ अतम्मयो ।

15

भवाहतण्हायेका दसा ति^५ ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

— — — ० — — —

११. तिकवग्गो

१. रागसुत्तं

B. 388

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? रागस्स

R. 446

१. पञ्चमो — स्या० । २. अनिच्चं दुक्खमनत्ततो — सी०, स्या०, रो० । ३. तयो-अनोपि संबुत्ता — सी०, रो०; तयो अनोपि — स्या० । ४-४. उप्पामवा तण्हाय ते दसासि — स्या०; भवतण्हाय ते दसासि — सी०, रो० ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्चा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. दुच्चरितसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितस्स पहानाय कायसुचरितं भावेतब्बं, वचीदुच्चरितस्स पहानाय वचीसुचरितं भावेतब्बं, मनोदुच्चरितस्स पहानाय मनोसुचरितं भावेतब्बं । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10

३. वितक्कसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवितक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवितक्को भावेतब्बो, व्यापादवितक्कस्स पहानाय अब्यापादवितक्को भावेतब्बो, विहिंसावितक्कस्स पहानाय अविहिंसावितक्को भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

४. सञ्जासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामसञ्जाय पहानाय नेक्खम्मसञ्जा भावेतब्बा, व्यापादसञ्जाय पहानाय अब्यापादसञ्जा भावेतब्बा, विहिंसासञ्जाय पहानाय अविहिंसासञ्जा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 369

R. 447

20

५. धातुसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामधातुया पहानाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया
- 5 पहानाय अब्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसा-धातु भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

६. अस्सादिसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि, मिच्छादिट्ठि - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो,
- 10 भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अस्साददिट्ठिया पहानाय अनिच्चसञ्जा भावेतब्बा, अत्तानुदिट्ठिया पहानाय अनत्तसञ्जा भावेतब्बा, मिच्छादिट्ठिया पहानाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

७. अरतिसुत्तं

- R. 448 15 १. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अरति, विहिंसा, अधम्मचरिया - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो,
- B. 390 भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय^१ पहानाय अविहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा ।
- 20 इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

८. सन्तुट्ठितासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिता, असम्पजञ्जं, महिच्छता - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय खो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पज्झस्स पहानाय सम्पज्झं भावेतब्बं, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

९. दोवचस्सतामुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय पहानाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आना-
पानस्सति भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

R 449

10

१०. उद्धच्छसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्चं, असंवरो, पमादो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध-
चस्स पहानाय समथो भावेतब्बो, असंवरस्स पहानाय संवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

B 391

तिकवग्गो एकादसमो^१ ।

तस्सुद्धानं

रागदुच्चरितवितक्क, सञ्जा घातू ति वुच्चति^२ ।

अस्सादभरतितुट्ठि, दुवे^३ च उद्धच्चेन^४ वग्गो ति ॥

20

१२. सामञ्जस्यवर्गो

१. कायानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं ।

R. 450 5

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं” ति ।

२. धम्मानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अज्झत्तं काये ... पे०...
 10 बहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तबहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तं वेदनासु
 ... पे०... बहिद्धा वेदनासु ... पे०... अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु ... पे०...
 अज्झत्तं चित्ते ... पे०... बहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तबहिद्धा चित्ते
 ... पे०... अज्झत्तं धम्मेसु ... पे०... बहिद्धा धम्मेसु ... पे०... अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मेसु धम्मामुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं,
 B. 392 15 भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं,
 भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मेसु धम्मामुपस्सी विहरितुं” ति ।

३. तपुस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथा-
 गते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सञ्चिकत्वा इरियति । कतमेहि छहि ?
 R. 451 20 बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन, धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन, सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन,
 अरियेन सीलेन, अरियेन आणेन, अरियाय विमुत्तिया — इमेहि खो,
 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो
 अमतद्दसो अमतं सञ्चिकत्वा इरियती” ति ।

४-२३ भल्लिकाविसुत्तानि

१-२०. “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भल्लिको गहपति ... पे०... सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ... चित्तो गहपति मच्छिका-सण्डिको ... हत्थको आळवको ... महानामो सक्को ... उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति ... सूरु अम्बट्ठो ... जीवको कोमार-भच्चो ... नकुलपिता गहपति ... तवकण्णिको गहपति ... पूरणो गहपति 5
... इसिदत्तो गहपति ... सन्धानो गहपति ... विचयो^१ गहपति ... विजय-माहिको^२ गहपति ... मेण्डको गहपति ... वासेट्ठो उपासको ... अरिट्ठो उपासको ... सारग्गो^३ उपासको तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मे अवेच्चप्पसादेन, सङ्खे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ज्ञाणेन, 10
अरियाय विमत्तिया - इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो सारग्गो उपासको तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियती” ति ।

सामञ्जसवग्गो द्वादसमो ।

१३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ धम्मा भावेतब्बा । B 393
कतमे छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं - रागस्स, भिक्खवे, 15 R. 432
अभिञ्जाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सङ्खानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे छ 20
धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय छ धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे छ ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति । 25

१. विजयो - सी०, स्पा०, रो० । २. वज्जियमहिती - सी०, स्पा०, रो० ।
३. सावतो - स्पा० ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ...पे०... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय छ^१ घम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१०. “दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
5 ... मक्खस्स ... पळासस्स^२ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठे-
व्यस्स^३ ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ...
पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ... पहनाय ...
खयाय वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय
... पे०... इमे छ घम्मा भावेतब्बा” ति ।

10 इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि-
नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

छक्कनिपातो निट्ठितो ।

— . . . ० : —

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 395,
R. vol.IV;1

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं⁵ अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवञ्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च ।

३. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवञ्जत्तिकामो च होति, हिरीमा¹ च होति, ओत्तप्पी च, अप्पि-¹⁵ च्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

R 2
B. 396

२. दुत्तियपियसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवञ्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

20

भिक्षु सन्नहाचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगह च अभावनीयो च ।

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीनं पियो च होति मनापो च गह च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ?
 5 इध, भिक्खवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवञ्चितकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्महि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीनं पियो च होति मनापो च गह च भावनीयो चा” ति।

३. सद्धित्तबलसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 R 3 10 अनाथपिण्डिकस्स आरामे ... पे०... सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि ।
 कतमानि सत्त ? सद्धाबलं, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं,
 समाधिबलं, पञ्जाबलं — इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति ।

“सद्धाबलं विरियं^१ च^२, हिरी^३ ओत्तप्पियं बलं ।

सतिबलं समाधि^४ च^५, पञ्जा वे सत्तमं बलं ॥

- 15 “एतेहि बलवा भिक्षु, सुखं जीवति पण्डितो ।

B 397 योनिंसो विचिने धम्मं, पञ्जायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव^६ निब्बानं, विमोक्खो^७ होति चेतसो” ति ॥

४. वित्थतबलसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
 बल, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्जाबलं ।
 20 २. “कतमं च, भिक्खवे, सद्धाबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा
 अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति ।
 इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबलं ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 25 सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय कुसलानं

१-१. विरियबलं — स्या०; २. विरियं च — य० । २. हिरी — रो० । ३-३. समाधिबलं — स्या०; समाधि च — रो० । ४. पज्जोतस्सेव — स्या० । ५. विमोक्खो — रो० ।

धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरकम्भो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

४. “कतमं च, भिक्खवे, हिरीबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । 5 R. 4 इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं ।

५. “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं । 10

६. “कतमं च, भिक्खवे, सतिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकत पि चिरमासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं ।

७. “कतमं च, भिक्खवे, समाधिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । 15 इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं ।

८. “कतमं च, भिक्खवे, पञ्चाबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको पञ्चावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्चाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति । B 398 20

“सद्धाबलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं बलं ।

सतिबलं समाधि च, पञ्चा वे सत्तमं बलं ॥

“एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिंसो विचिने धम्मं, पञ्चायत्यं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो” ति ॥ 25

५. सङ्ख्यसूत्रम्

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्चाधनं —

१. हिरीयति — स्या०, रो० ।

R 5

इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति ।

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते^१ धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

5

अदलिद्दो^२ ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं” ति ॥

६. वित्त्यतधनमुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्जाधनं ।

10

२. “कतमं च, भिक्खवे, सद्धाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा
अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
सद्धाधनं ।

B 399

३. “कतमं च, भिक्खवे, सीलधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
15 सावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।४. “कतमं च, भिक्खवे, हिरीधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं
20 वुच्चति, भिक्खवे, हिरीधनं ।५. “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ।

R 6 25

६. “कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं, केवल-

परिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स घम्मा बहुसुता
होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं ।

७. “कतमं च, भिक्खवे, चागधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयत्- 5
पाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
चागधनं ।

८. “कतमं च, भिक्खवे, पञ्जाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खवक्खयगामिनिया । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जाधनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । 10

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिट्ठो ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं । 15

अनुयुज्जेय मेधावी, सरं बुद्धान सासनं” ति ।

७. उगसुत्तं

१. अथ खो उगो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो उगो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच -

B 400

२. “अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव अद्धो चायं^२, 20
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो” ति ।

“कीव^३ अद्धो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो” ति ? R 7

“सत्तं, भन्ते, सत्तसहस्सानं^४ हिरज्जस्स, को पन वादो रूपि-
यस्सा” ति ! 25

“अत्थि खो एतं, उग्ग, धनं नेतं ‘नत्थी’ ति वदामी ति । तं
च खो एतं, उग्ग, धनं साधारणं अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि

१ धता - स्या०, रो० । २ वायं - रो० । ३ किञ्च - स्या० । ४ सहस्सनं -
सी०; सहस्सानि - स्या० ।

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्निना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्जाधनं —
इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्निना उदकेन राजूहि
5 चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति ।

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिस्स वा ।

स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे ॥

10

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं बुद्धानं सासनं” ति ॥

८. संयोजनमुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं — इमानि खो, भिक्खवे,
15 सत्त संयोजनानी” ति ।

९. पहानमुत्तं

B 401

R 8

१. “सत्तन्नं, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघसंयोजनस्स . पे०... दिट्ठिसंयोजनस्स ...
विचिकिच्छासंयोजनस्स ... मानसंयोजनस्स ... भवरागसंयोजनस्स ...
20 अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेसं
खो, भिक्खवे, सत्तन्नं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति ।
यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं
तालावत्थुकत्तं अनभावङ्कत्तं आयति अनुप्पादधम्मं । पटिघसंयोजनं
.. पे०... दिट्ठिसंयोजनं ... विचिकिच्छासंयोजनं ... मानसंयोजनं ...
25 भवरागसंयोजनं ... अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं ताला-
वत्थुकत्तं अनभावङ्कत्तं आयति अनुप्पादधम्मं । अयं वुच्चति, भिक्खवे,

भिक्षु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तम-
कासि दुक्खस्सा” ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं — इमानि खो, भिक्खवे, 5
सत्त संयोजनानी” ति ।

धनवग्गो पठमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि बलं धनं^२, सत्त्वित्तं^३ चेव वित्थितं^४ ।
उग्गं संयोजनं चेव, प्हानं^५ मच्छरियेन^६ चा^७ ति ॥

R. 9

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे खो, भिक्खवे, सत्त अनुसया”
ति ।

B. 402

२. दुतियअनुसयसुत्तं

१. “सत्तन्नं, भिक्खवे, अनुसयानं प्हानाय” समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? कामरागानुसयस्स प्हानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघानुसयस्स ... पे०... दिट्ठानुसयस्स ... विचि- 15
किच्छानुसयस्स ... मानानुसयस्स ... भवरागानुसयस्स ... अविज्जानु-

१-१. द्वेपियञ्च बलघन — सी०; द्वे पियञ्च ० — स्या०; द्वे पियं द्वे बलं धन —
रो० । २-२. असञ्जमेसत्त — सी० । ३ प्हान — सी०, स्या०, रो० । ४-४. मच्छरियेना
— रो० । ५. प्हानाय समुत्थाय — सी० ।

सयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेसं खो, भिक्खवे,
सत्तन्नां अनुसयानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति ।

२. “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो
होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आरयति अनुप्पाद-
५ धम्मो । पटिघानुसयो ... पे०... दिट्ठानुसयो ... विचिकिच्छानुसयो ...
मानानुसयो ... भवरागानुसयो ... अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्न-
मूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आरयति अनुप्पादधम्मो । अयं
वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु’ अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि सयोजनं, सम्मा
मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

३. कुलसुत्तं

R 10 10

१. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा नाल उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं देन्ति,
सन्तमस्स परिगुहन्ति, बहुकं पि थोकं देन्ति, पणीतं पि लूख देन्ति, असक्क-
च्चं देन्ति नो सक्कच्चं । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतं
१५ कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं ।

२. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्त-
मस्स न परिगुहन्ति, बहुकं पि^१ बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति,
२० सक्कच्चं देन्ति नो असक्कच्चं । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि
समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उप-
निसीदितुं” ति ।

४. पुगलसुत्तं

B 403

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खि-
णय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेतं लोकस्स । कतमे सत्त ?
२५ उभतोभागविमुत्तो, पञ्ञाविमुत्तो, कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो,

१ भिक्खु निरुसयो - सी० । २ निसीदितु - स्या० । ३-३ बहुकम्हि -
स्या०, रो० ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी — इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

R. 11

५. उदकूपमासुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकि निमुग्गो 5 निमुग्गो व होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति; 10 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो 15 व होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुस- 20 लेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी ... पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा पञ्ञा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मु- ज्जित्वा निमुज्जति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? B. 404 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, 25 R. 12 साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति, तस्स सा हिरी ... पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा

पञ्जा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु
 5 धम्मेसु, साधु हिरी ... पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्जा कुसलेसु
 कुसलेसु धम्मेसू ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिकखया सोतापन्नो होति
 अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो
 उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ? इध,
 10 भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु
 हिरी . पे०... साधु ओत्तप्पं .. साधु विरियं ... साधु पञ्जा कुसलेसु
 धम्मेसू ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिकखया रागदोममोहानं तनुत्ता
 सकदागामी होति, मकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो^१ ति^१ ।
 एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो
 15 होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु
 धम्मेसु, साधु हिरी ... पे० . साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं .. साधु
 पञ्जा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
 परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा
 20 लोका । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ।

८. “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति
 R 13 पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो
 उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ... पे०... साधु
 B. 405 ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो
 25 आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं
 अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे,
 पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे खो, भिक्खवे, सत्त उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
 लोकस्मि” ति ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जावखेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्ततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... 5 सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जावखेत्तं लोकस्स ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्ततं 10 समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिम आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जावखेत्तं लोकस्स ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु 15 अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्ततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असङ्खारपरि- 20 निब्बायी होति ... पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु- नेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जावखेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जावखेत्तं लोकस्सा” ति ।

R. 14

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं 25 B. 406 पुञ्जावखेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

८. अनत्तानुपस्सीसुत्तं

१. सब्बेसु धम्मेसु अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

२. निब्बानसुत्तं

१. “निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
 5 अयं भिक्खवे, पठमो पुगलो आहुनेय्यो ... पे०... पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अय, भिक्खवे, दुतियो
 10 पुगलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उप-
 15 हच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुगलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुगला आहुनेय्या... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा” ति ।

१०. निद्दसवत्थुसुत्तं

B 407 20

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, निद्दसवत्थूनि । कतमानि सत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यातिं च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आर्यातिं च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आर्यातिं च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यातिं च

१. अविगतपेमो - स्या० ।

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निद्वसवत्थूनी”
ति ।

5

अनुसयवग्गो दुतियो ।

तस्सुदानं

दुवे^१ अनुसया कुलं^२, पुग्गलं^३ उदकूपमं^३ ।

अनिच्चं^४ दुक्खं^५ अनत्ता च, निब्बानं^६ निद्वसवत्थु चा ति” ॥

— ० —

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्दवसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति सार-
न्दवे चेति ये । अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं
निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा एतदवाच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरि-
हानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं ।
भगवा एतदवाच —

R. 16

२. “कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याव-
कीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं^१ सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपात-
बहुला; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

15 B. 408

३. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति,
समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति; वुद्धियेव,
लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

20

४. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्ते पोरारणे वज्जिधम्मो

१ डे — सी०, स्या०, रो० । २ कुसणं — सी०, रो० । ३-३ उदकूपमञ्च पञ्चमं —
सी० । ४-४ अनिच्चा दुक्खा — स्या०, रो० । ५-५ सुखनिद्वसवत्पुहि ते दसाति —
सी०; ० निद्वसवत्पूनीति — स्या०, रो० । ६ अभिण्हं — स्या० ।

समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

५. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जि-
महल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं^१ करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं
५ च सोतब्बं मज्झिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा,
नो परिहानि ।

६. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलित्थियो कुल-
कुमारियो ता न ओकस्स^२ पसय्ह वासेस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी,
वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

७. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं
वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति
R 17 गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं
धम्मिकं बलि नो परिहापेस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटि-
कह्वा, नो परिहानि ।

८. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सन्ति - ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो
विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’ ति;
बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

९. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
20 वज्जीमु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सि-
स्सन्ति^३; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

२. वस्सकारसुत्तं

B. 409

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
कूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो
वज्जी अभियातुकामो होति । सो एवमाह - “अहं हिमे” वज्जी एवं-
25 महिद्धिके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि”, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी
अनयव्यसनं आपादेस्सामी” ति ।

१. ग० - सी०, स्या०, रो० । २. ओकस्स - सी०, स्या०, रो० । ३. सन्दिस्सन्ति -
सी० । ४. इमे - सी०, स्या०, रो० । ५. उच्छेज्जिस्सामि - सी०, उच्छेज्जिस्सामि - स्या०, रो० ।

२. अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वत्सकारं
 ब्राह्मणं मागधमहामत्तं^१ आमन्तेसि — “एहि त्वं, ब्राह्मण, येन भगवा
 तेनुपसङ्कमि^२; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३,
 अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ — ‘राजा, भन्ते, मागधो
 अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं
 लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ ति । एवं च वदेहि — ‘राजा, भन्ते,
 मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह —
 ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विना-
 सेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’ ति । यथा ते भगवा
 व्याकरोति, तं साधुकं उग्गहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता
 वितथं भणन्ती” ति ।

R. 18

३. “एवं, भो” ति खो वत्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो
 रज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं
 कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
 वत्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच — “राजा, भो
 गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा
 वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छति । राजा,
 भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो
 एवमाह — ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि,
 वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति ।

15

20

४. तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो
 ठितो होति भगवन्तं बीजयमानो^५ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं
 आमन्तेसि — “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता
 सन्निपातबहुला’” ति ?

B. 410

25

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला’”
 ति ।

“यावकीवज्ज, आनन्द, वज्जी अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति
 सन्निपातबहुला; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्मा, नो परिहानि ।

१. मगधमहामत्तं — सी०, स्या०, रो० । २. तेनुपसङ्कमि — स्या०, रो० । ३. वन्द
 — सी०, स्या०, रो० । ४. आपादिस्सामी वज्जी — रो० । ५. पटिसुणित्वा — स्या०, रो० ।
 ६. एवञ्च वदेति राजा — सी०, रो० । ७. बीजमानो — सी०, स्या०, रो० ।

५. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती” ति ।

R. 19 5 “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा बुद्धहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि वरिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

६. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जात्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जात्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती” ति ।

15 “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

७. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरु कगेन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती” ति ?

20 “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जिस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

25 ८. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती” ति ?

B. 411 “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती” ति ।

90 “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

६. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गहं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गहं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती” ति ।

“यावकीवज्ज, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गहं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

१०. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता – किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति’ – किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं” ति ।

“यावकीवज्ज, आनन्द, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति – ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’ ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

११. अथ खो भगवा वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं आमन्तेसि – “एकमिदाहं, ब्राह्मण, समयं वेसालियं विहरामि सारन्ददे चेतिये । तत्राहं, ब्राह्मण, वज्जीनं इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकीवज्ज, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिन्या धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति; बुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

१२. “एकमेकेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्नागतानं वज्जीनं बुद्धियेव पाटिकह्वा, नो परिहानि; को पन वादो सत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि ! अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा

R. 21

मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अञ्जत्र उपलापनाय',
अञ्जत्र मिथुभेदा । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिच्चा
मयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्जसी" ति ।

- 5 १३. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. पठमसत्तकमुत्तं

१. एव मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे
पव्वते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — "सत्त वो, भिक्खवे, अपरि-
हानिये धम्मे देमेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी"
10 ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

- २ "कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकी-
वञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला;
बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

- 15 ३ "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपतिस्सन्ति,
समग्गा बुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा सङ्गकरणीयानि करिस्सन्ति, बुद्धियेव,
भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

४. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपञ्जात्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्तेसु सिक्खापदेसु
20 समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो
परिहानि ।

५. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू
चिरपव्वजिता सङ्गपितरो सङ्गपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गरं करि-
स्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतव्व मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव,
25 भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

B 413

६. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पन्नाय तण्हाय पोन्नो-
व्विकाय न वसं गच्छिस्सन्ति"; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा,
नो परिहानि ।

७. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

R. 22

८. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च पेसला सब्बहाचारी आगच्छेय्युं आगता 5
च पेसला सब्बहाचारी फासुं विहरेय्युं’ ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं
पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो 10
परिहानी” ति ।

४. दुतियसत्तकमुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं
सुणाय, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मारामा
भविस्सन्ति न कम्मरता न कम्मारामतं अनुयुत्ता; बुद्धियेव, भिक्खवे, 15
भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति
... पे०... न निद्वारामा भविस्सन्ति ... न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति ...
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकानं इच्छानं वसं गता ... न पापमित्ता
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवङ्का ... न ओरमत्तकेन 20
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसानं आपज्जिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति । 25

५. तत्त्वियसत्तकमुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं
सुणाय, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

B. 414

R. 23

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो’ भविस्सन्ति ... पे० .. ओत्ताप्पिनो’ भविस्सन्ति ... बहुस्सुता भविस्सन्ति ... आरद्ध-
5 विरिया भविस्सन्ति ... सतिमन्तो भविस्सन्ति ... पञ्चवन्तो भवि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

६. बोज्झङ्गसुत्तं

10 १. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये’ धम्मे’ देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं
15 भावेस्सन्ति . पे० .. विरियसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं
भावेस्सन्ति ... पस्सदिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं
भावेस्सन्ति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
20 भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

७. सञ्जामुत्तं

R. 24 १. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त
B. 415 अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसञ्जं
25 भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

१. हिरिमा - सी० । २ ओत्ताप्पिनो - सी० । ३-३. अपरिहानिया धम्मा - सी० ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्जं भावेस्सन्ति ... पे०... असुभसञ्जं भावेस्सन्ति ... आदीनवसञ्जं भावेस्सन्ति ... पद्धानसञ्जं भावेस्सन्ति ... विरागसञ्जं भावेस्सन्ति ... निरोधसञ्जं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा 5 भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सि-स्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

८. पठमपरिहानिसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संबत्तन्ति । 10 कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सरामता, निदारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्खे सङ्खकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्खे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, न ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, 15 भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संबत्तन्ति ।

२. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संबत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सरामता, न 20 निदारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्त-ञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्खे सङ्खकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्खे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संबत्तन्ती” ति ।

९. दुतियपरिहानिसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय संबत्तन्ति । 25 B 416 कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं हापेति, सद्धम्मस्सवनं पमज्जति, अघिसीले

न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु धेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रत्थगवेसी, इतो^१ बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

- ५ २. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु धेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच^१ भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था^२ —

R 26

“दस्सनं भावितत्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥

15

“अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

20

“इतो च बहिद्धा अज्झं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो परिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

25

“दस्सनं भावितत्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

B. 417

“न इतो बहिद्धा अज्झं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

१. इतो च — सी० । २-२. सी०, त्या०, रो० पोत्वकेसु नलि । ३. परिहानिये — त्या०, रो० । ४. अपरिहानिये — त्या०, रो० । ५. च हायती — त्या० ।

१०. विपत्तिसुत्तं

१. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो ... पे०... ।
सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा^१ ... पे०... ।

११. पराभवसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा ... पे०... ।
सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं
न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो 5
होति, भिक्खूसु थरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं
मुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिण्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं
करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।

R. 27

सवनं च अरियधम्मनं, अधिसीले न सिक्खति ॥

10

“अपसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

उपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्धा अज्झं, दक्खिण्यं गवेसति ।

तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

15

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।

सवनं च अरियधम्मनं, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

20

“न इतो बहिद्धा अज्झं, दक्खिण्यं गवेसति ।

B. 418

इधेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

वज्जिसत्तकवग्गो^२ ततियो ।

तत्सुद्धानं

सारन्दवस्सकारो^१ च, तिसत्तकानि भिक्खुका^२ ।
 बोधिसञ्जा^३ द्वे च हानि^३, विपत्ति^३ च पराभवो ति^३ ॥

४. देवतावग्गो

१. अप्पमादगारवसुत्तं

R 28 १. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
 5 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो
 सा देवता भगवन्तं एतदवोच —

२. “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा-
 गारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता —
 10 इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।
 इदमवोच सा देवता । समनुञ्चो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता
 “समनुञ्चो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —
 15 “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
 B. 419 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता म एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
 संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 20 सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता
 — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति ।
 इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
 कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

१-१. सारन्दवो वस्सकारो भिक्खुकम्म च सद्विद्यं — सी०, स्या०, रो० ।
 २-२. बोधिसञ्ज सेखो च — सी०, स्या०, रो० । ३-३. परिहानि विपत्ति पराभवो वा ति —
 सी०, हानि विपत्तय संभवो ति — स्या० ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
 “अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्धारगरवो ।
 अभब्बो परिहानाय, तिब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरीगारवसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय 5
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- R. 29
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरीगार- 10
 वता’, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
 हानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा
 मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥ 15
 “हिरी ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. पठमसोवचस्सतामुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता ... पे०... मं B. 420
 एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा- 20
 गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ता — इमे खो,
 भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो । 25
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

“कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पत्तिस्सो सगारवो ।

अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं

R. 30

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा ... पे०... ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याण-मित्ता - इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

10 २. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच - “इमस्स खो’ अहं, भन्ते, भगवता’ सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगार-वताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगार-वताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति
15 भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो होति ... सिक्खागारवो होति .. समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
B 421 न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स’
20 खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी” ति ।

३. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध, सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण-
R. 31 25 वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समाद-पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो होति ...

१. खो पव - स्वा० । २. भगवा - स्वा० । ३. इदमस्स - स्वा० ।

सिक्खागारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याण-
मित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । 5

५. पठममित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो^१ सेवितब्बो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्दं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुद्दहस्स
आवि करोति, गुद्दहस्स^२ परिगूहति^३, आपदासु न जहति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितब्बो ति ।

10

“दुद्दं ददाति^४ मित्तो^५, दुक्करं चा पि कुब्बति ।

अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥

“गुद्दहं^६ च तस्स^७ अक्खाति, गुद्दहस्स परिगूहति ।

आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यम्हि^८ एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।

15

सो मित्तो मित्तकामेन, भजितब्बो तथाविधो” ति ॥

६. दुत्तियमित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन^१ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीरं च कथं कत्ता होति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजि-
तब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

20

“पियो गरु^२ भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।

गम्भीरं च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको^३ ॥

B. 422,
R. 32

१. भिक्खुमित्तो - रो० । २. गुद्दहस्स - सी०, स्या०, रो० । ३. परिगूहति -
म०, रो० । ४-५. ददाति चित्त - सी०, स्या० । ५. पि - सी०, स्या०, रो० ।
६-७. गुद्दहस्स - सी०, स्या० । ७. यस्मि - सी०, स्या०, रो० । ८. पनुज्जमानेन - सी० ।
९. च गरु - सी०, स्या०, रो० । १०. नियोजये - सी०, स्या०, रो० ।

“यमिह एतानि ठानानि, संविज्जन्तीष पुग्गले ।
 सो भित्तो भित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो’ ।
 अपि नासियमानेन, भजितब्बो तथाविधो” ति ॥

७. पठमपटिसम्भिसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव
 5 चतस्सो पटिसम्भिसुत्तं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
 कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं मे चेतसो लीनत्तं’ ति
 यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं सङ्खित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे सङ्खित्तं चित्तं’
 ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्वा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्वा मे विक्खित्तं
 चित्तं’ ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
 10 उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा उपपज्जन्ति,
 R. 33 विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता वितक्का
 उपपज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-
 सप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्तं
 सुग्गहितं होति सुमनसिकत्तं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि
 15 खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
 पटिसम्भिसुत्तं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८. दुत्तियपटिसम्भिसुत्तं

- B. 423 १. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो
 पटिसम्भिसुत्तं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
 सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इदं मे चेतसो लीनत्तं’ ति यथाभूतं
 20 पजानाति; अज्झत्तं सङ्खित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे सङ्खित्तं चित्तं’ ति
 यथाभूतं पजानाति; बहिद्वा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्वा मे विक्खित्तं
 चित्तं’ ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
 उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा ... पे०... वितक्का
 उपपज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-
 25 सप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्तं’

१. अत्थकामानुकम्पको - सी०, त्या०, रो० । २. लीनत्तं - सी० । ३. चित्तं -
 त्या० ।

सुग्राहितं^१ सुमनसिकतं भूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्चाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती^२ ति ।

६. पठमवससुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध,^३ भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स बुद्धानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^४ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती^५ ति । 10

१०. दुतियवससुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स बुद्धानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो^६ होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती^७ ति । 15 B. 424

११. पठमनिद्वससुत्तं

१. अथ खो आर्यस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि^१ पिण्डाय पाविसि । अथ खो आर्यस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – “अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं ।^२ यधूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति । अथ खो आर्यस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं

१. सुग्राहितं होति – सी०, रो० । २. कलितकुसलो – सी०, स्या०, रो० ।
३. सावत्थियं – सी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतिथियेहि परिब्बाज-
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “यो हि कोचि,
5 आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
भिव्खू’ ति अलं वचनाया” ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बा-
जकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
टिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
10 अत्थं आजानिस्सामी” ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

15 “इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि
पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि — ‘अतिप्पगो खो ताव
सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्जतिथियानं परिब्बाज-
कानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतिथि-
यानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ज-
20 तिथियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ज-
तिथियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा
उदपादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिव्खू’ ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं,
25 भन्ते, तेसं अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि
नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि’
— “भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आजानिस्सामी” ति । सक्का नु खो,
भन्ते, हमस्मि धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिव्खू पञ्जा-
पेतुं” ति ?

R. 36

B. 425

४. “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स-
गणनमत्तेन निदसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
निदसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
आर्यातिं च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो 5
होति आर्यातिं च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
होति आर्यातिं च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
होति आर्यातिं च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
होति आर्यातिं च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
आर्यातिं च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति 10
आर्यातिं च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
निदसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि
खो, सारिपुत्त, सत्तहि निदसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निदसो भिक्खू’ ति
अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं 15
चरति, ‘निदसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय; छत्तिंसति चे पि वस्सानि
परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निदसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय,
अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
‘निदसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया” ति ।

R 37

१२. दुतियनिदससुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवाकोसम्बियं विहरति घोसिता- 20
रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
मादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं
येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो 25
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

B 426

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपितितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया’ ति ।

- 5 ३. अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बाज-
कानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
टिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
अत्थं आजानिस्सामी” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं
पिण्डाय चरित्वा पञ्चाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि ;
10 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

“इघाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासत्वा पत्तचीवरमादाय
कोसम्बि पिण्डाय पार्विसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो
खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरित्तुं । यञ्जनाहं येन अञ्जतिस्थियानं
15 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति ...पे०... तेहि सद्धि
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपितितानं अयमन्तराकथा उदपादि - ‘यो हि कोचि,
आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
20 भिक्खू ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्जतिस्थियानं
परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिकोसि । अनभिनन्दित्व,
अप्पटिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - ‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासि-
तस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये
केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं” ति ?

- 25 ४. “न खो, आनन्द, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स-
गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द,
निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदितानि ।
कत्तमानि सत्त ? इघानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरीमा होति,
ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सत्तिमा
30 होति, पञ्जावा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया
सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

R. 38

B. 427

R. 39

निहसवत्पूहि समन्नागतो भिक्षु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्षू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्षू' ति अलं
 वचनाय; छत्तिंसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निहसो भिक्षू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं 5
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्षू' ति अलं वचनाया' ति ।
 देवतावग्गो चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी^१ चेव^२, द्वे^३ सुवचा दुवे मित्ता^४ ।
 द्वे^५ पटिसम्भिदा^६ द्वे वसा, दुवे^७ निहसवत्पुना ति^८ ॥

५. महायज्जवग्गो

१. सत्तविज्ञानाद्वितिसुतं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ञानाद्वितियो । कतमा सत्त ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा 10
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ञानाद्विति" ।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्जिनो, R. 40
 सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतिया विज्ञान-
 द्विति ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्जिनो, 15 B. 428
 सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्ञानाद्विति ।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्जिनो, सेय्य-
 थापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ञानाद्विति ।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सम्बसो रूपसज्जानं समतिक्कमा
 पटिषसज्जानं अत्यङ्गमा नानत्तसज्जानं अमनसिकारा 'अनन्तो 20
 आकासो' ति आकासानञ्चायतनूपगा^१ । अयं पञ्चमा विज्ञानाद्विति ।

१-१. हिरीमा च - सी०, रो०; हिरीमा च - स्या० । २-२. द्वे सुतवा दुवे बलं - सी०;
 • दुवे सत्ता - स्या०, रो० । ३-३. दुवे पटिसम्भिदा च - सी० । ४-४. निहसवत्पु परे द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५. विज्ञानाद्विति - सी० । ६. • चायतनूपगा - स्या० ।

६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समत्ति-
क्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठा
विञ्जाणट्ठिति ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समत्ति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनूपगा । अयं सत्तमा
विञ्जाणट्ठिति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणट्ठितियो” ति ।

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त ?
सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माभ्राजीवो,
सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहज्जेहि चित्त-
स्सेकगता परिक्खता, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि’
सउपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३. पठमअग्गिसुत्तं

R. 41

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अग्गी । कतमे सत्त ? गगग्गि,
दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिण्यग्गि, कट्ठग्गि -
इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्गी” ति ।

४. दुतियअग्गिसुत्तं

B. 429

१. तेन खो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायञ्जो
उपक्खटो होति । पञ्च उसभसतानि थूणपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय,
पञ्च वच्छतरसतानि थूणपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च वच्छ-
तरिसतानि थूणपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च अजसतानि थूणपनी-
तानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च उरब्भसतानि थूणपनीतानि होन्ति
यञ्जत्थाय । अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्धो खो उग्गतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

१. समाधि - स्या० ।

२. “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं^१ यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति । दुतियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो ... पे०... ततियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “सुतं 5 मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“तयिदं, भो गोतम, समेति भोतो चैव गोतमस्स अम्हाकं च, 10 R 42 यदिदं सब्बेन सब्बं” ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एवं पुच्छितब्बा — ‘सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं’ ति । एवं^२ खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छितब्बा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्नि आदातु- 15 कामो^३ यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया’” ति ।

४. अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्नि आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय 20 सुखाया” ति ।

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^४ यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा^५ तीणि^६ सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खद्वयानि^७ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्निं, ब्राह्मण, 25 आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एवं चित्तं उप्पादेसि^८ — ‘एतत्ता उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतत्ता वञ्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतत्ता वञ्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतत्ता अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतत्ता उरब्बा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया’ ति । सो ‘पुञ्जं करोमी’

B. 490

१. आधानं — स्या०, रो० । २. एवं च — सी०, स्या०, रो० । ३. आदातुकामो — स्या०, रो० । ४. आदेन्तो — स्या०, रो० । ५. यञ्जे — स्या० । ६. तीनि — सी० । ७. दुक्खद्वयानि — सी० । ८. उप्पादेति — सी०, स्या०, रो० ।

R 43

ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया' मगं^१ परियेसामी' ति दुग्गतिया^२ मगं^३ परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं पठमं मनोसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं ।

- 5 ६. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एवं वाचं भासति - 'एतका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका उरब्भा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया' ति । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं
10 करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मगं परियेसामी' ति दुग्गतिया मगं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं दुतियं वचीसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं ।

७. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा सयं पठमं समारम्भति^४ उसभा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं
15 समारम्भति वच्छतरा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छ-तरियो हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति अजा हन्तुं यञ्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति उरब्भा हन्तुं यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मगं परियेसामी' ति दुग्गतिया मगं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो
20 यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इदं ततियं कायसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्वयानि दुक्ख-विपाकानि ।

B. 431

R. 44

८. "तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न
25 सेवितब्बा । कतमे तयो ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९. "कस्मा चायं, ब्राह्मण, रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं

१-१. सुगतिमगं - सी० । २-२. दुग्गतिमगं - सी० । ३. समारम्भति - सी०, रो०; समारम्भति - स्वा० । ४. हञ्जन्तु - सी०, स्वा०, रो० । ५. यञ्जत्थाया ति - सी०, स्वा०, रो० ।

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

१०. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न 5
सेवितब्बो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा,
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । तस्मायं दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न 10
सेवितब्बो ।

११. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो,
न सेवितब्बो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । तस्मायं मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न
सेवितब्बो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न
सेवितब्बो ।

१२. “तयो खो, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा 20
पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गह-
पतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि । R. 45

१३. “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ।
तं किस्स हेतु ? अतोहयं^३, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहु- 25 B. 432
नेय्यग्गि सक्कत्वा गरं^४ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो ।

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा^५
ति वा^६, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्मायं गहपतग्गि
सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । 30

१. तस्मा चाय - स्या० । २. सो मे - सी०, रो०; मे - स्या० । ३. अतोय - सी०,
रो०; अतोहार्य - स्या० । ४. गर - सी०, स्या०, रो० । ५-६. स्या० पोत्यके नत्थि ।

१५. “कतमो च, ब्राह्मण, दक्षिणेत्यगि ? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परम्पवादा^१ पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, दक्षिणेत्यगि । तस्मायं दक्षिणेत्यगि सक्कत्वा गहं कत्वा
- 5 मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सक्कत्वा गहं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बा ।

१६. “अयं खो पत्त, ब्राह्मण, कट्टमि कालेन कालं उज्जलेतब्बो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितब्बो, कालेन कालं निब्बापेतब्बो, कालेन कालं निक्खिपितब्बो” ति ।

- 10 १७. “एवं वुत्ते उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गत ति । एसाहं, भो गोतम, पञ्च उसभसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरिसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि,
- 15 पञ्च अजसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरब्भसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि चैव तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिबन्तु, सीतो च नेसं वातो^२ उपवायतं” ति ।

५. पठमसञ्जामुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा^१, सब्बलोके अनभिरतसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्ख-सञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमत-परियोसाना” ति ।

६. दुत्तियसञ्जामुत्तं

- 25 १. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ?

१. मत्तम्पवादा — सी०, स्या०, रो० । २-२. वायो वायतू — सी०; ० उपवायतू — स्या०, रो० । ३. पटिकूलसञ्जा — सी०, स्या०, रो० ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सम्बल्लोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्छसञ्ज्ञा, अनिच्छे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा —
इमा' खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति ।

२. “असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला 5
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति । इति खो पनेतं वुत्तं,
किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति' पति- R. 47
कुटति' पतिवत्तति,' न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं' वा अग्निमिह 10
पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो
मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं 15
विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति' अप्पटिकुल्यता'
सण्ठाति; वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पति- 20
कुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति;
वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता' मे असुभसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत्तं 25
पटिच्च वुत्तं ।

३. “मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं

१-१. सी०, स्वा०, रो० पोलकेसु नत्थि । २. पतिलीयति — स्वा०, रो० ।
३. पटिकुल्यति — स्वा० । ४. पतिवत्तति — सी०; पटिवत्तति — रो० । ५. न्हारुददुलं —
सी० । ६. अनुसण्ठाति — सी०, अनुसन्दति — स्वा०, रो० । ७. ० वा — सी०; अप्पाटि-
कुल्यता वा — स्वा०, रो० । ८. भाविता — सी०, स्वा० ।

किं चेत् पटिच्च वृत्तं ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं वा अग्निमिह पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वृत्तं इदमेत्तं पटिच्च वृत्तं ।

४. “आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेत्तं वृत्तं, किं चेत् पटिच्च वृत्तं ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं वा अग्निमिह पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पति-
लीयति ... पे०... उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, 5
भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं
इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R 50

10

५. "सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु^१ चित्तं
पतिलीयति ... पे०... सेय्यथापि भिक्खवे ... पे०... पतिलीयति पतिकुटति 15
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु
चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
पाटिकुल्यता वा संष्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सब्बलोके
अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' 25
ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं
पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा संष्ठाति; वेदितव्य-
मेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

B. 436

R. 51

25

१. उपेक्खा - सी०, रो० । २. भावनाफलं - स्या०, रो० । ३. लोकचित्रेसु -
सी०, स्या०, रो० ।

महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "अनिच्चसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? अनिच्चसञ्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं वा अग्निमिह पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जा-
परिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

- "सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विससो, अप्पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ सम्प-
जानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदि-
तब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विससो, पत्तं मे भावनाबल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
'अनिच्चसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महा-
निसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B 437

७. "अनिच्चे दुक्खसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? अनिच्चे दुक्खसञ्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्जा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वघके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 53

८. “दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये बहिद्वा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं ।

20

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये बहिद्वा च सब्बनिमित्तेसु न अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये बहिद्वा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

25 B. 438

30

सञ्ज्ञा, अस्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्त्व सम्पजानो होति । 'दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

- 5 ६. "इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

७. मेधुनसुत्तं

R. 54

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि
10 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "भवं पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटिजानाती" ति ?

- "यं हि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अखण्डं अच्छिद्दं असबलं अकम्मासं परिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती' ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अहं हि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिद्दं
15 असबलं अकम्मासं परिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी" ति ।

२. "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पी" ति ?

- "इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धि द्वयंद्वयसमापत्ति समा-
20 पज्जति, अपि च खो मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन्-न्हापन-सम्बाहन् सादियति । सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेधु-
नेन संयोगेन न परिमुच्चति जातिया जरायं मरणेन सोकेहि परिदेवेहि
B. 439 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।
25

R. 55

३. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धि द्वयंद्वय-

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन-न्हापन-
 सम्बाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सञ्जघति
 सङ्कीळति सङ्केलायति' ... पे०... । न पि मातुगामेन सद्धिं सञ्जघति
 सङ्कीळति सङ्केलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा-
 यति पेक्खति ... पे०... । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा- 5
 यति पेक्खति, अपि च खो मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरो-
 पाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
 ... पे०... । न पि मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरोपाकारं
 वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
 च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि 10
 अनुस्सरति ... पे०... । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं
 हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपति
 वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारय-
 मानं' ... पे०... । न पि पस्सति गहपति वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि
 कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं, अपि च खो अञ्जतरं 15
 देवनिकाय पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति डमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
 तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
 सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्ति आपज्जति । इदं पि खो,
 ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं
 वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति संयुत्तो मेथुनेन संयोगेन, 20 R. 56
 न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुवखेहि दोम-
 नस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुवखस्मा ति वदामि ।

४. "थावकीवञ्चाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसंयोगं' अत्तनि अप्पहीनं समनुपरिस्स, नेव तावाहं,
 ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय 25
 सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति' पच्चञ्जासि ।

५. "यतो च खोहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीनं न समनुपरिस्स, अथाहं, 3
 B. 440

१. संकेलायति - सी०, स्या०, रो० । २. परिचारियमान - सी०, रो० । ३. अञ्जतर
 मैथुनसंयोग - सी०; ० सञ्जोग - स्या०; अञ्जतरञ्जतरं मेथुनसंयोग - रो० । ४. सी०,
 स्या०, रो० पौल्वकेषु नत्थि ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । 'आणं च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति', अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो' ति ।

- ५ ६. एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —
“अभिवक्कन्तं, भो गोतम; अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं
भवं गोतमो धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

८. संयोगसुत्तं

R. 57

१. “संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च सो, भिक्खवे, संयोगो' विसंयोगो' धम्म-
10 परियायो ?

२. “इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थि-
कुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता बहिद्धा पुरि-
सिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं
15 पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरता^१ बहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यं चस्सा संयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्कति । इत्थत्ते, भिक्खवे, अभिरता
सत्ता पुरिसेसु संयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त नातिवत्तति ।

३. “पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति
20 पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा
इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं
इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यं चस्स संयोगपच्चया
25 उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्कति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अभिरता^४

१. चेतोविमुत्ति - सी०, रो० । २-२. संयोगविसंयोगी - सी०, स्या०, रो० ।

३. तत्राभिरता - सी०, स्या०, रो० । ४. अभिरतो - रो० ।

सत्ता^१ इत्थीसु संयोगं गता^२ । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं नातिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, संयोगो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, विसंयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, सा^३ तत्र^४ नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । यं चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकह्वति । इत्थत्ते^५, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता^६ पुरिससु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं अतिवत्तति ।

५. “पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । यं चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकह्वति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं अतिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, विसंयोगो होति । अयं खो, भिक्खवे, संयोगो विसंयोगो धम्मपरियायो^७” ति ।

६. वानमहफलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गम्गराय पोक्खरणिआ तीरे । अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो^१ चम्पेय्यका उपासका आय-

१. सत्तो - रो० । २. गतो - रो० । ३-३. तत्थ - सी०, रो० । ४. इत्थत्ते खो - सी०; इत्थत्ते खो - स्या०, रो० । ५. अरत्ता - सी०; असत्ता - रो० । ६. खो ते - रो० ।

B. 442

स्मन्तं सारिपुत्तं एतद्वोचुं - “चिरस्सुता नो, भन्ते”, भगवतो सम्मुखा धम्मिकथा । साधु मयं, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा धम्मि कथं सवनाया” ति । “तेनहावुसो, तदहुपोसथे आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुखा धम्मि कथं सवनाया” ति । “एवं, भन्ते”
 5 ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^१ उट्ठा-
 यासना आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा पदविस्रणं कत्वा पक्कमिमु ।

२. अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसथे येनायस्मा सारि-
 पुत्तो तेनुपसङ्कमिमु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा
 एकमन्तं अट्ठुमु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपास-
 10 केहि सट्ठि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं
 एतद्वोच -

R. 60

३. “सिया नु खो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं
 न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव
 15 दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ?

“सिया, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं
 होति न महानिसंसं; सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं
 दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

४ “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स
 20 तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; को नु^२ खो,
 भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं महप्फलं
 होति महानिसंसं” ति ?

“इध”, सारिपुत्त, एकच्चो^३ सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो
 दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ ति दान
 25 देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यान
 मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्जासि, सारिपुत्त,
 ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

१. भन्ते सारिपुत्त - सी० । २. सन्तिका - सी०, स्या० पीत्यके नत्थि । ३. सन्तिके -
 स्या० । ४ पटिस्सुणित्वा - स्या० । ५ सी०, स्या०, रो० पीत्यकेसु नत्थि । ६-६. पन -
 सी०, रो० । ७-७. इधेकच्चो - सी० ।

५. “तत्र, सारिपुत्त, द्वायं सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्चं^१ आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

B. 443

R. 61

5

६. “इव पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिबद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति; अपि च खो ‘साहु दानं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘साहु दानं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि’ न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं’ कुलवंसं हापेतुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसु, सेय्यथीदं – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स बेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो^२ अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति, अपि च खो ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं^३ दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं’ ति ?

10

15

20

25

R. 62

“एवं, भन्ते” ।

१. आधिपतेय्यं – सी०, स्या०, रो० । २. पितृहि पितामहेहि – सी० । ३. सी० पोत्थके नरिच । ४. यमदग्गिनो – सी०, रो० । ५. उप्पाधिपत्ती – सी० ।

B. 444

७. “तत्र, सारिपुत्त, ख्वायं न हेव^१ सापेखो दानं देति; न पत्ति-
 बद्धचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न ‘इमं पेच्च परि-
 भुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति; न पि ‘साहु दानं’ ति दानं देति; न पि
 5 ‘दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतु’
 ति दानं देति; न पि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो
 अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति; न पि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं
 तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स
 वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स
 भगुनो, एवं मे अयं दानसविभागो भविस्सती’ ति दानं देति; न पि ‘इमं
 10 मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं
 देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं
 दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्माकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
 सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्चं अनागामी होति
 अनागन्ता इत्थत्तं । अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधे-
 15 कच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं । अयं
 पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं
 महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

R 63

१०. नन्दमातासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा
 च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मि चारिकं चरन्ति महता भिक्खु-
 20 सङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी^१ नन्दमाता उपासिका
 रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन भासति ।
 २. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो^२ महाराजा उत्तराय^३ दिसाय^४
 दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो
 महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भासन्तिया, सुत्त्वा
 25 कथापरियोसानं आगमयमानो अट्ठासि ।
 ३. अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्त्वा
 तुण्ही अहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय

१. हेव खो – खी०, स्या०, रो० । २. वेळुकण्डकी – खी०, स्या०, रो० । ३. वेस्स-
 वणो – स्या० । ४-४. उत्तरदिसाय – खी० ।

कथापरियोसानं विदित्वा अभानुमोदि — “साधु भगिनि, साधु भगिनी”
ति !

“को पनेसो भद्रमुखो” ति ?

“अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा” ति ।

“साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो 5 B. 445
इदं ते होतु आतिथेय्य” ति ।

“साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव^१ सारि- R. 64
पुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आग-
मिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम^२ दक्खिणं आदिसेय्यासि ।
एतं^३ चेव^३ मे भविस्सति आतिथेय्य” ति । 10

४. अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादारोपेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको^४ तद-
वसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि —
“एहि त्वं, अम्भो पुरिस, आरामं गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि — 15
‘कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं’” ति । “एवं,
अय्ये” ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं
गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि — “कालो, भन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं” ति । अथ खो सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय 20
उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखं
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्पेसि
सम्पवारोसि ।

५. अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपारिणं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो नन्दमातरं
उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अभागमनं आरोचेसी” ति ?

६. “इघाहं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30 R. 65

१. स्वे च — सी०, रो० । २. मयं — रो० । ३-३. एष च — सी०, स्या०; एतं च —
रो० । ४. ० कण्टको — सी०, रो०; वेळुकण्टकं — स्या० ।

B. 446

कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुभोदि — ‘साधु, भगिनि, साधु भगिनी’
ति ! ‘को पनेसो, भद्रमुखा’ ति ? ‘अहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो
महाराजा’ ति । ‘साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो
भणितो इदं ते होतु आतिथेय्यं’ ति । ‘साधु, भगिनि, एतं चैव मे होतु
5 आतिथेय्यं । स्वेव सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपात-
रासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम
दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतं चैव मे भविस्सति आतिथेय्यं’ ति ।
यदिदं, भन्ते, दाने पुञ्ञं च पुञ्ञमही च तं वेस्सवणस्स महाराजस्स
सुखाय होतू’ ति ।

10 ७. “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम
वेस्सवणेन महाराजेन एवमहिद्धिकेन एवमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा
सल्लपिस्ससी” ति ।

८. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि
मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो नाम
15 एकपुत्तको पियो मनापो । तं राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणे ओकस्स
पसय्हं जीविता वोरपेसुं । तस्मिं खो पनाहं, भन्ते, दारके गहिते वा
गय्हमाने वा वधे वा वज्झमाने वा हते वा हञ्जमाने वा नाभिजानामि
चित्तस्स अञ्जयत्तं” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तु-
20 प्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

R. 66

९. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो ।
अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, सामिको
कालङ्कतो अञ्जतरं यक्खयोनिं उपपन्नो । सो मे तेनेव पुरिमेन
अत्तभावेन उदस्सेसि । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं
25 चित्तस्स अञ्जयत्तं” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तु-
प्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

१-१ पुञ्ञं हि तं - सी०, रो०, पुञ्ञं पुञ्ञमहितं - स्या० । २. सल्लपिस्ससी -
सी० । ३. एसोव - सी० । ४. नन्दको - सी० । ५. एको पुत्तको - सी० । ६. कारणे -
स्या०, रो० । ७. पमाय्ह - सी० । ८. चित्तुप्पादमत्तं - स्या० । ९. कालकतो - सी०,
स्या०, रो० ।

१०. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसा पि अतिचरित्ता^१, कुतो पन कायेना” ति !

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम 5 चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापदं सञ्चिच्च वीतिक्कमिता” ति ।

B 447

10

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१२. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे^२ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवित्तकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । वित्तक्क- 15 विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवित्तकं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं^३ ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेक्खका^४ च विहरामि सता^५ च सम्पजाना सुखं च कायेन पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचिक्खन्ति ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहगमि । सुखस्स च पहाना 20 दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहगामी” ति ।

R. 67

20

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१३. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामी” ति ।

25

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१. अतिचरित्तु - स्या० । २. यावदेव - सी०, स्या०, रो० । ३. उपेक्खको - सी०, उपेक्खका - रो० । ४. सतो - सी० ।

१४. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिकं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

महायञ्जावमो पञ्चमो ।

तस्सुदानं

ठित्ति' च परिकस्सारं द्वे, अग्गी सञ्जा च द्वे परा ।

5 मेधुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसा ति' ॥

पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६. अव्याकतवग्गो

१. अव्याकतसुत्तं

B. 448

R. 68

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमिन्त्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्थूसू”
10 ति ?

२. “दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्थूसु । ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
15 दिट्ठिगतमेतं; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं । अस्सुतवा, भिक्खु, पुत्थुज्जनो दिट्ठि नप्पज्जानाति, दिट्ठि-समुदयं नप्पज्जानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पज्जानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पज्जानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि,
20 न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

१-१. चित्तपरिक्खारं द्वे अग्गिसञ्जा अपरा दुवे ।

मेधुना च संयोगो अत्तमन्दमातेन ते दसा ति ॥ — सी० ।

चित्तपरिक्खारं द्वे अग्गि सञ्जा अपरा दुवे ।

मेधुना च संयोगो दानं याताय ते दसा ति ॥ — स्या० ।

३. “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- 5 सावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न ब्याकरोति; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न ब्याकरोति; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न ब्याकरोति; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न ब्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- सावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं 10 जानं खो भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न’ छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु ।

४. “होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेतं B 449
... पे०... सम्भञ्जागतमेतं ... पे०... मञ्जिगतमेतं ... पे०... पपञ्चितमेतं R 69
... पे०... उपादानगतमेतं ... पे०... । ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति 15
खो भिक्खु विप्पटिसारो एसो, ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटि- 20 सारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५. “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, 25 विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया ... पे०... दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न ब्याकरोति ... पे०... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं 30

R. 70

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पचचयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसू" ति ।

२. पुरिसगतिसुत्तं

१. "सत्तं च", भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि अनुपादा च परिनिब्बानं । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —
10 "कतमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ?

B. 450

२. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति', अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छि-
15 क्तं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापारि-
निब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते^१ अयोक्पाले हज्ज-
माने पपटिका^२ निव्रत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
20 एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भवि-
स्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति ।
R. 71 तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिक्तं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति,
25 न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापारिनिब्बायी होति ।

१-१ सत्त - सी०, रो० । २. देसिस्सामि - रो० । ३. परिनिब्बान - सी० ।
४. सज्जति - स्या० । ५. दिवससन्तत्ते - सी०, स्या०, रो० । ६. पपटिका - स्या० ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्पप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छि-
कतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं 5
भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं 10
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

४. “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया .. पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहृच्च तलं 15
निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं 20
परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया 20
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहृच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया 25
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया असङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपत्तेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, 30
अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुञ्जं वा कट्टपुञ्जं

वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

R. 73

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसं-सन्तत्ते अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा विपुले तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव विपुलं तिणपुञ्जं
- 10 वा कट्टपुञ्जं वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

B 452

८. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स
- 15 नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मपञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छि-कतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो
- 20 होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया उद्धंसोतो होति अकनिट्टगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसं सन्तत्ते अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तिणपुञ्जं वा कट्टपुञ्जं वा परियादियित्वा
- R. 74
- 25 गच्छ^१ पि दहेय्य, दायं पि दहेय्य, गच्छं पि दहित्वा दायं पि दहित्वा हरित्तन्तं वा पथन्तं^२ वा सेलन्तं वा उदकन्तं वा रमणीयं वा भूमिभागं आगम्म अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटि-पन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागि-यानं संयोजनानं परिकखया उद्धंसोतो होति अकनिट्टगामी । इमा खो,
- 30 भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ।

१. कच्छ — रो० । २. पथन्त — सी०, रो०; स्या० पोत्यके नत्थि ।

६. “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं सब्बेन सब्बं सच्छिक्तं होति, तस्स सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्तत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परिनिब्बानं” ति ।

10

३. तित्सब्रह्मासुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिषु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो एका देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता “समनुञ्जो सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायिसु ।

B 433

R. 75

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमिषु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ ति । अपरा देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो’ अनुपादिसेसा सुविमुत्ता’ ति । इदमवोचुं, भिक्खवे, ता देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायिसु” ति ।

20

25

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतद-
होसि - “कतमेसानं खो देवानं एवं जाणं होति - ‘सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ? तेन खो पन
5 समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कृतो अञ्जतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो
होति । तत्रा पि नं एवं जानन्ति - “तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानु-
भावो” ति ।

४. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो - सेय्यथापि नाम बलवा
पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारयेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य,
10 एवमेव - गिञ्जकूटे पब्बते अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
B. 454 अद्दसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं ।
R. 76 दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच - “एहि खो, मारिस
मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान ! चिरस्स खो, मारिस
मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधागमनाय । निसीद,
15 मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्जत्तं” ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं
महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच - “कतमेसानं खो,
तिस्स, देवानं एवं जाणं होति - ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति,
20 अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ?

“ब्रह्मकायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं जाणं
होति - ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ।

५. “सब्बेसञ्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकानं देवान एव जाणं
25 होति - ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ?

“न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं
जाणं होति - ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
पादिसेसो” ति ।

30 ६. “ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन
आयुता सन्तुट्ठा ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन मुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधि-

पतेय्येन सन्तुष्टा, ते^१ उत्तरि^२ निस्सरणं यथाभूतं नष्पजानन्ति । तेसं न एवं
आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
पादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस भोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा
ब्रह्मेण आयुना असन्तुष्टा, ब्रह्मेण वण्णेन ब्रह्मेण सुखेन ब्रह्मेण यसेन ब्रह्मेण
आधिपतेय्येन असन्तुष्टा ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । 5 R. 7/
तेसं एवं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति ।
तमेनं ते देवा एव जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो ।
यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
न नं दक्खन्ति^३ देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस^४ भोग्गल्लान, B. 455
तेसं देवानं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
वा अनुपादिसेसो' ति ।

८. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु पञ्चाविमुत्तो
होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा पञ्चाविमुत्तो । 15
यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा
न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस भोग्गल्लान, तेसं
देवानं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
वा अनुपादिसेसो' ति ।

९. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खि होति । 20
तमेनं देवा^५ एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा कायसक्खि । अप्पेव नाम
अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
भजमानो इन्द्रियाणि समन्तानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
धम्मं सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि 25
खो, मारिस भोग्गल्लान, तेसं देवानं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१०. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिपुत्तो होति
... पे०... सद्धाविमुत्तो होति ... पे०... धम्मानुसारी होति । तमेनं ते

१-२. तस्स च उत्तरि - सी०, स्था०, रो० । २. दक्खन्ति - सी०, रो० । ३. मारिस्स
- स्था० । ४. ते देवा - सी०, स्था०, रो० ।

R. 78

देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं
 5 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं आणं होति — ‘सउपादिसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’” ति ।

B. 456

११. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मणो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो
 10 सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिज्झकूटे पब्बते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महामोग्गल्लानो यावत्तको^१ अहोसि तिस्सेन ब्रह्मणा सद्धिं कथासल्लापो
 15 तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “न हि पन ते, मोग्गल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तमं अनिमित्त-विहारि पुग्गलं देसेति” ।

“एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो ! यं भगवा सत्तमं अनिमित्तविहारि पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारे-
 20 स्सन्ती” ति ।

“तेन हि, मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

१३. “इध, मोग्गल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा
 25 अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेना-सनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति
 30 तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा

१. यावत्तको — स्या० । २. देसेवीति — सी०, स्या०, रो० ।

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, भोगल्लान, तेसं देवानं आणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

R. 79

४. सीहसेनापतिसुखं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसान्णियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 5 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच - "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्टिकं दानफलं पञ्जापेतुं" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि, सीह, इध' द्वे पुरिसा - एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । तं किं मज्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

B. 457

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं तं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं" ।

३. "तं किं मज्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ? 20

R. 80

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं" । 25

४. "तं किं मज्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिगणहन्ता^३ पटिगणहेय्युं - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

१. इधस्स - सी०, स्या०, रो० । २. अनुकम्पेस्सन्ति - सी० । ३-३. पटिगणहन्ता पटिगणहेय्युं - सी०; पटिगणहन्ता पटिगणहेय्युं - रो० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं^१ तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव^२ अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हय्युं” ।

- 5 ५. “तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता^३ देसेय्युं – ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं” ।

B. 458

६. “तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गच्छेय्य – ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

15 “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गच्छिस्सति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गच्छेय्य” ।

R. 81

20 ७. “तं किं मज्झसि, सीह, को नु खो यंयदेव^४ परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुभूतो – ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

25 “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमिस्सति, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमिस्सति अमङ्कुभूतो ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मण-

१. सी०, त्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. तस्सेव – त्या० । ३. देसेन्तो – सी०, त्या० । ४. यज्जदेव – सी०, त्या०, रो० ।

परिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कुमेय्य
अमङ्कुभूतो” ।

८. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो” 5
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य ।

10

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं उपसङ्कु-
मन्ता उपसङ्कुमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं 15
पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं
अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्हं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सङ्घुपट्ठाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्कु-
मामि, यदि खत्तिपपरिसं ... पे०... यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कु- 20
मामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि^१ दान-
फलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह’,
दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पनाहं, भगवतो सद्दाय गच्छामी” ति । 25

B. 459

R. 82

१०. “एवमेतं, सीह; एवमेतं, सीह ! दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती” ति ।

५. अरक्खेय्यसुत्तं

१. “चत्तारिमानि^१, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धवची-
 5 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धमनो-समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धाजीवो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो
 10 रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

R. 83

२. “कतमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति — ‘इति पि त्वं न’
 15 स्वाक्खातधम्मो’ ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं^२, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

B. 460

३. “सुपञ्जता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतो-
 20 विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति — ‘इति पि ते न सुपञ्जता’^३ सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तव सावका आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती’ ति ।
 25 निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४. “अनेकसता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

१. चत्तारिमानि — स्या०, रो० । २. तेन — रो० । ३. एत प्हं — सी०, स्या०, रो० ; ४. सपञ्जता — स्या० ।

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति - 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज बिहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनु-
पस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 R. 84
प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो बिहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५. "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि,
इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं^१ बिहरति निचुल-
वने^२ । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 10
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
किमिलो भगवन्तं एतदवोच - "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन
तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि अगारवा बिहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मं अगारवा 15
बिहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा बिहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
अगारवा बिहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा बिहरन्ति अप्प-
तिस्सा, अप्पमादे अगारवा बिहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा
बिहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते
परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते
सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि सगारवा बिहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मं सगारवा
बिहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा बिहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय 25
सगारवा बिहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा बिहरन्ति सप्प-
तिस्सा, अप्पमादे सगारवा बिहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा

१. किम्बिलायं - सी०, रो० । २. वेळुवने - सी०, स्वा०, रो० ।

विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरद्वितिको होती" ति ।

७. सत्तधम्मसुत्तं

R 85

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे० . सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि
 5 सत्तहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्जावा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे० . सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या" ति ।

८. पचलायमानसुत्तं

B 462

१. एवं मे सुत्तं । एक समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे'
 10 भेसकळावने' मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो मगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे' पचलायमानो' निसिन्नो होति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्त महा-मोग्गल्लानं मगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमान निसिन्न । दिस्वा-सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा
 15 बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो मगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे' पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्जात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच -

२. "पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्ग-
 20 ल्लाना" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"तस्मातिह, मोग्गल्लान', यथासञ्जिस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१. सुसुमारगिरे - म० । २. भेसकळावने - सी०, स्या० । ३. कल्लवालमुत्तगामे - सी०, स्या०; कल्लवाळमुत्तगामे - रो० । ४. पचलायमानो - स्या० । ५. पमुखे - सी०, स्या०, रो० । ६. त्वं मोग्गल्लान - सी०, रो० ।

ओक्कमत्ति, तं सञ्जं मा' मनसाकासि', तं सञ्जं मा' बहुलमकासि' ।
ठानं खो पनेतं, मोगल्लान, विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

३. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग-
ल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केय्यासि अनुविचा-
रेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं 5
विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

४. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग-
ल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्त्यारेन सज्झायं करेय्यासि । ठानं
खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

५. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग- 10
ल्लान, उभो कण्णसोत्तानि आविञ्छेय्यासि', पाणिना गत्तानि अनुमज्जे-
य्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

६. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग-
ल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोके-
य्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठानं खो पनेतं 15
विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

७. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग-
ल्लान, आलोकसञ्जं मनसि करेय्यासि, दिवासञ्जं अधिट्ठहेय्यासि —
यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवटेन' चेतसा
अपरियोनद्धेन सप्पभासं चित्तं भावेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति 20
यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

८. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, 87
मोगल्लान, पच्छापुरेसञ्जी चङ्कुमं अधिट्ठहेय्यासि अन्तोगतोहि इन्द्रियेहि
अबहिगतेन मानसेन । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं
मिद्धं पहीयेथ ।

९. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग-
ल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेय्यासि पादे पादं अच्चाधाय सतो
सम्पजानो उट्ठानसञ्जं मनसि करित्वा । पटिबुद्धेन' च' ते, मोगल्लान,

१-१. मनसिकासि - सी०; मनसिकरेय्यासि - स्या०; मनसाकासि - रो० ।

२-२. बहुलं करेय्यासि - स्या०; बहुलमकासि - रो० । ३. आविञ्छेय्यासि - सी०; आवि-
जेय्यासि - स्या०, रो० । ४. विवटेन - स्या० । ५-५. पटिबुद्धेनेव - सी०, स्या० ।

खिप्पञ्चेव पच्चुट्ठातब्बं - 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं' न मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।

१०. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं - 'न उच्चा-
सोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान,
5 सिक्खितब्बं । सचे, भोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि
उपसङ्कमति, सन्ति हि, भोग्गल्लान, कुलेसु किञ्चकरणीयानि । येहि'
मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति -
'कोसु नाम इदानि मं इमस्मि कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा दानिमे मयि
मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं,
10 उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

११. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं - 'न विग्गा-
हिकथं कथेस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।
B 4/4 विग्गाहिकाय, भोग्गल्लान, कथाय सति कथाबाहुल्लं पाटिकल्लं', कथा-
बाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं
R 88 15 समाधिम्हा । नाहं, भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न पनाहं,
भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सगहट्ठपब्बजितेहि खो
अहं, भोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि
अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि^१ पटि-
सल्लानसारूपानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्गं वण्णयामी" ति ।

- १२ एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्त एतदवोच -
20 "कितावता नु खो, भन्ते, भिक्खु सङ्खित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति
अञ्चन्तनिट्ठो अञ्चन्तयोगक्खेमी अञ्चन्तब्रह्मचारी अञ्चन्तपरियोसानो
सेट्ठो देवमनुस्सानं" ति ?

- "इध, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे धम्मा नालं
25 अभिनिवेसाया' ति, एवं चेतं, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे
धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति । सो सब्बं धम्मं अभिजानाति, सब्बं
धम्मं अभिञ्जाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिञ्जाय य
किञ्चि वेदतं वेदियति मुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु

१ फस्ससुख - सी० । २ येन - सी०, रो० । ३. पाटिकल्ल - सी० ।

४ मनुस्सराहस्सेय्यकानि - सी०, स्या०, रो० ।

वेदनासु अनिच्छानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी^१ विहरति^२, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्छानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न^३ किञ्चि लोके उपादियति,
अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तयेव परिनिब्बायति । 5
'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्ख्य-
विमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं^४ ति ।

६. मेतसुतं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ^१ । सुखस्सेतं, भिक्खवे, 10 B. 465,
अधिक्कवचनं यदिदं पुञ्ञानं^२ ति । अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे,
दीघरत्तं कतानं^३ पुञ्ञानं दीघरत्तं^४ इट्ठं कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं ।
सत्तवस्सानि मेत्तं^५ चित्तं^६ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा
सत्तसंवट्ठविट्ठकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासि^७ । संवट्ठमाने सुदाहं, भिक्खवे,
लोके आभस्सरूपगो होमि, विट्ठमाने लोके सुञ्ञं^८ ब्रह्मविमानं उप- 15
पज्जामि ।

२. "तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभि-
भूतो अञ्ञादत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिस्सक्खत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे,
सक्को अहोसि देवानमिन्दो; अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त- 20
रतनसमन्नागतो । तस्स मय्हं, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसुं,
सेय्यथीदं - चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं,
गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव^९ सत्तमं । परोसहस्सं खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पथवि
सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञावसि^{१०} ति^{११} । 25

१-१. म० पोत्थके न विस्सति । २. न च - सी०, स्या०, रो० । ३. भायित्थ -
स्या० । ४. पुञ्ञं - सी० । ५-५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६-६. मेतचित्तं - स्या०,
रो० । ७. पुनागमासि - सी० । ८. परिणायकरतनमेव - सी०, स्या०, रो० । ९-९. अञ्ञा-
वसति - सी०; अञ्ञावसन्ति - स्या०, रो० ।

R. 90

“पस्स पुञ्ञानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो^१ ।
मेत्तं चित्तं विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमिं^३ ॥

5

“संवट्टमाने लोकमिह, होमि आभस्सरूपगो ।
विवट्टमाने लोक्कस्मि^४, सुञ्ञाब्रह्मपगो^५ अहुं ॥

B. 466

“सत्तक्खत्तुं महाब्रह्मा, वसवती तदा अहुं ।
छत्तिसक्खत्तुं देविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥

10

“चक्कवत्ती अहुं राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सरो ।
मुद्धाभिसित्तो^७ खत्तियो, मनुस्साधिपती अहुं ॥

“अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पथावि इमं ।
असाहसेन कम्मेन^८, समेन मनुसासि^९ तं ॥

15

“धम्मेन रज्ज कारेत्वा, अस्मि पथाविमण्डले ।
महद्धने महाभोगे, अङ्गे अजायिहं^{१०} कुले ॥

“सव्वकामेहि सम्पन्ने^{११}, रतनेहि च सत्तहि ।
बुद्धा सङ्गाहका लोके, तेहि एतं सुदेसितं ॥

“एसो^{१२} हेतु महन्तस्स, पथब्बो^{१३} मे न विपज्जति^{१४} ।
पहूतवित्तूपकरणो, राजा होति^{१५} पतापवा ॥

“इद्धिमा यसवा होति, जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
को सुत्वा नप्पसीदय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥

R. 91 20

“तस्मा हि अत्तकामेन^{१६}, महत्तमभिकङ्खता^{१७} ।
सद्धम्मो गरुकातब्बो, सर बुद्धानसासनं^{१८} ति ॥

१. सुखेसिन - सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खवो - स्या० । ३. पुनागमं - सी०, स्या०, रो० । ४. लोकमिह - सी०, स्या०, रो० । ५. सुञ्ञं ब्रह्मपगो - सी०, रो० । ६. जम्बुदीपस्स - सी०; जम्बुमण्डस्स - स्या०, रो० । ७. मुद्धावसित्तो - सी० । ८. धम्मेन - सी०, स्या०, रो० । ९. मनुसासिया - रो० । १०. अजायिसं - सी०, स्या०, रो० । ११. सम्पन्ने - सी० । १२. एस - सी०, स्या०, रो० । १३-१४. पुथब्बो येन वुज्जति - सी०; पुथब्बो येन वुज्जति - स्या० । १५. होमि - सी०, स्या०, रो० । १६. अत्तकामेन - स्या० । १७. महत्तमभिकङ्खता - सी० ।

१०. भरियासुतं

१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डकं गहपति भगवा एतदवोच -

२. “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मञ्जे मच्छविलोपे^२” ति ? B. 467

“अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अङ्कुला^३ आनीता । सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुरं^४ आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तं पि न सक्करोति न गहं^५ करोति न मानेति न पूजेती” ति ।

३. अथ खो भगवा सुजातं घरसुण्हं आमन्तेसि - “एहि, सुजाते” ति ! “एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^६ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सुजातं घरसुण्हं भगवा एतदवोच - R. 92

४. “सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^७ । कतमा सत्त ? वधकसमा^८, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^९, भगिनीसमा^{१०}, सखीसमा, दासीसमा - इमा^{११} खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{१२} कतमा” ति ?

“न^{१३} खो अहं^{१४}, भन्ते, इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन^{१५} अत्थं आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं जानेय्यं^{१६}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । 25

१. केवट्टो - स्या० । २. मञ्जे विलोपेती - स्या० । ३. अङ्गु अङ्कुला - सी०; अङ्गु कुला - स्या०, रो० । ४. सस्सुर - सी०, स्या० । ५. गह - सी०, स्या०, रो० । ६. पटिस्सुण्ठिता - स्या० । ७. भरिया - स्या०, रो० । ८. वधसमा - स्या० । ९. मातुसमा - सी०, स्या०, रो० । १०. भगिनीसमा - सी०, स्या०, रो० । ११. इमे - सी० । १२. त्वं न - रो० । १३-१४. नाहं - स्या० । १५. एवं वित्थारेन - सी०, रो० । १६. आजानेय्यं - सी०, स्या०, रो० ।

“एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि ।

भगवा एतदवोच -

५. “पदुट्ठचित्ता अहितानुकम्पिनी,
अञ्जेसु रत्ता अतिमञ्जते पतिं ।
5 घनेन कीतस्स वधाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥
६. “यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिप्पं वणिज्जं च कसिं^१ अधिट्ठहं^२ ।
10 अप्पं पि तस्स^३ अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरी’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥
- B. 460 ७. “अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरुसा च चण्डी दुरुत्तादिनी ।
15 उट्ठायकानं^४ अभिभुम्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘अय्या च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥
- R. 93 ८. “या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पतिं ।
20 ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥
९. “यथा पि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठका^५,
सगारवा होति सकम्हि सामिके ।
25 हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘भगिनी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

१. वधका - सी०, स्वा०, रो० । २-२. कसिमधिट्ठहि - स्वा० । ३. तस्मा - स्वा०, रो० । ४. चोरा - स्वा० । ५. उट्ठायकाम - सी० । ६. कणिट्ठा - सी०; कनिट्ठा - स्वा० ।

१०. “या चीध दिस्वान पतिं पमोदति,
सखी सखारं व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिव्वता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘सखी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 5

११. “अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्टचित्ता पतिनो तितिव्वति ।
अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 10

१२. “या चीध भरिया वधका’ ति वुच्चति,
‘चोरी च अय्या’ ति च या’ पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ता ॥

१३. “या चीध माता भगिनी सखी’ ति च, 15 B. 469
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठित्ता चिररत्तसंबुता,
कायस्स भेदा सुगति वजन्ति ता ति ॥

१४. इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं
कतमा’ ति ? 20

“अज्जतम्मे मं, भन्ते भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं
घारेत्तु’ ति । R 94

११. कोधनसुतं

१. “सत्तिम, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा’ कोधनं
आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं दुब्बण्णो अस्सा’ ति ! तं किस्स 25
हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोधनोयं,
भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चा पि सो होति

१. सा — स्वा०, रो० । २. सपत्तकारणा — स्वा० ।

सुन्हातो सुविलितो कपितकेसमस्सु ओदातवत्थवसनो; अथ खो सो दुब्बण्णो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं दुक्खं सयेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स
सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुगगलो कोधाभिभूतो
कोधपरेतो, किञ्चा पि सो पल्लङ्खे सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते’ कदलि-
मिपगवरपच्चत्थरणे’ सउत्तरच्छदे’ उभतोलोहितकूपधाने; अथ खो सो
दुक्खञ्जेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

R 95

B. 470

३. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं न पचुरत्थो अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुगगलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थं पि गहेत्वा ‘अत्थो मे गहितो’ ति मञ्जति,
अत्थं पि गहेत्वा ‘अनत्थो मे गहितो’ ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्ज-
मञ्जं विपच्चनीका गहिता दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति
कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्त-
करणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं न भोगवा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुगगलस्स
कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, ये पिस्स ते होन्ति भोगा उट्टानविरियाधि-
गता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा, ते पि राजानो
राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो
सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं न यसवा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुगगलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अप्पमादाधिगतो,

१. एत्थ ‘पटिकत्थते’ ति सी०, स्या०, रो० पीत्थकेणु अधिको पाठो विस्सति ।

२. कदलि ० — सी०, स्या० । ३. सउत्तरच्छादे — स्या० । ४. कोधनायं — म० ।

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सप्त-
कन्तो सप्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, सप्तो सप्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं न मित्ता अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सप्तो
सप्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुग्गलं कोधाभिभूतं 5
कोधपरेतं, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा आतिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति’ कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सप्तकन्तो
सप्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, सप्तो सप्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वतायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप- R 96
पज्जेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सप्तो सप्तस्स मुग्गति-
गमने’ नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध- 10
परेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय ... पे०... कायस्स भेदा B. 471
पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो । 15
अयं, भिक्खवे, सप्तो धम्मो सप्तकन्तो सप्तकरणो कोधनं आगच्छति
इत्थि वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सप्तकन्ता सप्त-
करणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्खं पि सेति सो ।

अथो अत्थं गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति’ ॥ 20

“ततो कायेन वाचाय, वधं कत्त्वान कोधनो ।

कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानि निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो, आयसक्खं निगच्छति ।

आतिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥

“अनत्थजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो । 25

भयमन्तरतो जातं, तं जनो नावबुज्जति ॥

“कुद्धो अत्थं न जानाति, कुद्धो धम्मं न पस्सति ।

अन्धतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरं ॥

१. तं परिवज्जेन्ति — सी०, स्या०, रो० । २. मुग्गतिगमनेन — सी०, स्या०, रो० ।

३. अधिगच्छति — सी०; पटिपज्जति — स्या० । ४. कोधसम्मादसम्मत्तो — स्या० ।

५. आयसक्खं — स्या० ।

R. 97

“यं कुडो उपरोधेति, सुकरं विय दुक्करं ।
पच्छा सो विगते कोधे, अग्गिदद्धो व तप्पति ॥

“दुम्मङ्कुयं पदस्सेति^१, धूमं धूमीव^२ पावको ।
यतो पतायति^३ कोधो, येन कुञ्जन्ति मानवा ॥

5

“नास्स हिरी न ओत्तप्पं, न वाचो^४ होति गारवो ।
कोधेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चन^५ ॥

“तपनीयानि कम्मामि, यानि धम्मोहि आरका ।
तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाथ यथा तथं^६ ॥

10

“कुडो हि पितरं हन्ति, हन्ति कुडो समातरं ।
कुडो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति कुडो पुथुज्जनं ॥

B. 472

“याय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवेक्खति ।
तं पि पाणददिं सन्ति^७, हन्ति कुडो पुथुज्जनो ॥

“अत्तूपमा^८ हि ते सत्ता, अत्ता हि परमो^९ पियो ।
हन्ति कुडो पुथुत्तानं, नानारूपेसु मुच्छितो^{१०} ॥

15

“असिना हन्ति अत्तानं, विसं खादन्ति मुच्छिता ।
रज्जुया^{११} वज्ज^{१२} मीयन्ति^{१३}, पब्बतामपि कन्दरे ॥

R. 98

“भूनहच्चानि^{१४} कम्मामि, अत्तमारणियानि च ।
करोन्ता नावबुज्जन्ति, कोधजातो पराभवो ॥

20

“इतायं कोधरूपेन, मच्चुपासो गुहासयो ।
तं दमेन समुच्छिन्दे, पञ्जाविरियेन दिट्ठिया ॥

“यथा^{१५} मेतं^{१६} अकुसलं, समुच्छिन्देथ पण्डितो ।
तथेव धम्मे सिक्खेथ, मा नो दुम्मङ्कुयं अहु ॥

“वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका^{१७} ।
दन्ता कोधं पहन्त्वान, परिनिब्बन्ति^{१८} अनासवा^{१९} ति^{२०} ॥

अव्याकतवग्गो छडो ।

१. सवस्सेति - सी०, पठमं दस्सेति - स्या० । २. धूमग्गिविय - सी०; धूमग्गिविय - स्या०, रो० । ३. पतायती - सी०, स्या० । ४. वासो - सी०, स्या०; वाचा - रो० । ५. किञ्चन - स्या० । ६. कथं - सी०, स्या०, रो० । ७-७. पाणमि हन्ति - सी० । ८-८. अत्तूपमाय - सी० । ९. परमं - सी०, स्या०, रो० । १०. मिच्छितो - सी० । ११-११. रज्जुबद्धा - सी०; रज्जुया बद्धा - स्या०, रो० । १२. मियन्ति - स्या० । १३. मूल-हच्चानि - सी०, स्या० । १४-१४. एकमेतं - सी०, एकमेकं - स्या०, रो० । १५. अनिस्सुका - सी०, स्या०, रो० । १६-१६. परिनिब्बसयनासवा ति - स्या० ।

तत्सुद्धानं

अभ्याकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरविस्सयं^१ ।
किमिलं^२ सत्त पचला^३, मेत्ता^४ भरिया कोवेकादसा^५ ति ॥

७. महावग्गो

१. हिरीकोत्तप्यसुतं

१. “हिरोत्तप्ये, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्यविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं^५ होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^६ पि न
पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि फेगु पि सारो पि न पारिपूर्णि गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्ये असति हिरोत्तप्यविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं
होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि;
सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथा-
भूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. “हिरोत्तप्ये, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्यसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उप-
निससम्पन्नं होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि^७ सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१. रक्खितपञ्चम - सी०, स्या०, रो० । २-२. तत्रवतमकिम्बिलो - सी०; तत्रवतमं
किम्बिलो - स्या०; किम्बिल० - रो० । ३-३. सत्त भरियाय कोषना - सी०, स्या०, रो० ।
४. हतूपनिसं - स्या०, रो० । ५. पपटिका - स्या० । ६. सम्मासमाधिस्मिं - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदा-
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
आणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि फेणु पि सारो पि पारिपूर्णि
5 गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं” ति ।

२. सत्तसुरियमुत्तं

R. 100

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्ब-
पालिवने^१ । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

B. 474 10

२. “अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा;
अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावज्जिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्ब-
सङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चितुं ।

३. “सिनेह, भिक्खवे, पब्बतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
15 स्सानि महासमुद्रे अज्झोगाब्धो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुदा
अचुग्गतो । होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन^२ बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्स-
सहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे खो पन,
भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे बीजगामभूतगामा^३ ओसधित्तिणवनप्पतयो^४
20 ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा;
एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

R. 101 25

४. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन दुतियो सुरियो पातुभवति । दुतियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि कुन्नदियो कुसोब्भा^५ ता^६ उस्सुस्सन्ति
विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०...
अलं विमुच्चितुं ।

१. अम्बपालीवने - स्या० । २-२. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु न विस्सति ।

३. बीजगामभूतगाम - सी०, स्या०, रो० । ४. ओसधित्तिणवनप्पतयो - स्या० । ५. कुस्सुब्भा
- सी०, रो०; कुस्सोब्भा - स्या० । ६. सब्भा ता - स्या० ।

५. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीदं^१ - गङ्गा, यमुना,
अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा .. पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

5

६. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२,
सेय्यथीदं - अनोत्तत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला,
छद्दन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

10

७. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा योजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति,
द्वियोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, तियोजनसत्ति-
कानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि, छयोजन-
सत्तिकानि पि, सत्तयोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति;
सत्ततालं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छतालं पि, पञ्चतालं पि, चतुतालं
पि, तितालं पि, द्वितालं पि, तालमत्तं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति;
सत्तपोरिसं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छपोरिसं पि, पञ्चपोरिसं पि,
चतुपोरिसं पि, तिपोरिसं पि, द्विपोरिसं पि, पोरिसं^४ पि, अद्दुपोरिसं^५ पि,
कटिमत्तं पि, जण्णुकामत्तं^६ पि, गोप्फकमत्तं^७ पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ
गोपदेसु उदकानि ठितानि होन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ
गोप्फकमत्तानि^८ महासमुद्दे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स,
भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अङ्गुलिपब्बमत्तं^९ पि महासमुद्दे उदकं न
होति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

B. 475

15

R. 102

20

25

१. सेय्यथिदं - म० । २. सम्भवन्ति - सी०, स्या०, रो० । ३. मन्दाकिनी - सी०,
स्या०; मन्दाकिनि - रो० । ४. पोरिसमत्तं - स्या०, रो० । ५. अद्दुपोरिसमत्तं - सी० ।
६. जण्णुकमत्तं - सी०; जम्बुकमत्तं स्या०; जानुकमत्तं - रो० । ७. गोप्फकमत्तं - स्या० ।
८. गोपदमत्तानि - सी०, स्या०, रो० । ९. अङ्गुलिपब्बतेममत्तं - सी० ।

८. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीधस्स
अद्ढुनो अच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति' संधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति' । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको अलपितो^१ पठमं^२
५ धूमेति संधूमेति सम्पधूमेति; एवमेव खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति संधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे०... अलं
विमुच्चित्तु ।

९. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीधस्स
R. 103 10 अद्ढुनो अच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति
पज्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
B. 476 सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दय्हमानानं अचिचं^३ वातेन
खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स^४, भिक्खवे, पब्बतराजस्स
15 ज्ञायमानस्स दय्हमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्धेन अभिभूतस्स
योजनसतिकानि^५ पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसतिकानि पि, तियोजन-
सतिकानि पि, चतुयोजनसतिकानि पि, पञ्चयोजनसतिकानि पि कूटानि
पलुज्जन्ति । इमिस्सा^६ च^७, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बत-
राजस्स ज्ञायमानानं दय्हमानानं नेव छारिका पञ्जायति^८ न मसि ।
20 सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दय्हमानस्स
नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव खो, भिक्खवे, इमिस्सा च
महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दय्हमानानं नेव
छारिका पञ्जायति न मसि । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं
अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा ।
25 यावञ्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं
अलं विमुच्चित्तुं ।

१-१. धूपायन्ति संधूपायन्ति सम्पधूपायन्ति - सी०, स्या०, रो० । २. आलिम्पितो
सी०, स्या०, रो० । ३. पठमपठमं - सी०; स्या० पोत्थके न विस्ति । ४. अग्रिम - सी० ।
५. सिनेरुस्स च - सी०, रो० । ६. योजनसतिकानि - स्या० । ७-७. इमिस्सा० - स्या०,
इमिस्सा पि - सी० । ८. पञ्जायन्ति - सी० ।

१०. “तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्भाता — ‘अयं च पथवी’
सिनेह च पम्बतराजा दय्हिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती’ ति
अञ्जत्र दिट्ठपदेहि ?

“भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि 5 R. 104
सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्मं देसेसि^१ । ये^२ खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-
लोकसहव्यताय धम्मं देसेत्तस्स सब्बेन सब्बं सासनं आजानिसु ते कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिसु । ये न सब्बेन सब्बं सासनं
आजानिसु ते कायस्स भेदा पर मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मितवसवत्तीनं 10
देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे निम्मानरतीनं देवानं सहव्यतं
उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे
यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तार्वत्तिसानं देवानं सहव्यतं
उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिसु,
अप्पेकच्चे खत्तियमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण- 15
महासालानं सहव्यतं उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे गहपतिमहासालानं सहव्यतं
उपपज्जिसु ।

११. “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि — ‘न खो
मेतं^३ पतिरूपं^४ योहं सावकानं समसमगतियो अस्सं अभिसम्पराय,
यभूनाहं उत्तरि^५ मेत्तं भावेय्यं’ ति । 20

१२. “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेत्तं^६
चित्तं^७ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा सत्तसंवट्ठविबट्ठकप्पे
नयिमं लोकं पुनरागमासि^८ । संवट्ठमाने सुदं, भिक्खवे, लोके आभस्स-
रूपगो होति । विबट्ठमाने लोके सुञ्जं ब्रह्मविमानं उपपज्जति । तत्र 25
सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्थुदसो^९
वसवत्ती । छत्तिंसक्खत्तुं खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो ।
अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो
विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्सं खो
पनस्स पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पथवि

१. महापठवि — सी० । २. देसेति — सी०, त्या० । ३. यो — सी० । ४. पनेत्तं —
सी०, रो० । ५. पतिरूपं — त्या०, रो० । ६. उत्तरि — सी०, त्या०, रो० । ७-७ मेत्तचित्तं
— सी०, त्या०, रो० । ८. पुनरागमासि — त्या० । ९. अञ्जदत्थुवसो — सी० ।

सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरद्वित्तिको अपरिमुत्तो अहोसि - 'जातिया जरत्थ' मरणेन' सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति वदामि ।

- 5 १३. "तं किस्स हेतु ? चतुन्नं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेसं चतुन्नं ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबोधो' पटि-
10 विद्धो, अरिया पञ्जा अनुबोधो पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधो पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतप्पा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

R. 106

१४. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान मुगतो अथापरं एतदवोच सत्था -

- 15 "सीलं समाधि पञ्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा । अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥
"इति बुद्धो अभिञ्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं । दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो" ति ॥

३. नगरोपमसुत्तं

B. 478

- १ "यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं सत्तहि
20 नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं^१ होति, चतुन्नं च आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं बुच्चति, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि ।

२. "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति ? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा
25 सुनिखाता अचला असम्पवेधी^२ । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

१-२. जरामरणेन - सी० । २. अनुबुद्धो - सी०, स्या०, रो० । ३. सुपरिक्खतं - सी०; सुपरिक्खित - रो० । ४. असम्पवेधी - सी०, स्या०, रो० ।

३. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्षा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना दुतियेन नगरपरिक्षारेण
सुपरिक्षतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिघाताय ।

४. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5 R. 107
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना ततियेन नगरपरिक्षारेण
सुपरिक्षतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिघाताय ।

५. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं
सन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं^१ च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिक्षारेण सुपरिक्षतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

६. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो
पटिवसति, सेय्यथीदं – हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका
चलका पिण्डदायका^२ उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्म- 15
योधिनी दासकपुत्ता । इमिना पच्चमेन नगरपरिक्षारेण सुपरिक्षतं
होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
घाताय ।

७. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको
होति पण्डितो व्यत्तो मेधावी अज्जातानं निवारेता आतानं पवेसेता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्षारेण सुपरिक्षतं होति रज्जो पच्चन्तिमं
नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । B. 479

८. “पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो
होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन
नगरपरिक्षारेण सुपरिक्षतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं 25
गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्षारेहि
सुपरिक्षतं होति । R. 108

९. “कतमेसं चतुष्मं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ? इध, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिण-

कटुोदकं सन्निचितं होति अभन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सालि-
यवकं सन्निचितं होति अभन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाय
५ बाहिरानं पटिघाताय ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं
तिलमुग्गमासापरण्णं सन्निचितं होति अभन्तरानं रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं
१० सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं
अभन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।
इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ।

१३. “यतो खो, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि
१५ सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुन्नं आहारानं
निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चा-
मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
R. 109 समन्नागतो होति, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
B. 480 २० विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं
वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापि-
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ?

१४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका
होति गम्भीरतेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अभन्तरानं गुत्तिया
२५ बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति,
सद्धहति तथागतस्स बोधि ‘इति पि सो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति ।
सद्धेसिको’, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति;
सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिवक्षा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । हिरीपरिक्खो खो, भिक्खवे, अरिय- 5
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं^२ पजहति, अनवज्जं
भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना दुतियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
होति ।

१६. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं 10
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं
पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना ततियेन 15
सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

R. 110

१७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु आवुधं
सन्नचित्तं होति सलाकं चेव जेवनिकं च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति
... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति;
सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

B. 481

१८. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबल-
कायो पटिवसति, सेय्यथीदं — हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा
चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
चम्मयोधिनी दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।
एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दण्हपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियबलकायो, भिक्खवे, अरिय-
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं 30

भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१६. “सेय्यथापि, भिक्खवं, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यक्तो मेधावी अञ्जातानं निवारेता जातानं पवेसेता

- R. 111 5 अम्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन
- 10 समन्नागतो होति ।

२०. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चैव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अम्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पञ्चावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय

- 15 सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पञ्चावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

B. 482

२१. “कतमेसं चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं” दिट्ठधम्मसुख-
20 विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? सेय्य-
थापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिणकट्ठोदकं सन्निचितं होति अम्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय
- 25 फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

R. 112

२२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सालियवकं सन्निचितं होति अम्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
- 30 अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिल-
मुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अन्नन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । 5

२४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं
भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं
लोणं अन्नन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा- 10
सत्तिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेस चतुन्नं ज्ञानानं
आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकांसरलाभी ।

२५. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि 15 R. 119
समन्नागतो होति, इमेस च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो
पापिमतो” ति । B. 483

४. धम्मञ्जूसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो 20
होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेतं लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च कालञ्जू च परिसञ्जू च पुग्गलपरोपरञ्जू च ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं 25
जातकं अद्भुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानेय्य –
सुत्तं गेय्यं ... पे०... अद्भुतधम्मं वेदल्लं, नयिष ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्य ।
यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं ... पे०...
अद्भुतधम्मं वेदल्लं, तस्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

३. “अत्थञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य - ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ ति, नयिघ ‘अत्थञ्जू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ ति, तस्मा ‘अत्थञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू ।

R. 114

४. “अत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य - ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति, नयिघ ‘अत्तञ्जू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति, तस्मा ‘अत्तञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू ।

B. 484

५. “मत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय, नयिघ ‘मत्तञ्जू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय, तस्मा ‘मत्तञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू ।

६. “कालञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’ ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य - ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’ ति, नयिघ ‘कालञ्जू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७. "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं', 5 R. 115 एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्हीभवितब्बं' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य - 'अयं खत्तियपरिसा ... पे०... एवं तुण्हीभवितब्बं' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मण-परिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, 10 एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं, एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्ही, भवितब्बं' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८. "पुगलपरोपरञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुगला विदिता होन्ति । द्वे पुगला एको अरियानं दस्सनकामो, 15 एको अरियानं न दस्सनकामो । खायं पुगलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । खायं पुगलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । B. 485

९. "द्वे पुगला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्धम्मं सोतुकामो, एको सद्धम्मं न सोतुकामो । खायं पुगलो सद्धम्मं न सोतुकामो, एवं 20 सो तेनङ्गेन गारय्हो । खायं पुगलो सद्धम्मं सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१०. "द्वे पुगला सद्धम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । खायं पुगलो अनोहित-सोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । खायं पुगलो ओहित- 25 R. 116 सोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

११. "द्वे पुगला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति", एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । खायं पुगलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । खायं पुगलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । 30

१-१. रो० पोत्वके न विस्सति । २. पुगलपरोपरञ्जू - सी० । ३. तेन तेन - सी०, स्या० । ४. सुणाति - सी० ।

१२. “द्वे पुगला सुत्वा धम्मं धारेन्ति, एको धातानं^१ धम्मानं
अत्थं उपपरिक्खति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति । ध्यायं
पुगलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो ।
ध्यायं पुगलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन
५ पासंसो ।

१३. “द्वे पुगला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, एको
अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । ध्यायं पुगलो अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो ।
१० ध्यायं पुगलो अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं
सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१४. “द्वे पुगला अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म-
प्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
B. 486 पटिपन्नो परहिताय च । ध्यायं पुगलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो पर-
१५ हिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । ध्यायं पुगलो अत्तहिताय च पटि-
पन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । एवं खो, भिक्खवे,
भिक्खुनो^२ द्वयेन पुगला विदिता होन्ति । एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुगल-
परोपरञ्चू होति ।

R. 117 १५. “इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
२० भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खत्तं
लोकस्सा” ति ।

५. पारिच्छत्तकसुत्तं

१. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो^३ पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मिं
समये होन्ति — ‘पण्डुपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव
२५ दानि पन्नपलासो^४ भविस्सती’ ति ।

२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो पन्नपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मिं

१. धातानं — सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खुना — सी०, स्या० । ३. कोविळारो —
सी०, स्या० । ४. सत्तपलासो — सी०, स्या०, रो० ।

समये होन्ति — 'पन्नपलासो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मि समये होन्ति — 'जालकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मि समये होन्ति — 'खारकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो' भविस्सती' ति ।

५. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मि समये होन्ति — 'कुटुमलकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति ।

६. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मि समये होन्ति — 'कोरकजातो दानि पारिद्धत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्बफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो सब्बफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

८. "सब्बफालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जासयोजनानि आभाय फुटं होति, अनुवातं योजनसतं गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिद्धत्तकस्स कोविळारस्स ।

९. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मि समये अरियसावको अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय चेतति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मि समये होति देवानं व तावतिसानं पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१०. "यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति,

पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

११. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्खवे, अरिय-
5 सावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

B. 488

१२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं
• वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

R. 119 10

१३. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१४. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना
15 दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरक-जातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१५. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया ... पे०... सन्धिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बफालिफुल्लो, भिक्खवे,
20 अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१६. “तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सद्दमनुस्सावेन्ति -
‘एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमु-
कम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं
25 खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्ञा सन्धिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । भुम्मानं देवानं सद्दं सुत्वा चातुमहाराजिका देवा ... पे०... तावत्तिसा देवा ... यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसवत्ती देवा ... ब्रह्मकायिका देवा सद्दमनुस्सावेन्ति - ‘एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो
30 सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव

धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो अभुग्गच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो' ति ।

R. 120

६. सककच्चसुत्तं

१. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - "किं नु खो भिक्खु सककत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ? अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "सत्थारं खो भिक्खु सककत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... सङ्गं खो भिक्खु ... पे०... सिक्खं खो भिक्खु ... पे०... समाधि खो भिक्खु ... पे०... अप्पमादं खो भिक्खु ... पे०... पटिसन्धारं खो भिक्खु सककत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

B. 489

२. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घात-तरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्खं अधिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदातं । तस्स एवमस्स - 'अयं खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिक्खं गत्वा कम्मरानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिक्खो सकम्मरगतो परिसुद्धो चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा" ति ।

15

20

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

R. 121

25

"इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स' एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - 'किं नु खो भिक्खु सककत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय

१. गर - सी०, स्या०, रो० । २. कम्मरगतो - रो० । ३. एव - सी०, स्या० । ४. पटिसल्लीनस्स - सी० ।

B. 490

विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या' ति ? अथ' खो' तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - 'सत्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... पटिसन्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा ... पे०... कुसलं भावेय्या' ति । अथ

- 5 खो तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स - अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिकखं
- 10 गत्वा कम्मरानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सक्कमारगतो परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं ।
- R. 122 एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो चा" ति ।

- 15 ४. "साधु साधु, सारिपुत्त ! सत्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । सङ्घं खो ... पे०... सिक्खं खो ... समाधि खो ... अप्पमादं खो ... पटिसन्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु
- 20 सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

५. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच - "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती
- 25 ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे पि सो अगारवो ।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे पि सो अगारवो ।

- 30 "सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । -थो

सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेतं
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो 5
सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो
धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो 10 R 123
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्षु सत्थरि अगारवो ... पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो 15
अगारवो ।

६. “सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो
धम्मे पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, भन्ते भिक्षु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे 20
सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटि-
सन्थारे पि सो सगारवो ।

७. “सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्षु सत्थरि सगारवो 25
धम्मे पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे R. 124
सगारवो पटिसन्थारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्षु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो सङ्खे सगारवो
सिक्खाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे 30
पि सो सगारवो ति ।

B 492

८. “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी” ति ।

९. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो अगारवो ।

R. 125

१०. “सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ।

११. “सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत्, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ति ।

B. 493

१२. “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

७. भावनासुतं

१. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स^१ नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ? चतुष्मं सतिपट्टानानं, चतुष्मं सम्मप्पधानानं, चतुष्मं इद्धिपादानं, पञ्चमं 5 इन्द्रियानं, पञ्चमं बलानं, सत्तमं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया 10 R 126 एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जेय्यु’ ति, अथ खो अभग्गो व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जितुं । तं किस्स हेतु ? तथा^३ हि^३, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा 15 परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ? चतुष्मं सतिपट्टानानं, चतुष्मं 20 सम्मप्पधानानं, चतुष्मं इद्धिपादानं, पञ्चमं इन्द्रियानं, पञ्चमं बलानं, सत्तमं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

३. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । 25 तं किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुष्मं सतिपट्टानानं, चतुष्मं सम्मप्पधानानं, चतुष्मं इद्धिपादानं, पञ्चमं इन्द्रियानं, पञ्चमं बलानं, सत्तमं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

१. ख्वास्स — सी०, स्या० । २. अभिनिम्बिज्जेय्यु — स्या०, रो० । ३-३. तथा-
हमुनि — सी०, स्या०, रो० ।

B. 494

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा

5 मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्यु’ ति, अथ खो भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितुं । तं किस्स हेतु ?

तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं

R. 127

10 अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चयेय्या’ ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्टानान ... पे०... अरियस्स अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स ।

15 ५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स^१ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्ते व वासिजटे^२ अङ्गुलिपदानि दिस्सति^३ अङ्गुदुपदं^४ । नो च ख्वास्स एवं जाणं होति — ‘एत्तकं^५ मे अज्ज^६ वासिजटस्स खीणं, एत्तकं^७ हिंय्यो^८, एत्तकं परे’ ति, अथ ख्वास्स खीणे ‘खीणं’ तेव^९ जाणं होति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि

20 न एवं जाणं होति — ‘एत्तकं मे अज्ज आसवानं खीणं, एत्तकं हिंय्यो, एत्तकं परे’ ति, अथ ख्वास्स खीणे ‘खीणं’ तेव जाणं होति ।

६. “सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुट्ठिकाय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय^{१०} छ^{११} मासानि^{१२} उदके परियादाय हेमन्तिकेन थले उक्खित्ताय वातातप-
परेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पवुट्ठानि^{१३} अप्प-
25 कसिरेनेव परिहायन्ति^{१४}, पूतिकानि भवन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूतिकानि^{१५} भवन्ती^{१६} ति ।

१ बलगण्डस्स — स्या०; फलगण्डस्स — म० । २. वासिजटो — सी० । ३-३. विस्सन्ति अङ्गुलिपदानि — सी०, विस्सन्ति ० — स्या०, रो० । ४-४. एत्तक वा मे अज्ज — सी०; एत्तक वा मे अज्जतस्स — स्या० । ५ एत्तक वा — सी०, स्या० । ६. हीय्यो — सी०; हीयो — स्या० । ७ त्वेव — सी०, स्या० । ८. वेत्तबन्धनबद्धाय — स्या० । ९-९. छम्मासानि — सी०, स्या०, रो० । १०. अभिप्पवुट्ठानि — सी० । ११. पटिप्पस्सम्भन्ति — सी०, स्या०, रो० । १२-१२. स्या० पोत्वके नत्थि ।

८. अग्निवक्त्रव्योपमसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्षुसङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्जातरस्मिं पदेसे महन्तं अग्निवक्त्रव्यं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोति-भूतं^१ । दिस्वान^२ मग्गा ओक्कम्म अञ्जातरस्मिं खक्खमूले पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे, 5 भिक्षव्वे, अमुं महन्तं अग्निवक्त्रव्यं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं” ति ?

“एवं, भन्ते” ति ।

२. “तं किं मञ्जाथ, भिक्षव्वे, कतमं नु खो वरं — यं अमुं महन्तं अग्निवक्त्रव्यं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गत्वा^३ उपनिसीदेय्य 10 वा उपनिपज्जेय्य वा, यं वा खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं^४ आलिङ्गत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनि- 15 पज्जेय्य वा, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं अमुं महन्तं अग्निवक्त्रव्यं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षव्वे, पटिवेदयामि वो, भिक्षव्वे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापघम्मस्स असुच्चिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्म- 20 चारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स^५ अवस्सुतस्स कसम्बुजातस्स यं अमुं महन्तं अग्निवक्त्रव्यं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्षव्वे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । 25

“यं च खो सो, भिक्षव्वे, दुस्सीलो पापघम्मो असुच्चिसङ्कस्सर-समाचारो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा

१. सञ्जोतिभूतं — स्या० । २. दिस्वा — सी०, स्या०, रो० । ३. आलिङ्गत्वा — सी०, स्या०, रो० । ४. मुदुतलुनहत्थपादि — सी०, मुदुतलुनहत्थपाद — स्या० । ५. अन्तोपूतिस्स — सी०, स्या०, रो० ।

गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदति वा उप-
निपज्जति वा, तं हि^१ तस्स^२, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

B. 496

३. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा

5 पुरिसो दब्बाय वालरज्जुया उभो जङ्घा^३ वेठेत्वा घंसेय्य — सा छविं
छिन्देय्य छविं छेत्वा चम्मं छिन्देय्य चम्मं छेत्वा मंसं छिन्देय्य मंसं छेत्वा
न्हारं छिन्देय्य न्हारं छेत्वा अट्ठिं छिन्देय्य अट्ठिं छेत्वा अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपति-
महासालानं वा अभिवादनं^३ सादियेय्या” ति ?

10 “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
सालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते,
यं बलवा पुरिसो दब्बाय वालरज्जुया ... पे०... अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा

15 एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो
दब्बाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेठेत्वा ... पे०... अट्ठिमिञ्जं आहच्च
तिट्ठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा
निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं

R. 130

20 मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं^३ उपपज्जेय्य । यं च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तं हि
तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

४. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा

25 पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्य, यं वा खत्तिय-
महासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलि-
कम्मं सादियेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते,

30 यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

5 B 497

10

५. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सज्जोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्या” ति ?

R. 131

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ... पे०... सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सज्जोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या” ति ।

15

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सज्जोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुञ्जति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

20

25

६. “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सज्जोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य — तं तस्स ओट्ठं पि दहेय्य मुखं पि दहेय्य जिह्वं पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं

30

R. 132

B. 498

पि आदाय अधोभागा निक्खमेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं पिण्डपातं परि-
भुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं - यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
5 सालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं पिण्डपातं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं^१
हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं
लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य - तं तस्स
ओट्ठं पि दहेय्य मुखं पि दहेय्य जिह्वं पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि
दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अधोभागं^२ निक्खमेय्या” ति ।

10 “आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स .. पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो
तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं
सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य - तं तस्स ओट्ठं पि दहेय्य मुखं पि दहेय्य जिह्वं
पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अधो-
15 भागं निक्खमेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं
वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं
वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं पिण्डपातं
20 परिभुञ्जति, तं हि तस्स होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

R 133

७. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं - यं बलवा
पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं
वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, यं वा खत्तियमहासालानं
25 वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं मञ्चपीठं
परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं - यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं मञ्चपीठं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं,
भन्ते, यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं
30 वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा” ति ।

१-१. दुक्खहेतं - सी ० । २. अधोभागा - सी०, स्या०, रो० ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभि-
निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं
हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्प- 5
च्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
पज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो
खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा
सद्धादेय्यं मञ्चपीठं परिभुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं
अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं 10
निरयं उपपज्जति ।

८. “तं किं मञ्जाय, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो उद्धपादं^१ अघोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहकं^२ पच्चमानो सकिं
पि उद्धं गच्छेय्य सकिं पि अघो गच्छेय्य सकिं पि तिरियं गच्छेय्य, यं वा 15
खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा
सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं,
भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धपादं अघोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया 20
पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहकं
पच्चमानो सकिं पि उद्धं गच्छेय्य सकिं पि अघो गच्छेय्य सकिं पि तिरियं
गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापघम्मस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं 25
बलवा पुरिसो उद्धपादं अघोसिरं गहेत्वा ... पे०... सकिं पि तिरियं
गच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा
निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य^३ । यं च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं 30

B. 500

वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा सद्वादेय्यं विहारं परि-
भुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

R 135

६. “तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘येसं च मयं परि-
भुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं’ तेसं ते
कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिसंसा, अम्हाकं चेवायं पब्बज्जा अवञ्जा
भविस्सति सफला सउद्रया’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं —
‘अत्तत्थं’ वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
परत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
उभयत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं” ति ।

१०. इदमवोच भगवा । इमस्मिं च पन वेय्याकरणस्मिं भञ्ज-
माने सट्ठिमत्तानं भिक्खूनं उण्हं लोहितं मुखतो उग्गञ्छि । सट्ठिमत्ता
भिक्खू सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिमु — “सुदुक्करं” भगवा, सुदुक्करं
भगवा” ति । सट्ठिमत्तानं भिक्खूनं अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
विमुच्चिमु ति ।

६. सुनेत्तसुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं
देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स
भेदा परं मरणा सुग्गतिं सग्गं लोकं उपपज्जिसु ।

२. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि ... पे०...
अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... पे०... कुहालको नाम सत्था अहोसि
... पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... पे०... जोतिपालो नाम सत्था

१०. परिक्खारान — सी०, स्या०, रो० । २. अत्तं — सी० । ३. दुक्करं — सी०, स्या०,
रो० । ४-५. खो भिक्खवे — सी०, स्या० । ५. कुहालो — सी०, स्या०, रो० ।

अहोसि ... पे०... अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको नाम सत्या सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसे-
न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं 5
विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

B. 501

R. 136

३. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो^१ अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहं सो अपुञ्जं पसवेय्या” ति ?

10

“एवं, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुगलं पदुट्ठचित्तो 15
अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, भिक्खवे, इतो बहिद्धा एवरूपि खन्ति वदामि यथा मं सन्नह्म-
चारीसु ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘न नो’ सन्नह्मचारीसु चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित- 20
तब्बं” ति ।

१०. अरकमुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको सत्या सावकानं एवं धम्मं देसेति^३ — ‘अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं^४ बोद्धव्वं^५, कत्तव्वं कुसलं, चरितव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 137

१. दुट्ठचित्तो — सी०, स्या०, रो० । २. अग्गं — सी०; त्वेव अग्गं — स्या० ।
३. देसेसि — रो० । ४. मन्ताय — सी०, स्या०, रो० । ५. कोट्ठव्वं — स्या० ।

B. 502

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिणग्गे उस्सावबिन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण, उस्सावबिन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरितव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

5 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुळं^१ खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण, उदकबुब्बुळूपमं^२ जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरितव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

10 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति; एवमेव खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपमं^३ जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हार-
15 हारिनी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुहुत्तो वा यं सा आवत्तति^४, अथ खो सा गच्छतेव^५ वत्ततेव सन्दतेव^६; एवमेव खो, ब्राह्मण, नदीपब्बतेय्यूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मगे खेळपिण्डं^७ संयूहित्वा अकसिरेनेव^८ वमेय्य; एवमेव खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपमं जीवितं मनुस्सानं
20 परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 138

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवससन्तत्ते अयोकटाहे मसपेसिं^९ पक्खित्ता खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, मसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातनं नीयमाना यं यदेव
25 पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति^{१०} वधस्स सन्तिकेव मरणस्स, एवमेव खो, ब्राह्मण, गोवज्झूपमं^{११} जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं^{१२}

B. 503

१. उदकबुब्बुल - स्या०, उदके उदकबुब्बुल - रो० । २. उदकबुब्बुलूपम - स्या० ।
३. दण्डराजूपम - स्या० । ४. वरति - सी०; वरति - स्या०; वारमति - रो० । ५-५. गच्छते च वत्तते च सन्दते च - स्या० । ६. खेळं पिण्ड - सी० । ७. अण्णकसिरेनेव - सी०, रो० ।
८. मसपेसी - सी०, स्या०, रो० । ९. स्या० पोत्थके नत्थि । १०. गावीवज्झूपमं - सी०, स्या० । ११. बहुपायास - स्या०, रो० ।

मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुशलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति ।

२. "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं" छल्लेव^१ आबाधा अहेसुं - सीतं, 5
उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एवं दीघायुकेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्ठित्तिकेसु एवं अप्पाबाधेसु सावकानं एवं धम्मं देसेस्सति - 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुशलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । 10

३. "एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अप्पकं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुशलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । एत-
रहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससत्तं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससत्तं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति - उतुसत्तं 15
हेमन्तानं, उतुसत्तं गिम्हानं, उतुसत्तं वस्सानं । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति - चत्तारि मास-
सतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हानं, चत्तारि माससतानि वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसतियेव^२
अद्दमाससतानि^३ जीवति - अद्दमाससतानि हेमन्तानं, अद्दमाससतानि 20
गिम्हानं, अद्दमाससतानि वस्सानं । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अद्दमाससतानि जीवन्तो छत्तिसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति - द्वादस रत्ति-
सहस्सानि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सानं । छत्तिसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्तियेव^४
भत्तसहस्सानि भुञ्जति - चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसति 25
भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सानं सद्धि मातु-
थञ्जाय सद्धि भत्तन्तरायेन^५ ।

४. "तत्रिमे भत्तन्तराया कप्पिमिद्धो^६ पि भत्तं न भुञ्जति, दुक्खितो पि भत्तं न भुञ्जति, ब्याधितो पि भत्तं न भुञ्जति, उपोसधिको

१. मनुस्सा - सी० । २. छल्लेव - सी०, स्या० । ३. चतुवीसति येव - सी०, स्या०, रो० । ४. अद्दमाससतानि - स्या० । ५. द्वेसत्तियेव - सी०, स्या०, रो० । ६. भत्तन्तराय - सी० । ७. कप्पितो - सी०, स्या०, रो० ।

B. 504

पि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेन पि भत्तं न भुञ्जति । इति खो, भिक्खवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्खातो, आयुप्पमाणं पि सङ्खातं, उत्तू पि सङ्खाता, संवच्छरा पि सङ्खाता, मासा पि सङ्खाता, अद्दमासा पि सङ्खाता, रत्ति पि सङ्खाता, दिवा पि सङ्खाता, भत्ता पि
 5 सङ्खाता, भत्तन्तराया पि सङ्खाता । यं, भिक्खवे, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो तं मया एतानि, भिक्खवे, रुक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ; मा पच्छा विप्पटिसरिनो अद्दवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी' ति ।

महावग्गो सत्तमो' ।

तत्सुद्धानं

R. 140 10

हिरीसुरियं^१ उपमा, धम्मञ्चू पारिच्छत्तकं ।
 सक्कच्च^२ भावना^३ अग्गि, सुनेत्तअरकेन^४ चा ति' ॥

— — — — —

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहकं आपत्ति जानाति, गरुकं आपत्ति जानाति, सीलवा होति पातिमोक्ख-
 15 संवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु^१ वज्जेसु भयदस्सावी समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-धम्मसुखविहारानं निकामलामी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 20 सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती' ति ।

१. दुतियो - सी०, स्या० । २. हिस्सुखिं नावरं - सी०, स्या०, रो० ।

३-३. सक्कच्च भावनं - सी०, स्या०; सक्कत्वा भावनं - रो० । ४-४. सुनेत्त-अरकेन ते दया ति - सी०; सुनेत्त-अरकेनानुसासनी ति - स्या० । ५. अनुयत्तेसु - सी०, रो० ।

२. इत्थियविनयधरसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 5
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पाति-
 मोक्खानि वित्थारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
 निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं 5
 दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-
 लाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे
 सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

B. 505

R. 141

३. तत्थियविनयधरसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 10
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति
 असंहीरो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतो-
 विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप- 15
 सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
 भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

४. चतुत्थविनयधरसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं 20
 अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं
 सउद्देशं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
 अतिक्कन्तमानुसकेन यथाकम्मूपगं सत्ते पजानाति, आसवानं खया अना-
 सवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो 25
 भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

B. 506

५. पठमविनयधरसोभनमुत्तं

R. 142

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो^१ विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं
 जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति ... पे०... समादाय
 सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं निकामलाभी
 5 होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
 विनयधरो सोभती” ति ।

६. दुतियविनयधरसोभनमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति !
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं
 10 जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि
 वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि
 मुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं ... पे०... अकसिरलाभी, आसवानं
 खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

७. ततियविनयधरसोभनमुत्तं

- 15 १. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्ना तो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं
 जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असंहीरो,
 चतुन्नं ज्ञानानं .. पे०... अकसिरलाभी, आसवानं खया ... पे०... सच्छि-
 R. 143 क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि
 20 समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

८. चतुत्थविनयधरसोभनमुत्तं

B. 507

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं
 जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,

१. समन्नागतो भिक्खु - ती०, स्या०, रो० ।

सेय्यधीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्जेसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन ... पे०... आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्कत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
विनयधरो सोभती” ति ।

5

६. सत्थुसासनसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

२. “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति । 10

“ये खो त्वं, उपालि, धम्मो जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा न एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बा-
नाय संवत्तन्ती’ ति; एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेतं सत्थुसासनं’ ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मो जानेय्यासि
— ‘इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय 15
सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती’ ति, एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासनं’” ति ।

१०. अधिकरणसमथसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नप्पन्नानं R. 144
अधिकरणानं समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखाविनयो
दातब्बो, सत्तिविनयो दातब्बो, अमूब्हुविनयो दातब्बो, पटिञ्जात- 20 B. 508
करणं दातब्बं, येमुय्यसिका दातब्बा, तस्सपापियसिका दातब्बा, तिण-
वत्थारको दातब्बो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा
उप्पन्नप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाया” ति ।

विनयवग्गो अट्ठमो ।

१-१ पटिञ्जातकरणं येमुय्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको — स्वा० ।
२. ततियो — स्वा० ।

तत्सुद्धानं

चतुरो विनयधरा, चतुरो^१ चैव सोभना^१ ।
सासन^२ अधिकरण - समयेनद्रुमे दसा ति^३ ॥

—०—

६. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

“सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होति । कतमेसं
सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सील-
५ ब्वतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं
भिन्नत्ता भिक्खु होती” ति ।

२. समणसुत्तं

१. सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं समितत्ता समणो होति ... पे०... ।

३. ब्राह्मणसुत्तं

१. बाहितत्ता ब्राह्मणो होति ... पे०... ।

४. सोत्तियसुत्तं

10 १ निस्सुत्ता^१ सोत्तियो^२ होति ... पे०... ।

५. न्हातकसुत्तं

१. न्हातत्ता^१ न्हातको^२ होति ... पे० . ।

B 509

१-१. चतुरो विनयधरसोभना होन्ति - सी०, रो० । २-२. सासन अद्रुमवग्गे दस
पालि अधिकरणसमयेना ति - सी०, सासन अद्रुमवग्गे दस पाळि अधिकरणसमयेना ति -
रो० । ३ निस्सुत्ता - स्या०, रो० । ४. सोत्तिको - स्या०, सोत्तिको - रो० । ५-५. न्हातत्ता
न्हातको - सी०, स्या०; निनहातत्ता न्हातको - रो० ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति ... पे०... ।

B. 145

७. अरियसुत्तं

१. आरकत्ता^१ अरियो होति ... पे०... ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलब्बतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको 5
होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्वम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्वम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्वो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त 10
असद्वम्मा” ति ।

१०. सद्वम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्वम्मा । कतमे सत्त ? सद्वो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्वविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्वम्मा” ति ।
समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्दानं

भिक्खुं समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।

15 B. 510

वेदगू अरियो अरहा, असद्वम्मा च सद्वम्मा ति ॥

—०—

१. स्या० पोत्वके इदं सुत्तं न विस्सति । २. अरहत्ता — सी०; अरीहत्ता — रो० ।

३. अनोत्तप्पी — सी० ।

१०. आहुनेय्यवगो

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या ... पे०... दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्च-सञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्च-
- 5 मानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उप-सम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुगलो आहुनेय्यो पाहु-नेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्स ।

R. 146

- “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो चक्खुस्मिं अनिच्चा-
 10 नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुगलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्स ।

- “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो चक्खुस्मिं अनिच्चा-
 15 नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असह्वारपरिनिब्बायी होति ... पे०... ससह्वारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्धसोतो होति अकनिट्ठ-
 20 गामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुगलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुगला आहुनेय्या पाहु-नेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्सा”
 ति ।

B. 511

- २-८. सत्तिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या ... पे०...
 25 अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो चक्खुस्मिं दुक्खानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं खयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं वयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं विरागानुपस्सी विह-
 30 रति ... पे०... चक्खुस्मिं निरोधानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं पटिनिस्सगानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

६-४८. सोतस्मि ... पे०... घानस्मि ... जिह्वाय ... कार्यास्मि ...
मनस्मि ... पे०... ।

४६-६६. रूपेसु ... पे०... सद्देसु ... गन्वेसु ... रसेसु ... फोटुब्बेसु
... धम्मेसु ... पे०... ।

R 147

६७-१४४. चक्खुविञ्जाणे ... पे०... सोतविञ्जाणे ... घान- 5
विञ्जाणे ... जिह्वाविञ्जाणे ... कायविञ्जाणे ... मनोविञ्जाणे ... पे०... ।

१४५-६२. चक्खुसम्फत्से ... पे०... सोतसम्फत्से ... घान-
सम्फत्से ... जिह्वासम्फत्से ... कायसम्फत्से ... मनोसम्फत्से ... पे०... ।

१६३-२४०. चक्खुसम्फत्सजाय वेदनाय ... पे०... सोत-
सम्फत्सजाय वेदनाय ... घानसम्फत्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्फत्सजाय 10
वेदनाय ... कायसम्फत्सजाय वेदनाय ... मनोसम्फत्सजाय वेदनाय
... पे०... ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय ... पे०... सद्दसञ्जाय ... गन्ध-
सञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोटुब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... पे०... ।

२८६-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... पे०... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्ध- 15
सञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोटुब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय
... पे०... ।

३३७-८४. रूपतण्हाय ... पे०... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवितक्के ... पे०... सद्दवितक्के ... गन्धवितक्के 20
... रसवितक्के ... फोटुब्बवितक्के ... धम्मवितक्के ... पे०... ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ...
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... धम्मविचारे ... पे०... ।

४८१-५२८. "पञ्चकखन्धे" ... पे०... रूपकखन्धे ... वेदनाकखन्धे
... सञ्जाकखन्धे ... सङ्खारकखन्धे ... विञ्जाणकखन्धे अनिञ्चानुपस्सी 25
विहरति ... पे०... दुक्खानुपस्सी विहरति ... अनत्तानुपस्सी विहरति ...
खयानुपस्सी विहरति ... वयानुपस्सी विहरति ... विरागानुपस्सी विहरति
... निरोधानुपस्सी विहरति ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०...
लोकस्सा^३ ति ।

B. 512

आहुनेय्यवगो दसमो ।

तत्सुहानं

१ द्वाद्वारारम्भणस्वेत्थ, विञ्जानेसु च फस्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ठ ॥
 सञ्ज्ञा सञ्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसुं अट्ठ, पञ्चक्खन्वे च पच्चेके ॥
 5 सोळसस्वेत्थ मूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
 खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
 कमं अट्ठानुपस्सना, योजेतवान विसुं विसुं ।
 सम्पिण्डितेसु सब्बेसु, होन्ति पञ्च सतानि च ।
 अट्ठवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वग्गिके ॥

११. रागपेय्यालं

R. 148 10

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो ...पे०... उपेक्खासम्बोज्झङ्गो – रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? अनिच्चसञ्ज्ञा, अनत्तसञ्ज्ञा, असुभसञ्ज्ञा, आदीनव-
 15 सञ्ज्ञा, पद्धानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा, निरोधसञ्ज्ञा – रागस्स, भिक्खवे,
 अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 513

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा^१,
 सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा,
 20 दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा
 भावेतब्बा” ति ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ...पे०... परिक्खयाय
 ... पद्धानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
 ... पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

25 ३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपपा-
 हस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स^३ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ...

१-१. इमा उद्दानगाभायो सी०, स्वा०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सन्ति । २. पटिकूल-
 सञ्ज्ञा – सी०, स्वा०, रो० । ३. पळासस्स – सी०, स्वा० ।

साठेय्यस्स ... थम्मस्स ... सारम्मस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
 मदस्स ... पमादस्स ... अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिकल्पयाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
 पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5 R. 149
 नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निवृत्तं ।

सत्तकनिपातो^१ निवृत्तो^१ ।

—:७:—

८. अट्टकनिपातो

१. मेत्तावग्गो

१. मेत्तासुत्तं

B.vol.III, 1,
R. 150

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय
अट्टानिसंसा पाटिकह्वा । कतमे अट्ट ? सुखं सुपति, सुखं पटिबुज्झति,
न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, अमनुस्सानं पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा कमति, उत्तरिं अप्पटि-
विज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया
आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय
परिचिताय सुसमारद्धाय इमे अट्टानिसंसा पाटिकह्वा ति ।

B 2

“यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो” ।

तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिक्खयं ॥

R 151 15

“एकं पि चे पाणमदुट्ठचित्तो,
मेत्तायति कुसली’ तेन होति ।
सब्बे च’ पाणे मनसानुकम्पी’,
पहूतमरियो पकरोति पुञ्जं ॥

20

“ये सत्तसण्डं पथवि” विजेत्वा,
राजिसयो’ यजमाना अनुपरियगा’ ।
सस्समेघ’ पुरिसमेघं,
सम्मापासं बाजपेय्यं निरगळ’ ॥

१. पतिस्सतो — सी० । २. कुसल — स्या० । ३. व — सी०, स्या०, रो० । ४. मनसानु-
कम्पि — स्या०, रो० । ५. पठवि — सी०, स्या०, रो० । ६. जिनित्वा — सी०, स्या० ।
७. राजिस्सयो — स्या०; राजीसयो — रो० । ८. अनुचारिणा — स्या०; नुपरियया — रो० ।
९. अस्समेघं — रो० । १०. निरगळं — सी० ।

“मेतस्स चित्तस्स सुभावितस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि^१ ।
चन्दप्पभा तारगणा व सब्बे,
यथा^२ न अग्घन्ति कलं पि सोळ्ळसि^३ ॥

“यो न हन्ति^४ न घातेति, न जिनाति न जापये ।

5

मेत्तंसो^५ सब्बभूतानं, वेरं तस्स न केनची” ति ॥

२. पञ्चासुक्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुट्टानियं^६ सन्नह्यचारि, 10
यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अयं, भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति ।

२. “सो तं सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो^७ अञ्जतरं वा 15 R 152
गरुट्टानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परि- B. 3
पञ्हति — ‘इदं, भन्ते, कथं; इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति^८, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु घम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो 20
हेतु दुतियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति ।

३. “सो तं घम्मं सुत्वा द्वयेन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूप-
कासेन च चित्तवूपकासेन च । अयं, भिक्खवे, ततियो हेतु ततियो पच्चयो 25
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति ।

१. सोळ्ळसि — सी० । २-२. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु तस्वि । ३. हन्ति — सी०, स्या० ।
४. मेत्तसो — स्या० । ५. गरुट्टानियं — सी० । ६. विहरति — सी०, स्या० । ७. विवटन्ति — स्या० ।

४. “सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचार-
गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
5 भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

५. “बहुस्सुतो होति सुतघरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जन^१ केवल-
परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति घाता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
10 अयं, भिक्खवे, पञ्चमो हेतु पञ्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

R. 153

६. “आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय,
कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो
15 कुसलेसु धम्मेषु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

B. 4

७. “सङ्खगतो खो पन अनानाकथिको होति अतिरच्छान-
कथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्जेसति अरियं वा तुण्हीभावं
20 नातिमज्जाति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

८. “पञ्चसु खो पन उपादानक्खन्धेषु उदयब्बयानुपस्सी विह-
रति - ‘इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति
25 वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्जा
... पे०... इति सङ्खारा ... इति विज्जाणं, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति
विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अपटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

९. “तमेनं सन्नह्यचारी एवं सम्भावेन्ति” — ‘अयं’ खो^१ आयस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुट्टानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्यं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय^३ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

5

१०. “तं खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतरं वा गरुट्टानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्यं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च, ते^४ कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — इदं, भन्ते, कथं; इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेषु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

R. 154

10

११. “तं खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन^५ वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

15

१२. “सीलवा खो पनायमायस्मा पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

B. 5

20

१३. “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता मनसानुपेविक्खता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

25

१. सम्भावयन्ति — सी० । २-२. त्या० पोत्थके नस्ति । ३-३. पियत्ताय गरुत्ताय — त्या० । ४. तो — सी०, त्या० । ५. येन — सी० ।

१४. “आरद्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दग्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-

5 ङ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

R. 153

१५. “सङ्खगतो खो पनायमायस्मा अनानाकधिको होति अतिरच्छानकधिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्जेसति अरियं वा तुण्हीभावं नातिमञ्जति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामङ्गाय

10 एकीभावाय संवत्तति ।

१६. “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्वेसु उदयब्ब-
यानुपस्सी विहरति - इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स
अत्थङ्गमो; इति वेदना ... पे०... इति सञ्जा ... इति सङ्खारा ... इति
विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो
15 ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि
धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामङ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

१७. “इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियि-
काय पङ्गाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती” ति ।

३. पठमअप्पियसुत्तं

B 6 20

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्य-
चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पियपसंसी च होति, पियगरही च,
लाभकामो च, सक्कारकामो च, अहिरिको’ च, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो
च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो
25 भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च
अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ?

१. अहिरियो - स्या० ।

इध, भिक्खवे, भिक्खुं न अप्पियपसंसी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

R. 156

४. दुत्तियअप्पियसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च,
अनवञ्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहु-
भाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अन-
वञ्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु
च भावनीयो चा” ति ।

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ
लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

B. 7

R. 157

“लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुक्खं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

25

“एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्षति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं ,
अनिदुतो नो पटिघातमेति ॥

5

“तस्सानुरोधा अथवा विरोधा ,
विधूपिता अत्यङ्गता^१ न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

६. दुतियलोकधम्मसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
10 च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च - इमे खो,
भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोक-
धम्मे अनुपरिवत्तति ।

२. “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो पि
15 अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि ;
सुतवतो पि, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि । तत्र,
R 158 भिक्खवे, को विसो को अधिप्पयासो^२ किं नानाकरणं^३ सुतवतो अरिय-
सावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना” ति ?

B. 8 20 “भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

३. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं ।
25 भगवा एतदवोच - “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति
लाभो । सो न इति पटिसञ्चिक्खति - ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो ;
सो च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं नप्यजानाति ।

१. अत्तगता - सी० ; अत्थगता - स्या०, रो० । २. अधिप्पयायो - सी० ; अधिप्पयायसो -
स्या० ; अधिप्पयायो - रो० । ३. नानाकरणं - सी० ।

उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति
दुक्खं । सो न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च
खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं’ ति यथाभूतं नपपजानाति ।

४. “तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि ५
चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पसंसा
पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं अनुरुज्झति, अलाभे पटि-
विरुज्झति; उपपन्नं यसं अनुरुज्झति, अयसे पटिविरुज्झति; उपपन्नं 10
पसंसं अनुरुज्झति, निन्दाय पटिविरुज्झति; उपपन्नं सुखं अनुरुज्झति,
दुक्खे पटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
सेहि । ‘न परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

५. “सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उपपज्जति 15
लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नो खो मे अयं लाभो; सो
च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं पजानाति ।
उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति 20
दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो
अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं’ ति यथाभूतं पजानाति ।

R. 159

६. “तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि
चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
पसंसा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, 25
दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं नानुरुज्झति,
अलाभे नपपटिविरुज्झति; उपपन्नं यसं नानुरुज्झति, अयसे नपपटि-
विरुज्झति; उपपन्नं पसंसं नानुरुज्झति, निन्दाय नपपटिविरुज्झति;
उपपन्नं सुखं नानुरुज्झति, दुक्खे नपपटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोध-
विरोधविपहीनो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि 30
दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । ‘परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

B. 9

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवत्तो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना ति ।

5 “लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

10 “एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्खति विपरिणामधम्मे ।
इट्ठस्स धम्मा न मयेन्ति चित्तं ,
अनिट्ठतो नो पटिघातमेति ॥

R. 160

“तस्सानुरोधा अथ वा विरोधा ,
विधूपिता अत्यङ्गता न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं ,
सम्मप्पजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

७. देवदत्तविपत्तिमुत्तं

15 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पब्बते अचिर-
पक्कन्ते देवदत्ते । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि —
“साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
B. 10 20 साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपा-
यिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

25 २. “कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि”, भिक्खवे, अभिभूतो परिया-
दिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । अला-
भेन, भिक्खवे ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेन ... असक्कारेन ...
पापिच्छताय ... पापमित्तताय भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,

भिक्षवे, अट्टहि असदमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पटो अतेकिच्छो ।

३. “साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ...
उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं 5 R. 161
पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४. “किञ्च, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं
... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ? 10

५. “यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
एवंस ते आसवा विघातपरिळाहां^१ न होन्ति । यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं
अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं
असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अनभिभुय्य विहरतो 15
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य विह-
रतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्षवे,
भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ...
उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य 20
अभिभुय्य विहरेय्य ।

६. “तस्मातिह, भिक्षवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं
यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं
पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा’ 25
ति । एवं हि वो, भिक्षवे, सिक्खितब्बं” ति ।

८. उत्तरविपत्तिमुक्तं

१. एकं समयं आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मिं विहरति सङ्खेय्यके
पब्बते वटजालिकायं^३ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षू आमन्तेसि —

R. 162

१. कचच्च — रो० । २. विघातपरिळाहा — सी० । ३. वटजालिकायं — सी०, रो०;
वटजालिकायं — स्था० ।

“साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- 5 २. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय दिसाय दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेन्तस्स – “साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं
10 परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती” ति ।

३. अथ खो वेस्सवणो महाराजा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं^१ वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य,
15 एवमेव – महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं अन्तरहितो देवेसु तार्वतिसेसु पातुरहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच –
R. 163 “यग्घे मारिस, जानेय्यासि ! एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘साधावुसो,
B. 12 20 भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ... पे०... अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती” ति ।

४. अथ खो सक्को देवानमिन्दो – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मि-
25 ञ्जेय्य, एवमेव – देवेसु तार्वतिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुखे पातुरहोसि । अथ खो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं उत्तरं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्तं उत्तरं एतदवोच –

५. “सच्चं किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खुनं एवं धम्मं देसेसि — ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ... पे०... अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती’” ति ?

“एवं, देवानमिन्दा” ति ।

5

“किं पनिदं”, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सकं पटिभानं, उदाहु तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिधे-
कच्चे^१ विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति ।

६. “सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10
महाघञ्जरासि । ततो महाजनकायो घञ्जं आहरेय्य — काजेहि^२ पि
पिटकेहि^३ पि उच्छङ्गेहि^४ पि अञ्जलीहि^५ पि । यो नु खो, देवानमिन्द,
तं महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं पुच्छेय्य — ‘कुतो इमं घञ्जं आहरथा’
ति, कथं व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्या-
करमानो व्याकरेय्या” ति ?

R 164

15

“अमुम्हा महाघञ्जरासिम्हा आहरामा’ ति खो, भन्ते, सो
महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, यं किञ्चि सुभासितं सब्बं तं तस्स
भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं
चञ्जे^६ च भणामा” ति ।

20

“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं भन्ते ! याव सुभासितं चिदं आय-
स्मता उत्तरेन — ‘यं किञ्चि सुभासितं सब्बं तं तस्स भगवतो वचनं अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं चञ्जे च भणामा’ ति ।
एकमिदं^७, भन्ते उत्तर, समयं^८ भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते
अचिरपक्वन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खू 25
आमन्तेसि —

B. 13

७. ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्च-
वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ... पे०...

१. पन — स्या० । २. पिबेकच्चे — सी०, रो० । ३. कायेहि — सी०, स्या०; काचेहि — रो० । ४. सीसकेहि — स्या० । ५. उच्छङ्गेहि — स्या० । ६. अञ्जलीहि — सी० । ७. घञ्जं — स्या० । ८. एवमिदं — सी०, स्या० । ९. एकं समयं — सी०, स्या० ।

असद्वम्मेहि ... परसम्पत्तिं पञ्चवेक्खितां होति । अट्टहि, भिक्खवे,
असद्वम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको
कप्पट्ठो अतेकिच्छो । कतमेहि अट्टहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो
परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ;
४ अलाभेन ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेण ... असक्कारेण ...
पापिच्छताय ... पापमित्तताय, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्टहि असद्वम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

R. 165

१० ८. 'साधु, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य ; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं
सक्कारं... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

९. 'किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
१५ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं .. उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं
... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

१०. 'यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
२० एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं
अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं
असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य विह-
२५ रतो एवं स ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे,
भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ;
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं
... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तं अभिभुय्य
अभिभुय्य विहरेय्य ।

B 14

R 166

११. 'तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं — उप्पन्नं लाभं
३० अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं

पापिच्छतं... उप्यन्नं पापमित्तं अभिमुख्य अभिमुख्य विहरिस्सामा ति ।
एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२. "एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा -
भिक्खू, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नायं धम्मपरियायो
किस्मिञ्चि उपट्ठितो' । उग्गण्हतु', भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियायं । परियापुजातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं ।
घारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । अत्थसंहितो अयं,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको'" ति ।

६. नन्दसुतं

१. "कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, 10
भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिब्बरागो' ति, भिक्खवे, नन्दं
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जात्र', भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्चेन समन्ना-
गतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं ! तत्र
इदं, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, 15 R 167
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा" समन्नाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिमं दिसं आलोकेति - 'एवं मे पुरत्थिमं दिसं आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२. "सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतब्बा होति 20 B 15
... पे०... उत्तरा दिसा आलोकेतब्बा होति ... दक्खिणा दिसा आलोके-
तब्बा होति ... उदं उल्लोकेतब्बा' होति ... अघो ओलोकेतब्बा" होति ...
अनुदिसा अनुविलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो
अनुदिसं अनुविलोकेति - 'एवं मे अनुदिसं अनुविलोकयतो नाभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह 25
तत्थ" सम्पजानो होति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१. पतिट्ठितो - सी०, स्या०, रो० । २. उग्गण्हतु - सी०, स्या०, रो० । ३. आदिब्रह्म-
चरियको - सी०, रो० । ४. तं किं मञ्जण - सी०; किमञ्जात्र - स्या० । ५. चेतसो -
सी०, स्या०, रो० । ६. उल्लोकेतब्बं - रो० । ७. ओलोकेतब्ब - रो० । ८. तत्र - स्या० ।

३. “तत्र इदं, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।
 इध, भिक्खवे, नन्दो पटिसङ्का योनिसो आहारं आहारेति — ‘नेव दवाग्र
 न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठित्तिया
 यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय इति पुराणं च वेदनं
 5 पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति
 अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने
 मत्तञ्जुताय होति ।

४. “तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति ।
 R. 168 इध, भिक्खवे, नन्दो दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि
 10 चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि
 धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन
 सीहसेय्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्जं
 मनसि करित्वा; रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय
 आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स
 15 जागरियानुयोगस्मि होति ।

५. “तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स सतिसम्पजञ्जस्मि होति ।
 इध, भिक्खवे, नन्दस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति,
 विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्जा ... पे०... विदिता वितक्का
 ... पे०... अब्भत्थं गच्छन्ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स सति-
 20 सम्पजञ्जस्मि होति ।

६. “किमञ्जात्र, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने
 मत्तञ्जू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्जेन समन्नागतो, येहि नन्दो
 सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं” ति !

१०. कारणवसुत्तं

B. 16

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गम्गराय पोक्खरणिजा
 25 तीरे । तेन खो पन समयेन भिक्खु भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो
 भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्जं पटिचरति,
 बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।

१. येन — सी०, रो० ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “निदमथेत^१, भिक्खवे पुग्गलं; निदमथेत, भिक्खवे, पुग्गलं । अपनेय्येसो^२, भिक्खवे, पुग्गलो । किं वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन^३ ! इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्खाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं 5 भिक्खून् - यावस्स भिक्खू आपात्ति न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपात्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति - ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’^४ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के भिक्खू दूसेसी ति !

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ 10 यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसंयेव मूलं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं; तादिसंयेव नाळं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं; तादिसंयेव पत्तं^५ होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं यवानं - यावस्स सीसं न निब्बत्तति । यतो च ख्वास्स^६ सीसं निब्बत्तति, तमेनं एवं जानन्ति - ‘यवदूसीवायं यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । 15 तमेनं इति विदित्वा समूलं उप्पाटेत्वा बहिद्धा यवकरणस्स छहेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के यवे दूसेसी ति !

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्खाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्कानं भिक्खून् - यावस्स 20 भिक्खू आपात्ति न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपात्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति - ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्के भिक्खू दूसेसी ति !

५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महतो घञ्जरासिस्स फुणमानस्स^७ 25 तत्थ यानि तानि घञ्जानि दब्धानि सारवन्तानि तानि एकमन्तं पुञ्जं^८ होति, यानि पन तानि घञ्जानि दुब्बलानि पलापानि तानि वातो एकमन्तं

१. निदमथेत - सी०; वमथेत - रो० । २. अपनेय्येसो - सी०, रो०, अपनेय्यो - स्या० । ३-३. किं वो परपुत्तो विहेट्ठियति - सी०; किं परपुत्तो विहेट्ठेति - स्या०; किं वो परपुत्ता विहेट्ठेति - रो० । ४. समणकारण्डवो - स्या० । ५. पलात्तं - स्या० । ६. यावस्स - सी० । ७. दुग्धमानस्स - सी०; फुसयमानस्स - स्या०; बुवहमानस्स - रो० । ८. पुञ्जो - रो० ।

अपवहति^१ । तमेनं सामिका सम्मज्जनिं गहेत्वा भिद्योसोमत्ताय अप-
सम्मज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दे घञ्जे दूसेसी ति !
एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुगलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं
पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिज्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवर-
5 धारणं, सेय्यथापि^२ अञ्जेसं भद्कानं भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं
न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति
— ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति
विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दे भिक्खू
दूसेसी ति !

10 ६. “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाल्लियत्थिको तिण्हं
कुठारि^३ आदाय वनं पविसेय्य । सो यं^४ यदेव^५ रुक्खं कुठारिपासेन आको-
टेय्य” तत्थ यानि तानि रुक्खानि दब्धानि सारवन्तानि तानि कुठारि-
पासेन आकोटितानि कक्खळं^६ पटिनदन्ति; यानि पन तानि रुक्खानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि-
15 तानि दहरं पटिनदन्ति । तमेनं मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्दति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधितं विसोधेति, अन्तो सुविसो-
धितं विसोधेत्वा उदपानपनाल्लि^७ योजेति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधे-
कच्चस्स पुगलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं
विलोकितं सम्मिज्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि
20 अञ्जेसं भद्कानं भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो
च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं
समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति ।
तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दे भिक्खू दूसेसी ति !

R. 172

25

“संवासायं विजानाथ, पापिच्छो कोधनो इति ।

मक्खी थम्भी पलासी च, इस्सुकी मच्छरी सठो ॥

“सन्तवाचो जनवति, समणो विय भासति ।

रहो करोति करणं, पापदिट्ठि अनादरो ॥

१. अपकस्सति — सी० । २. सेय्यथापि नाम — सी० । ३. कुठारि — स्वा० ।
४. तं तदेव — सी०, स्वा०, रो० । ५. आकोटिति — सी०, स्वा०, रो० । ६. कक्खलं — सी० ।
७. उदपानपनाल्लियं — सी०; उदपाननाल्लि — स्वा०; उदपानपनालि — रो० ।

“संसृप्ती च मुसावाही, तं विदित्वा यथातथं ।
 सब्बे समग्गा ह्रुत्वान, अभिनिब्बज्जयाथ नं ॥
 “कारण्डवं निद्धमथ^१, कसम्बुं अपकस्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ । 5
 सुद्धासुद्धेहि संवासं, कप्पयव्हो पतिस्सता ।
 ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्तं करिस्सथा^५” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेतं^६ पञ्जा च द्वे पिया^७, द्वे^८ लोका द्वे विपत्तियो^९ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळे- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^{१०} R. 173
 बीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वेरञ्जो B. 19
 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “सुतं मेतं, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
 वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुद्धेति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो
 ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
 पच्चुद्धेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा^{११}” ति । 20

१. निद्धमवा — स्या० । २. अपकस्सवा — स्या० । ३. पापिच्छं — स्या० ।
 ४. पापकाचारगोचरे — सी० । पापसाचारगोचरे — स्या० । ५-५. मेत्ता० — सी०; मेत
 पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६. द्वे लोकविपत्तियो — सी०; द्वे चाप्पिये द्वे च — स्या०; द्वे च
 लोकविपत्तियो — सी० । ७. सारणीयं — सी०, स्या०, रो० ।

“नाहं तं, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्यं वा पच्चु-
द्वेय्यं वा आसनेन वा निमन्तेय्यं । यं हि, ब्राह्मण, तथागतो अभि-
वादेय्य वा पच्चुद्वेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स
5 विपत्तेय्या” ति ।

३. “अरसरूपो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस^१, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण,
रूपरसा सहरसा गन्धरसा रसरसा फोटुब्बरसा, ते तथागतस्स पहीना
10 उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता^२ आर्याति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी^३” ति ।

R. 174

४. “निब्भोगो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
15 मानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा
सद्वभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोटुब्बभोगा, ते तथागतस्स पहीना
उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

B. 20 20

५. “अकिरियवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,
अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स;
अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं
25 खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

६. “उच्छेदवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,

१. हेस — सी० । २. अनभावकता — सी०, रो० । ३-३. वदेति — सी० ।

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

७. “जेगुच्छी भवं गोतमो” ति !

5

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

R. 175

८. “वेनयिको भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

15

९. “तपस्सी भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाहं, ब्राह्मण, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्यति अनुप्पादधम्मा, तमह ‘तपस्सी’ ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्यति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

20

B. 21

25

१०. “अपगब्भो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगब्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

30

R. 176

आर्याति गम्भसेय्या पुनर्गम्भवाभिनिब्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला-
वत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगम्भो' ति
वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, आर्याति गम्भसेय्या पुनर्गम्भवाभि-
निब्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति
5 अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य - 'अपगम्भो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं
सन्धाय वदेसि ।

११. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अधसयितानि सम्मा परि-
10 सेदितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु खो तेसं कुक्कुटच्छापकानं'
पठमतरं पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना
अभिनिब्विज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो - 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा'" ति ?

"जेट्ठो तिस्स, भो गोतम, वचनीयो । सो हि नेसं, भो गोतम,
जेट्ठो होती" ति ।

15 १२. "एवमेव खो अहं, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्ड-
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोसं पदालेत्वा एको व लोके अनुत्तरं
सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो । अहं हि, ब्राह्मण, जेट्ठो सेट्ठो लोकस्स ।
आरद्धं खो पन मे, ब्राह्मण, विरियं अहोसि असल्लीन, उपट्ठिता सति
B 22 असम्मुट्ठा^१, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्तं एकगं । सो खो
20 अहं, ब्राह्मण, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं
सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि; वितक्क-
विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादन चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं
R 177 अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि';
पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुखं च
25 कायेन पटिसंवेदेमि 'यं तं अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा
सुखविहारी' ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि; सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खम-
सुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं^२ ज्ञानं^३ उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ कुक्कुटपोतकानं - सी०, रो० । २. अपम्मुट्ठा - सी०, अपमुट्ठा - रो० ।

३ विहासि - रो० । ४ पटिसंवेदेसि - रो० । ५-५. चतुत्थज्ञान - सी० ।

१३. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
 विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासा-
 नुस्सतिआणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
 अनुस्सरामि, सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो
 चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो 5
 तिसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं
 पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके
 पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टिविवट्टकप्पे—‘अमुत्रासि एवंनामो एवं-
 गोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो,
 सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवं- 10
 वण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो
 चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
 अनुस्सरामि । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा
 अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उपपन्ना; तमो विहतो आलोको
 उपपन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं 15
 खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिम्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
 अण्डकोसम्हा ।

१४. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
 विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतुपपात-
 आणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति- 20
 वकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
 सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि—‘इमे वत्त
 भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता
 मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छा-
 दिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनि- 25
 पातं निरयं उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्ना-
 गता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं
 अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा
 परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना
 विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने 30
 पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि ।

R. 178

B. 23

25

30

अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता ;
अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना ; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो,
यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे,
ब्राह्मण, दुतिया अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

- 5 १५. “सो एवं समाहिते चित्ते परिमुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खय-
जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि,
‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति
यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
R. 179 10 अब्भञ्जासि ; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसव-
समुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जामि, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जासि । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्मतो कामासवा पि चित्तं
विमुच्चित्थ, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ, अविज्जासवा पि चित्तं
15 विमुच्चित्थ । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति जाणं अहोसि । ‘खीणा जाति,
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अब्भञ्जासि ।
अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया विज्जा अधि-
गता ; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना ; तमो विहतो आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं
B. 24 20 खो मे, ब्राह्मण, ततिया अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
अण्डकोसम्हा” ति ।

१६. एवं वुत्ते वेरज्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - “जेट्ठो
भवं गोतमो, सेट्ठो भवं गोतमो । अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं,
भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य,
25 पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्हस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा
तेलपज्जोतं धारेय्य - चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता
गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज-
तम्यो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

२. सीहसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति ।

२. तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठसावको तस्सं 5 R 180
परिसायं निसिन्नो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि -
“निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्धागारे सन्निसिन्ना
सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं
भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उप- 10
सङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

३. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो^१ तेनुपसङ्कमि ;
उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो ममानो अकिरियवादं समणं 15 B 25
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्कारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

४. दुतियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०...
धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । दुतियं पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि - “निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, 25
धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्स-
नाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

R. 181

५. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि ;

उपसङ्कमिता निगणं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
5 वादो अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुतियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्कारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

६. ततियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०...
10 धम्मस्स ... पे०... सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । ततियं पि खो सीहस्स
सेनापतिस्स एतदहोसि - “निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति,
धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
B. 26 15 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यन्नूनाहं अनपलोकेत्वा व
निगण्ठे^१ तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

७. अथ खो सीहो सेनापति पञ्चमत्तेहि रथसत्तेहि दिवादिबस्स
वेसालिया निव्यासि भगवन्तं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि,
यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व अगमासि । अथ खो
20 सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमिता भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति
भगवन्तं एतदवोच -

८. “सुतं मेत, भन्ते - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकि-
रियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते, भन्ते, एव-
R 182 25 माहंसु - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन
च सावके विनेती’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वृत्तवादिनो न च भग-
वन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्मं व्याकरोन्ति न च
कोचि सहधम्मिको वादानुवादो^२ गारय्हं ठानं आगच्छति ? अनब्भक्खातु-
कामा हि मयं, भन्ते, भगवन्तं” ति ।

९. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१०. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जगुच्छी समणो गोतमो, जगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१४. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देमेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१६. “अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं खो, सीह,

परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१८. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, किरियं वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स; अनेकविहितानं कुसलानं धम्मानं किरियं वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

10 १९. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेद वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

20 २०. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, जेगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जेगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

25 २१. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

30 २२. “कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति,

तेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाहं, सीह, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्न- 5 मूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, 10 तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आर्याति गब्भसेय्या पुन- ब्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगब्भो' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, आर्याति गब्भसेय्या पुनब्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, 15 परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अस्सासको सुमणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा- 20 R. 185 सेन, अस्सासाय धम्मं देसेमि, तेन च सावके विनेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५. एवं वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच - "अभि- वक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा 25 धारेतु अज्जतम्भो पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

२६. "अनुविच्चकारं खो, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं आतमनुस्सानं साधु होती" ति ।

"इमिनापाहं, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभि- रद्धो, यं मं भगवा एवमाह - 'अनुविच्चकारं खो, सीह, करोहि । 30

अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं आतमनुस्सानं साधु होती' ति । मं^१ हि, भन्ते, अञ्जातित्थिया सावकं लभित्वा केवलकप्पं वेसालि पटाकं परिहरेयुं — 'सीहो अम्हाकं सेनापति सावकत्तं उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह — 'अनुविच्चकारं, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो
 १ तुम्हादिसानं आतमनुस्सानं साधु होती' ति । एसाहं, भन्ते, दुतियं पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं^१ भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत' ति ।

B 30

२७. "दीघरत्तं खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूतं कुलं, येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मञ्जेय्यासी" ति ।

10

"इमिनापाहं, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, यं मं भगवा एवमाह — 'दीघरत्तं खो ते, सीह, निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं, येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मञ्जेय्यासी' ति । सुतं मेतं, भन्ते — 'समणो गोतमो एवमाह — मय्हमेव दानं दातब्बं, मय्हमेव सावकानं दातब्बं, मय्हमेव दिन्नं महप्फलं, न अञ्जेसं दिन्नं महप्फलं',
 15 मय्हमेव सावकानं दिन्नं महप्फलं, न अञ्जेसं सावकानं दिन्नं महप्फल' ति, अथ च पन मं भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते, मयमेत्थ कालं जानिस्साम । एसाहं, भन्ते, ततियं पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत' ति ।

R 180

20

२८. अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि^१ कथं^३ कथेसि, सेय्यथीदं — दानकथं सीलकथं सग्गकथं, कामानं आदीनवं ओकारं सङ्कलेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अञ्जासि सीहं सेनापति कल्लचित्तं म्मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कसिका धम्मदेसना तं पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं
 25 मग्ग । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रज्जनं पटिग्गहेय्य; एवमेव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खु उदपादि — "यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं" ति ।

१. मम — सी० । २. म भन्ते — सी०, रो० । ३-३ अनुपुब्बिकथं — सी०, स्या०, रो० ।

२६. अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगान्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतदवोच - “अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

R 187

5

३०. अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासनं विदित्वा
उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जातरं पुरिसं आमन्तेसि - “गच्छ त्वं, अम्भो
पुरिस, पवत्तमंसं जानाही” ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिया
अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो
कालं आरोचापेसि - “कालो, भन्ते ! निट्ठितं भत्तं” ति ।

B 31

10

३१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते
आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालियं रथिकाय^१ रथिकं^२ सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गय्ह
कन्दति - “अज्ज सीहेन सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्तं कत्तं । तं समणो गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं^३ मंसं परिभुञ्जति
पटिच्चकम्म” ति ।

15

३२. अथ खो अञ्जातरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपकण्णके आरोचेसि -
“यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि ! एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय
रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गय्ह कन्दन्ति - ‘अज्ज सीहेन
सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कत्तं । तं समणो
गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्म’ ति । अलं
अय्यो दीघरत्तं हि^३ ते आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा
धम्मस्स अवण्णकामा सङ्गस्स । न च पनेते आयस्मन्तो जिरिदन्ति^४ तं
भगवन्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अग्भाचिक्खितुं^५; न च मयं जीवित-
हेतु पि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरपेय्यामा” ति ।

20

R 188

25

३३. अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन
खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेंसि । अथ खो सीहो

30

१-१ रथियाय रथियं - सी०, स्वा०, रो० । २. उट्ठिस्सकटं - सी० । ३. पि -
सी० । ४. जीरयति - सी०, रो० । ५. अग्भाचिक्खन्ता - सी०, रो० ।

सेनापति भगवन्तं भुताविं ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सीहं सेनापतिं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. अस्साजानीयमुत्तं

B. 32

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्ओ भद्दो’
5 अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्ज्ओ अङ्गन्तेव’ सङ्खं
गच्छति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, रज्ज्ओ भद्दो अस्सा-
जानीयो उभतो सुजातो होति - मातितो च पितितो च । यस्सं दिसायं
अज्जे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्सं दिसायं जातो होति ।
यं खो पनस्स भोजनं देन्ति - अल्लं वा सुक्खं वा - तं सक्कच्चयेव परि-
10 भुञ्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चारं वा पस्सावं वा अभि-
निसीदितुं वा अभिनिपज्जितुं वा । सोरतो होति सुखसंवासो, न’ च’
अज्जे अस्से उब्बेजेता । यानि खो पनस्स होन्ति’ साठेय्यानि कूटे-
य्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि, तानि यथाभूतं सारथिस्स आविकत्ता
होति । तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति । वाही खो पन
15 होति । ‘कामज्जे’ अस्सा वहन्तु वा मा वा, अहमेत्थ वहिस्सामी’ ति
चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति । थामवा
होति याव जीवितमरणपरियादाना थामं’ उपदंसेता । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्ठहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्ओ भद्दो अस्साजानीयो राजा-
रहो होति राजभोग्गो, रज्ज्ओ अङ्गन्तेव सङ्खं गच्छति ।

R. 189

20 २. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्स । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिभोक्खसंवरसंवुतो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु । यं खो पनस्स भोजनं देन्ति - लूखं वा पणीतं
25 वा - तं सक्कच्चयेव परिभुञ्जति अविहञ्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जेगुच्छी होति अनेक-
विहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । सोरतो होति

१. भद्दो - सी० । २. अङ्गन्तेव - सी०, रो० । ३-३. न - सी०, रो० ।
४. तानि - स्था० । ५. कामज्जेव - सी०; कामं मज्जे - रो० । ६. थामं वा - सी० ।

सुखसंवासो, न अञ्चे भिक्खू उब्बजेता । यानि खो पनस्स होन्ति
 साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि तानि यथाभूतं आवि-
 कत्ता होति सत्थरि वा विञ्जूसु वा सब्रह्मचारीसु । तेसमस्स सत्था
 वा विञ्जू वा सब्रह्मचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिक्खिता खो पन
 होति । 'कामञ्चे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्थं सिक्खिस्सामी' 5
 ति चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति;
 तत्रायं उजुमग्गो, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'कामं तच्चो च न्हार' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं; यं तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तब्बं, न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती' ति । 10
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
 ... पे० .. अनुत्तरं पुञ्ञाक्खेत्तं लोकस्सा' ति ।

R. 190

B. 39

४. अस्तसखलुङ्कुसुतं

१. "अट्ठ" च^१, भिक्खवे, अस्तसखलुङ्कु^२ देसेस्सामि अट्ठ च अस्स-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखलुङ्कु अट्ठ च पुरिसदोसे । तं सुणाथ, साधुकं मनसि
 करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो 15
 पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्तसखलुङ्कु अट्ठ च अस्सदोसा ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्तसखलुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति^३, पिट्ठितो रथं पवनेति^४ ।
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्तसखलुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, 20
 पठमो अस्सदोसो ।

R. 191

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्तसखलुङ्को 'पेही' ति
 वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति^५, कुब्बरं हनति,
 तिदण्डं भञ्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्तसखलुङ्को
 होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो अस्सदोसो । 25

१. नहार - सी०, स्वा०, रो० । २-२. अट्ठ - स्वा० । ३. अस्तसखलुङ्कु -
 सी० । ४. पटिक्कमति - सी०, रो० । ५. पटिक्कतेति - सी०, रो० । ६. लङ्घिपति -
 सी०; लङ्घिपति - रो० ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्झोमइति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो अस्सदोसो ।

5 ५. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति^१, उब्बटुमं रथं करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

6. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति 10 वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^२ पुरिमकायं^३ गगण्हति पुरिमे पादे । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो अस्सदोसो ।

7. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादि- R 192 15 यित्वा पतोदलङ्घि^४ दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा^५ येन काम पक्कमति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

8. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिक्कमति 20 तत्थेव खीलट्टायी ठितो होति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

9. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को ‘पेही’ ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि, 25 भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अस्सदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१०. “कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिसदोसा ? इध, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु

१. गण्हाति - सी०, रो० । २ लङ्घति - सी०, रो० । ३. पुरिमं कायं - सी०, रो० । ४. पतोद - सी०; पतोदयङ्गि - स्या०; पतोदं - रो० । ५. विधंसित्वा - सी० ।

भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति असत्तिया' निब्बेठेति ।
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखलुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमत्ति, पिट्ठितो रथं वत्तेति; तथूपमाहं,
भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
खलुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, पठमो पुरिसदोसो ।

5

११. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्परति —
'किं नु खो तुय्हं बालस्स अव्यत्तस्स भणितेन ! त्वं पि नाम भणितब्बं
मञ्जसी' ति ! सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखलुङ्को 'पेही' ति वुत्तो,
विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति, कुब्बरं हनति, तिदण्डं
भञ्जति; तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि,
भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिसखलुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, दुतियो पुरिस-
दोसो ।

B. 35

R. 193

१२. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पच्चारोपेति —
'त्वं' खोसि इत्थन्नामं आपत्ति आपन्नो, त्वं ताव पठमं पटिकरोही' ति ।
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखलुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्झोमहति;
तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधे-
कच्चो पुरिसखलुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, ततियो पुरिसदोसो ।

15

20

१३. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्जं पटिचरति,
बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।
सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखलुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति, उब्बटुमं रथं करोति; तथूपमाहं,
भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
खलुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

25

१४. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति ।
सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्गमज्जे बाहुविक्षेपे"

R. 194

करोति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति, पुरिमकायं पग्गहति पुरिमे पादे; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पुरिसदोसो ।

B. 36

5

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्घं अनादियित्वा चोदकं सापत्तिको व येन कामं पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा येन कामं पक्कमति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो पुरिसदोसो ।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाहं आपन्नोम्हि, न पनाहं आपन्नोम्ही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्घं विहेठेति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिकम्मति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुरिसदोसो ।

R. 195

20

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह - 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिबाब्हं मयि व्यावटा याव' इदानीहं सिकखं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो सिकखं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा एवमाह - 'इदानीं खो तुम्हे आयस्मन्नो अत्तमना होथा' ति ? सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे,

१ भनति - सी०; अणति - रो० । २. विहेसेति - सी०, रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि ।

अट्टमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुरिसखळुङ्का अट्ट च पुरिसदोसा” ति ।

५. मलसुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ट ? अस-
ज्जायमला, भिक्खवे, मन्ता; अनुट्ठानमला, भिक्खवे, घरा; मलं,
भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्जं; पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मलं; मलं,
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरितं; मच्छेरं, भिक्खवे, ददतो मलं; मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परमिह च; ततो,
भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परमं मलं । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ट मलानी ति ।

B. 37

“असज्जायमला मन्ता, अनुट्ठानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥

10

“मलित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मि लोके परमिह च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं” ति ॥

६. दूतेयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेय्यं
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च
होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विञ्जाता च, विञ्जापेता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको — इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेय्यं गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे,
धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो दूतेय्यं गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ?
इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो सोता च होति^१, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता
च, विञ्जाता च, विञ्जापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
कलहकारको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो सारि-
पुत्तो दूतेय्यं गन्तुमरहती ति ।

15 R. 196

20

१. ततो च — स्या०, रो० । २. सी० पोत्थके नत्थि ।

“यो वे न व्यथति^१ पत्वा, परिसं उग्गवादिनि^२ ।
 न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
 “असन्दिद्धं च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।
 स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहती” ति ॥

७. पठमबन्धनसुत्तं

B. 38

R. 197

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । कत-
 मेहि अट्ठहि ? रुण्णेन^३, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^४;
 आकप्पेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; वनभङ्गेन, भिक्खवे, इत्थी
 पुरिसं बन्धति; गन्धेन^५, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; रसेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^६; फस्सेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । ते^७, भिक्खवे,
 सत्ता सुबद्धा^८ ये^९ फस्सेन^{१०} बद्धा” ति ।

८. दुतियबन्धनसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि पुरिमो इत्थि बन्धति ।
 कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि
 बन्धति; आकप्पेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति, वनभङ्गेन, भिक्खवे,
 पुरिसो इत्थि बन्धति; गन्धेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; रसेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; फस्सेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । ते, भिक्खवे,
 सत्ता सुबद्धा ये फस्सेन बद्धा” ति ।

९. पहारादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नल्लेरुपुचिमन्दमूले ।
 अथ खो पहारादो असुरिन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

१. वेवती - सी०; व्यावृत्ति - स्या०, रो० । २. उग्गवादिनि - सी०, उग्गवादिनि -
 स्या०, रो० । ३. रुण्णेन - सी०, रो० । ४. एत्थं ‘गीतेन’ ० बन्धति, रोण्णेन ० बन्धती’ ति
 सी०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो विस्सति । ५-६. अथ पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु न विस्सति ।
 ६. तेहि - रो० । ७. सुबद्धा - सी०, स्या० । ८. वेव - स्या०, रो० । ९. पासेन - रो० ।

भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं श्रद्धासि । एकमन्तं ठितं खो पहारादं
असुरिन्त्वं भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

B. 99,
R. 198

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा”, 5
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

२. “अट्ठ, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महासमुद्दो, भन्ते,
अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकेनेव पपातो ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न 10
आयतकेनेव पपातो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मा, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; अयं, भन्ते, महा-
समुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मा यं दिस्वा दिस्वा असुरा महा- 15
समुद्दे अभिरमन्ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संबसति^१ ।
यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव^२ तीरं वाहेति, थलं उस्सा-
रेति^३ । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संबसति, यं होति
महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उस्सारेति; अयं, 20
भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मा, यं दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गङ्गा
यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि
नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । यं पि, भन्ते, या 25 R. 199
काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही,
ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव
सङ्गं गच्छन्ति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मा,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-१. अब्भुतधम्मा - स्वा० । २. संबट्ठति - स्वा० । ३. खिप्पमेव - सी० ।

४. उस्सारेति - सी०, टी० ।

R. 40

६. “पुन च परं, भन्ते, या च^१ लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
वा पञ्चायति । यं पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
5 वा पञ्चायति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

७. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दे एकरसो लोणरसो । यं पि,
भन्ते, महासमुद्दे एकरसो लोणरसो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे छट्ठो अच्छ-
रियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभि-
10 रमन्ति ।

R. 200

८. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दे बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रि-
मानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं
रजतं जातरूपं लोहितको^२ मसारगल्लं । यं पि, भन्ते, महासमुद्दे
बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि
15 वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं;
अयं, भन्ते, महासमुद्दे सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

९. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दे महत्तं भूतानं आवासो ।
तत्रिमे भूता – तिमि^३ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^४ असुरा नागा गन्धब्बा ।
20 सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त-
भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भन्ते, महासमुद्दे महत्तं
भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो
असुरा नागा गन्धब्बा; सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा
25 ... पे०... द्वियोजन ... त्रियोजन ... चतुयोजन ... पञ्चयोजनसत्तिका
पि अत्तभावा; अयं, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो,
भन्ते, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

B. 41

१. काचि – स्था०, रो० । २. लोहितकको – सी०, रो० । ३-४. तिमि तिमिङ्गला
तिमिरपिङ्गला – सी०; तिमितिमङ्गला तिमिरतिमङ्गला – स्था०, रो० ।

१०. “अपि पन, भन्ते, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति , पहाराद, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये” ति ।

“कति पन, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? 5

११. “अट्ठ, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो अनुपुब्बनिघ्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्ब-
पब्भारो, न आयातकेनेव पपातो; एवमेव खो, पहाराद, इमस्मिं धम्म-
विनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयातकेनेव 10
अञ्जापटिवेधो । यं पि, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा
अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयातकेनेव अञ्जापटिवेधो;
अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं
दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

R. 201

१२. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नाति-
वत्तति; एवमेव खो, पहाराद, यं मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जात्तं 15
तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । यं पि, पहाराद, मया
सावकानं सिक्खापदं पञ्जात्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्क-
मन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये दुतियो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । 20

१३. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संव-
सति । यं होति महासमुद्दं मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं बाहेति थलं उस्सा-
रेति; एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचि-
सङ्गस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्म-
चारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न 25
तेन सङ्खो संवसति; खिप्पमेव नं सन्नपतित्वा उक्खिपति ।
किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्गस्स सन्निसिन्नो^१, अथ खो
सो आरका व सङ्गम्हा सङ्खो च तेन । यं पि, पहाराद, यो सो
पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्गस्सरसमाचारो पटिच्छन्न-
कम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो 30

B. 42

R. 202

अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्खो संवसति; खिप्पमेव नं सन्निपतित्वा उक्खिपति; किञ्चा पि सो होति मज्जे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो, अथ खो सो आरका व सङ्खम्हा सङ्खो च तेन; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा

5 भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४. “सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्खं गच्छन्ति; एवमेव खो, पहाराद, चत्तारो मे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते

10 धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘समणा’ सकयपुत्तिया” त्वेव सङ्खं गच्छन्ति । यं पि, पहाराद, चत्तारोमे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘समणा सकयपुत्तिया’ त्वेव सङ्खं गच्छन्ति; अयं, पहाराद,

15 इमस्मिं धम्मविनये चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

R. 203

१५. “सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति; एवमेव खो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति । यं पि, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति, अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं

25 धम्मविनये अभिरमन्ति ।

B. 43

१६. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । यं पि पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू

30 इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्रो बहुरतनो अनेकरतनो;
तन्निमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो’ सङ्खो सिला पवाळं
रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्म-
विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । तन्निमानि रतनानि, सेय्यथीदं –
चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मण्यधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्च- 5
न्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्टङ्गिको मग्गो ।
यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तन्निमानि
रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मण्यधाना, चत्तारो
इद्धिपादा, पञ्चन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो
अट्टङ्गिको मग्गो; अयं , पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो 10
अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभि-
रमन्ति ।

१८. “सेय्यथापि, पहाराद, महाममुद्रो महत्तं भूतानं आवासो;
तन्निमे भूता – तिमितिमङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा;
सन्ति महासमुद्रे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्त- 15
भावा तियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्म-
विनयो महत्तं भूतानं आवासो; तन्निमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्ति-
फलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय
पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अर- 20
हत्ताय पटिपन्नो । यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत्तं भूतानं
आवासो; तन्निमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटि-
पन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी
अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो;
अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अट्टमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं 25
दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे खो, पहा-
राद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ट अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ।

R. 204

B. 44

१०. उपोसथसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो
निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया,
निकखन्ते पठमे यामे, उट्टायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा
5 तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निकखन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्ठिसतु, भन्ते,
भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं” ति ।

R. 205

२. एवं वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निकखन्ते मज्झिमे यामे, उट्टायासना
10 एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं
एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निकखन्तो मज्झिमो यामो, चिर-
निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्ठिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं”
ति । दुतियं पि खो भगवा तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निकखन्ते पच्छिमे यामे, उट्ठस्ते अरुणे,
15 नन्दिमुखिया रत्तिया उट्टायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा
तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निकखन्तो पच्छिमो यामो, उट्ठस्तं अरुणं, नन्दिमुखी रत्ति; चिरनिसिन्नो
भिक्खुसङ्घो । उट्ठिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं” ति ।

“अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा” ति ।

20 ३. अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानस्स एतदहोसि - “कं
नु खो भगवा पुगलं सन्धाय एवमाह - ‘अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा’”
ति ? अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो सब्बावन्तं भिक्खुसङ्घं
चेतसा चेतो परिच्च मनसाकासि । अद्दसा खो आयस्मा महामोगल्लानो
तं पुगलं दुस्सीलं पापघम्मं असुचिं^१ सङ्कस्सरसमाचारं पटिच्छन्नकम्मन्तं
25 अस्समणं समणपटिञ्जं अब्रह्मचारिं ब्रह्मचारिपटिञ्जं अन्तोपूर्तिं अव-
स्सुतं कसम्बुजातं मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्नं; दिस्वान^२ उट्टायासना
येन सो पुगलो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं पुगलं एतदवोच -
“उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धिं संवासो” ति ।

B. 45

१. किं - स्या०, रो० । २. असुचि० - सी०, स्या०, रो० । ३. दिस्वा -
स्या०, रो० ।

४. एवं वृत्ते सो पुग्लो तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्लं एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवत्ता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । दुतियं पि खो सो पुग्लो तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्लं एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवत्ता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” 5 ति । ततियं पि खो सो पुग्लो तुण्ही अहोसि ।

R. 206

५. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्लं बाहायं गहेत्वा बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिघटिकं दत्त्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं एतदवोच — “निक्खामितो सो, भन्ते, पुग्लो मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं” 10 ति ।

“अच्छरियं, मोग्गल्लान, अब्भुतं, मोग्गल्लान ! याव बाहा गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति !

६. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “तुम्हेव दानि, भिक्खवे, उपोसथं करेय्याथ, पात्तिमोक्खं उद्दिसेय्याथ । न दानाहं, भिक्खवे, 15 अज्जतग्गे उपोसथं करिस्सामि, पात्तिमोक्खं उद्दिसिस्सामि । अट्ठान-मेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पात्तिमोक्खं उद्दिसेय्य ।

७. “अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ धम्मा^२, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महा- 20 समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयत-केनेव पपातो । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकेनेव पपातो; अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ... पे०... (यथा पुरिमे^३ तथा वित्थारेत्तब्बो) । 25

८. “पुन च परं, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं आवासो । तन्निमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा । 30 वसन्ति” महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा ... पे०... पञ्चयोजत्त-सत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं

R. 207

B. 46

१-१. स्या०, रो० पोत्थकेसु न विस्सति । २. अब्भुतधम्मा — स्या० । ३. पुरिमेन — स्या० । ४. सन्ति — सी०, स्या०, रो० ।

आवासो; तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा; वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
... पे०... पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; अयं, भिक्खवे, महा-
समुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा
5 महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया
अबभुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठ^१ इमस्मि धम्मविनये अच्छ-
रिया अबभुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिश्चो
10 अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्बारो, न आयतकेनेव पपातो; एवमेव खो,
भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब-
पटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो । यं पि, भिक्खवे, इमस्मि
धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत-
केनेव अञ्जापटिवेधो; अयं, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छ-
15 रियो अबभुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति ... पे०... । सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत् भूतानं
आवासो; तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ... पे०...
पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, भिक्खवे, अयं धम्म-
20 विनयो महत् भूतानं आवासो । तन्निमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्तिफल-
सच्छिकिरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । यं
पि, भिक्खवे, अयं धम्मविनयो महत् भूतानं आवासो; तन्निमे भूता -
सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा अर-
हत्ताय पटिपन्नो; अयं, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो
25 अबभुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।
इमे खो, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अबभुता
धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती”
ति ।

महावग्गो दुत्तियो ।

तस्सुदानं^१

B. 47

वेरञ्जो^२ सीहो^३ आजञ्जं^४, खलुञ्जेन^५ मलानि च ।
 दूतेय्यं^६ द्वे^७ च बन्धना^८, पहारादो^९ उपोसथो ति ॥

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउगगसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
 सालायं । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच -
 “अट्टहि, भिक्षवे, अच्छरियेहि अभुतेहि^१ धम्मेहि^२ समन्नागतं उग्गं ५
 गहपति वेसालिकं धारेथा” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्तान सुगतो
 उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

R. 209

२. अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
 चीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उग्गो गहपति 10
 वेसालिको येन सो भिक्षु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्षुं अभि-
 वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उग्गं गहपतिं वेसालिकं
 सो भिक्षु एतदवोच -

“अट्टहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अभुतेहि धम्मेहि
 समन्नागतो भगवता व्याक्तो । कतमे ते, गहपति, अट्ट अच्छरिया 15
 अभुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता व्याक्तो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि - कतमेहि अट्टहि अच्छरियेहि
 अभुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याक्तो ति । अपि च, भन्ते, येमे
 अट्ट अच्छरिया अभुता धम्मा संविज्जन्ति, ते^३ सुणाहि^४”, साधुकं मनसि
 करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्षु उग्गस्स 20
 गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उग्गो गहपति वेसालिको एतद-
 वोच - “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अद्दसं; सह दस्सनेनेव

१. तत्रुदानं - सी०, रो० । २-२. वेरञ्ज० - सी०, त्या०, रो० । ३. आजञ्जा -
 त्या० । ४. खलुञ्जेन - सी०; खलुञ्जेन - त्या० । ५. दूता - त्या० । ६. दुवे - सी० ।
 ७. बन्धनन्ति - त्या०; बन्धन्ति - रो० । ८. पहाराद - त्या०, रो० । ९-९. अभुत-
 धम्मेहि - त्या० । १०-१०. तं सुणाहि - म० ।

.. 48

मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि । अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो
अभुतो धम्मो संविज्जति ।

R. 210

४. “सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
तस्स मे भगवा अनुपुब्ब^१ कथं^२ कथेसि, सेय्यथीदं – दानकथं सीलकथं
५ सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पका-
सेसि । यदा मं भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
उदगचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना
तं पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं^३ वत्थं^४
अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव
१० आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि – ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं,
सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो
विदितधम्मो परियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसा-
रज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्गं च
सरणं अगमांसि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा-
१५ दियि^५ । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अभुतो धम्मो
संविज्जति ।

५. “तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसुं ।
अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा ता
पजापतियो एतदवचं – ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
२० सिक्खापदानि समादिन्नानि^६ । या इच्छति सा इधेव^७ भोगे च^८ भुञ्जतु
पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा जातिकुलानि गच्छतु । होति वा
पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी’ ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा
पजापति मं एतदवोच – ‘इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति ।
अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापति
२५ गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिज्जारं^९ गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
कोमारि खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
अञ्जाथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अभुतो धम्मो
संविज्जति ।

१-१. अनुपुब्बि० – सी०, स्या०, रो० । २-२. सुद्धवत्त्वं – स्या० । ३. समादियि –
स्या० । ४. एतदवोचं – सी०, स्या०, रो० । ५. समादिण्णानि – सी० । ६-६. इमेव
भोगे – स्या० । ७. भिज्जारं – सी० ।

६. “संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुत्से भोगा । ते च खो
अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो
अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । R. 211

७. “यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरूपासामि; सक्कच्चंयेव
पयिरूपासामि, नो असक्कच्चं । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो 5
अब्भुतो धम्मो संविज्जति । B. 49

८. “सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति; सक्कच्चंयेव
सुणोमि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो^१ आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स
धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो
संविज्जति । 10

९. “अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा
आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एवं वुत्ते
अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदामि — ‘वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता
नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो
पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति^२ — ‘मं वा 15
देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं^३ सल्लपामी’ ति । अयं
खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१०. “यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि, नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अयं
खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे 20 R. 212
खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न^४ च खो
अहं जानामि — कतमेहि चाहं^५ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ।

११. अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो बेसालिकस्स निवे-
सने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छा- 25
भत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो सो
भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना बेसालिकेन सद्धिं कथा-
सल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१. स्या०, रो० पोत्यकेनु नत्थि । २. उण्णन्ति — स्या०; उन्नति — रो० । ३. सी०
पोत्यके नत्थि । ४. नो — सी० । ५. पाहं — सी०; पाहं — रो० ।

B. 50

१२. “साधु साधु, भिक्खु ! यथा तं उग्गो गहपति वेसालिको सम्मा व्याकरमानो^१ व्याकरेय्य^२, इमेहेव खो, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो उग्गो गहपति वेसालिको मया व्याकतो । इमेहि च पन, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि
 ५ समन्नागतं उग्गं गहपति वेसालिकं धारेही^३” ति ।

२. दुत्तियउग्गसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेथा” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठयासना विहारं पाविसि ।
- १० २. अथ खो अज्जतरो भिक्खु पुब्बहसमयं निवासेत्वा पत्त-
 चीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसनं तेनुप-
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उग्गो
 गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं
 भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उग्गं
 R. 213 15 गहपति हत्थिगामकं सो भिक्खु एतदवोच — “अट्ठहि खो त्वं, गहपति,
 अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे
 ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता
 व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
 20 अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, ये मे
 अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते^३ सुणाहि, साधुकं मनसि
 करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उग्गस्स
 गहपतिनो हत्थिगामकस्स पच्चस्सोसि । उग्गो गहपति हत्थिगामको
 एतदवोच — “यदाहं, भन्ते, नागवने परिचरन्तो^४ भगवन्तं पठमं दूरतो व
 25 अहंसं; सह दस्सनेनेव मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि, सुरामवो च पहीयि^५” ।
 अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१. व्याकरमानो व्याकरेय्य — सी०, रो० । २. धारेथा — सी०, स्वा०, रो० ।
 ३. त — म० । ४. परिचरन्तो — सी० । ५. पहीयि — स्वा० ।

४. “सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
 तस्स मे भगवा अनुपुब्बि कथं कथेसि, सेय्यथीदं — दानकथं सीलकथं
 सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पका-
 सेसि । यदा मं भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
 उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कसिका धम्मदेसना तं 5 B. 51
 पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं
 अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव
 आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं,
 सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो
 विदितधम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो 10
 वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्गं
 च सरणं अगमांसि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियि ।
 अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

५. “तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
 अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 15
 ता पजापतियो एतदवचं — ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
 सिक्खापदानि समादिन्नानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु
 पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा जातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन
 पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी’ ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजा-
 पति मं एतदवोच — ‘इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति । 20
 अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं
 गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिज्झारं गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
 कोमारि खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
 अञ्जयत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो
 संविज्जति’ । 25

६. “संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो
 अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मेहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो
 अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. “यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरुपासामि; सक्कच्चयेव
 पयिरुपासामि, नो असक्कच्चं । सो चे मे^३ आयस्मा धम्मं देसेति; 30

सक्कच्चयेव सुणामि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

B. 52

८. “अनच्छरियं खो पन, भन्ते, सङ्खे निमन्तिते देवता उपसङ्क-
 5 मित्वा आरोचेन्ति — ‘असुको’, गहपति, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्चाविमुत्तो असुको कायसक्खी असुको दिट्ठिपत्तो असुको सद्धाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सङ्खं खो पनाहं, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एवं चित्तं उप्पादेन्तो — ‘इमस्स वा थोकं
 10 देमि इमस्स वा बहुकं’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, समचित्तो व देमि । अयं खो मे, भन्ते, छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. “अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदेमि’ — ‘वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा
 15 वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति — ‘मं ता देवता उपसङ्क-
 मन्ति, अहं वा देवताहि सद्धि सल्लपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R 216

१०. “सचे खो पनाहं, भन्ते, भगवतो पठमतरं कालं करेय्यं,
 20 अनच्छरियं खो पनेतं यं मं भगवा एवं व्याकरेय्य — ‘नत्थि तं संयोजनं येन संयुत्तो उग्गो गहपति हत्थिगामको पुन इमं लोकं आगच्छेय्या’ ति । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे खो मे^१, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न च खो अहं जानामि — कतमेहि चाहं अट्ठहि अच्छरियोहि अब्भुतेहि धम्मेहि
 25 समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ।

११. “अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सो

१. असोको — स्वा० । २. वदामि — सी०, स्वा०, रो० । ३. सी०, रो० पोत्थकेषु नत्थि ।

भिक्षु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धि कथा-
सल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु ! यथा तं उग्गे गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गे गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पन, भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेही” ति ।

३. पठमहृत्यकसुप्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “सत्तहि, भिक्षवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथ । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्षवे, हत्थको आळवको; सीलवा, भिक्षवे, हत्थको
आळवको; हिरीमा, भिक्षवे, हत्थको आळवको; ओत्तप्पी^१, भिक्षवे,
हत्थको आळवको; बहुस्सुतो, भिक्षवे, हत्थको आळवको; चागवा,
भिक्षवे, हत्थको आळवको; पञ्जावा, भिक्षवे, हत्थको आळवको —
इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं 15
हत्थकं आळवकं धारेथा” ति ।

२. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं
पाविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुब्बहसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । अथ खो हत्थको आळवको 20
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्षुं अभावादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हत्थकं आळवकं सो भिक्षु
एतदवोच —

३. “सत्तहि खो त्वं, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्षवे, 25
हत्थको आळवको; सीलवा ... पे०... हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो
... चागवा ... पञ्जावा, भिक्षवे, हत्थको आळवको’ ति । इमेहि खो

त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्ममेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ।

“कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ?

“न हेत्थ”, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

5 “साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

B. 54

४. अथ खो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्ड-

R. 218

पातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पञ्चाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु

10 भगवन्तं एतदवोच -

५. “इधाहं, भन्ते, पुब्बहसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं

15 खो अहं, भन्ते, हत्थकं आळवक एतदवोच - ‘सत्तहि खो त्वं, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्ममेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? सद्धो, भिक्खवे. हत्थको आळवको; सीलवा ... पे०... हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो ... चागवा .. पञ्जावा, भिक्खवे, हत्थको आळवको ति । इमेहि खो त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि

20 धम्ममेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

६. “एवं वुत्ते, भन्ते, हत्थको मं एतदवोच - ‘कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ?

‘न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

‘साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

25 ७. “साधु साधु, भिक्खु ! अप्पिच्छो सो, भिक्खु, कुलपुत्तो । सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मो^१ न इच्छति परेहि जायमाने । तेन हि त्वं, भिक्खु, इमिना पि अट्ठमेन^२ अच्छरियेन अब्भुतेन धम्मेन समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेहि, यदिदं अप्पिच्छताया” ति ।

१ खोत्थ - सी०, रो० । २. कुसले धम्मे - सी०, स्या०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नस्ति ।

४. दुतियहृत्यकमुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
 अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परिवुतो येन R. 219
 भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हृत्यकं आळवकं भगवा एतदवोच — B. 55
 २. “महती खो त्यायं, हृत्यक, परिसा । कथं पन त्वं, हृत्यक, 5
 इमं महति परिसं सङ्गण्हासी” ति ?

“यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
 तेहाहं’ इमं महति परिसं सङ्गण्हामि । अहं, भन्ते, यं जानामि — ‘अयं
 दानेन सङ्गहेतब्बो’ ति, तं दानेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — ‘अयं
 पेय्यवज्जेन’ सङ्गहेतब्बो’ ति, तं पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — 10
 ‘अयं अत्थचरियाय सङ्गहेतब्बो’ ति, तं अत्थचरियाय सङ्गण्हामि; यं
 जानामि — ‘अयं समानत्तताय सङ्गहेतब्बो’ ति, तं समानत्तताय सङ्ग-
 ण्हामि । संविज्जन्ति’ खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिद्दस्स खो
 नो तथा सोलब्बं मज्जन्ती” ति ।

३. “साधु साधु, हृत्यक ! योनि खो त्यायं, हृत्यक, महति परिसं 15
 सङ्गहेतुं । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धानं महति परिसं सङ्गहेसुं,
 सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिसं सङ्गहेसुं । ये पि हि
 केचि, हृत्यक, अनागतमद्धानं महति परिमं सङ्गण्हिस्सन्ति, सब्बे ते इमे-
 हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिमं सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
 हृत्यक, एतरहि महति परिसं सङ्गण्हन्ति, सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
 वत्थूहि महति परिसं सङ्गण्हन्ती” ति ।

४. अथ खो हृत्यको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
 स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
 वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते R. 220
 हृत्यके आळवके भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि 25
 अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हृत्यकं आळवकं धारेथ । कतमेहि अट्ठहि ?
 सद्धो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको; सीलवा, भिक्खवे ... पे०...
 हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्चवा, भिक्खवे,

हृत्थको आळवको; अप्पिच्छो, भिक्खवे, हृत्थको आळवको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि अच्छरियेहि अण्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं हृत्थकं आळवकं धारेथा” ति ।

५. महानाममुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
5 निग्रोधारामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच -

२. “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो
10 होति, सङ्गं सरणं गतो होति; एत्तावता खो, महानाम, उपासको
होती” ति ।

३. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति,
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
15 मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति;
एत्तावता खो, महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना व सद्धासम्पन्नो होति,
20 नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं
सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना व चागसम्पन्नो होति, नो परं चाग-
सम्पदाय समादपेति; अत्तना व भिक्खून् दस्सनकामो होति, नो परं
भिक्खून् दस्सने समादपेति; अत्तना व सद्धम्मं सोतुकामो होति, नो परं
सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना व सुतानं धम्मानं धारणजातिको
25 होति, नो परं धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना व सुतानं धम्मानं
अत्थूपपरिक्खिता” होति, नो पर अत्थूपपरिक्खाय समादपेति; अत्तना व

१-१ अत्तना - सी०, रो०, अत्तना च - स्या० । २. सद्धम्मस्सवणे - सी०; सद्धम्म-
स्सवने - रो० । ३. धारणजातिको - म्या०, रो० । ४. धतानं - सी०, रो० पोत्थके
नत्थि । ५. अत्थूपपरिक्खि - सी०; अत्थूपपरिक्खी - स्या०, अत्थूपपरिक्खी - रो० ।

अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

5

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खिताय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

10 B 57

R. 222

15

६. जीवकसुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्त एतदवोच —

20

२. “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होति” ति ?

“यतो खो, जीवक, बुद्ध सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो होति, सङ्घं सरणं गतो होति; एत्तावता खो जीवक, उपासको होति” ति ।

३. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति; एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती” ति ।

25

४. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना व सद्धासम्पन्नो होति, नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति ... पे०... अत्तना व अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

. 229

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चाग- सम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं अत्थूप- परिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति; अत्तना च अत्थ- मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानु- धम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्त- हिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७. पठमबलसुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि अट्ठ ? रुण्ण- बला^१, भिक्खवे, दारका, कोधबला^२ मातुगामा^३, आवुधबला चोरा, इस्सरियबला राजानो, उज्झत्तिबला बाला, निज्झत्तिबला पण्डिता, पटिसङ्खानबला बहुस्सुता, खन्तिबला समणब्राह्मणा — इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ बलानी” ति ।

८. दुत्तियबलसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं

१. रोण्णबला — सी०, स्या०, रो० । २-२ कोधबली मातुगामी — सी० ।

खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच - “कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

“अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ 5 ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे 10 आसवा’ ति ।

२. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म 15 खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिष्ठं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपम्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं व्यन्तिभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिष्ठं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपम्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं 20 व्यन्तिभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो 25 चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इद्धिपादा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०... पञ्चिन्द्रियाणि भावितानि होन्ति 30 सुभावितानि ... पे०... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

५. “पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुगलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो^१ च होति^२ अविञ्जातारेसु मिलक्खेसु^३, यत्थ नत्थि गति भिक्खून् भिक्खुनीन् उपासकानं उपासिकानं ... पे०... पञ्चमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुगलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्सनो— ‘नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं’^३ कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अमिञ्जा सच्छिक्त्वा 10 पवेदेन्ती’ ति ... पे०... छट्ठो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुगलो मज्झिमेसु B. 61 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पञ्चो जळो एळमूगो अप्पटि- बलो^४ सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय । 15

८. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके अनुप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, 20 अयं च पुगलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्चावा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

“इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९. “एको व खो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरिय- 25 वासाय । कतमो एको ? इव, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुगलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्चावा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमञ्जातुं । 30
अयं, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१-२. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. मिलक्खसु - स्या० । ३. सुकटदुक्कटानं - सी०, रो० । ४. न पटिबलो - सी०, स्या०, रो० ।

- “मनुस्सलाभं” लब्धान, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
 ये खणं^१ नाधिगच्छन्ति, अतिनामेन्ति ते खणं ॥
 “बहू हि अक्खणा वुत्ता, मग्गस्स^२ अन्तरायिका ।
 कदाचि करहचि लोके, उप्पज्जन्ति तथागता ॥
 5 “तयिदं सम्मुखीभूतं, यं लोकस्मि सुदुल्लभं ।
 मनुस्सपटिलाभो च, सद्धम्मस्स च देसना ॥
 “अलं वायमितुं तत्थ, अत्तकामेन^३ जन्तुना ।
 कथं विजज्ज्जा सद्धम्मं, खणो वे^४ मा उपच्चगा^५ ॥
 “खणातीता हि सोचन्ति, निरयम्हि समप्पिता ।
 10 इध चे^६ न^७ विराघेति, सद्धम्मस्स नियामत्तं ॥
 “वाणिजो व अतीतत्थो, चिरत्तं^८ अनुतपिस्सति^९ ।
 अविज्जानिवुतो^{१०} पोसो, सद्धम्म अपराधिको ॥
 “जातिमरणसंसारं, चिरं पच्चनुभोस्सति^{११} ।
 ये च लब्धा मनुस्सत्तं, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ॥
 15 “अकंसु सत्थु वचनं, करिस्सन्ति करोन्ति वा ।
 खणं पच्चविदुं^{१२} लोके, ब्रह्मचरिय अनुत्तरं ॥
 “ये मग्ग पटिपज्जिसु, तथागतप्पवेदितं ।
 ये संवरा चक्खुमता, देसितादिच्चबन्धुना ॥
 “तेसु गुत्तो सदा सतो, विहरे^{१३} अनवस्सुतो ।
 20 सब्बे अनुसये छेत्वा, मारधेय्यपरानुगे^{१४} ।
 ते वे पारङ्गता^{१५} लोके, ये पत्ता आसवक्खयं^{१६} ति ॥

१०. अनुरुद्धमहावितक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेस-
 कळावने भिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो चेतीसु विहरति

१. मनुस्सलोकं - स्या० । २. फलं - सी० । ३. पुग्गनस्स - सी०, स्या०, रो० ।
 ४. अत्तकामेन - सी०, स्या०, रो० । ५. वो - स्या० । ६. उपच्चगा - स्या० । ७-७. चेव -
 सी०; वे न - स्या०, मेव न - रो० । ८. नियामितं - स्या० । ९-९. अनुतपेस्सति - सी०,
 रो०; चिरत्तनुतपिस्सति - स्या० । १०. अविज्जानिवुतो - स्या० । ११. पच्चानुभोस्सति -
 स्या० । १२. पच्चवितु - स्या० । १३. विहरेव - सी०, स्या०, रो० । १४. मारधेय्यपरानुगे -
 सी०, स्या०, रो० । १५. पारगता - सी०, स्या०, रो० । १६. सुंसुमारगिरे - म० ।

पाचीनवंसदाये । अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स रहोगतस्स पटिसल्ली-
नस्स^१ एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - “अप्पिच्छस्सायं धम्मो,
नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स;
पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरिय-
स्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं^२ धम्मो, 5
नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-
तस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा” ति ।

R. 229

२. अथ खो भगवा आयस्मतो अनुरुद्धस्स चेतसा चेतोपरि-
वितक्कमञ्जाय - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं
पसारय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - भग्गो सुसुमारगिरे 10
भेसकळावने भिगदाये अन्तरहितो चेतीसु पाचीनवंसदाये आयस्मतो
अनुरुद्धस्स सम्मुखे^३ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने ।
आयस्मा पि खो अनुरुद्धो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं अनुरुद्धं भगवा एतदवोच -

B. 63

३. “साधु साधु, अनुरुद्ध ! साधु खो त्वं, अनुरुद्ध, यं तं महा- 15
पुरिसवितक्कं^४ वितक्केसि - ‘अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महि-
च्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविवित्तस्सायं
धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं
धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स;
समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, 20
नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा’ ति । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, इमं पि अट्ठमं महा-
पुरिसवितक्कं वितक्केहि” - ‘निप्पपञ्चारामस्सायं धम्मो निप्पपञ्च-
रतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति ।

४. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकाङ्खिस्ससि, विविच्चेव कामेहि 25
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकेजं पीतिसुखं
पठमं^५ ज्ञानं^६ उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

R. 230

५. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकाङ्खिस्ससि, वितक्कविचारानं

१. पटिसल्लीनस्स - सी०, रो० । २. उपट्ठितस्सतिस्साय - सी०, रो० । ३. पमुखे -
सी० । ४-५. सत्तमहापुरिसवितक्के - सी०; सत्त महापुरिसवितक्के - रो० । ५. वितक्केसि -
स्या० । ६-६. पठमज्ञानं - सी०, स्या० ।

वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
 5 उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पज्जानो सुखं च कायेन पटि-
 B. 64 संवेदिस्ससि^१ यं तं अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’
 ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वित-
 क्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाणा
 10 दुक्खस्स च पहाणा पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं
 उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
 वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
 विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 15 तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना-
 रत्तानं दुस्सानं दुस्सकरण्डको पुरो^२; एवमेव ते पंसुकूलचीवरनं^३ खायिस्सति
 सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय
 निब्बानस्स ।

R. 231

९. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
 20 वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं^४ दिट्ठधम्मसुख-
 विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीनं
 ओददो विचित्तालको^५ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो; एवमेव ते पिण्डिया-
 लोपभोजनं^६ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
 25 विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१०. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
 वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
 विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागारं

१. पटिसंवेदिस्ससि — स्या० । २. पुरो अस्स — सी० । ३. पंसुकूलं चीवरानं — सी० ।
 ४. अभिचेतसिकानं — रो० । ५. विचित्तकालको — सी० । ६. पिण्डियालोपं भोजनानं — सी० ।

उल्लिख्यवर्तितं निवातं फुसितगढं पिहितवातपानं; एवमेव ते रुक्ख-
मूलसेनानासं^१ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

११. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख- 5
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लङ्को
गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो B. 65
सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो; एवमेव ते तिणसन्धारकसयनासनं^२
खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१२. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
विहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं; एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्जं^३ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, आयत्तिकं
पि वस्सावासं इधेव चेतीसु पाचीनवंसदाये विहरेय्यासी” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं अनुरुद्धं इमिना ओवादेन
ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं वा बाहं पसा-
रेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिज्जेय्य, एवमेव – चेतीसु पाचीनवंसदाये
अन्तरहितो भग्गेसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये पातुरहोसी
ति । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिक्खू 25
आमन्तेसि – “अट्ठ खो^४, भिक्खवे, महापुरिसवितक्के देसेस्सामि, तं
सुणाय ... पे०... कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ महापुरिसवितक्का ? अप्पि-
च्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं,
भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविचित्तस्सायं, भिक्खवे,

१. रुक्खमूलं सेनासनान् – सी०; रुक्खमूलसेनासनान् – रो० । २. तिणसन्धारको
सयनासनान् – सी०; तिणसन्धारक० – त्या०, रो० । ३. पूतिमुत्तं भेसज्जानं – सी० । ४. वो –
सी०, त्या०, रो० ।

धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे,
 धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो,
 नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 233 असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्प-
 5 ङ्गस्स; निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं
 धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो ।

66

१४. “अप्पिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु अप्पिच्छो समानो ‘अप्पिच्छो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति,
 10 सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पविवित्तो
 समानो ‘पविवित्तो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, आरद्धविरियो समानो
 ‘आरद्धविरियो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सति समानो
 ‘उपट्ठितस्सति ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो
 ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पञ्चावा समानो ‘पञ्चावा ति मं जानेय्यु’
 15 ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति मं
 जानेय्यु’ ति न इच्छति । ‘अप्पिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 महिच्छस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 20 भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
 भेसज्जपरिक्खारेन । ‘सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तु-
 ट्ठस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

. 234

१६. “पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिका-
 रामस्स’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
 25 भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्कमितारो भिक्खू
 भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया
 तित्थियसावका । तत्र भिक्खु विवेकनिम्बेन चित्तेन विवेकपोणेन विवेक-
 पग्गारेन विवेकट्ठेन नेक्खम्माभिरतेन अञ्जदत्थु उय्योजनिकपटिसंयुत्तं-
 30 येव कथं कत्ता होति । ‘पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मनं पहानाय कुसलानं धम्मनं उपसम्पदाय धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । ‘आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो 5 B. 67 कुसीतस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१८. “उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठ-ट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिर-कतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । ‘उपट्ठितस्सतिस्सायं, 10 भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१९. “समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-तस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज 15 विहरति । ‘समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२०. “पञ्जावतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्प-ज्जास्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया’ पञ्जाय समन्ना- 20 गतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जावतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पज्जास्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२१. “निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्च-रतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेतं 25 वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निप्पपञ्चाराम-स्सायं, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

R. 235

२२. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिकं पि वस्सावासं तत्थेव
चेतांसु पाचीनवंसदाये विहासि । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो एको
बूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं — ब्रह्म-
5 चरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज
विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं
इत्थत्ताया” ति अभिञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
68 अरहतं अहोसी ति ।

२३. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो तायं वेलायं इमा
10 गाथायो अभ्रासि —

“मम सङ्कप्पमञ्जाय, सत्था लोके अनुत्तरो ।
मनोमयेन कायेन, इद्धिया उपसङ्कमि ॥

“यथा मे अहु सङ्कप्पो, ततो उत्तरि देसयि ।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्चं अदेसयि ॥

15 “तस्साहं धम्ममञ्जाय, विहासि सासने रतो ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता^१, कतं बुद्धस्स सासनं” ति ॥

गहपतिवग्गो ततियो ।

तत्सुद्धानं

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका, महानामेन जीवको ।

द्वे बला अक्खणा वुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

४. दानवग्गो

१. पठमदानसुत्तं

R. 236

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानानि । कतमानि अट्ठ ?
20 आसज्ज दानं देति, भया दानं देति, ‘अदासि मे’ ति दानं देति, ‘दस्सति
मे’ ति दानं देति, ‘साहु दानं’ ति दानं देति, ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति;
नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति, ‘इमं मे दानं

ददतो कल्याणो कित्सद्वो अभुगच्छती' ति दानं देति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट दानानी' ति ।

२. दुत्तियदानसुत्तं

१. "सद्धा हिरियं कुसलं च दानं ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतं हि मग्गं दिवियं वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोकं" ति ॥

5

३. दानवत्थुसुत्तं

१. "अट्टमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ट ?
छन्दा दानं देति, दोसा दानं देति, मोहा दानं देति, भया दानं देति, 'दिन्न-
पुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि, नारहामि' पोराणं कुलवंसं हापेतु' ति
दानं देति, 'इमाहं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं
उपपज्जिस्सामी' ति दानं देति, 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ट दानवत्थूनी' ति ।

B. 69

10

R 237

४. खेतसुत्तं

१. "अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं
होति न महस्सादं न फातिसेय्यं' । कथं अट्टङ्गसमन्नागते' ? इध,
भिक्खवे, खेत्तं उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिकं च होति,
ऊसरं च होति, न च गम्भीरसितं होति, न आयसम्पन्नं होति, न अपाय-
सम्पन्नं होति, न मातिकासम्पन्नं हाति, न मरियादसम्पन्नं होति । एवं
अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं
न फातिसेय्यं ।

20

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेसु समणन्नाहणेषु
दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं न महाजुतिकं न महाविप्फारं ।

१. नारहामि - स्या० । २. फातिसेय्या ति - सी०; फातिसेय्य ति - स्या० ।
३. अट्टङ्गसमन्नागत - स्या० । ४. पासाणसक्खरिकं - सी०, स्या०, रो० । ५. मरियादा-
सम्पन्न - सी० ।

कथं अट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्टिका
होन्ति, मिच्छासङ्कप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाआजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्ना-
गतेषु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं
5 न महाजुतिकं न महाविप्फारं ।

३. “अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फातिसेय्यं । कथं अट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्खवे, खेत्तं
अनुत्तमानिन्नामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसरं च
होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
R 238
B. 70 10 मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्नं होति । एवं अट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेय्यं ।

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेषु समणब्राह्मणेषु
दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं महाविप्फारं । कथं
अट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्टिका
15 होन्ति, सम्मासङ्कप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माआजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिनो, सम्मासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्नागतेषु,
भिक्खवे, समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं
महाविप्फारं ति ।

“यथा पि खेत्ते सम्पन्ने, पवुत्ता बीजसम्पदा ।
20 देवे सम्पादयन्तमिह, होति धञ्जस्स^१ सम्पदा ॥
“अनीतिसम्पदा होति, विह्वही भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा^२ होति, फलं वे होति सम्पदा ॥
“एवं सम्पन्नसीलेषु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदानं उपनेति, सम्पन्न हिस्स तं कतं ॥
25 “तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी, सम्पन्नत्थपुगलो^३ ।
सम्पन्नपञ्चे सेवेय, एवं इज्झन्ति सम्पदा ॥
“विज्जाचरणसम्पन्ने^४, लब्धा चित्तस्स सम्पदं^५ ।
करोति कम्मसम्पदं, लभति चत्थसम्पदं^६ ॥

१. धञ्जाय - स्या० । २. वेपुल्ल सम्पदा - स्या०, रो० । ३. सम्पन्नत्थपुगलो -
स्या०; सम्पन्नत्थोप पुगलो - रो० । ४. ० सम्पन्नो - सी०, स्या०, रो० । ५. सम्पदा - स्या० ।
६. चत्थसम्पदं - सी० ।

“लोकं आत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिट्ठिसम्पदं ।
मग्गसम्पदमागम्म, याति सम्पन्नमानसो ॥
“ओधुनित्वा मलं सब्बं, पत्वा निब्बानसम्पदं ।
मुच्चति सब्बदुक्खेहि, सा होति सब्बसम्पदा” ति ॥

R 299

५. दानूपपत्तिसुत्तं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इध, 5
भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं
यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं^१ । सो यं देति तं पच्चा-
सीसति^२ । सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
महासाले वा पच्चहि कामगुणेहि समप्पिते समञ्जीभूते परिचारयमाने ।
तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहा- 10
सालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं
उपपज्जेय्यं’ ति ! सो तं चित्तं दहति^३, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं
भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं^४, उत्तरि^५ अभावितं, तत्रूपपत्तिया^६
संवत्तति^७ । कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो 15
सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्जति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
पणिधि विसुद्धता^८ ।

B. 71

10

15

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म-
णस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘चातुमहाराजिका’ 20
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो
वताहं कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति ।
तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तत्रूपपत्तिया संवत्तति ।
कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । 25

R. 240

१. सेय्यावसथं पदीपेय्यं — स्या० । २. पच्चासीसति — सी०, स्या०, रो० । ३. पदहति
— स्या० । ४. विमुत्तं — सी०, स्या०, रो० । ५. उत्तरि — स्या०, रो० । ६-६. स्या०, रो०
पोत्थकेसु मत्थि । ७. सुद्धता — स्या० । ८. चातुम्महाराजिका — सी०, स्या०, रो० ।

तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धत्ता ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
 5 सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति – तावत्तिंसा देवा ... पे०... यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरत्ती देवा ... परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला ति । तस्स एवं होति – ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं
 10 भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धत्ता ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
 15 सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति – ‘ब्रह्मकायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एवं होति – ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं
 20 होने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स; वीतरागस्स, नो सरागस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि वीतरागत्ता । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ दानूपपत्तियो” ति ।

६. पुञ्ञाकिरियवत्थुमुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, पुञ्ञाकिरियवत्थूनि । कतमानि तीणि ? दानमयं पुञ्ञाकिरियवत्थुं, सीलमयं पुञ्ञाकिरियवत्थु, भावनामयं पुञ्ञाकिरियवत्थु । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञाकिरियवत्थु परित्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञाकिरियवत्थु परित्तं कतं ।

१. पुञ्ञाकिरियवत्थु – सी०, रो०; पुञ्ञाकिरियावत्थुं – स्या० ।

होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सदोभयं^१ उपपज्जति ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा 5 मनुस्सदोभयं उपपज्जति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, 10 चत्तारो महाराजानो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सदेहि, दिब्बेहि, गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोटुब्बेहि । 15

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा सीलमयं 20 पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा तावत्तिसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति^१ — दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं 25 मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुयामो देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति — दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

६. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञाकरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, तुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति — दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

७. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञाकरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुनिम्मितो देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति — दिब्बेन आयुना ... पे०... दिब्बेहि फोटुब्बेहि ।

८. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञाकरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, वसवत्ती देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञाकरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, परनिम्मितवसवत्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति — दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोटुब्बेहि । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पुञ्ञाकरियवत्थूनी” ति ।

७. सप्पुरिसदानमुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कतमानि अट्ठ ? सुचिं देति, पणीतं देति, कालेन देति, कप्पियं देति, विचेय्य देति, अभिण्हं देति, ददं चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ सप्पुरिसदानानी ति ।

१. अतिरेकं - स्वा० । २. उह्वयतं - सी० रो० ।

“सुचिं पणीतं कालेन, कप्पियं पानभोजनं ।
 अभिण्हं ददाति दानं, सुखेत्तेसु^१ ब्रह्मचारिसु ॥
 “मेव^२ विप्पटिसारिस्स^३, चजित्वा आमिसं बहुं ।
 एवं दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो भुत्तेन चेतसा ।
 अब्बापज्झं^४ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सप्पुरिससुत्तं

१. “सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति - मातापितूनं^५ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

B. 75

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेत्तो
 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पु-
 रिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति -
 मातापितूनं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं अत्थाय
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

20 R. 245

“बहूनं वत अत्थाय, सप्पज्जो घरमावसं ।
 मातरं पितरं पुब्बे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥
 “पूजेति सहघम्मेन, पुब्बेकतमनुस्सरं ।
 अनागारे पब्बजिते, अपचे^६ ब्रह्मचारयो ॥

25

१. दानानि - स्या०, रो० । २. सुखेत्ते - सी०, रो० । ३. न च - सी०, रो० ।
 ४. विप्पटिसारिस्सं - स्या० । ५. अब्बापज्झं - रो० । ६. मातापितुश्च - रो० । ७. बहुज
 - सी०, रो० । ८-८. अपापे ब्रह्मचारिनो - स्या० ।

“निविट्टुसद्धो पूजेति, जत्वा धम्मे च पेसलो ।
 रञ्जो हितो देवहितो, ज्ञातीनं सखिनं हितो ॥
 “सब्बेसं सो’ हितो होति, सद्धम्मे सुप्पत्तिट्ठितो ।
 विनेय्य मच्छेरमलं, स लोकं भजते सिवं” ति ॥

६. अभिसन्वसुत्तं

B. 76 5

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुख-
 स्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मना-
 पाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको बुद्धं सरणं गतो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्ञाभिसन्दो
 कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको,
 10 इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरणं गतो होति ।
 अयं, भिक्खवे, दुत्तियो पुञ्ञाभिसन्दो ... पे०... संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं सरणं गतो होति ।
 अयं, भिक्खवे, तत्तियो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो
 15 सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
 सुखाय संवत्तति ।

R. 246

४. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गञ्ञानि
 रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि,
 न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति, अप्पटिकुट्टानि^१ समणेहि ब्राह्मणेहि
 20 विञ्जूहि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणाति-
 पातं पहाय पातातिपात्ता पटिविरतो होति । पाणातिपात्ता पटिविरतो,
 भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति, अवेरं देति,
 अब्यापज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अट्ठेरं दत्त्वा अब्या-
 पज्झं दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्यापज्झस्स भागी होति ।
 25 इदं, भिक्खवे, पठमं दानं महादानं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं
 असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं
 समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुञ्ञाभिसन्दो

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसु-
मिच्छाचारा पटिविरतो होति ... पे०... मुसावादं पहाय मुसावादा 5 B. 77
पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं
देति अब्बापज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्वा अवेरं दत्वा
अब्बापज्झं दत्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्बापज्झस्स 10
भागी होति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं दानं महादानं अग्गञ्जं रत्तञ्जं
वंसञ्जं पोरारणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियस्सति,
अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । अयं खो, भिक्खवे, अट्ठमो
पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको R. 247
सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । 15
इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा
सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय संवत्तन्ती” ति ।

१०. बुद्धचरितविपाकसुत्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो
निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको” । 20
यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्त-
निको होति ।

२. “अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं
निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो
सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसंवत्त- 25
निको होति ।

३. “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुली-
कतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्त-

निको । यो सब्बलहुसो कामेसुभिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सप्तवेरसंवत्तनिको होति ।

B. 78

४. “मुसावादो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो
5 सब्बलहुसो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूतभवखानसंवत्त-
निको होति ।

५. “पिसुणा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स मित्तिहि भेदन-
10 संवत्तनिको होति ।

R. 248

६. “फरुसा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो फरुसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अमनापसदसंवत्त-
निको होति ।

७. “सम्फप्पलापो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सब्बलहुसो सम्फप्पलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादेय्यवाचा-
15 संवत्तनिको होति ।

८. “सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो
20 सब्बलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको
होती” ति ।

दानवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

द्वे दानानि वत्थुं च, खेत्तं दानूपपत्तियो^१ ।

किरियं द्वे सप्पुरिसा, अभिसन्दो^२ विपाको चा^३ ति ॥

— ० —

१ दानूपपत्ति किरियं — स्या०, रो० । २-२. सब्बलहुसो अभिसन्दो च वत्तती —
स्या०, रो० ।

५. उपोसथवग्गो

१. सङ्ख्यसूत्रवृत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “मदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चरसोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 79

२. “अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवत्थति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरत्ता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो’ विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

R. 249

३. ‘यावजीवं अरहन्तो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरता दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना दुतियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

15

४. ‘यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारिनो^१ आराचारिनो^२ विरता मेथुना गामघम्मा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामघम्मा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना ततियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

20

25

१. ० कम्पि — सी०; सब्बपाणभूतहितानुकम्पी — रो० । २. ब्रह्मचारी — सी०, रो० । ३. आराचारी — सी०, रो० ।

B. 80

५. 'यावजीवं अरहन्तो मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो' सच्चसन्धा येता^१ पच्चयिका अक्सिंवादका लोकस्स ।

R. 250

अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरतो सच्चवादी सच्चसन्धो येतो पच्चयिको अक्सिंवादको लोकस्स ।
 5 इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना चतुत्थेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

६. 'यावजीवं अरहन्तो सुरामेरयमज्जपेमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो ।
 10 इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पच्चमेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

७. 'यावजीवं अरहन्तो एकभक्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं एकभक्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो
 15 च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना छट्ठेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

८. 'यावजीवं अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठानं^२ पहाय^३ नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरता । अहं पज्ज
 20 इमं च रत्ति इमं च दिवसं नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठानं पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना सत्तमेन अज्जेन समन्नागतो होति

25 ९. 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्धारके^४ वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि - मञ्चके वा

१. सच्चवादी - सी०, रो० । २. ठेता - स्था०, रो० । ३-३. सी०, स्था०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । ४. तिणसन्धारके - स्था० ।

तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो" ति ।

R. 251

B. 81

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१. "अट्टङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिववत्ति — 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

10

15

R. 252

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजनपदानं पट्टतरत्तरतनानं^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं^३ — अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जानं^४ कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

25

१. पट्टतरत्तरतनानं — टी०; पट्टतरत्तरतनानं — त्या०, रो० । २. इस्सरियाधिपच्चं — त्या०, रो० । ३. सेय्यथीदं — म० । ४. वंजानं — त्या०, रो० ।

3. 82

कम्बोजानं, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळ्ळिंसि ।
तं किस्स हेतु ? कपणं, भिक्खवे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय ।

३. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि^१, चातु-
महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
5 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि
पञ्च वस्ससत्तानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं
देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं –
10 ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय’ ।

R. 253

४. “यं^२, भिक्खवे, मानुसकं वस्ससत्तं^३, तावत्तिसानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बं वस्ससहस्सं तावत्तिसानं
15 देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय’ ।

५. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि, यामानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
20 द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय’ ।

६. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससत्तानि, तुसि-
25 तानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि चत्तारि
वस्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे,
विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं

B. 83

१. पञ्चासं वस्सानि – स्या० । २-२. यानि भिक्खवे मानुसकानि वस्ससत्तानि –

उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य ।
इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं
सुखं उपनिधाय’ ।

७. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मान-
रतीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । ५
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरी । तेन संवच्छरेन दिब्बानि अट्ठ
वस्ससहस्सानि निम्मानरतीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं,
भिक्खवे, विज्जति यं इधेक्कवो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं 10
मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय’ ।

R. 254

८. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, पर-
निम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस-
रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन
दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्प- 15
माणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेक्कवो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं
उपनिधाय’ ति । 20

“पाणं न हञ्जे^१ न चदिन्नमादिये^२ ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्ति न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥
“मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे ,
मञ्जे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

25

B. 84

“चन्दो च सुरियो^१ च उभो सुदस्सना ,
ओभासयं^२ अनुपरियन्ति^३ यावत्ता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिव्खगा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

R. 255 5

“एतस्मि^४ यं विज्जति अन्तरे धनं ,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भट्ठकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं^५ ,
यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

10

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसि ।
चन्दप्पभा तारगणा च^६ सब्बे ॥

15

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
पुञ्ञानि कत्तवान सुखुद्रयानि ,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं” ति ॥

३. विसाखामुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच — “अट्ठङ्गसमन्नागतो
२० खो, विसाखे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको
महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो
महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, विसाखे,
अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘यावजीव’ अरहन्तो पाणातिपातं
पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दया-
२५ पन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति
इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो

१. सूरौ — स्या० । २-३. ओभासयन्ता अनुयन्ति — स्या० । ३. एतस्मि — स्या० ।
४. काञ्चन — स्या० । ५. व — स्या०, रो० ।

निहितसत्त्वो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... ।
 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्धारके वा ।' अहं 5
 पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि - मञ्चके वा तिणसन्धारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो
 खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-
 पदानं पट्टतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं -
 अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वङ्गानं 15
 कुरुन पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं
 कम्बोजानं, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसिं ।
 तं किस्स हेतु ? कपणं, विसाखे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय ।

३. "यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठान
 खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्ग-
 समन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजि-
 कानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय 25 R. 257
 भासितं - 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

४. "यं, विसाखे, मानुसकं वस्ससतं, तार्वत्तिसानं देवानं एसो
 एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन वस्ससहस्सं तार्वत्तिसानं

३. 86

देवानं आयुष्यमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहब्बतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं
5 उपनिघाय’ ।

५. “यानि, विसाखे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि ... पे०...
चत्तारि वस्ससतानि ... पे०... अट्ठ वस्ससतानि ... पे०... सोळस वस्स-
सतानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय
रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो ।
10 तेन संवच्छरेन दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं आयुष्यमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्बतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उप-
15 निघाया’ ति ।

“पाणं न हज्जे न चदिन्नमादिये ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहाचरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजनं ॥

20

R. 258

“मालं न घारे न च गन्धमाचरे,
मज्जे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

25

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिकखगा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

30

“एतस्मिं यं विज्जति अन्तरे घनं ,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भट्ठकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
यं जातरूपं हटकं ति वुच्चति ॥

“अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥
 “तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्टङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्वयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

B. 87

5

४. वासेद्वसुतं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
 सालायं । अथ खो वासेद्वो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं 10
 खो वासेद्वं उपासकं भगवा एतदवोच — “अट्टङ्गसमन्नागतो, वासेद्व,
 उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति ... पे०... अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
 ठान” ति ।

२. एवं वुत्ते वासेद्वो उपासको भगवन्तं एतदवोच — “पिया
 मे, भन्ते, आतिसालोहिता अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, पियानं 15
 पि मे अस्स आतिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि,
 भन्ते, खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं^१ पिस्स^२
 खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
 ... पे०... वेस्सा ... सुद्धा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं
 पिस्स सुद्धानं दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

R. 259

३. “एवमेतं, वासेद्व, एवमेतं, वासेद्व” ! सब्बे चे पि, वासेद्व,
 खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं
 दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, वासेद्व, ब्राह्मणा ... पे०... वेस्सा
 ... सुद्धा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्धानं दीघ-
 रत्तं हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेद्व, लोको समारको सन्नह्यको 25
 सत्समणब्राह्मणी^३ पजा^४ सदेवमनुस्सा^५ अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उप-
 वसेय्युं, सदेवकस्स पिस्स^६ लोकस्स^७ समारकस्स सन्नह्यकस्स सत्समण-

B. 88

१-१. सब्बेसम्यस्स - स्या० । २-२. स्या० पोत्वके मत्ति । ३. सत्समणब्राह्मणिया -
 सी०, रो० । ४-४. पजाय सदेवमनुस्साय - रो० । ५-५. लोकस्स - सी०, स्या०, रो० ।

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय । इमे चे पि, वासेट्ठ, महासाला अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, इमेसं पिस्स महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सचे चेतेय्युं, को पन वादो मनुस्सभूतस्सा” ति !

५. बोज्झसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । अथ खो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो बोज्झं उपासिकं भगवा एतदवोच —

२. “अट्ठङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
R 260 10 होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च,
बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महा-
जुतिको महाविप्फारो ? इध, बोज्झे, अरियसावको इति पटिसञ्चि-
क्खति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता
निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो
15 विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अज्जेन समन्ना-
गतो होति ... पे०. . । ‘यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय
20 उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा
तिणसन्धारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि —
मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्ठमेन अज्जेन समन्नागतो
25 होति । एवं उपवुत्थो खो, बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो
होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

३. “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको
कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, बोज्झे, यो इमेसं सोल्लसन्नं महाजन-

पदानं प॒हृतर॑त्तरतनानं इ॒स्सरि॑याधिप॒ञ्चं रज्जं॑ कारेय्य, सेय्यधीदं —
 अ॒ङ्गानं॑ म॒गधानं॑ कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जानं
 कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं
 कम्बोजानं, अ॒ट्ठ॒ङ्गस॑मन्नामत॒स्स उ॒पोस॑थ॒स्स एतं॑ कलं ना॒ग्धति॑ सोळ्ळिंसि ।
 तं कि॒स्स हेतु॑ ? क॒पणं, बो॒ज्जे, मा॒नुस॑कं रज्जं दि॒ब्बं सु॒खं उ॒पनि॑धाय । 5

R. 261

४. “यानि, बोज्जे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
 पनेतं, बोज्जे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं
 उ॒पोस॑थं उ॒पव॑सित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं
 सह॒व्यतं॑ उ॒पप॑ज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्जे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं
 मा॒नुस॑कं रज्जं दि॒ब्बं सु॒खं उ॒पनि॑धाय’ । 10

५. “यं, बोज्जे, मानुसकं वस्ससतं ... पे०... यानि, बोज्जे,
 मानुसकानि द्वे वस्ससतानि ... पे०... चत्तारि वस्ससतानि ... पे०...
 अ॒ट्ठ व॑स्ससतानि ... पे०... सोळ्ळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीनं
 देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
 मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिब्बानि सोळ्ळस
 वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
 पनेतं, बोज्जे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं
 उ॒पोस॑थं उ॒पव॑सित्वा कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं
 देवानं सह॒व्यतं॑ उ॒पप॑ज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्जे, सन्धाय भासितं -
 ‘क॒पणं मा॒नुस॑कं रज्जं दि॒ब्बं सु॒खं उ॒पनि॑धाय’ ति । 15

“पा॒णं न ह॒ञ्जे न च॑दि॒न्नमा॑दिये ,
 मु॒सा न भा॑से न च मज्जपो सिया ।
 अ॒न्नहा॑चरिया वि॒रमे॑य्य मे॒थुना॑ ,
 रत्ति॑ न भु॒ञ्जेय्य॑ वि॒काल॑भोजनं ॥

25

R. 262

“मा॒लं न धा॑रे न च गन्ध॒माच॑रे ,
 म॒ञ्चे छ॑मायं व सयेथ स॒न्यते॑ ।
 एतं॑ हि अ॒ट्ठ॒ङ्गि॒कमा॑हु॒पोस॑थं ,
 बु॒द्धेन॑ दु॒क्ख॑न्तगु॒णा प॑कासितं ॥

B. 90

30

- “चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥
- 5 “एतस्मि यं विज्जति अन्तरे घनं ,
 मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
 सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
 यं जातरूपं हटकं ति वुच्चति ॥
- 10 “अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥
- 15 “तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्दयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

६. अनुरुद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे ।
 तेन खो पन समयेन आयस्मा, अनुरुद्धो दिवाविहार^१ गतो^२ होति पटि-
 सल्लीनो । अथ खो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु-
 रुद्धो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं अनुरुद्धं अभिवादेत्वा
 20 एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो ता देवता आयस्मन्तं अनुरुद्धं
 १. 263 एतदवोचुं - “मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं
 3. 91 आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं^३ आकङ्खाम
 तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकङ्खाम तादिसकं
 25 सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
 देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा” ति ।

२. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि - “अहो वत्तिमा
 देवता सब्बा व नीला अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा” ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वत्तिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे० ... सब्बा व लोहितका अस्सु ... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४. अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च अञ्छरं^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स^५ सुविनी-
तस्स सुप्पटिपताळितस्स^६ कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु^७ च 10
रजनीयो^८ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^९ च ; एवमेव तासं देवतानं
अलङ्कारानं^{१०} सद्दो^{११} होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च
मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियानि ओक्खिपि । B. 264

५. अथ खो ता देवता “न ह्वय्यो अनुरुद्धो सादियती” ति
तत्थेवन्तरधारिंसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमयं पटिसल्लाना 15
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि ; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्तं
एतदवोच —

६. “इधाहं, भन्ते, दिवाविहारं गतो होमि पटिसल्लीनो ।
अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाहं तेनुपसङ्गमिसु ; 20
उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो,
भन्ते, ता देवता मं एतदवोचुं — ‘मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
देवता तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध,
यादिसकं वण्णं आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम ; यादिसकं
सरं आकङ्खाम तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम ; यादिसकं सुखं आक- 25
ङ्खाम तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप-
कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा’
ति । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वत्तिमा देवता सब्बा व नीला

१. प — सी० ; व — स्या०, रो० । २. पन — सी० । ३-३. एका अञ्छरिक — सी० ;
एकाव अञ्छरिक — स्या०, रो० । ४. तूरियस्स — सी०, स्या०, रो० । ५. सुप्पटिपताळितस्स —
स्या०, रो० । ६. वग्गु — स्या० । ७. रजनीयो — स्या०, रो० । ८. रमणियो — स्या० ;
९-९. अलङ्कारसद्दो — सी० ।

अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

७. "तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — 'अहो वत्तिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे०... सब्बा व लोहितका अस्सु ... पे०... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

८. "अथ खो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एका च नच्चि एका च अच्चरं वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च, एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ एवाहं, भन्ते, इन्द्रियाणि ओक्खिपि' ।

९. "अथ खो, भन्ते, ता देवता 'न एवय्यो अनुरुद्धो सादियती' ति तत्थेवन्तरघायिसु । कतिहि नु खो, भन्ते, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यत उपपज्जती" ति ?

१०. "अट्ठहि खो, अनुरुद्ध, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यत उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी ।

११. "ये ते भत्तु गरुनो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा — ते सक्करोति गरु^१ करोति मानेति पूजेति अन्नागते च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

१२. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय बीमंसाय समन्नागता अलं कातुं अलं सविघातुं ।

१३. “यो” सो’ भत्तु अन्तर्जना^२ - दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं^३ भोजनीयं चत्स पच्चसेन^४ संविभजति ।

१४. “यं भत्ता” आहरति घनं वा घञ्जं वा^५ जातरूपं वा तं ५ आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अयेनी असोण्ठी अविनासिका ।

१५. “उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता सङ्घं सरणं गता ।

१६. “सीलवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिविरता, १० अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता ।

१७. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्जावसति मुत्तचागा^६ पयतपाणिनी^७ वोस्सग्गरता याचयोगा दानसंविभागरता । १५

१८. “इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो मातु-गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप-पज्जती ति ।

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।

B. 94

तं सब्बकामदं^८ पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥ २०

“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।

भत्तु^९ च^{१०} गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा । २५

मनापा^{११} नाम ते देवा^{१२}, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

१-१. ये ते - स्या० । २-२. अन्तर्जना - स्या० । ३. खादनीय० - स्या० । ४. पच्चसेन - स्या० । ५. भत्तु - म० । ६. वा रजत वा - सी०, स्या०, रो० । ७. मुत्तचागी - स्या० । ८. पयतपाणी - सी०, स्या०, रो० । ९. सब्बकामहरं - सी०, स्या०, रो० । १०-१०. भत्तुच्चा - सी०; भत्तुच्च - स्या०, रो० । ११-११. मनाप-कायिका देवा - सी० ।

७. द्रुपदविशालासुतं

R. 267

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता ... पे०... एकमन्तं निसिन्नं
खो विसाखं^१ मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

२. “अट्टहि खो, विसाखे, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स
३ भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । कतमेहि
अट्टहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति
अत्यकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठा-
यिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी
... पे०... ।

३. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा
अगरं अज्जावसति मुत्तचागा^२ पयतपाणिनी वोस्सगरता याचयोगा
दानसंविभागरता ।

४. इमेहि खो, विसाखे, अट्टहि धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप-
१५ पज्जती ति ।

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।

त सब्बकामदं^३ पोसं, भत्तारं नातिमज्जति ॥

B 95

“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।

भत्तु च गह्णो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

20

“उट्ठाहिका अनलसा, सज्जहितपरिज्जना^४ ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।

मनापा^५ नाम ते^६ देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

८. नकुलमातासुतं

R 268

१. एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुंसुमारगिरे भेस-
२५ कळावने मिगदाये । अथ खो नकुलमाता गहपतानी येन भगवा तेनुप-

१. विसाखा - रो० । २. मुत्तचागी - स्या० । ३. पयतपाणी - सी०, स्या०,
रो० । ४. सब्बकामहर - सी०, स्या०, रो० । ५. सज्जहितपरिज्जना - सी० ।
६-६. मनापकायिका - सी० ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ...पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलमातरं
गहपतानि भगवा एतदबोच -

२. “अट्टहि खो, नकुलमाते, धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
कतमेहि अट्टहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो 5
देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति
पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पिय-
वादिनी ।

३. “ये ते भत्तु गरुनो होन्ति - माता ति वा पिता ति वा समण-
ब्राह्मणा ति वा - ते सक्करोति गरं करोति मानेति पूजेति, अब्भागते 10
च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४. “ये ते भत्तु अब्भन्नरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा कप्पासा ति
वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं
कातुं अलं संविधातुं ।

५. “यो सो भत्तु अब्भन्नरो अस्तोजनो - दासा ति वा पेस्सा 15
ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो
जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं चस्स
पच्चंसेन संविभजति ।

६. “यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं B. 96
वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी 20
अविनासिका ।

७. “उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता
सङ्घं सरणं गता ।

८. “सीलवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिविरता ...पे०...
सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता । 25

९. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं R. 269
अज्झावसति मुत्तचागा पयतपाणिनी बोस्सग्गरता याचयोगा दान-
संविमागरता ।

१०. “इमेहि खो, नकुलमाते, अट्टहि धम्ममेहि समन्नागतो भोतु-
गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप- 30
पज्जती ति ।

- “यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥
“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गरुणो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
5 “उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।
“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

६. पठमइधलोकिकमुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातु-
10 पासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ...पे०...
एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

B. 97

२. “वतूहि खो, विसाखे, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो
इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि
वतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित-
15 परिजनो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

P.R. 270 20

३. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा
कप्पासा ति वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय
समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं । एवं खो, विसाखे, मातुगामो
सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

४. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो^१ होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो यो^२ सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो^३ - दासा ति
वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कतं च कततो जानाति अकतं
च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं
25 चस्स पच्चंसेन^४ संविमज्जति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सङ्गहित-
परिजनो होति ।

१. अयं सो - स्या०, रो० । २. सङ्गहितपरिज्जना - स्या०, रो० । ३-३. ये ते भत्तु
अब्भन्तरा अन्तोजना - स्या० । ४. पच्चयेन - स्या० ।

५. “कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्तु^१ भमनापसङ्घातं तं जीवितहेतुं पि न अज्झा-
चरति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

६. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं^२ वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अयेनी असोण्डी^३ अविनासिका । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलो-
विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७. “चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको^३ आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्दासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

८. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्दासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — ‘इति पि^४ सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्व
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सद्दासम्पन्नो होति ।

९. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

१०. “कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्त-
चागा पयत्तपाणिनी वोस्सगरता^५ याचयोगा दानसंविभागरता । एवं खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११. “कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पञ्जवा होति ... पे०... एवं खो, विसाखे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि

१. भत्तुनो — सी० । २. परस्स लोको — सी०, स्या०, रो० । ३. वोस्सगरतो — सी० ।

सम्पन्नायतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होतीति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता^१, सङ्गहितपरिज्जना^२ ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं^३ अनुरक्खति ॥

5

“सद्धासीलेन सम्पन्ना^४, वदञ्चू वीतमच्छरा^५ ।

निच्चं मगं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

तं पि सीलवति आहु, धम्मट्ठं सच्चवादिनि ॥

10

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी^६ सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं

B. 99

१. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि सम्पन्नायतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?

R. 272

इध, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिज्जना,

15

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

२ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?

इध, भिक्खवे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता ... पे०... एवं
खो, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिज्जना होति ?

20

इध, भिक्खवे, मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोज्जना ... पे०... एवं
खो, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिज्जना होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध,

भिक्खवे, मातुगामो यं भत्तु अमनापसङ्कातं तं जीवितहेतु पि न अज्झा-
चरति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

25

५. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध,

भिक्खवे, मातुगामो यं भत्ता आहरति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातु-

१. ० कम्मन्तो - स्या० । २. ० परिज्जना - स्या० । ३ सम्पन्ना - स्या० ।

४. वीतमच्छरो - स्या० । ५. सा तादिसी - सी० ।

गामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो
होति ।

६. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? 5
इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो 10
सद्धासम्पन्नो होति । R. 273

८. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुराभेरय- 10
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति । B 100

९. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति
... पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जवा होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होती ति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना, वदञ्जू वीतमच्छरा । 25

निच्चं भग्गं विसोवेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

तं पि सीलवति आहु, धम्मदुं सच्चवार्दिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी सीलवती उपासिका, 30

उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

उपोषयवमो पञ्चमो ।

तत्सुहृन्^१

सङ्क्षिते वित्यते विसाखे, वासेट्टो^२ बोज्झाय पञ्चमं ।

अनुरुद्धं पुन^३ विसाखे, नकुला इधलोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६. गोतमीवग्गो^४

१. गोतमीसुत्तं

B. 101,
R. 274

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
रामे । अथ खो महापजापती^५ गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य
मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज”
ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

२. दुतियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

३. “ततियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

४. अथ खो महापजापती गोतमी “न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज”

१. तत्सुहृन् — सी०, स्वा०, रो० । २. वासेट्टो — सी० । ३. पुन — स्वा० ।
४. सन्धानवग्गो — स्वा० । ५. महापजापति — स्वा० ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

५. अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मि यथाभिरन्तं विहरित्वा येन वेसाली तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन वेसाली तदवसरि । तत्र सुदं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा- 5 B. 102
गारसालायं । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावनं^२ कूटागारसाला तेनुप-
सङ्कमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके अट्ठासि । 10

६. अइसा खो आयस्मा आनन्दो महापजापति गोतमि सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मनं अस्सुमुखि रुदमानं बहिद्वार-
कोट्टके ठितं । दिस्वान^३ महापजापति गोतमि एतदवोच - “किं नु त्वं, गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“तेन हि त्वं,^४ गोतमि, मुहुत्त” इधेव^५ ताव होहि^६, यावाहं भग-
वन्तं याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पब्बज्ज” ति । 20

७. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “एसा, भन्ते, महापजापती
गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता - ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज’ ति । साधु,
भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पब्बज्ज” ति ।

१. साकियाहि - स्या० । २. महावने - सी० । ३. दिस्वा - रो० । ४. सी०,
स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६-६. इधेव ताव
पहाहि - सी० ; ० होति - रो० ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिं मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

८. दुतियं पि खो ... पे०... ततियं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते
5 धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिं मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा” ति ।

९. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - “न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
10 गारियं पब्बज्जं । यच्चूनाह अञ्जेन पि परियायेन भगवन्तं याचेय्यं मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “भब्बो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा
15 अरहत्तफलं वा सञ्चिकातु” ति ?

“भब्बो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि सकदागामिफलं पि अनागामिफलं पि अरहत्तफलं पि सञ्चिकातु” ति ।

१०. “सचे, भन्ते, भब्बो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
20 अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि ... पे०... अरहत्त-फलं पि सञ्चिकातुं, बहुकारा^१, भन्ते, महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्छा आपादिका पोसिका^२ खीरस्स^३ दायिका^४; भगवन्तं जनेत्तिया कालङ्कताय^५ थञ्जं पायेसि । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज” ति ।

- 25 ११. “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ट गरुधम्मे पटि-गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा -

“वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं कत्तब्बं । अयं पि धम्मो सक्त्वा गरु^६ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिकमनीयो ।

१. पब्बज्ज - सी० । २. बहुकारा - रो० । ३. पोसिता - त्या० । ४-४. सी०, त्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. कालकताय - सी०, त्या०, रो० । ६. गरु - सी०, त्या०, रो० ।

१२. “न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्सं उपगन्तब्बं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्वद्धमासं^१ भिक्खुनिया भिक्खुसङ्घतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-सीसितब्बा^३ - उपोसथपुच्छकं च, ओवादूपसङ्कमनं च^४ । अयं पि 5 R. 277 धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्संबुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-रेतब्बं - दिट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१५. “गरुधम्मं अज्झापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्ख-मानत्तं चरितब्बं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो । 10 B. 104

१६. “द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितब्बा । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो । 15

१७. “न केनचि परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अक्कोसितब्बो परिभासितब्बो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१८. “अज्जतग्गे^७ ओवटो भिक्खुनीनं भिक्खूसु वचनपथो, अनी-वटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं 20 कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१९. “सच्चे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हाति^८, सावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२०. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ गरुधम्मे उग्गाहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क- 25 मित्वा महापजापतिं गोतमि एतदवोच -

२१. “सच्चे खो त्वं, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि, साव ते भविस्सति उपसम्पदा - वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूप-

१. अ वद्धमासं - सी० । २-२. परियेसितब्ब - सी०; स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३. च परियेसितब्बं - रो० । ४-४. दिट्ठेन सुतेन परिसङ्काय - सी०, स्या०, रो० । ५. अज्जतग्गे आनन्द - सी०, रो० । ६. पटिग्गण्हाति - सी० ।

सम्पन्नस्त भिक्षुनो अभिवादनं^१ पञ्चद्वानं अञ्जलिकम्मं^२ सामीचि-
कम्मं कत्तब्बं^३ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ... पे०... । अञ्जतग्गे ओवटो भिक्षुनीनं
R. 278 भिक्षूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्षूनं भिक्षुनीसु वचनपथो । अयं
5 पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।
सचे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गहेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा” ति ।

B. 105

२२. “सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^४ सीसन्हातो^५ उप्पलमालं वा वस्सिकमालं वा
10 अधिमुत्तकमालं^६ वा लभित्वा उभोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मे
पटिग्गहामि” यावजीवं अनतिक्कमनीये^७” ति ।

२३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
15 निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापतिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मा यावजीवं अनतिक्कम-
नीया” ति ।

२४. “सचे, आनन्द, नालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, चिरट्ठितिकं, आनन्द, ब्रह्म-
20 चरियं अभविस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य” । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पब्बजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चेव
दानि, आनन्द, वस्ससतानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५. “सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि^८
25 अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पबंसियाणि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि;
एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा
अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१-१. अभिवादनपञ्चपट्टानअञ्जलिकम्म ० - सी० । २. मण्डनकजातियो - सी०
रो० । ३. सीसन्हातो - सी०, रो०; सीसन्हातो - स्या० । ४. अतिमुत्तकमालं - सी० ।
५. पतिग्गहेय्यामि - सी० । ६. अनतिक्कमनीयो - सी० । ७. पतिट्ठेय्य - सी० ।
८. बहुत्थिकानि - सी०, रो० ।

२६. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एवं तं सालिक्खेत्तं न चिरट्टितिकं होति;” एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्टितिकं होति ।

R. 279

२७. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मज्जिट्टिका^१ 5 नाम रोगजाति निपतति, एवं तं उच्छुक्खेत्तं न चिरट्टितिकं होति; एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्टितिकं होति ।

२८. “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि- कच्चेव^२ आळि^३ बन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिकमनाय; एवमेव 10 खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीनं अट्ठ गरुधम्मा पञ्जात्ता याव- जीवं अनतिकमनीया” ति ।

B. 106

२. ओवादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार- सालायं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क- मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो 15 खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो” ति ?

२. “अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो- वादको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि अट्ठहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... 20 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^४ अत्थस्स विञ्जापनिया; पटिबलो होति भिक्खुनिसङ्कस्स^५ धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं 25 सम्पहंसेतुं; येभ्य्येन भिक्खुनीनं पियो होति मनापो; न खो पनेतं

R. 280

१. मज्जेट्टिका — सी०, त्या० । २. पटिकच्चेव — सी०, रो० । ३. पालि — त्या०; आलि — रो० । ४. अनेलगळाव — सी० । ५. भिक्खुनीसङ्क — सी०; भिक्खुनी- सङ्कस्स — त्या०, रो० ।

भगवन्तं उद्दिश्य पञ्चजिताय कासायवत्यनिवसनाय गरुधम्मं अज्ज्ञापन्न-
पुब्बो होति; वीसत्तिवस्सो वा होति अतिरेकवीसत्तिवस्सो वा । इमेहि
खो, आनन्द, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नि-
तब्बो” ति ।

३. सङ्खित्तसुत्तं

५ १. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
मालाय । अथ खो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो” सा महापजापती” गोतमी भगवन्तं एतदवोच —

१. १०७ २. “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
१० धम्मं सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्य” ति ।

“ये खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा सरागाय
संवत्तन्ति, नो विरागाय; संयोगाय संवत्तन्ति, नो विसंयोगाय; आचयाय
संवत्तन्ति, नो अपचयाय; महिच्छताय संवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय;
असन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया; सङ्गणिकाय संवत्तन्ति, नो पवि-
१५ वेकाय; कोसज्जाय संवत्तन्ति, नो विरियारम्भाय; दुब्भरताय संवत्तन्ति,
नो मुभरताया’ ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो, नेसो
विनयो, नेतं सत्थुसासनं’ ति ।

३. “ये च खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा
विरागाय संवत्तन्ति, नो सरागाय; विसंयोगाय संवत्तन्ति, नो संयोगाय;
२० अपचयाय संवत्तन्ति, नो आचयाय; अप्पिच्छताय संवत्तन्ति, नो महिच्छ-
ताय; सन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो असन्तुट्ठिया; पविवेकाय संवत्तन्ति,
नो सङ्गणिकाय; विरियारम्भाय^३ संवत्तन्ति, नो कोसज्जाय; सुभ-
रताय संवत्तन्ति, नो दुब्भरताया’ ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो, एसो विनयो, एतं सत्थुसासनं” ति ।

१. खो महापजापति — सी०, स्या०, खो महापजापती — रो० । २. विरिया-
रम्भाय — म० ।

४. दीर्घजाणुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्तं नाम कोळियानं निगमो । अथ^२ खो दीर्घजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दीर्घजाणु कोळियपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “भयं, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसाम, कासिकचन्दनं^४ पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपनं धारयाम, जातरूपरजतं सादयाम^५ । तेसं नो, भन्ते, भगवा अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु ये अम्हाकं अस्सु^६ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया” ति ।

२. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^७, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता^८ । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्ठान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^९ जीविकं कप्पेति — यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^{१०} यदि राज-पोरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तन्नुपायाय^{११} वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्ठानसम्पदा ।

B. 108

३. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि ड्ढेय्य, न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं’ ति ! अयं वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

R 282

४. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति — गहपती वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो^{१२} वुद्धा^{१३} वा वुद्धसीलिनो^{१४}”

१. कोलियेसु — सी० । २. तत्र — सी० । ३. कामभोगी — सी०, स्या०, रो० । ४. सावियाम — सी०, स्या०, रो० । ५. अस्स — रो० । ६. व्यग्घपज्ज — सी० । ७. समजी-विकता — सी० । ८. कम्मट्ठानेन — स्या० । ९. इस्सत्तेन — सी०, स्या०, रो० । १०-११. वुद्धसीलिनो वुद्धा — स्या० । १२. वुद्धसीला — सी० ।

सद्वासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना — तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्वासम्पन्नानं सद्वासम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्चासम्पन्नानं पञ्चासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५. “कतमा च, ब्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो’ आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्यग्घपज्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तकेन वा ओनेतं, एत्तकेन वा उन्नतं’ ति, एवमेव खो, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सचायं, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उट्ठारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उट्ठुम्बरखादीवायं’ कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टमरणंवायं’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, ब्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो । सेय्यथापि, ब्यग्घपज्ज, महतो तट्ठाकस्स चत्तारि चेव आर्यमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आर्य-

१-१ अयो वय - सी० । २. अय - सी० । ३-३ सम० - स्वा० । ४. उट्ठुम्बरखादिकवाय - सी०, रो०; उट्ठुम्बरखादिकञ्चायं - स्वा० । ५. अजट्टमारिकंवायं - सी०; अजट्टमारिकञ्चायं - स्वा०; अजट्टमारिकं - रो० । ६. स्वायं - सी०, रो० । ७. इत्थिधुत्तो होति - सी०, रो० । ८. तत्ताकस्स - सी० ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकङ्खा, नो बुद्धि; एवमेव, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

5

७. “एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - मं इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स बुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि; एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

R. 284

10

B. 110

15

८. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायमुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - ‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

20

९. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

25

१०. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

33

R. 285

११. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, पञ्ञासम्पदा ? इध, व्यग्घ-
पज्ज, कुलपुत्तो पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति,
व्यग्घपज्ज, पञ्ञासम्पदा । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुल-
5 पुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं”, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्भो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

10

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेते गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढती” ति ॥

५. उज्जयसुत्तं

B. 111

१. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
15 सङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीति-
सारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच — “मयं”, भो गोतम, पवासं गन्तुकामा । तेसं नो
भवं गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु — ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ-
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया” ति ।

20

R. 286

२. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-
सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता । कतमा च, ब्राह्मण, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन जीविकं कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन यदि राज-
25 पोरिसेन यदि सिण्णञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
उट्ठानसम्पदा ।

३. “कतमा च, ब्राह्मण, आरम्भसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरम्भेन गुत्तिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न भग्निं दहेय्युं’,
न उदकं वहेय्युं, न अप्पिया दायादा हरेय्युं’ ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरम्भसम्पदा ।

४. “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्ता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^१ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना — तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति 20
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नानं पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्ता । 15

५. “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं
कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तकेन वा 20
ओनंतं, एत्तकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च
भोगानं वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नाति-
हीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उट्ठारं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उट्ठम्बरखादीवायं कुलपुत्तो 25
भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टमरणंवायं कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा
वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं —

‘एवं मे आबो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति— इत्थिघुत्तो, सुराघुत्तो, अक्खघुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पाप-
सम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चैव आय-
मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चैव आय-
मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च
न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
परिहानियेव पाटिकह्वा, नो वुद्धि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समु-
प्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिघुत्तो, सुराघुत्तो,
अक्खघुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

७. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थिघुत्तो, न मुराघुत्तो, न अक्खघुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
चत्तारि चैव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
यानि चैव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि
पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्राह्मण,
महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा, नो परिहानि; एवमेव खो,
ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थि-
घुत्तो ... पे०... कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स धम्मा सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सील-
सम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ?
इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — ‘इति
पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ।

९. “कतमा च, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटि-
विरतो होति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

१०. “कतमा च, ब्राह्मण, चागसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि
वोस्सग्गतो याचयोमो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
चागसम्पदा ।

११. “कतमा च, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, 5
कुलपुत्तो पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खवस्सयगामिनिया । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

ममं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥

10

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्छू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

15

एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवड्ढती” ति ॥

६. भयसुतं

१. “भयं” ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘दुक्खं’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सल्लं’
ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सङ्गो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं 20
अधिवचनं । ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘गब्भो’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामान-
मेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनि-
बद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न
परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, 25
भिक्खवे, ‘दुक्खं’ ति ... पे०... ‘रोगो’ ति ... ‘गण्डो’ ति ... ‘सल्लं’ ति
... ‘सङ्गो’ ति ... ‘पङ्को’ ति ... ‘गब्भो’ ति कामानमेतं अधिवचनं ?
यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि

B. 114

R. 290

गम्भा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि गम्भा न परिमुच्चति, तस्मा
'गम्भो' ति कामानमेतं अधिवचनं' ।

“भयं दुक्खं च रोमो च, गण्डो सत्तं च सङ्को च ।

पङ्को गम्भो च उभयं, एते कामा पवुच्चन्ति ॥

5 “यत्थ सत्तो पुथुज्जनो, ओतिण्णो सातरूपेन ।

पुन गम्भाय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु आतापी, सम्पजञ्जं' न रिच्चति' ।

सो इमं पलिपथं दुग्गं, अतिक्कम्म तथाविधो ।

पजं जातिजरूपेत्तं, फन्दमानं अवेक्खती' ति ॥

७. पठमआहुनेय्यसुत्तं

- 10 १. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं
लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति
... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०...
3. 115 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-
3. 291 15 सम्पवङ्को; सम्मादिट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समन्नागतो; चतुश्रं
ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्ममुखविहारानं निकामलाभी होति
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति; दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
20 कन्तमानुसकेन ..पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति; आसवानं खया
.. पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं
पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा' ति ।

८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

- 25 १. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ?

१. अधिवचनं ति - सी०, स्या०, रो० । २-२. सम्पजञ्जेन रञ्जति - स्या०;
रिच्चति - रो० ।

इष, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
विहरति^१ आमवा दण्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मसेसु; आर-
ञ्जको^२ होति पन्तसेनासनो; अरतिरतिसहो होति, उप्पन्नं अरतिं
अभिभुज्य अभिभुज्य विहरति; भयभेरवसहो होति, उप्पन्नं भयभेरवं
अभिभुज्य अभिभुज्य विहरति; चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ... पे० ..
अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा^३” ति ।

R. 292

01

६. पठमपुग्गलसुत्तं

१. “अट्ठिमे भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा ति ।

B. 116

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्खो उजुभूतो, पञ्ञासीलसमाहितो ॥

“यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्ञपेक्खान पाणिनं ।

करोत्त^१ ओपधिकं पुञ्ञं, सङ्खे दिन्नं महप्फलं” ति ।

20

१०. बुद्धिपुग्गलसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं
पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
किरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं
लोकस्सा ति ।

R. 293

25

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।
 एस सङ्खो समुक्कट्ठो, सत्तानं अट्ठ पुग्गला ॥
 “यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्ञापेक्खानं पाणिनं ।
 करोतं ओपधिकं पुञ्ञं, एत्थ दिन्नं महप्फलं” ति ॥
 गोतमीवग्गो^१ छट्ठो^२ ।

तत्सुदानं

5 गोतमी ओवावं सङ्खित्तं, दीघजाणु^३ च उज्जयो ।
 भया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

०—

७. भूमिचालवग्गो^४

१. इच्छासुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि ।
 कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 10 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति ।
 सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि^५ कन्दति, सम्मोहं
 आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,
 117 उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची^६ च परिदेवी
 294 च^७, चुतो च सद्धम्मा’ ।

15 २. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-
 यत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति,
 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति
 20 लाभाय, लाभो च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

१. पुञ्ञापेक्खाय — सी० । २-२ सन्धानवग्गो पठमो — स्या०; सन्धानवग्गो
 छट्ठो — रो०; ० पठमो — म० । ३. दीघजाणु — सी०; दीघजाणुं — स्या०; दीघजाणु
 — रो० । ४. चालवग्गो दुतियो — स्या० । ५. उरत्ताळी — स्या० । ६-६. सोचिच्च परि-
 देविच्च — रो० ।

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुपपज्जति ।
सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं
आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,
न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी 5
च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति ।
सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10
भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न
वायमति लाभाय, लाभी च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुपपज्जति । 15 R. 295
सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति,
न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति
लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची
न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा’ ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 20
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । B. 118
सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं
वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च 25
सद्धम्मा’ ।

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-
यत्तवृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न
वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो
नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे -
‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा’ ।

८. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप-
ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे - ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति
न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो
च सद्धम्मा’ । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
लोकस्मि” ति ।

२. अलंसुत्तं

R. 296

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो
अलं परेसं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको^१ होति;
धातानं^२ च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता^३ होति, अत्थमज्जाय धम्म-
मज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति
कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
अत्थस्स विज्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

B. 119

२. “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो
अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति, धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमज्जाय
धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च^४ होति
... पे०... अत्थस्स विज्जापनिया; सन्दस्सको च^५ होति समादपको

१. धारणजातिको - स्या०, रो० । २. धातानं - सी०, स्या०, रो० । ३. अत्थूप-
परिक्खी - सी०, स्या०, रो० । ४. सी० पौलके नत्ति ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 5 R. 297 धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याण-वाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्प-हंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10 भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं ।

४. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; न^१ च अत्थमञ्जाय 15 धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो 20 नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको^२ होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय B. 120 धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल-गळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको 25 R. 298 समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

१. नो - स्या०, रो० । २. नो - स्या०, रो० । ३. धारणजातिको - सी०, स्या०, रो० ।

६. “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थ-
मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

७. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
नालं परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति ... पे० ..
सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं,
नालं अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारण-
जातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो
च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याण-
वाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय
अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि
समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

३. सङ्घित्तसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि ... पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

“एवमेव पतिषेकञ्चे भोषपुरिसा ममञ्चेव^१ अज्ज्ञेसन्ति । धम्मं च भासिते ममञ्चेव अनुबन्धितब्बं मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्मं । अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स अत्थं आजानेय्यं, अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति । 5

“तस्मातिह ते, भिक्खु एवं सिक्खितब्बं — ‘अज्ज्ञत्तं मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं ।

२. “यतो खो ते, भिक्खु, अज्ज्ञत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं — ‘भेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं । 10

३. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं^२ पि^३ भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि । 15

४. “यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं — ‘करुणा मे चेतोविमुत्ति ... मुदिता मे चेतोविमुत्ति ... उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं । 20

५. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो^३, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि । 25

१. मञ्जेव — स्या० । २-२. सवितक्कम्य सविचारं — सी०, स्या०, रो० ।

३. बहुलीकतो — सी०, स्या०, रो० ।

६. “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एवं सिक्खितब्बं — ‘काये कायानुपरसी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एवं हि ते, भिक्षु, सिक्खितब्बं ।

७. “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

८. “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एवं सिक्खितब्बं — ‘वेदनासु ... चित्ते ... धम्मेषु धम्मानुपरसी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एवं हि ते, भिक्षु, सिक्खितब्बं ।

९. “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुली- कतो, ततो त्वं, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१०. “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो त्वं, भिक्षु, येन येनेव गग्घसि^१ फासुंयेव^२ गग्घसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुंयेव ठस्ससि, यत्थ यत्थ निसीदिससि फासुंयेव निसी- दिससि, यत्थ यत्थ सेय्यं कप्पेस्ससि^३ फासुंयेव सेय्यं कप्पेस्ससी” ति ।

११. अथ खो सो भिक्षु भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा पवकामि । अथ खो सो भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव^४ अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,

१. गच्छसि — सी०, रो०; तग्घमि — स्या० । २. फासुयेव — सी०, स्या०, रो० ।

३. कप्पिस्ससि — स्या० । ४. सम्मदे — स्या० ।

कृतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अन्नञ्जासि । अञ्जातरो च पन सो भिक्खु अरहतं अहोसी ति ।

४. गयासीससुत्तं

१. एकं समयं भगवा गयायं विहरति गयासीसे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच - “पुब्बाहं, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्जेव” खो सञ्जा- 5 नामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं रूपानि च पस्सेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी 10 पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि; नो च खो ताहि देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि ।

३. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं 15 सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि; 20 नो च खो ता देवता जानामि - इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया ति ।

४. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि - ‘सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं 25 सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं, ता च देवता जानेय्यं - इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

B. 124,
R. 303

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
 पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 5 ति; नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपा-
 केन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति ... पे०... ता च देवता जानामि — ‘इमा
 देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति; नो च
 खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेन’
 एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो^१’ ति .. पे०... ता च देवता
 10 जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन एवमाहारा एवंसुख-
 दुक्खप्पटिसंवेदिनियो’ ति; नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता
 एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका’ ति ... पे०... ता च देवता जानामि —
 ‘इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका’ ति; नो च खो ता देवता
 जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न
 15 सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

५. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
 चैव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं
 30 सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेयं, ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता
 अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, ता च देवता जानेय्यं —
 20 ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति,
 ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटि-
 संवेदिनियो’ ति, ता च देवता जानेय्यं — ‘इमा देवता एवंदीघायुका एवं-
 चिरट्ठितिका’ ति, ता च देवता जानेय्यं यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं
 सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति; एवं मे इदं आणदस्सनं
 25 परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
 पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 30 ति, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो

१-१. सी०, स्वा०, रो० पोत्यकेसु न विस्सति । २. एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो —
 सी०, स्वा०, रो० ।

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदनियो' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्टितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे देवताहि' सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

६. "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एवं अट्ठपरिवट्टं अधिदेवज्जाण-
दस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि, नेव तावाहं, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एवं अट्ठ-
परिवट्टं अधिदेवज्जाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि, अथाहं, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि, ज्ञाणं च पन मे दस्सनं
उदपादि; अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति; अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो" ति ।

R. 305

10

५. अभिभायतनसुतं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अज्झत्त रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

15

२. "अज्झत्तं रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्जी होति । इदं दुतियं अभिभायतनं ।

20

३. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवंसञ्जी होति । इदं ततियं अभिभायतनं ।

B. 126

४. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्जी होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

25

५. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-

१. ताहि देवताहि — सी०, स्या० । २. सी० स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि ।

भुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं पञ्चमं अभि-
भायतनं ।

६. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिभुय्य
5 जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

R. 306

७. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति ।
इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

10 ८. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं अट्ठमं
अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानी" ति ।

६. विमोक्खसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खो । कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
15 पस्सति । अयं पठमो विमोक्खो ।

२. "अज्झत्तं अरूपसञ्ची, बहिद्धा' रूपानि पस्सति । अयं
दुतियो विमोक्खो ।

३. "सुभं तेव अधिमुत्तो होति । अयं ततियो विमोक्खो ।

B. 127

४. "सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थ-
20 ज्ञमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं चतुत्थो विमोक्खो ।

५. "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं
विज्जाण' ति विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं पञ्चमो
विमोक्खो ।

25 ६. "सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची'
ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं छट्ठो विमोक्खो ।

७. "सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञा-
नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं सत्तमो विमोक्खो ।

१. एको बहिद्धा - स्था०, रो० ।

८. “सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जा-
वेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । अयं अट्ठभो विमोक्खो । इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा” ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
दिट्ठवादिता, असुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविञ्जाते 5
विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ
अनरियवोहारा” ति ।

R. 307

८. अरियवोहारसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
अदिट्ठवादिता, असुते अमुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्जाते 10
अविञ्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत-
वादिता, विञ्जाते विञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अरिय-
वोहारा” ति ।

९. परिसासुत्तं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिसा,
ब्राह्मणपरिसा, गृहपतिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा, 15
तावत्तिसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि खो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्तं खत्तियपरिसं उपसङ्कमिता^१ । तत्र पि मया
सन्निसिन्नपुब्बं चैव सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ
यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति, यादिसको
तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाय 20
सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न
जानन्ति — ‘को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा’ ति । धम्मिया^३
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरघायामि ।

B. 128

१. अस्सुते — स्या० । २. उपसङ्कमिता — सी०, स्या०, रो० । ३. धम्मिया च —
सी०, स्या०, रो० ।

अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

. 308

२. "अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, अनेकसत्तं ब्राह्मणपरिसं ... पे०... गहपतिपरिसं ... समणपरिसं ... चातुमहाराजिकपरिसं ... तावतिसपरिसं ... मारपरिसं ... ब्रह्मपरिसं उपसङ्कमिता । तत्र पि मया सन्निसिन्नपुब्बं चैव सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति । यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाय सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरघायामि । अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा खो, भिक्खवे, अट्ट परिसा" ति ।

१०. भूमिचालसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
15 सालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "गण्हाहि, आनन्द, निसीदनं । येन चापालं^१ चेतियं^२ तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहाराया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा^३
20 निसीदन आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।

।. 129

।. 309

२. अथ खो भगवा येन चापालं चेतियं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं
आमन्तेसि - "रमणीया^४, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं^५ चेतियं^६,
रमणीयं गोतमकं^७ चेतियं^८, रमणीयं बहुपुत्तकं^९ चेतियं^{१०}; रमणीयं सत्तम्बं^{११}
25 चेतियं^{१२}, रमणीयं सारन्ददं^{१३} चेतियं^{१४}, रमणीयं चापालं^{१५} चेतियं^{१६} । यस्स

१-१ पावालचेतिय - स्या०; चापालचेतिय - रो० । २. पटिस्सुत्वा - स्या० ।
३. रमणीया - सी० । ४-४ उदेनचेतिय - सी०, स्या०, रो० । ५-५. गोतमकेतियं - स्या०, रो० । ६-६ बहुपुत्त चेतियं - सी०, बहुपुत्तकेतियं - स्या०, रो० । ७-७. सत्तम्बं चेतियं - सी०; सत्तम्बचेतियं - स्या०, रो० । ८-८. सारन्ददचेतियं - स्या०, रो० ।
९-९. चापालचेतियं - रो० ।

कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१
वत्युक्ता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्क्षमानो सो, आनन्द,
कप्पं वा तिद्देय्य कप्पावसेसं वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुद्धिता परिचिता
सुसमारद्धा । आकङ्क्षमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा तिद्देय्य कप्पाव- 5
सेसं वा” ति ।

३. एवं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके^२ निमित्ते
कयिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितुं;
न भगवन्तं याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं
बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
देवमनुस्सानं” ति, यथा तं मारेन परियुद्धितचित्तो ।

४. दुतियं पि खो भगवा ... पे०... ततियं पि खो भगवा आयस्मन्तं
आनन्दं आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं चेतियं,
रमणीयं गोतमकं चेतियं, रमणीयं बहुपुत्तकं चेतियं, रमणीयं सत्तम्बं
चेतियं, रमणीयं सारन्ददं चेतियं, रमणीयं चापालं चेतियं । यस्स 15
कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता
वत्युक्ता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्क्षमानो सो, आनन्द,
कप्पं वा तिद्देय्य कप्पावसेमं वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
इद्धिपादा भाविता ... पे०... आकङ्क्षमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा
तिद्देय्य कप्पावसेसं वा” ति । 20

५. एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते
कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितुं; न
भगवन्तं याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं
बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय
देवमनुस्सानं” ति, यथा तं मारेन परियुद्धितचित्तो । 25

६. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “गच्छ
त्वं, आनन्द, यस्स दानि कालं मञ्जसी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो
आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदक्खिणं कत्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि ।
अथ खो मारो पापिमा अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्तं 30
एतदवोच —

७. “परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा — ‘न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खू न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहु-
 5 स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना’ अनुधम्म-
 चारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिविक्खस्सन्ति देसेस्सन्ति’ पञ्जा-
 पेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति
 10 उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं
 देसेस्सन्ती’ ति । एतरहि, भन्ते, भिक्खू भगवतो सावका वियत्ता विनीता
 विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामी-
 चिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिविक्खन्ति
 15 देसेन्ति पञ्जापेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति उप्पन्नं
 परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।
 परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बान-
 20 कालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता
 वाचा — ‘न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खुनियो न
 साविका भविस्सन्ति ... पे०... याव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति
 ... पे०... याव मे उपासिका न साविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
 25 विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना
 सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचि-
 विक्खस्सन्ति देसेस्सन्ति पञ्जापेस्सन्ति’ पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजि-
 स्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं
 निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती’ ति । एतरहि, भन्ते, उपा-
 सिका भगवतो साविका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा
 30 बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्म-
 चारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिविक्खन्ति देसेन्ति पञ्जापेन्ति
 पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं
 सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।

८. “परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।
 30 परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते,

१. सामीचि पटिपन्ना — सी०, स्या०, रो० । २. देसिस्सन्ति — सी०, स्या०, रो० ।

३. पञ्जापेस्सन्ति — सी०, रो० ।

भगवता वाचा — 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे इदं
ब्रह्मचरियं न इदं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्जं
पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो
ब्रह्मचरियं इदं चेव फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव
देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।
परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति ।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि । नचिरं तथागतस्स परि-
निब्बानं भविस्सति । इतो तिण्णं मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिब्बा-
यिस्सती" ति ।

10

१०. अथ खो भगवा चापाले^१चेतिये^२सतो सम्पजानो आयुसङ्खारं
ओस्सजि । ओस्सट्ठे^३ च^४ भगवता आयुसङ्खारे महाभूमिचालो अहोसि
भिसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फल्लिसु । अथ खो भगवा एतमत्थं
विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि —

"तुलमतुलं च सम्भवं ,
भवसङ्खारमवस्सजि^३ मुनि ।
अज्झत्तरतो समाहितो ,
अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भव" ति ॥

15 R. 312

११. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — "महा वत्तायं
भूमिचालो^५; सुमहा वत्तायं भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो, देव-
दुन्दुभियो च फल्लिसु । को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स
पातुभावाया" ति ?

20

१२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — "महा वत्तायं, भन्ते,
भूमिचालो; सुमहा वत्तायं, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो,
देवदुन्दुभियो च फल्लिसु । को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो
भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

B. 132

१-१. पापालचेतिये — स्या०; चापालचेतिये — १०० । २-२. ओस्सट्ठे — सी०,
१००; ओस्सज्जिते — स्या० । ३. भवसङ्खारमोस्सजि — सी०; ० भवस्सजि — स्या० ।
४. भूमिचालो अहोसि — सी० ।

१३. “अट्टिमे, आनन्द, हेतू, अट्ट पच्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अट्ट ? अयं^१, आनन्द, महापथवी उदके पतिट्ठिता; उदकं वाते पतिट्ठितं, वातो आकासट्ठो होति । सो, आनन्द, समयो यं महावाता वायन्ति; महावाता वायन्ता उदकं कम्पेन्ति; उदकं कम्पितं
 ५ पथविं कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमो हेतु, पठमो पच्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१४. “पुन च परं, आनन्द, समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवता^२ वा महिद्धिका^३ महानुभावा । तस्स परित्ता पथवीसञ्जा भाविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्जा । सो इमं पथविं
 १० कम्पेति सङ्कम्पेति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति^४ । अयं, आनन्द, दुतियो हेतु, दुतियो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

R. 313

१५. “पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुसित्ता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छि ओक्कमति, तदायं पथवी^५ कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, ततियो हेतु, ततियो
 १५ पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६. “पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिस्मा निक्खमति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पच्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

२० १७. “पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुज्जति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्प-
 वेधति । अयं, आनन्द, पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पच्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१८. “पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं धम्मचक्रं पवत्तति^६, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, छट्ठो हेतु, छट्ठो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

B 133

१९. “पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो सतो सम्पजानो आयुसङ्खारं ओस्सज्जति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति

१. य - स्या०, रो० । २-२ देवता महिद्धिका - सी०, स्या०, रो० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. पठवि - सी०; पठवी - स्या०, रो० । ५. पवत्तेति - सी०, स्या०, रो० ।

सम्पवेधति । अयं, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२०. “पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसेसाय
निब्बानधातुया परिनिब्बायति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, अट्टमो हेतु, अट्टमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ट हेतू, अट्ट पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवगो सत्तमो ।

। तस्सुहानं

इच्छा अलं च सङ्खित्तं, गया^१ अभिभुना सह^२ ।

R. 31

विमोक्खो^३ द्वे च वोहारा, परिसा भूमिचालेना^४ ति ॥

०. —

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्धासुत्तं

१. “सद्धो^१ च”, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं’^२
सद्धो च अस्सं सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — 15
‘किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एवं सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च,
नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो ... पे०... 20
परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... पे०... विसा-
रदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च चतुश्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं”

B 134

१. सद्धो — स्या० । २. ते सद्धा — सी०; ते सह — स्या०, रो० । ३. विमोक्खो — सी० ।

४. भूमिचालेन वा — स्या० । ५-५. सद्धो — स्या० । ६. किन्ताह — स्या० । ७. अभिचेत-
सिकानं — सी०, रो० ।

अ० १-५१

दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ... पे०... चतुष्पं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
5 उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं
परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं,
चतुष्पं' च' ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी
अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च' खया अनासवं चेतो-
10 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्य' ति ।

४. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा
च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्मं देसेति, चतुष्पं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं
15 निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया
अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि,
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

२. दुत्तियसद्धासुत्तं

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं
20 सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं
सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
25 स्सुतो ... पे०... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्म-
कथिको च, नो च परिसावचरो ... पे०... परिसावचरो च, नो च विसारदो
परिसाय धम्मं देसेति ... पे०... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति,

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति ... पे०... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरे- 5 तब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । 10

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते' च' कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू 20 भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच - "मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति" ति ।

२. एवं वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पनं त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ? 25

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वत्ताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु^२ बत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति । B. 136

१-१. ते - सी०, त्या०, रो० । २. नातिके - सी०, त्या०, नाटिके - रो० ।
३. बहु - सी०, रो० ।

३. अञ्जतरौ पि खो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

४. अञ्जतरौ पि खो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं उपडुदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

५. अञ्जतरौ पि खो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं’ भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

६. अञ्जतरौ पि खो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपडुपिण्डपातं’ भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

७. अञ्जतरौ पि खो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो

सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

८. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ? 5

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

९. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ?

“इध मय्हं भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते भावेमि मरणस्सति' ति । 15

१०. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “य्वायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं उपड्ढदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि 25

B. 138

30

करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति - इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू पमत्ता विहरन्ति, दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय' ।

११. "यो च ख्वायं", भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्गादित्वा अज्झो-
 5 हगमि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति - इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति, तिक्खं' मरणस्सति भावेन्ति
 10 आसवानं खयाय' ।

१२. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं - 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सति भावयिस्साम आसवानं खयाया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

४. दुत्तिममरणस्सतिसुत्तं

320

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे ।
 15 तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ।

139

२. "कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पटिहिताय' इति पटिसञ्चि-
 20 क्खति - 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स - अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिक्को' वा मं डंसेय्य, सत्तपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्यं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्यं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्यं;
 139 तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं - 'अत्थि नु खो मे

१-१. चायं - सी० । २. स्या० पोत्वके नत्वि । ३. पटिहिताय - स्या०, रो० ।
 ४. विच्छिका - सी०, स्या०, रो० ।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

३. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति - 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं 5 अकुसलानं धम्मानं पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापणाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य^१; 10 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

R. 321

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति - 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मसेसु । 15

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिहिते^२ इति पटिसञ्चिक्खति - 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स - अहि वा मं ङसेय्य, विच्छिक्को वा मं ङसेय्य, सतपदी वा मं ङसेय्य; तेन 20 मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितत्वं - 25 'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति - 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं

B. 140

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी' च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

९. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति - 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-पामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

५. षठमसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान-सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमिच्छता, समजीविता, सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा - इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

२. "उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं^१, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू बीतमच्छरो ।
निच्चं मग्गं विसोघेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
"दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवड्ढती" ति ॥

१. अप्पटिवानि - सी० । २. जीवितं - स्या०, रो० ।

६. श्रुतियसम्प्रदायसुतं

१. “अट्टिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ट ? उट्टान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्टान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज- 5
पोरिसेन यदि सिप्पञ्जातरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्तुपायाय
वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्टानसम्पदा ।

B. 141

R. 323

२. “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा- 10
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन श्रुतिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्निं डहेय्य, न उदकं
वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, 15
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ... 20
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नानं पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४. “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आर्यं^५ च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं 25
कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय
ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति —

१. कम्मट्ठानेन — स्या०, रो० । २. जीवित — म० । ३. वणिज्जाय — सी० ।

४. इस्सत्तेन — सी०; इस्सत्तेन — स्या०, रो० । ५. अर्यं — सी० ।

R. 324

‘एतकेन वा ओनतं, एतकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेव खो, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं – ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सचायं, भिक्खवे, 5 कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो ‘उदुम्बरखादी’ वायं’ कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – ‘अजेट्टमरणं’ वायं’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं 10 कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं – ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समजीविता ।

५. “कतमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि – ‘इति पि सो भगवा 15 ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धासम्पदा ।

६. “कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा ।

20 ७. “कतमा च, भिक्खवे, चागसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ... पे०... याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, चागसम्पदा ।

R. 325

८. “कतमा च, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पञ्ञावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं 25 वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदा । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

“उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं भग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

१-१. उदुम्बरखादिक ० - सी०, रो०; उदुम्बरखादिकञ्चाय - स्या० । २-२ अजट्टमारिकं वाय - सी०; अजट्टमारिकञ्चाय - स्या०; अजट्टमारिकं वायं - रो० ।

“इच्छेते अट्ट धम्मा च, सदस्स घरमेसिनो ।
 अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
 “दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्टानं, चामो पुञ्ञं पवड्ढती” ति ॥

७. इच्छासुतं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो १ B 143
 भिक्खवो” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
 पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि ।
 कतमे अट्ट ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
 इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
 भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
 अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
 वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी च, चुतो च सदम्मा’ । R 326

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति’ । अयं वुच्चतावुसो,
 ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो
 च, मदी च पमादी च, चुतो च सदम्मा’ । 20

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
 ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
 सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, 25
 न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी
 च, चुतो च सदम्मा’ ।

५. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

B. 144

६. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

R. 327

७. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

८. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

९. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो

R 328 30

च सद्धम्मा' । इमे खो, आवुसो, अट्ट पुग्गसा सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि" ति ।

८. अलंसुसं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु आमन्तेसि ... पे०...
छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि
छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; 5
सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूप-
परिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो
च होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विज्जापनिया; सन्दस्सको
च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि 10
खो, आवुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

B. 145

२. "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय 15
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति
... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो,
आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

R. 329

३. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं
परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति 20
कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च
धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानु-
धम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०... नो च
सन्दस्सको होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । 25

४. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं
अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति
कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं

धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. “तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०... नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

६. “तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

७. “द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो^१ च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०... नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. “द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्जाय

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनैलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नह्यचारिणीं । इमेहि खो, आबुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

B. 147

5

६. परिहानसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, संसंगारामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

10

२. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निहारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, असंसंगारामता, निप्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

15

१०. कुसीतारम्भवत्पुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तब्बं होति । तस्स एवं होति — ‘कम्मं खो मे कत्तब्बं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स सच्छि-
किरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं कुसीतवत्थु^१ ।

R 332

20

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति — ‘अहं खो कम्मं अकासि । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स सच्छि-
किरियाय । इदं, भिक्खवे, दुतियं कुसीतवत्थु ।

25

I. 148

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति — ‘मग्गो मे’ गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय
5 असच्छिक्कतस्स सच्छिक्किरियाय । इदं, भिक्खवे, तत्तियं कुसीतवत्थु ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — ‘अहं खो मग्गं अगमासि । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स’ कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स
10 सच्छिक्किरियाय । इदं भिक्खवे, चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

R. 333

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारि-
पूरि । तस्स एवं होति — ‘अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि ।
15 तस्स मे कायो किलन्तो अक्कम्मञ्जो । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि ।
20 तस्स एवं होति — ‘अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरि । तस्स मे कायो गरुको अक्कम्मञ्जो मासाचितं मञ्जे । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं कुसीतवत्थु ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
25 आबाधो । तस्स एवं होति — ‘उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो अत्थि कप्पो निपज्जितुं । हन्दाहं निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं कुसीतवत्थु ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना वुट्ठितो होति अचिर-
वुट्ठितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति — ‘अहं खो गिलाना वुट्ठितो अचिर-
30 वुट्ठितो गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुब्बलो अक्कम्मञ्जो । हन्दाहं

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकित्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीत-वत्थूनि ।

B. 149

६. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? 5 इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तब्बं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं खो मे कत्तब्बं भविस्सति । कम्मं खो मया' करोन्ते न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकित्तस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10 असच्छिकित्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु' ।

R. 334

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो कम्मं अकासिं । कम्मं खो पनाहं करोन्तो नासक्खि बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकित्तस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो 15 विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति — मग्गो खो मे गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्ते न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं ... पे०... 20 इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नासक्खि बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... 25 इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स एवं होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो 25 R. 335

१. पन मे — सी०, त्या०, रो० । २. आरम्भवत्थुं — सी०; आरम्भवत्थु — त्या०; आरम्भवत्थु — रो० ।

लहुको कम्मञ्जो । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे,
पञ्चमं आरम्भवत्थु ।

B. 150

१४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय
चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
5 तस्स एवं होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं
लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स मे कायो
बलवा^१ कम्मञ्जो । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे,
छट्ठं आरम्भवत्थु ।

१५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
10 आबाधो । तस्स एवं होति — उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो ।
ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आबाधो पवङ्गुय्य । हन्दाहं पटिकच्चेव
विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं आरम्भवत्थु ।

१६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना वुट्ठितो होति
अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति — ‘अहं खो गिलाना वुट्ठितो
15 अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा । ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आबाधो
पच्चुदावत्तेय्य । हन्दाहं पटिकच्चेव^१ विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकत्तस्स सच्छिकिरियाया’ ति । सो
विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छि-
कत्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं आरम्भवत्थु । इमानि
20 खो, भिक्खवे, अट्ठ आरम्भवत्थूनी” ति ।

यमकवग्गो अट्ठमो ।

तत्सुद्धानं

R. 336

द्वे^१ सद्धा द्वे मरणस्सती, द्वे सम्पदा अथापर^१ ।
इच्छा अल^२ परिहानं, कुसीतारम्भवत्थूनी ति ॥

— ० —

६. सतिवग्गो

१. सतिसम्पजञ्जासुत्तं

१. “सतिसम्पजञ्जे, भिक्खवे, असति सतिसम्पजञ्जविपन्नस्स
हतूपनिसं होति हिरोत्तप्पं । हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स

१. लहुको — स्या० । २. पटिकच्चेव — सी०, रो० । ३-३. ० मरणसति० — सी०,
रो०; द्वे पटिपदा अपरे — स्या० । ४. लच्छा — स्या० ।

हतूपनिसो' होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरो असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तप्यं; हिरोत्तप्ये असति हिरोत्तप्य-
विपन्नस्स हतूपनिसो' होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

B 151

5

10

२. "सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति हिरोत्तप्यं । हिरोत्तप्ये सति हिरोत्तप्यसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरो सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं । सीले सति सीलसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूत-
ज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका' पि पारिपूर्तिं गच्छति,
तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव
खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति हिरोत्तप्यं; हिरोत्तप्ये सति हिरोत्तप्यसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं" ति ।

R. 337

20

25

२. पुण्ययसुतं

१. अथ खो आयस्मा पुण्ययो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं

१. हतूपनिसो - सी०, स्था०, रो० । २ हतूपनिसं - सी०, स्था०, रो० ।
३. पपटिका - स्था० ।

निसिंघो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच -- “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति, अप्पेकदा न पटिभाती” ति ?

- “सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो चुपसङ्कमिता; नेव^१ तथागतं
 152 5 धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति,
 उपसङ्कमिता च; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । सद्धो च,
 पुण्णिय, भिक्खु होति, उपसङ्कमिता च, नो च पयिरूपासिता ... पे०...
 पयिरूपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परिपुच्छिता च, नो च ओहित-
 सोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं^२
 10 धारेति^३ ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उप-
 परिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, नो च अत्थ-
 मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । नेव ताव तथागतं
 धम्मदेसना पटिभाति ।

. 338

२. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता
 15 च, पयिरूपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति,
 सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थ-
 मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; एवं तथागतं
 धम्मदेसना पटिभाति । इमेहि खो, पुण्णिय, अट्ठहि धम्महे समन्नागता^४
 एकन्तपटिभाना^५ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

३. मूलकसुत्तं

१. “सच्चे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं
 20 — “किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया
 सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-
 पतेय्या” सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा’ ति,
 एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं किन्ति
 25 व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-

१ नेव ताव — सी०, स्या०, रो० । २-२. धारेति — स्या० । ३. समन्नागतो — सी०, स्या०, रो० । ४. एकन्तपटिभानं — सी०, रो०; एकन्तपटिभानं — स्या० । ५. किअधि-पतेय्या — सी०, स्या०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

"तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि" । तं सुणाय, साधुकं मनसि
करोथ; भासिस्सामी" ति ।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा 5
एतदवोच — "सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं
— 'किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-
पतेय्या सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा' ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं 10
व्याकरेय्याथ — 'छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिपमुखा' सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्जुत्तरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं व्याकरेय्याथा" ति । 15

B. 153,
R. 339

४. चोरसुतं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेसं आदियति, इत्थि हनति, कुमारिं दूसेति,
पब्बजितं विलुम्पति, राजकोसं विलुम्पति, अच्चासन्ने कम्मं करोति,
न च निधानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारिं दूसेति, न
पब्बजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासन्ने कम्मं करोति, 25
निधानकुसलो च' होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होती" ति ।

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्वकेसु न विस्सति । २. समाधिपमुखा — सी०, रो० ।

३. स्या०, रो० पोत्वकेसु नत्थि ।

५. समणसुतं

L. 340

१. “समणो” ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ब्राह्मणो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘वेदगू’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘भिसक्को’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘निम्मलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘आणी’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमुत्तो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ।

I. 154

10

“यं समणेन पत्तब्बं, ब्राह्मणेन वुसीमता ।

यं वेदगुना पत्तब्बं, भिसक्केन अनुत्तरं ॥

“यं निम्मलेन पत्तब्बं, विमलेन सुचीमता” ।

यं आणिना च^१ पत्तब्बं, विमुत्तेन अनुत्तरं ॥

“सोहं विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेमि बन्धना ।

15

नागोमिह परमदन्तो, असेखो^२ परिनिब्बुतो” ति ॥

६. यससुतं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु^३ चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका — “समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्सिद्धो अब्भुगतो — “इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती” ति ।

R. 341

२. अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पटुतं^४ खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डे

25

१. सुचीमता — सी०; वुसीमता — स्या० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. परमो दन्तो — सी०; परमदन्तो — स्या०; परमं दन्तो — रो० । ४. असेक्खो — स्या० ।

५. कोसम्बीसु — स्या० । ६. पटुतं — सी०, स्या०, रो० ।

तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्टके अट्टंसु उच्चासदा महासदा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उमट्ठाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासदा
महासदा केवट्ठा मञ्जे मच्छविलोपे” ति^१ ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पटुतं खादनीयं^२
भोजनीयं आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तं येव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घं चा” ति ।

“माहं^३ नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

B. 155

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि
पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । तं
किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्चाणं” ति ।

R. 342

20

३. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

25

४. “देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनियो अस्सु
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१-१. मच्छं विलोपेऽतीति - स्या०; मच्छे विलोपे ति - रो० । २. मा त्वं - स्या० ।

३. निकामलाभी अस्सं - सी०, स्या०, रो० ।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तुम्हाकं पि खो, नागित्, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
विहारं अनुयुत्तानं विहरतं एवं होति — 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

५. "इधाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्जं अङ्गुलि-
पतोदकेन' सञ्जग्घन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति —
'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो
अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्जं अङ्गुलिपतोदकेन सञ्जग्घन्ति
सङ्कीळन्ति ।

६. "इध' पनाहं", नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थं उदराव-
देहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं' मिदसुखं अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
मय्हं, नागित, एवं होति — 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो
अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-
वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थं उदरावदेहकं
भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिदसुखं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

७. "इधाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि गामन्तविहारिं" समाहितं
निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानि इमं आयस्मन्तं
आरामिको वा उपट्ठहिस्सति' समणुद्देशो वा । तं तम्हा समाधिम्हा

१ ह — सी०, स्या०, रो० । २ अङ्गुलिपतोदकेहि — सी०, रो० । ३-३. इधाह
— सी०, रो० । ४. पस्ससुखं — सी०, रो० । ५. गामन्तविहारे — स्या० । ६ पच्चेस्सति —
सी०, सच्चेस्सति — रो०

चावेस्सती” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

R. 344

८. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं^२ अरञ्जे पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा इमं निहाकिलमथं^३ पटिविनोदेत्वा अरञ्जसञ्जायेव^४ मनसि^५ करिस्सति एकत्तं” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

B. 157

९. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनु-^{१०} रक्खिस्सती’ ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

१०. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे समाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानीं अयमायस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चिस्सति^१, विमुत्तं वा चित्तं^२ अनुरक्खिस्सती’^{१५} ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

११. “इध^{*} पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं, रिञ्चति अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओसरित्वा^{२०} वासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

१२. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा न रिञ्चति पटिसल्लानं, न रिञ्चति अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन^{*} ।

१. गमिस्सती — स्या०; चाविस्सती — रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. निहाकिलमथं — सी० । ४. अरञ्जसञ्जायेव — स्या० । ५. एतकं — स्या० । ६. विमुच्चिस्सति — स्या० ।
—. अयं पाठो रो० पोत्थके अल्लनिपातेवेव विस्सति न एत्थ अट्टकनिपाते ।

१३. “यस्माहं नागित, समये अद्धानमग्गप्पटिपन्नो न कच्चिं^१ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया^२” ति ।

७. पत्तनिकुज्जनसुत्तं

B. 158

R. 945

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं निक्कुज्जेय्य^३ । कतमेहि अट्ठहि ? भिक्खूनं अलाभाय परिसक्कति, भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, भिक्खूनं अवासाय^४ परिसक्कति, भिक्खू^५ अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि भेदेति^६, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं निक्कुज्जेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न भिक्खूनं अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, न भिक्खूनं अवासाय परिसक्कति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू भिक्खूहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं उक्कुज्जेय्या^७” ति ।

८. अप्पसादपवेदनीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्ठहि ? गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही^१ अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति, अगोचरे^२ च^३ नं पस्सन्ति ।

१. किञ्चि - सी०, स्या०, रो० । २. ० कम्मस्सा - स्या० । ३. निकुज्जेय्य - म० । ४. अवासाय - सी०, स्या०, रो० । ५. भिक्खूनं - सी०, रो० । ६. भिभेदेति - सी०, स्या०, रो० । ७. गिहीनं - सी०, रो० । ८-८. ततो च वेदा - स्या० ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्टहि ? न गिहीनं अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति 5
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, गोचये च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका पसादं पवेदेय्युं” ति ।

R. 346

B. 159

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्टहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि 15
धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयं
कम्मं करेय्य ।

२. “अट्टहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
मानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्सम्भेय्य । कतमेहि अट्टहि ?
न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं पटिप्प-
स्सम्भेय्या” ति ।

R. 347

25

१०. सम्मावसतनसुतं

१. "तस्सपापियसिककम्मकतेन", भिक्खवे, भिक्खुना अट्ठसु
घम्मेसु सम्मा वत्तितब्बं - न उपसम्मादेतब्बो^१, न निस्सयो दातब्बो,
न सामणेरो उपट्ठापेतब्बो, न भिक्खुनोवादकसम्मति सादितब्बा, सम्मतेन
पि भिक्खुनियो न ओवदितब्बा, न काचि^२ सङ्खसम्मति सादितब्बा, न
५ किस्मिञ्चि पच्चेकट्ठाने ठपेतब्बो, न च तेन मूलेन वुट्ठापेतब्बो । तस्स-
पापियसिककम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु अट्ठसु घम्मेसु सम्मा
वत्तितब्बं" ति ।

सतिवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

B. 160

सतिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चमं ।
यसो पत्तप्पसादेन^३, पटिसारणीयं च वत्तनं" ति ॥

— ० —

१०. सामञ्जवग्गो

- १० १-२६. अयं^१ खो बोज्झा उपासिका^२, सिरीमा, पट्टुमा, सुतना^३,
R. 348 मनुजा^४, उत्तरा, मुत्ता, खेमा^५, रूची^६, चुन्दी, बिम्बी, सुमना, मल्लिका,
तिस्सा^७, तिस्समाता^८, सोणा^९, सोणाय माता^{१०}, काणा^{११}, काणमाता^{१२},
उत्तरा^{१३} नन्दमाता^{१४}, विसाखा मिगारमाता, खुज्जुत्तरा उपासिका,
सामावती^{१५} उपासिका, सुप्पवासा कोलियधीता^{१६}, सुप्पिया उपासिका,
१५ नकुलमाता गहपतानी ।

सामञ्जवग्गो दसमो ।

दृतियो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१. तस्सपापियसिककम्मकतेन - सी०, स्या०, रो० । २. उपसम्मादेतब्बं - सी०,
स्या०, रो० । ३. किञ्चि - सी० । ४. पत्तापसादेन - स्या० । ५. वत्तती - सी०,
स्या०, रो० । ६-९. बोज्झा - सी०, स्या०, रो० । ७. सुषणा - सी०, रो०; सुषम्मा -
स्या० । ८. मणुजा - स्या० । ९. खेमा सोमा - सी०, रो० । १०. रूची - रो० ।
११. स्या० पोत्थके नत्तिव । १२. तिस्साय माताय - सी० । १३-१४. सोणमाता - स्या०;
सोना सोनाय माता - सी० । १५-१६. काना काणाय माता - सी०; काणमाता - स्या०;
काणा काणाय माता - रो० । १५-१६. उत्तरमाता - स्या० । १६. सामवती - रो० ।
१७. कोलियधीता - स्या० ।

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठं धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे अट्ठ ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कण्णो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि — रागस्स,
भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 161

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 5
कतमे अट्ठ ? अज्झत्तं रूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची
होति । अज्झत्तं रूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची
होति । अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची होति ।
अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ची होति ।
अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील-
निदस्सनानि नीलनिभासानि ... पे०... पीतानि पीतवण्णानि ... पे०... 15
लोहितकानि लोहितवण्णानि ... पे०... ओदातानि ओदातवण्णानि
... पे०... ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
एवंसञ्ची होति — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा
भावेतब्बा” ।

R. 349

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्तं अरूपसञ्ची बहिद्धा
रूपानि पस्सति, सुभं तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो
आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
सानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्ञाणं’ ति विञ्ञाणञ्चायतनं 25
उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि
किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकि-
ञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विह-
रति, सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयित्त-

23

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे
अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

B. 162

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिक्खयाय
... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
5 ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

R. 350

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय
10 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

अट्ठकनिपातो निट्ठितो ।

विसेसपदानं

अनुवचमणिका

अ	अद्, आरम्भवत्पूनि	४१७, ४१८
अक्षणी ब्रह्मचरियवासाय, अद्भुतो	— कुसीतवत्पूनि	४१५, ४१७
— चतुर्थो	— गन्धर्वम्भे	३७०
— छद्मो	— दानवत्पूनि	३३७
— ततियो	— दानानि	३३६, ३३७
— दुतियो	— दानूपपत्तियो	३३६
— पञ्चमो	— धम्मा	४११, ४२६
— षष्ठो	— धम्मा, सेलस्स भिक्खुनो अपरिहानाय	४१५
— सप्तमो	— धम्मा, सेलस्स भिक्खुनो परिहानाय	४१५
अक्षधुतो	— पञ्चया	२७१, ४००, ४०१
अग्नी, तयो	— परित्ता	३६५, ३६६
— सत्त	— पुञ्जाभिसन्दा	३४४
अङ्गानं	— पुरिससङ्कटा	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरसस्स	— पुरिसदोसा	३०१, ३०२, ३०५
अचिरवती, नदी	— पुरिसपुग्गला	८
अचेलकसावका, श्रीदातवसना	— बलानि	३२६
अच्छरिया अम्भुता धम्मा, अद्भु	— मलानि	३०५
	— महापुरिसवितक्का	३३३
	— लोकधम्मा	२७५, २७६
अच्छरियो अम्भुतो धम्मो, अद्भुतो	— विमोवक्खा	३६५, ३६५
— चतुर्थो	— सप्पुरिसदानानि	३४२
— छद्मो	— सम्पदा	४०८, ४०९
	— हेतू	२७१
— ततियो	अद्भुत्तकस्स मग्गस्स अरियस्स	११७, २४६
— दुतियो	अद्भुतिसंसा, पाटिकङ्का	२७०
— पञ्चमो	अतिनिपातं	१३२
— षष्ठो	अतिमानं	१३२, १४४
— सप्तमो	अतीतं, एको अन्तो	१०६
अजातसत्तु, वेदेहिपुत्तो	अत्तञ्जू	२४०
अञ्जदत्तुदसो	अत्थञ्जू	२४०
अद्, अच्छरिया अम्भुता धम्मा	अत्थूपपरिक्खिता, वातानं धम्मानं ३८६-३८८, ४१४	
	अदिट्ठे, अदिट्ठबाधिता	३६५
— अनरियवोहारा	— विट्ठबाधिता	३६५
— अभिमायतनानि	अदिभादानं	३५५
— अस्सकळङ्का		

अदुक्खमसुखा वेदना, निरामिसा	११७	अध्यापञ्चाविमुत्तो	८७
— भञ्जे	१०७	अभञ्जट्टानानि, छ	१३६, १४०
— सामिसा	११७	अभिभायतनानि, अट्ट	३६३
अधिकरणसमया धम्मा, सत्त	२६३	अभिभायतनं, अट्टमं	३६४
अधिचित्तसिक्खा	१४४	— वसुत्थं	३६३
अधिपञ्चासिक्खा	१४४	— छट्ठं	३६४
अधिमानं	१३२	— ततियं	३६३
अधिशीलसिक्खा	१४४	— कुत्तिय	३६३
अनभिभूतो	२२१	— पञ्चमं	३६४
अनरियबोहारा, अट्ट	३६४	— षष्ठं	३६३
अनागतं, दुत्तियो अन्तो	१०६	— सप्तमं	३६४
अनागामिफलं	१२५	अभिभू	२२१
अनागामी	३६३	अमुत्ते, अमुत्तवादित्ता	३६५
अनापपिण्डिक्खस आरामे, जेतवने	३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	— मूतवादित्ता	३६५
अनापपिण्डिको, गहपति	२२३	अमूळहविनयो	२६३
अनिच्चसञ्ज्ञा	१८८, १८९	अम्बट्टो, सूरौ	१४६
अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा	१८८ १८९	अम्बपालिवने	२३०
अनुवरिया, दुक्खा लोकास्मि	६६, ६७	अय्यसमा	२२३
अनुत्तरियानि, छ	७, ४२	अय्या च भरिया	२२४
अनुनयसंयोजन	१५६, १५७	अरको नाम, सत्था	२५७, २५८
अनुपवज्जो, तीहि	२१६, २१७	अरनेमि नाम, सत्था	८३, ८४, २५६
अनुपादापरिनिब्बानं	२०६	अरहा, आरकत्ता	२६५, ३११, ३८३
अनुबद्धो, आयस्मा	२०, ३३०—३३३, ३३६, ३५८	अरिट्टो, जपासको	१४६
अनुसया, सत्त	१५७	अरियबोहारा, अट्ट	३६५
अनुस्सतानुत्तरियं	७, ४२, ४५	अरियसावको, औत्तप्पपरियायपथो	२३७
अनुस्सतिट्टानानि, छ	७, ३३, ३५	— पञ्जावासनलेपनसम्पन्नो	२३८
— पञ्च	४०, ४२	— विरियबलकायो	२३७
अन्तरापपरिनिब्बायी	२६६	— सतिदोवारिको	२३८
अन्तो, एको	१०६	— सङ्घेसिको	२३६
— कुत्तियो	१०६	— सुतावुधो	२३७
अपरिहानधम्मो	१४१	— हिरीपरिक्खो	२३७
अपरिहानिया धम्मा, छ	३०	अरियस्स, अट्टङ्गिकस्स भग्गस्स	११७, २४६
— सत्त १६३, १६४, १६७—१६९		अरियाय, विमुत्तिया	१४८
अपायगमनीयं, दोसं	१३८	अरियेन, ज्ञापेन	१४८
— मोहं	१३८	— सीलेन	१४८
— रागं	१३८	अरियो, आरकत्ता	२६५
अपायमुखानि, चत्तारि	३७६	अरूपभवो	१४३
		अवन्तीनं	३४६, ३५३, ३५६
		अविज्जानुसयो	१५७
		अविज्जासवो	११६

अविष्कारबोधनं	१५६
अविष्कारो, अविष्कारावदितो	३६५
- विष्कारावदितो	३६५
अवेचन्यसाधनं, धम्मो	१४८
- बुद्धे	१४८
- सङ्खे	१४८
असङ्खारपरिनिष्वायी	२६६
असङ्खम्मा, सत्त	२६५
असम्पज्जञ्जं	१३२
असम्भोहाविमुत्तो	८७
असाधारणेन आणेन समप्रागतो	१४१
असुते, असुतवादिता	३६५
- सुतवादिता	३६५
असुभसज्जा	१८८, १८९
असुरिन्दो, बहारादो	३०६
अस्सकानं	३४९, ३५३, ३५६
अस्ससळुङ्का, अट्ट	३०१, ३०२
अस्सदोसा, अट्ट	३०२
अस्सदोसो, अट्टमो	३०२
- चतुत्थो	३०२
- छट्ठो	३०२
- ततियो	३०२
- दुतियो	३०१
- पञ्चमो	३०२
- षष्ठो	३०१
- सप्तमो	३०२

आ

आकासानञ्जायतनं	३६४
आकिञ्चञ्जायतनं	३६४
आजीवका, आजीविकिनियो	६४
आनन्दो, आयस्मा २०, ५६, ७४, ६०-६४,	
१०८, १०९, ११२, १६५,	
३६६-३७१, ३६६, ३६७, ३६९	
आनिसंसा, छ	६३
आनिसंसो, चतुत्थो	६२
- छट्ठो	६३
- ततियो	६२
- दुतियो	६२

अ० ३-५५

आनिसंसो, पञ्चमो	६३
- षष्ठो	६२
आवाषा, छट्ठेन	२५६
आवस्सरूपयो	२२२
आयस्मा, अनुरुद्धो	२०, ३३०-३३३
	३३६, ३५६
- आनन्दो २०, ५६, ७४, ६०-६४, १०८,	
१०९, ११२, १६५, ३६६-३७१,	
३६६, ३६७, ३६९	
- उत्तरो	२७९, २८०
- उदायी	४०, ६०
- उपालि	२६३
- किमिलो	५५, २१७
- ज्यो	७२
- जम्मिको	७८-८०
- जामितो	५७, ४२३
- धुण्णियो	४१६
- फग्गुलो	६०, ६१, ६३
- महाकच्चानी २०, ३३, ३६, ५०	
- महाकप्पिनो	२०
- महाकस्सपो	२०
- महाकोट्टिको	२०, १०१
- महाचुन्दो	२०, ६८
- महामोग्गल्लानी २०, ४७, ४८, २००,	
२१०, २१२, २२०, ३१३	
- रेवतो	२०
- सारिपुत्तो १५, १६, २०, ५५, ७४,	
१७६-१८०, २००, ४११, ४१३	
- सुमनो	७२
- सोणो	८५, ८७
आरकता, अरहा	२६५
- अरियो	२६५
आरक्खसम्पदा	३७५, ४०८, ४०९
आरम्भवत्तु, अट्टमं	४१८
- चतुत्थं	४१७
- छट्ठं	४१८
- ततियं	४१७
- दुतियं	४१७
- पञ्चमं	४१८

आरम्भवत्पु, पठनं	४१७
- सत्तमं	४१८
आरम्भवत्पुनि, भट्ट	४१७, ४१८
आलोकसञ्जं	४१
आसवनिरोधो, कतमो	११६
आसवा, अधिवासना पहातम्बा	६७, ६८
- तयो	११६
- तिरच्छानवोनिगमनीया	११६
- देवलोकगमनीया	११६
- निरयगमनीया	११६
- पट्टिसिबना पहातम्बा	६७, ६८
- परिवर्जना पहातम्बा	६७, ६८
- पेटिविसयगमनीया	११६
- भावना पहातम्बा	६७, ६६
- भनुस्सलोकगमनीया	११६
- विचातपरिळाहा	६७, ६८
- विनोदना पहातम्बा	६७, ६८
- सबरा पहातम्बा	६७
आसवानं निदानसम्भवो, अधिज्जा	११६
- विपाको	११६
- बेमत्तता	११६
आहारे पटिकूलसञ्जा	१८८, १८९
आहुनेव्यग्नि	१८४, १८७
आळवके, चेतिये	३२१, ३२३
आळवको, हृत्पको	१४६, ३२१
आळविषं विहरति, भगवा	३२१, ३२३

इ

इच्छानङ्गलवनसण्डे	४२२
इच्छानङ्गलं, कोसलानं ब्राह्मणगामी	५६, ४२२
इणादानस्मि	६६
इत्थिपुत्तो	३७६
इद्धिपादा, उत्तारो	३४६, ३६७
इन्द्रियान, पञ्चभं	२४६
इन्द्रियेषु, भगुत्तद्वारता	१३२
इसिदत्तो, गृहपति	६२, ६३, ६५, १४६
इसिपतने, मिगदाये	३८, १०१, १०६
इस्सासंयोजनं	१५७

उ

उगतसरीरो, ब्राह्मणो	१८४, १८५, १८८
---------------------	---------------

उग्यो, गृहपति वेसालिको	१४६, ३१५, ३१८, ३२०
- हृत्पिगामको	३२१
- राजमहामत्तो	१५५
उज्जासोण्ड	२२०
उज्जयो, ब्राह्मणो	३७८
उट्टानसम्पदा	३७८, ४०८, ४०९
उमुसतानि, तीणि	२५६
उत्तरा नन्दमाता, उपासिका	४२८
उत्तरिमनुस्सघम्मं	१३२
उत्तरो, आयस्मा	२७६, २८०
उदकूपमा, पुग्गला	१५६, १६०
उदायी, आयस्मा	४०, ६०
उद्धञ्चकुक्कुच्चं	१३०
उद्धसीतो होति भकनिट्टगामी	१६२
उपहञ्चपरिनिम्बायो	२६६
उपादानक्खयाधिमुत्तो	८७
उपालि, आयस्मा	२६३
उपासकस्स पराभवा, सत्त	१७३
- सम्भवा, सत्त	१७३
उपासका, जम्मेय्यका	१६७, १६८
उपासको, अस्सहिताय पटिपन्नो	३२४, ३२५
- अरिट्ठो	१४६
- वासेट्ठो	१४६
- सद्धासम्पन्नो	३२५
- सारगो	१४६
- सीलवा	३२४, ३२५
उपासिका	३६१, ३६३
- उत्तरा नन्दमाता	४२८
- काणमाता	४२८
- काणा	४२८
- लुज्जुत्तरा	४२८
- लोमा	४२८
- लुन्दी	४२८
- सिस्समाता	४२८
- सिस्सा	४२८
- नकुलमाता, गृहपतानी	४२८
- नन्दमाता	२००, २०१
- पटुमा	४२८
- पिम्बी	४२८

उपासिका, बोज्झा	४२८	श्रीवातवसना, श्वचेलकसावका	१४४
- कम्बुजा	४२८	श्रीपानमृतं, कुलं	२६८
- मल्लिका	४२८	श्रीभानं	१३२, १४४
- शिपलाला	६२, ६५	श्रीरन्मिकी	२३
- मृता	४२८	श्रीरन्माशियानि संयोजनानि, पञ्च ६१, १६२, २६६	
- बची	४२८	श्रीबाहुपसङ्क्रमन	३७१
- बिलासा, शिगारमाता	४२८		
- सामावती	४२८	क	
- तिलीमा	४२८	ककरपतं, कौटिल्यान निगमो	३७५
- सुतना	४२८	कटुमि	१८४
- सुप्यवासा, कोलियधीता	४२८	कष्टाभिजातियो	६५
- सुप्पिया	४२८	कपिलवत्युस्मि निगोधारामो ७, ३२४, ३६८, ३६९	
- सुमना	४२८	कम्बोजानं	३४०, ३५३, ३५६
- सोणा	४२८	कम्मनिरोषो, कतमो	१२०
- सोणाय माता	४२८	कम्मान, निदानसम्भवी, कतमो	१२०

उपोसथपुष्पक	३७१
उपोसथो	३१३, ३४७-३४८
उभो सद्दे	४
उम्मुज्जित्वा, ठितो पुग्गलो	१५६
- तिण्णो पुग्गलो	१६०
- निम्मुज्जति पुग्गलो	१५६
- पतरति पुग्गलो	१६०
- पतिगधप्पतो पुग्गलो	१६०
- विपस्सति विलोकेति पुग्गलो	१६०

ए

एकमाटका, निगण्टा	१३
एको अन्ती, अतीत	१०६
— छ, अस्सलिकानि आयतनानि	१०७
— नाम	१०७
— फस्सो	१०६, १०८
— सक्कायी	१०७
— सुखा वेदना	१०७
एतदानुत्तरिय	४४

ओ

भ्रोतप्यधनं	१५३, १५४
भ्रोतप्यपरियायपथो, भ्ररियसावको	२३७
भ्रोतप्यबलं, कतमं	१५३

श्रीवातवसना, अचेलकसावका	६४
श्रीधानभृतं, कुलं	२६६
श्रीभानं	१३२, १४४
श्रीरश्मिकी	२३
श्रीरुमाधियानि संयोजनानि, पञ्च ६१, १६२, २६६	
श्रीबादूपसकुमन	३७१

可

कम्पकरपत्तं, षोडशियान निगमो	३७५
कट्टुमि	१८४
कम्पूभिजातियो	६५
कपिलवत्थुस्मि निघोबारामो ७, ३२४, ३६८, ३६९	
कम्बोजानं	३५०, ३५३, ३५६
कम्बनिरोधो, कतमो	१२०
कम्पान, निदानसम्भवो, कतमो	१२०
- विपाको तिथिषो	१२०
- वेमत्तता, कतमा	१२०

कम्मारामता	२१
कम्प, तिरुञ्जानयोनिवेदनीय	१२०
— देवलोकवेदनीय	१२०
— निरुयवेदनीय	१२०
— पेशिविसयवेदनीय	१२०
— मनुस्सलोकवेदनीय	१२०

कल्याणमित्रता १२७, ३७५, ३७६, ३७८,
३७९, ४०८, ४०९

कल्याणवाकरणी	३८६-३८८
कल्याणवाची	३८६-३८८
कल्लवालपुत्तगामे	२१५
कस्तपस्त	१६६
कस्तुरी, घुरणी	६३
कागमाता, उपासिका	४२८
काणा, उपासिका	४२८
कामगुणा, पञ्च	११६
कामच्छन्द	१३०
कामतण्डा	१४४
कामनिरोधो, फस्तनिरोधो	११७
कामभवो	१४३
कामरागानुसयो	१७५
कामवितर्क	१३३

कामसञ्चयं	१३१
कामानमेतं अधिवचनं, गण्डी	३०, ३८१
— गम्भी	३०, ३८१
— दुक्ख	३०, ३८१
— पङ्क्तौ	३०, ३८१
— मयं	३०, ३८१
— रोपी	३०, ३८१
— सङ्गो	३०, ३८१
— सत्त्वं	३०, ३८१
कामानं निदानसम्भवो, फस्सो	११६
— विपाको, कतमो	११७
— वेमत्तता, कतमा	११७
कामासवो	११६
कामेसुमिच्छाचारो	३४५
कालञ्चू	२४०, २४१
कासीनं	३४६, ३५३, ३५६
किमिलाय विहरति, भगवा	५५, २१७
किमिलो, आयस्मा	५५, २१७
कितो, सङ्किञ्चो	६४
कुटुमलकजातो	२४४
कुटालको नाम, सत्त्वा	८३, ८४, २५६
कुक्क	३४६, ३५३, ३५६
कुसीतवत्पु, अट्टम	४१६
— चतुत्थ	४१६
— छट्ठं	४१६
— ततियं	४१६
— दुतियं	४१५
— पञ्चम	४१६
— पठम	४१५
— सप्तम	४१६
कुसीतवत्पूति, अट्ट	४१५, ४१७
कुहल	१३२
कुटागारसाला, महावने	२१३, २६३, ३१५, ३५५, ३६६, ३७३, ३७४, ३६६
कोषमानो अधिगतो होति, पुग्गलस्स	६४, ६५
कोमारमञ्चो, षीवको	१४६
कोरकजातो	२४४
कोसम्बियं विहरति, भगवा	१८१
कोसलस्स, पथेनविस्स	५६

कोसलानं	३४६, ३५३, ३५६
— निगमो, इण्डकप्यकं	१०८
— बाह्यागमाओ, इण्डानज्जलं	५६, ४२२
कोसलेसु चारिकं चरमानो, भगवा	२२, ५७, १०८, २५१, ४२२
कोसियपुत्तो, बीचजाणु	३७५
कोलियानं निगमो, कक्करपत्तं	३७५
कोलियेसु विहरति, भगवा	३७५
ख	
खत्तियपरिसा	२१४, ३६५
खत्तियमहासालकुलं	६५, ६६
खारकजातो	२४४
खिप्पनिसन्ति, कुसलेसु धम्मेषु	३८६-३८८
खुज्जुत्तरा, उपासिका	४२८
खमा, उपासिका	४२८
खमो, आयस्मा	७२
ग	
गग्गराय, पोक्खरणिगया तीरे	१६७, २८४
गङ्गा	३०७
गन्धारायं	३४६, ३५३, ३५६
गयायं विहरति, भगवा	३६१
गयासीसो, गयायं	३६१
गरुधम्मे, अट्ट	३७०
गहपतणि	१८४, १८७
गहपति, अनायपिण्डिको	२२३
— इमिदत्तो	१४६
— उग्गतो	१४६
— उग्गो, वेसालिको १४६, ३१५, ३१८, ३२०	
— हत्थियगामको	३२१
— चित्तो	१४६
— सपुत्तो	१४८
— तवकणिगो	१४६
— वाक्कम्मिको	६६
— मकुलपिता	१७, १६, १४६
— पुरणो	१४६
— षल्लिको	१४६
— मेण्डको	१४६

गहपति, विभवो	१४६	कन्यायं विहरति, जगवा	१६७, २८४
- विजयमाहिको	१४६	कन्येयका, उपासका	१६७, १६८
- सन्धानी	१४६	जागजनं	१५३, १५५
- सुवतो	१४६	जागजवी	३६१, ३६३
गहपतिपरिसा	२१४, ३६५	जागसम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८-४१०
गहपतिमहासालकुलं	६५, ६६	जागानुसति	७, १०
गामगामणिको	२१	जातुमहाराजिकपरिसा	३६५
गिज्जकूटे, पब्बते	५५, ७८, ८५-८७, ६३, १६४, १६८, २०६, २८१	जातुमहाराजिका, देवा	१०, ३५, ४८, ४९, १६६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३
गिज्जकावसथे	२४, २६, ६६, ४०३	जारित्तकिलमथो	३८
गेवो	३३-३५	चित्तो, गहपति मञ्जिक्कासण्डिको	१४६
गेसञ्जं	१६	- हत्थिसारिपुत्तो भायस्मा	१०१, १०५, १०६
गोतमी, महापजापति	३६८, ३७०, ३७१	चित्त, धविमुत्त	५८
गोतमो, भकिरियवादी	२८८, २६३	- भसमाहित	५८
- भपगम्भो	२८६	- विमुत्त	५८
- भग्गसक्को	२८८	- समाहित	५८
- उच्छेदवादी	२८८	जुन्दी, उपासिका	४२८
- जेगुच्छी	२८६	केतसा, उद्धञ्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन	३७, ३६
- तपस्सी	२८६	- कामरागपरियुद्धितेन	३६, ३६
- निम्भोगो	२८८	- कामरागपरेतेन	३६, ३६
- वेनयिको	२८६	- धीनमिद्धपरियुद्धितेन	३६, ३६
गोविन्दी	८४	- व्यापादपरियुद्धितेन	३६, ३६
		- विचिकिञ्छापरियुद्धितेन	३७, ३६
घ		केतिय, अग्गाळव	३२३
घोसितारामे, कोसम्बियं	१८१	- उदेन	३६६
ख		- गोतमक	३६६
खण्डालकुलं	६७	- जापालं	३६६, ३६६
खतस्सो, पटिसम्मिदा	१७८	- बह्मुत्तकं	३६६
- परिसा	२८३	- सत्तम्भ	३६६
खत्थो, भञ्जरियो भग्मुतो धम्मो	३१७, ३१६	- सारन्द	१६३, ३६६
खत्थुव, ज्ञान	४२, २०३, २६०, ३३२	केतीन	३४६, ३५३, ३५६
खत्तारि, अणायमुत्थानि	३७६	केतीसु विहरति, अनुबद्धो	३३०
- तथागतस्स भारक्खेय्यानि	२१६, २१७	- भायस्मा महाजुन्दी	६८
- पुरिसयुगानि	८	कोरा, आनुषजना	३२६
- सतिपट्टानानि	६६, २४६	कोरी व भय्या	२२४, २२५
- सम्मप्यधानानि	२४६	कोरीसमा	२२३
खत्तारो, आहारा	२३६	कोदना	६६, ६७
- द्धिपादा	२४६	छ	
		छ भज्जत्तिकानि भायसतनानि, एको भन्तो	१०७

छ, धनुस्तरियानि	७, ४२	तण्डा, तिस्सो	१४४
— धनुस्सतिट्टानानि	७, ३३, ३५	— सिम्बिनी	१०६, १०७
— अपरिहानिया धम्मा	३०	तटियो, धञ्छरियो धम्भुतो धम्भो	३१६, ३१६
— धमब्भट्टानानि	१३६, १४०	तटियं ज्ञानं	४०, २६०, ३३२
— धानिसंसा	६३	तथागतस्स, धारक्खेय्यानि, चत्तारि	२१६, २१७
— ठानानि	८७	— तथागतबलानि, छ	१२१
— तथागतस्स तथागतबलानि	१२१	तथागतो, परिसुद्धकायसमाचारो	२१६
— धम्मा ४६, ४७, ५०, १२५, १२७, १३१, १३२,	१४६, १५०	— परिसुद्धमनोसमाचारो	२१६
— निस्सारणीया धातुयो	१३, १५	— परिसुद्धवचीसमाचारो	२१६
— पुग्गला	६३	— परिसुद्धाजीवो	२१६
— बाहिरानि धायतनानि, दुतियो धन्तो	१०७	वदुत्तरि, देवा	१०
— विवादमूलानि	५०, ५१	वपुस्सो, गहपति	१४८
— सत्थारी	८४	तयो, भग्गी	१८६
— समथा	३६	— भासवा	११६
— सारणीया धम्मा	११, १२	— धम्मा	२६, १४४, १४६
छट्ठो, धञ्छरियो धम्भुतो धम्भो	३१७, ३२०	— परिहानिया धम्मा	२६
छन्नं, पातुभाषो दुल्लभो लोकास्मि	१४१	— भवा	१४३
छल्लभिजातियो	६४, ६६	सवकण्णिको, गहपति	१४६
छल्लेव, भावाधा	२५६	तस्सपापियसिककम्मकत्तेन	४२८
		तस्सपापियसिका	२६३
		तावतिसपरिसा	३६५
		तावतिसा, देवा	१०, ३२, ४६, २४४,
			३४०, ३५०, ३५३
ज		तिणवत्थारको	२६३
जाणुत्सोणि, ब्राह्मणो	७५, १६४	तिमि	३०८, ३१३, ३१४
जालकजातो	२४४	तिमिज्जलो	३०८, ३१३, ३१४
जीवकम्बवन, राजगहे	३२५	तिमिरपिज्जलो	३०८, ३१३, ३१४
जीवको, कोमारभञ्चो	१४६	तिरञ्छानयोनिगमनीया, भासवा	११६
जेतवने, धनायपिण्डकस्स आरामे	३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२,	तिरञ्छानयोनिवेदनीयं, कम्म	१२०
	१७१, २७०, ३४७, ३५६	तिविषो, कम्मानं विपाको	१२०
जेतवन	४६, ४७, १२७, १७४, १७५	तिस्समाता, उपासिका	४२८
जोतिपालो नाम, सत्था	८३, ८४, २५६	तिस्सा, उपासिका	४२८
		तिस्सो, तण्डा	१४४
झ		— ब्रह्मा	२१०
ज्याणी	४२२	— भिक्खु	४८
		तीणज्ज्ञानि, दायकस्स	५१
ठ		— पटिग्गाहकानं	५१
ठानानि, छ	८७	तीणि, उतुसतानि	२५६
		— निदानानि कम्मानं समुदयाय	५४
त			
तण्डाकस्यतिधमुत्तो	८७		

तीणि, पुञ्जाकरियवत्पूनि	३४०, ३४२	दुक्खा, लोकस्मि, वड्ढि	६६
तीसु, सिक्खानु	१४३	— वेदना निरागिसा	११७
तीहि, अनपवज्जो	२१६, २१७	— वेदना सामिसा	११७
तुसिता, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४०	— लोक्परिदेवदुक्खसोमनस्सुपायासा	१२०
तुसितं, कायं	६२, ६३	दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा	१८८, १८९
थ		दुक्खो, व्याधि	१२०
थम्मं	१३२	दुक्खं, मरणं	१२०
थीनमिद्धं	१३०	— यं पिच्छं न लभति	१२०
थ		— लोकस्मि, दालिहिय	६५
		— लोकस्मि, दन्धन	६६
हक्खिणागिरिस्मि	२००	दुतियो, अच्छरियो अम्मतो धम्मो	३१६, ३१९
हक्खिण्येव्यमि	१८४, १८८	दुतियो अन्तो, अनागत	१०६
हण्डकप्पकं, कोसलानं निगमो	१०८	— छ बाहिरानि आयतनानि	१०७
दस्सनानुत्तरिय	७, ४२-४५	— दुक्खा वेदना	१०७
दानवत्पूनि, अट्ट	३३७	— फत्तसमुदयो	१०८
दानानि, अट्ट	३३६, ३३७	— रूप	१०७
दानूपपत्तियो, अट्ट	३३६	— सक्कायसमुदयो	१०७
दायकस्स, तीणज्ज्ञानि	५१	दुतियं ज्ञान	२६०, ३३२
दारका, रुणबला	३२६	देवतानुस्सति	७
दायकम्मिको, गहपति	६६	देवदत्तो	१०६, २८१, २८२
दालिहियं, दुक्खं लोकस्मि	६५	देवपुत्तो, बसवत्ती	३४२
दासी, भरिया	२२५	— सुनिम्मितो	३४२
दासीसमा	२२३	— सुयामो	३४१
दिट्ठबम्मसुखविहाराय	४०	देवलोकगमनीया, आसवा	११६
दिट्ठानुत्तयो	१५७	देवलोकवेदनीय, कम्म	१२०
दिट्ठिसंयोजनं	१५६, १५७	देवा, आनुमहारजिका	१०, ३२, ३५, ४८, ४९, २४४, ३३६, ३४१, ३४०, ३५३, ३५७
दिट्ठे, अदिट्ठवाविता	३६५	— लुत्तरि	१०, ३२
— दिट्ठवाविता	३६५	— तावत्तिसा	३४०, ३५०, ३५३
दिवासञ्जं	४१	— तुसिता	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५०
दीवजाणु, कोट्ठियपुत्तो	३७५	— निम्मानरत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१
दुक्खनिरोधो, कतमो	१२१	— परनिम्मितवसवत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१, ३५५, ३५७
दुक्खस्स, निदानसम्भवो, तण्हा	१२०	— अह्मा	२४४
— विपाको कतमो	१२१	— अनापकायिका	३६२
— वेमत्तता कतमा	१२१	— आमा	३६२
दुक्खा, जरा	१२०		
— जाति	१२०		
— पञ्चुपादानक्खन्धा	१२०		
— लोकस्मि, अनुचरिया	६६		
— लोकस्मि, ओदना	६६		

देवानमिन्दो, सक्को	२२१, २८०
देविन्दो	२२२
दोवचस्सता	२६
दोसगि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापत्ति	१६४

ध

धनानि, सत्त	१४४, १४६
धम्मगारवता	१२७
धम्मञ्जु	२४०
धम्मपरियायो, निब्बेधिकपरियायो	११५, १२१
- विसंयोगो	१६६, १६८
धम्मा, धट्ट	४६, ४७, १२५, १२७, १३१, १३२, १४६, १५०, ३६७, ४११, ४२६
- ठित्तिभागिया	१३०
- तयो	२६, १४४, १४५
- निब्बेधभागिया	१३०
- विज्जाभागिया छ	५०
- विसेसभागिया	१३०
- सत्त	१७१, २६८
- सम्परायहिताय	३८०
- हानभागिया	१२६
- हेतुसम्पन्ना	१४१
धम्मानुधम्मपटिपन्नो	३८६-३८८
धम्मानुस्सति	७
धम्मिको, ध्रायस्मा	७८-८०
- ब्राह्मणो	८१
धम्मो, धत्तानुदिट्ठि	१४६
- धम्मचरिया	१४६
- धम्मसञ्ज्ञा	१४६
- धम्मिन्ने दुक्खसञ्ज्ञा	१४६
- धम्मस्सतानुत्तरिय	१४६
- धम्ममादगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- धरति	१४६
- धसन्तुट्ठिता	१४६
- धसम्पज्जं	१४६
- धसंवरो	१४७
- धस्सादिट्ठि	१४६
- धाभिसमाचारिको	१२५, १२६

धम्मो, इन्द्रियेषु धगुलद्वाराता	४६, १४८, १७१
- उद्धञ्चं	१४७
- कम्मारावता	४६, १४८, १७१
- कामधातु	१४६
- कामवितक्को	१४५
- कामसञ्ज्ञा	१४५
- कायदुक्खरितं	१४५
- चतुत्थो	२२६
- चागानुस्सति	१४६
- चेतसो विक्खेपो	१४७
- छट्ठो	२२७
- ततियो	२२६
- दस्सतानुत्तरिय	१४६
- दुक्खे अनत्तमञ्ज्ञा	१४६
- दुत्तियो	२२६
- देवतानुस्सति	१४६
- दोवचस्सता	१४७
- धम्मगारवता	४६, ४७
- धम्मानुस्सति	१४६
- निहारामता	४६, १४८, १७१
- निरोधसञ्ज्ञा	१४६
- पञ्चमो	२२७
- पटिसम्भारगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- पठमो	२२६
- पमादो	१४७
- पद्धानसञ्ज्ञा	१४६
- पापमित्तता	१४७
- पारिचरियानुत्तरियं	१४६
- बुढानुस्सति	१४६
- व्यापावधातु	१४६
- व्यापाववितक्को	१४५
- व्यापावसञ्ज्ञा	१४५
- भस्सारामता	४६, १४८, १७१
- भोजने धमत्तञ्जुता	४६, १४८, १७१
- मनोदुक्खरितं	१४५
- महिच्छता	१४६
- मिच्छादिट्ठि	१४६
- लाभानुत्तरियं	१४६
- वक्कीदुक्खरितं	१४५

धम्मी, विरामसञ्ज्ञा	१४६
- विहिंसाधातु	१४६
- विहिंसावितकको	१४५, १४६
- विहिंसासञ्ज्ञा	१४५
- सङ्गणिकारामता	४६, १४८, १७१
- सङ्गगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सङ्गानुस्सति	१४६
- सत्तमो	२२७
- सरब्भगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सन्दिट्ठिको	७०, ७१
- समाधिगारवता	१७४-१७६
- सबनानुत्तरियं	१४६
- सिक्खगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सिक्खानुत्तरिय	१४६
- सीलानुस्सति	१४६
- सेखो	१२५, १२६
धारणजातिको	३८७, ३८८, ४१४

न

नकुलपिता, गहपति	१७, १६, १४६
नकुलमाता, गहपतानी	१७, १६, ४२८
नदी, अचिरवती	१०८
नन्दमाता, बैलुकण्डकी	५१, २००, २०१
नन्दो, वच्छो	६४, २०२
नल्लेपुचिमन्दमूले	२८७, ३०६
नागितो, आयस्मा	५७, ४२३
नागो	५६, ६०
नातिके विहरति, भगवा	२४, २६, ६६, ४०३
नाम, एको अन्तो	१०७
निगण्ठा, एकसाटका	६३
निगण्ठो, नाटपुत्तो	२६३
निप्रोषराजा, सुप्पतिट्ठो	८१, ८२
निप्रोषारामे, कपिलवत्थुस्मि	७, ३२४, ३६८
निचुलवने	२१७
निदानानि, तीणि	५४
निहंसवत्थुनि, सत्त	१६२, १६३
निहाराभता	२६
निब्बेधिकपरियायो, धम्मपरियायो	११५, १२१
निम्मलो	४२२
निम्मामरतिनो, देवा ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१	

निरयगमनीया, भासवा	११६
निरयवेदणीयं, कम्मं	१२०
निस्सयो	४२८
निस्सारणीया धातुयो, छ	१३, १५
निस्सुत्ता, सोत्तियो	२६४
नीवरणानि, पञ्च	६६
नेक्खम्माधिमुत्तो	८७
नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायितन	३६४, ३६५
नेसादकुलं	६४
न्यातको, न्यातता	२६४

प

पच्चया, अट्ट	२७१, ४००, ४०१
पच्चयो, अट्टमो	२७२
- चतुत्थो	२७२
- छट्ठो	२७२
- ततियो	२७२
- दुतियो	२७२
- पञ्चमो	२७२
- षष्ठमो	२७२
- सत्तमो	२७२
पच्चुप्पन्न, मज्झे	१०६
पञ्च, अनुस्सतिट्ठानानि	४०, ४२
- इन्द्रियाणि	२४६
- श्रोत्रमागियाणि सयोजनानि	६१, १६२, २०३, ३२६
- कामगुणा	११६
- नीवरणानि	६६
- बलानि	२४६
पञ्चमो, अञ्जरियो अम्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
पञ्चालान	३४६, ३५३, ३५६
पञ्चज्जा, कण्ठाभिजाति	६३
- नीलाभिजाति	६३
- परमसुक्काभिजाति	६३
- लोहिताभिजाति	६३
- सुक्काभिजाति	६३
- हलिहाभिजाति	६३
पञ्जाधनं	१५३, १५५
पञ्जावलं	१५३

पञ्चावासनलेपनसम्पन्नो	२३८	पुगलौ, उन्नतोभागविमुक्तौ	१५८
पञ्चासम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८	- उन्मुञ्जित्वा, ठितौ	१५९
पटिषसंयोजन	१५६, १५७	- तिष्ठो	१६०
पटिधानुसयो	१५७	- निमुञ्जति	१५९
पटिञ्जातकरण	२६३	- पतरति	१६०
पटिगाहकान तौण ज्ञानि	५१	- पतिगाधप्यतो	१६०
पटिसम्मिदा चतस्तौ	१७८	- विपस्सति	१६०
पटिसारणीयकम्प	४२७	- कायसक्खि	१५८
पठमो, अन्धरियो अन्मुतो धम्मो	३१६, ३१८	- दिट्ठिप्यतो	१५८
पठमं ज्ञानं	२६०, ३३१	- दुतियो	२६६
पण्डिता, निज्जतिबला	३२६	- धम्मानुसारी	१५९
षडुमा, उपासिका	४२८	- पञ्चाविमुक्तौ	१५८
षब्बते, सिज्जकूटे	५५, ७८, १६४	- पठमो	२६६
- सत्त्वैय्यके, वटजालिकाय	२७९, २८०	- सकिं निमुग्यो	१५९
परनिमित्तवसवत्तिनो, देवा १०, ३२, ४९, २६४,		- सद्धानुसारी	१५९
३४०, ३४२, ३५१, ३५३, ३५४, ३५७		- सद्वाविमुक्तौ	१५८
परिब्बाजको, मोळियसीवको	७०	- सोरतो	६३, ६४
परियन्तकतस्स दुवर्षं	१४१	पुञ्चकिरियवत्थूनि, तीणि	३४०, ३४२
परितञ्जु	२४१	पुञ्चाभिसन्दा, अट्ट	३४४
परिता, अट्ट	३९५, ३९६	पुञ्चाभिसन्दो, अट्टमा	३४५
- चतस्तौ	२८३	- चतुत्थो	३४४
परिहानिया धम्मा, तया	२९	- छट्ठो	३४५
पविदेकाधिमुक्तौ	८७	- ततियो	३४४
पसेनदि, कोसलो	५९	- दुतियो	३४४
पहारायो, असुरिन्दो	३०६	- पञ्चमो	३४५
पाणातिपातो	३४५	- पठमो	३४४
पातुमावो दुल्लभो लोकस्मि, छत्र	१४१	- सप्तमो	३४५
पापमितता	२९	पुण्णियो, प्रायस्मा	४१९
पापसम्पबद्धो	३७६	पुन्नारामे, मिगारमातुपासादे	५९, ३१२, ३५२, ३६२
पापसहामो	३७६	पुराणो ब्रह्मचारी	६२, ६३
पारायने, मेत्तेय्यपञ्हे	१०६, १०८	पुरिसखल्लुङ्का, अट्ट	३०१, ३०२, ३०४, ३०५
पारिचरियानुत्तरिय	७, ४२-४५	पुरिसगतिवो, सत्त	२०८, २०९
पिपुणा वाचा	३४६	पुरिसबोसा, अट्ट	३०१, ३०२, ३०५
पुक्कुसकुलं	९४	पुरिसबोसो, अट्टमो	३०५
पुगलपरोपरञ्जु	२४१	- चतुत्थो	३०३
पुगलस्स, कौषमानो अधिगतौ	६४, ६५	- छट्ठा	३०४
पुगला, उदकूपमा	१५९	- ततियो	३०३
- छ	६३	- दुतियो	३०३
- सत्त	१५९, २६६	- पञ्चमो	३०४
		- पठमो	३०३

पुरिसदोसो, सत्तमो	३०४
पुरिसपुगला, भट्ट	८
पुरिसस्स भरियायो, भट्ट	२२३
धूरणो, कस्सपो	६३
— गहपति	१४६
पेत्तणिको	२१
पेत्तिविसयगमनीया, भासवा	११६
पेत्तिविसयवेदनीयं कम्मं	१२०
पोक्खरणिया तीरे, बग्गराय	१६७, २८४
पोक्खरणियाय, सामगामके	२८

फ

फग्गुनो, आयस्मा	६०, ६१, ६३
फरसा बाबा	३४६
फस्सनिरोधो, मज्झे	१०६, १०८
फस्सममुदयो, दुतियो भन्तो	१०६, १०८
फस्सो, एको भन्तो	१०६, १०८

ब

बन्धन, दुक्ख लोकस्मि	६६
बलानि, भट्ट	३२६
बाराणसिय विहरति, भगवा	१०१, १२६
— विहरन्ति, बेरा भिक्षु	३८
बाला, उज्झतिबला	३२६
बाहितत्ता, ब्राह्मणो	२६४
बिम्बी, उपासिका	४२८
बुद्धानुस्सति	७, ६
बोज्झङ्गानि, सत्त	२४६
बोज्जा, उपासिका	४२८
बग्गपज्ज	३७५
व्यापादवितर्कं	१३१
व्यापादं	१३०
ब्रह्मायिका, देवा १०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०	
ब्रह्मपरिसा	३६५
ब्रह्मलोके	२१०
ब्रह्मा, तिस्सो	२१०
ब्राह्मणपरिसा	२१४, ३६५
ब्राह्मणमहासालकुलं	६५, ६६
ब्राह्मणो	४२२
— उग्गतसरीरो	१८४, १८५, १८८

ब्राह्मणो, उज्जयो	३७८
— बाणुस्सोणि	७५, १६४
— बम्मिको	८१
— बाहितत्ता	२६४
— बस्सकारो	१६५, १६८
— बैरञ्जो	२८७, २६२

भ

भगवतो सावकसङ्घो, उज्जुप्पटिपन्नो	८
— आयप्पटिपन्नो	८
— सामीचिप्पटिपन्नो	८
— सुप्पटिपन्नो	८

भगिनी च भरिया	२२४
भगिनीसमा	२२३
भगुनो	१६६
भग्गोसु विहरति, भगवा	१७-१६, २१८, ३३०-३३२, ३६२

भत्तकिलमथो	३८
भल्लिको, गहपति	१४६
भवत्तप्पा	१४४
भवरागसंयोजनं	१५६
भवरागानुसयो	१५७
भवा, तयो	१४३
भवासवो	११६
भस्सारामता	२६
भारद्वाजस्स	१६६
भावितत्ता	२४६
भिक्षु, भनिकिलत्तधुरो	१३४
— भनोत्तप्पी	१३५
— भब्बापज्झारामो	१३३
— भसन्तुट्ठिबहुलो	१३४
— भस्सदो	१३५
— ग्रहिरिको	१३५
— भारीञ्जको	१००
— भारद्वाजियो	१३५, १३६
— भालोकबहुलो	१३४
— भोत्तप्पी	१३५
— काये भनपेक्खो	१३५
— सापेक्खो	१३५
— कुसलेसु भम्मेसु उत्तरि	१३४

भिक्षु, कुसीलो

- गणरतो

- गणारामतं अनुयुतो

- गणारामो

- गहपतिचीवरचरो

- गामन्तविहारी

- धुप्यञ्जो

- दुस्सीलो

- धम्मञ्ज

- धम्मारामो

- न अपायकुसलो

- न अपायकुसलो

- न उपायकुसलो

- न महिच्छो

- निपपञ्चारामो

- नेमन्तनिको

- पञ्चवा

- पविवेकारामो

- पद्धारामो

- पिण्डपातिको

- पंसुकूलिको

- भावनारामो

- महिच्छो

- मुटुस्सति

- योगबहुलो

- विनयचरो

- वेदबहुलो

- सङ्गणिकरतो

- सङ्गणिकारामो

- सतिमा

- सद्धो

- सीलवा

- हिरिमा

भिक्षुनोवादकसम्मति

भिक्षु, धनत्तसञ्जं आवेस्सन्ति

- अनिच्चसञ्जं आवेस्सन्ति

- असुभसञ्जं आवेस्सन्ति

- प्रादीनवसञ्जं आवेस्सन्ति

- आरद्धविरिया

- उपेक्खासम्बोज्झं आवेस्सन्ति

१३५

१२६

१२६

१२६

१००

१००

१३५

१३५

२३६

१३३

१३३

१३३

१३३

१३५

१३३

१००

१३५, १३६

१३३

१३३

१००

१००

१३३

१३५

१३५

१३५

२६०

१३५

१२६

१२६

१३६

१३५

१३६

१३५

४२८

१७१

१७०

१७१

१७१

१७०

१७०

भिक्षु, श्रोतापिनो

- धम्मविचयसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- निरोधसञ्जं आवेस्सन्ति

- पञ्चवन्तो

- पस्सद्विसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- पद्धानसञ्जं आवेस्सन्ति

- पीतिसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- बहुस्सुता

- विरागसञ्जं आवेस्सन्ति

- विरियसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- सतिमन्तो

- सतिसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- समाधिसम्बोज्झं आवेस्सन्ति

- हिरीमन्तो

भिक्षको

भुम्मा, देवा

भूमिचालम्स पातुभावाय, अट्टमो हेतु

- चतुत्थो हेतु

- छट्ठो हेतु

- सतियो हेतु

- दुतियो हेतु

- पञ्चमो हेतु

- पठमो हेतु

- सप्तमो हेतु

भेसकळावने, मिगदामे

भोजने भमतञ्ज

म

मक्खलि, गोसालो

मगधानं

मग्गो अट्टङ्गिको, ग्रियो

मच्छरियसंयोजनं

मच्छान

मनापकायिका, देवा

मनुजा, उपासिका

मनुस्सलोकगमनीया, आसवा

मनुस्सलोकवेदनीयं, कम्मं

मनोसत्त्वं पठम

मरणसञ्जा

मरणस्सति

१७०

१७०

१७१

१७०

१७०

१७१

१७०

१७०

१७१

१७०

१७०

१७०

१७०

१७०

४२२

२४४

४०१

४००

४००

४००

४००

४००

४००

४०१

१७-१६, २१८

१३२

६४

३४६, ३५३, ३५६

११७

१५७

३४६, ३५३, ३५६

३६२

४२८

११६

१२०

१८६

१८८, १८९

२४, ४०४, ४०५

राजानो, इत्सरियबला,	३२६	विज्ञानद्विति, चतुत्वा	१८३
राजा मागधो, अजातसत्तु	१६४, १६५	— छट्टा	१८४
रुचि, उपासिका	४२८	— ततिया	१८३
रूपमधो	१४३	— दुतिया	१८३
रूपं, दुतियो अन्तो	१०७	— पञ्चमा	१८३
रेवतो, धायस्मा	२०	— पठमा	१८३
रोहमेव्यो, मिगारो	१५५	— सप्तमा	१८४
ल		विज्ञानद्वितियो, सत्त	१८४
लपन	१३२	विज्ञान, भज्जे	१०७
लाभानुत्तरियं	७, ४२-४५	विज्ञाते, अविज्ञातवादिता	३६५
लोकधम्मा, अट्ट	२७५, २७६	— विज्ञातवादिता	३६५
व		विभवतण्हा	१४४
वज्जान	३४६, ३५३, ३५६	विमलो	४२२
वचीसत्थं, दुतिय	१८६	विमुत्तो	४२२
वज्जीनं	३४६, ३५३, ३५६	विमोक्खा, अट्ट	३६४
वज्जीसु विहरति, भगवा	३१८	विमोक्खो, अट्टमो	३६५
वड्ढि, दुक्खा लोकस्मि	६६, ६७	— चतुत्थो	३६४
वचकसमा	२२३	— छट्टो	३६४
वधा च भरिया	२२४	— ततियो	३६४
वसवली, देवा	२२१, २२२, ३४२	— दुतियो	३६४
वत्सकारो, ब्राह्मणो	१६५, १६८	— पञ्चमो	३६४
वत्सावासो	३३६	— पठमो	३६४
वामकस्स	१६६	— सप्तमो	३६४
वामदेवस्स	१६६	विरियवसकायो, अरियसावको	२३७
वासट्ठस्स	१४६, १६६	विरियवस	१५२
विग्गाहिककथं	२२०	विवादमूलानि, छ	५०, ५१
विचियो, गहपति	१४६	विशाखा मिगारमाता, उपासिका	३५२, ४२८
विचिकिञ्छानुसयो	१५७	विसयोमो, धम्मपरियायो	१६६, १६७
विचिकिञ्छासंयोजनं	१५६, १५७	— सयोगो	१६६, १६७
विचिकिञ्छ	१३०, १३८	विहिंसावितक्क	१३१
विजयमाहिको, गहपति	१४६	विहिंसासञ्जं	१३१
विज्जाभागियो धम्मो, अनिच्चसञ्जा	५०	वेदगू	२६५, ४२२
— अनिच्चे दुक्खसञ्जा	५०	वेदना, अदुक्खमसुखा	११७
— दुक्खे अनत्तसञ्जा	५०	— दुक्खा	११७
— निरोधसञ्जा	५०	— सुखा	११७
— पद्दानसञ्जा	५०	वेदनानिरोधो, फस्सनिरोधो	११८
— विरागसञ्जा	५०	वेदनानं निदानसम्भवो, फस्सो	११७
— विज्ञानञ्चायत्तनं	३६४	— विपाको	११८
		— वेमसत्ता	११७

वेदेहिपुत्तो, मागधो अवातसत्तु	१६४, १६५
वेनकुलं	६४
वेरञ्जायं विहरति, भगवा	२८७, ३०६
वेरञ्जो, ब्राह्मणो	२८७, २६२
वेसालियं विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०, २६३, ३१५, ३५५, ३७३, ३७४, ३६६
वेसाली	३६६, ३७६
वेत्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०
वेत्सामित्तस्स	१६६
वैलुकण्डकी, नन्दमाता	५१, २००
वैलुकण्डको	२०१
वैलुवने	५५
वोहारवेपक्का, सञ्जा	११८
स	
सकदागामिपत्तो	६२
सकदागामी	३११, ३८३
सकिं निमुग्गो, पुग्गलो	१५६
सक्कायदिट्ठि	१३८
सक्कायनिरोधो	१०७
सक्कायसमुदयो, दुतियो अन्तो	१०७
सक्कायो, एको अन्तो	१०७
सक्केसु विहरति, भगवा	७, २८, ३२४, ३६८
सक्को, देवानिमन्दो	८२, २२१, २८०
— महानामो	७, १४६
सखी च भरिया	२२५
सखीसमा	२२३
सङ्ख्येय्ये; पण्णते वटजालिकाय	२७६, २८०
सङ्गणिकारामता	२६
सङ्गारवता	१२७
सङ्गानुसति	७, ६
सञ्जानिरोधो, फस्सनिरोधो	११८
सञ्जानं निदानसम्भवो, फस्सो	११८
— विपाको	११८
— वेमत्तता	११८
सञ्जा, सत्त	१८८, १६४
सतिदोवारिको, भरियसावको	२३८
सतिपट्टानानि, चत्तारि	६६, २४६

सतिबलं	१५३
सतिविनयो	२६४
सत्त, अग्गी	१८४
— अञ्छरिया अम्भुता धम्मा	३२१
— अधिकरणसमवा धम्मा	२६३
— अनुसया	१५७
— अपरिहानिया धम्मा	१६३, १६४, १६७-१६८
— असद्धम्मा	२६५
— उदकूपमा पुग्गला	१६०
— उपासकस्स पराभवा	१७३
— सम्भवा	१७३
— धनानि	१५४, १५६
— धम्मा	१७१, २६४, २६८
— निद्वसवत्पूनि	१६२
— पुग्गला	१५६, २६६
— पुरिसगतियो	२०८, २०६
— पुरिस्स भरियायो	२२३
— बोज्झङ्गा	२४६
— विञ्ज्यापट्ठितियो	१८४
— सञ्जा	१८८, १६४
— सद्धम्मा	२६५
— समाधिपरिक्खारा	१८४
— सयोजनानि	१५६, १५७
सत्तमो, अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खित	२३६
सत्था, अरको	२५७, २५६
— अरनेमि	८३, २५६
— कुहालको	८३, २५६
— जोतिपालो	८३, २५६
— मृगपक्खो	८३, २५६
— सुनेत्तो	८३, २५६
— हत्थिपालो	८३, २५६
सत्थारो, छ	८४
सत्थुगारवता	१२७
सद्दे, उभो	४
सद्धम्मनियतो	१४१
सद्धम्मा, सत्त	२६५
सद्धाघनं	५३, १५४
सद्धाबलं	१५२

सद्धासम्पदा	३७७, ३८०, ४०८-४१०	सामगामके, पोक्खरजियायं	२८
सद्धेसिको, भरियसावको	२३६	सामावती, उपासिका	४२८
सन्धागारे	२६३, २६४	सारगो, उपासको	१४६
सन्धिद्विको, धम्मो	७०, ७१	सारणीया धम्मा, छ	११, १२
सन्धानो, गहपति	१४६	सारन्वद, नेतियं	१६३
सम्पुरिसदानानि, भट्ट	३४२	सारिपुत्तो, आयस्मा १५, १६, २०, ५५, ७४, १७६, १७८-१८०, २००, ३०५, ४११, ४१३	
सम्बफालिफुल्ली	२४४	सावत्थियं विहरति, भगवा ३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, २७०, ३१२, ३४७, ३५२, ३५६, ३६२, ३६४	
सम्बलोकं भनभिरतसज्जा	१८८, १८९	सिक्खागारवता	१२७
समजीविता	३७६, ३७८, ३७९, ४०८, ४०९	सिक्खानुत्तरियं	७, ४२, ४५
समणपरिसा	२१४, ३६५	सिक्खासु, तीसु	१४३
समणबाह्मणा	३२६, ३३८	सिम्बिनी	१०६
समणो गीतमो, भकिरियवादो	२६५, २६६	सिरीमा, उपासिका	४२८
- भपगम्भो	२६०, २६५, २६७	सौतवर्गस्मि	८५
- भस्सासको	२६५, २६७	सीलघन	१५३, १५४
- उच्छेदवाधो	२६५, २६६	सीलम्मतपरामास	१३८
- किरियवाधो	२६५, २६६	सीलवती	३६१, ३६३
- जेगुच्छी	२६५, २६६	सीलसम्पदा	३७७, ३७८, ४०८-४१०
- तपस्सी	२६५, २६६	सीलानुत्सति	७, ९
- वेतयिको	२६५, २६६	सीहो, सेनापति	२१३, २१५, २६३, २६४, २६७, २६९
- सत्तन्तं धम्मान समितत्ता	२६४	सुक्कभिजातियो	६५, ६६
समया, छ	३६	सुखा वेदना, एको भन्तो	१०७
समाधिपरिक्खारा, सत्त	१८४	- निरामिसा	११७
समाधिबल	१५३	- सामिसा	११७
सम्पदा, भट्ट	४०८, ४०९	सुजाता, घरसुद्धा	२२३, २२४
सम्परायहिताय, धम्मा	३८०	सुज्झाङ्गसूपगो	२२२
सम्फपलापो	३४६	सुतघन	१५३, १५४
सम्प्यधानानि, चत्तारि	२४६	सुतना, उपासिका	४२८
सम्माभ्राजीवो	१८४, ३३८, ४२६	सुतावुधो, भरियसावको	२३७
सम्माकम्मन्ती	१८४, ३३८, ४२६	सुते, असुतवादिता	३६५
सम्मादिट्ठि	१८४, ३३८, ४२६	- सुतवादिता	३६५
सम्मासङ्कप्पो	१८४, ३३८, ४२६	सुवत्तो, गहपति अनाथपिण्डिको	१४६
सम्मासति	१८४, ३३८, ४२६	सुनिम्मिती, देवपुत्तो	३४२
सम्मावाचा	१८४, ३३८, ४२६	सुनेत्तो, सत्त्वा	८३, ८४, २५६
सम्मावायामो	१८४, ३३८, ४२६	सुपतिट्ठो, निरोधराजा	८०, ८२
सम्मासमाधि	१८४, ३३८, ४२६	सुप्यवासा, कोट्टियधीता उपासिका	४२८
सम्मुत्ताविनयो	२६३		
सरभू	३०७		
सवनानुत्तरिय	७, ४२-४५		
साकुणिको	२३		

कुम्भिया, उपासिका	४२८	सौरती होति पुष्पलो	६३, ६४
कुम्भी, आयस्ना	७२	सीक्कस्सता	१२७
कुम्भो, वैष्णवो	३४१	संवोमो, विसंयोगो	१६६, १६७
कुम्भपुत्रो	३७६	संयोजनानि, पञ्च श्रोरम्भामियानि	२०३, २०७
कुम्भिरयपानं	३४६	- सत्त	१५६, १५७
कुम्भमारगिरे, अंसकळावने भिगवार्ये	१७-१६, २१८		
३३०, ३३१, ३३३, ३६२			
कुम्भरिक्तो	२३	हुत्तको, आळवको	१४६, ३२१, ३२३
कुम्भिनानं	३४६, ३५३, ३५६	हुत्तिपालो, सत्ता	८३, ८४, २५६
कुम्भो, अम्भट्टो	१४६	हिरिबनं	१५३, १५४
सेलस्स, अपरिहानाय अट्ट वम्मा	४१५	हिरिमरिक्खो, भरियसायको	२३७
- परिहानाय अट्ट वम्मा	४१५	हिरिबलं	१५३
सेली, नामो	५६	हेतु, अट्टमो	२७२
सेनापति, सीहो	२१३, २१५, २६३, २६४	- वसुत्थो	२७२
२६७, २६८		- छट्ठो	२७२
सेय्यावसथपवीपेय्यस्स	६५	- तत्तियो	२७१
सीणा, उपासिका	४२८	- दुत्तियो	२७१
सीणाय माता, उपासिका	४२८	- पञ्चमो	२७२
सीणो, आयस्ना	८५, ८७	- षष्ठो	२७१
सीतापन्नो	३११, ३८३	- सत्तमो	२७२
सीत्तियो, निस्सुत्ता	२६४	- सुत्तिट्ठो	१४१
		हेतु, अट्ट	२७१

गणायो

अकम्मकामा अलसा महत्थसा	२२४	असज्जायमला मन्ता	३०५
अकंसु सत्थु वचनं	३३०	असन्निद्धं च भणति	३०६
अकम्पुद्धसम्मा वधदण्डतज्जिता	२२५	असिना हन्ति अत्तानं	२२८
अट्टकम्पुपेतस्स उपोसथस्स	३५२, ३५५, ३५८	अहेसुं सावका तेस	८४
अत्थूपमा हि ते सत्ता	२२८	इज्जेते अट्ट वम्मा च	३६६, ३६७, ३७८, ३८१...
अत्थस्सायं विज्झापनी	६१	इट्ठा वम्मा अनिट्ठा च	६०
अवण्णेन असत्थेन	२२२	इत्तायं कोवक्केन	२२८
अनत्थजननो कोवो	२२७	इति बुद्धो अभिज्झाय	२३४
अनीतिसम्पदा होति	३३८	इतो च बहिद्वा अज्झं	१७२, १७३
अप्यमादगव होति	१७५	इद्धिमा वसवा होति	२२२
अप्यमावे पमुत्तिता	४५	उट्ठाता कामवेय्येसु	३७८, ३८१, ४०८, ४११
अप्यसादो च भिक्खुसु	१७२, १७३	उट्ठाहिका अनलसा	३६१, ३६३
अलं वायमित्तुं तत्थ	३३०	उपादाने नयं विस्सा	३१
अवीतरागो कामेसु	८५	उपट्ठिता पारिचरिया	४५

उभयस्य कटगाहो	६८	तस्मा हि भक्तकामेन	२२२
एकं पि चे पागमद्वुचितो	२७०	तस्मा हि मारो च नरो च वीलवा	३५२, ३५५, ३५८
एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं	३५२, ३५५, ३५८	तस्स सम्भावितुतस्स	६८, ८६
एते लो अपरिहानिये	१७२, १७३	तस्सानुरोधा भयवा विरोधा	२७६, २७८
एते लो परिहानिये	१७२, १७३	तस्साहं बन्धमज्ज्जाय	३३६
एते च अत्वा सतिमा सुमेधो	२७६, २७८	तादिसं भिक्खुमासज्ज	८५
एतेहि बलवा भिक्खु	१५२, १५३	तुलमतुलं च सम्भवं	३६६
एतं लो परमं आण	६८	ते खेमप्यत्ता सुखिनी	३१
एतं हि बन्धनं दुक्खं	६८	तेसु गुत्तो सदा सतो	३३०
एवं अत्वा ययामूतं	६८	दस्सनं भाविततानं	१७२, १७३
एवं यजित्वा मेधावी	५३, ३५३	वासिदियं दुक्खं लोके	६७
एवं सम्पन्नसीलेसु	३३८	दिट्ठधम्माहितत्वाय	३७८, ३८१, ४०८, ४११
एसो लो भरियविनये	६८	दुद्वं ददाति मित्तो	१७७
एसो हेतु महत्तस्स	२२२	दुम्मक्खुयं पदस्सेति	२२८
ओषुनित्वा मलं सज्जं	३३६	धम्मेन रज्जं कारित्वा	२२२
कल्याणमिती सुचो	१७६	न इतो बहिद्वा भज्ज	१७२, १७३
कायदुष्परित्त कत्वा	६७	न चापि सीरिय नत्तारं	३६१, ३६३
कारण्डवं निद्धमथ	२८७	न साधुक्कं धासीदे	८५
कुडो अत्थं न जानाति	२२७	नामं वो कित्तिस्सामि	६१
कुडो हि पितरं हन्ति	२२८	निद्धमित्त्वान पापिच्छे	२८७
कोषनी दुग्गणो होति	२२७	निरामगन्धा कण्ठेधिमत्ता	८५
कोषसम्मदसम्मत्तो	२२७	निविट्ठसद्धो पूजेति	३५३
खणातीता हि तीचन्ति	३३०	नेक्कम्मं अधिमुत्तस्स	८६
गुद्वं च तस्स धक्खाति	१७७	नेव विप्पटिसारिस्स	३५३
चक्कवत्ती अहं राजा	२२२	पञ्च नीवरणे हित्वा	६८
चत्तारो च पटिपन्ना	३८३, ३८५	पट्टुचित्ता ग्रहितानुकम्पी	२२५
चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना	३५२, ३५५, ३५८	पस्स पुज्जान विपाकं	२२२
जातिमरणसंसारं	३३०	पसादो चस्स भिक्खूसु	१७२, १७३
जोतिपावो च गोविन्दो	८५	पाणं न हृज्जे न चदिसमादिमे	३५१, ३५५, ३५७
तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स	८६	पियो गध भावनीवो	१७७
सतो अनुचरति न	६७, ६८	पुब्बेव दाना सुमनो	५२
सतो कायेन वाचाय	२२७	पूजेति सहधम्मेन	३५३
समेव भरियविनयो	६७, ६८	बहूतं वत भत्ताय	३५३
समेव लोके पज्जीतो	६१	बहू हि अक्खगा कुत्ता	३३०
तपनीयानि कम्मानि	२२८	अयं दुक्खं च रोगो च	३८२
तपो च ब्रह्मचरियं	६१	अयं दुक्खं रोगो गण्डो	३०
तयिदं सम्मुखीभूतं	३३०	भुज्जति भनवज्जानि	६१
तस्मा सद्धं च मीलं च	१५५-१५६	भूतहृत्त्वानि कम्मानि	२२८
तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी	३३८	भनुत्समूतं सम्बुद्धं	६०

मनुस्त्वार्थं सद्धान	३३०	यं समयेन पत्तब्धं	४२२
मम सङ्कल्पमञ्ज्याय	३३६	तामो भ्रामो च यसायसो च	२७५, २७८
ममिषिया बुक्चरितं	३०५	लोकं आत्मा यथामृतं	३३९
महागिनी च जलितो	६१	वाणिजो व भतीतत्यो	३३०
मार्तं न धारे न च गन्धमाचरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्जाचरणसम्पन्ने	३३८
मेतस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोषा भनायासा	२२८
यजमानानं मनुस्वानं	३८३, ३८४	वीतराणा वीतदोसा	५२
यतो च भिक्षु आतापी	३८२	वीतराणो वीतदोसो	६२
यत्थ सत्तो पुपुज्जनो	३८२	सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके जातं	६१	सति गीवा सितो पञ्चा	६१
यथापि खेते सम्पन्ने	३३८	सत्तकल्लत्तुं महाप्रद्व्या	२२२
यथापि जेठ्ठा भगिनी	२२४	सत्तुगद भम्मगद	४७, १७५
यथा मे भट्ट सङ्कप्पो	३३६	सद्धानं सीलघनं	१५४, १५६
यथा मेतं भकुसलं	२२८	सद्धानं विरियं च	१५२, १५३
यम्हि एतानि ठानानि	१७७, १७८	सद्दासीलेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते जना अत्थि	१५४, १५६	सद्दा हिरिय कुसलं च दान	३३७
या एव वत्तति नारी	३६१, ३६३	सद्दा सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीच दिस्वान पति पमोदति	२२५	सन्तवाचो जनवति	२८६
या चीच भरिया बघका ति बुक्चति	२२५	सम्भकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीच माता भगिनी सखी ति च	२२५	सम्भेसं सो हितो होति	३४४
याय मातु भतो पोसो	२२८	सयं आचमयित्वान	५२
या सम्भदा होति हितानुकम्पिनी	२२४	सम्भसंयोजनातीतं	६०
ये ते इवी माहिरका	८४	सम्भे अच्चरुवी नागो	६१
ये दस्सनानुसरं लद्धा	४५	सीलं समाधि पञ्चा च	३२४
ये मय्यं पटिपज्जिज्जु	३३०	सुचि पणीतं कालेन	३४३
ये सत्तदण्डं पथवि विजेत्वा	२७०	सुनेत्तो मूगपक्खो व	८४
यो उभोतो विदित्वा	१०६, १०८	सुसंविहितकम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पपञ्चं हित्वान	१६, १७	सेय्यं समाहितो नागो	६१
यो च मेसं भावयति	२७०	सेलो यथा एकण्ठनो	८६
यो च रक्खति भत्तानं	८५	सो स्थायी अस्सासरतो	६१
यो चेकं विट्ठिसम्पन्नं	८४	सो पापकम्मो दुस्सेधो	६७, ६८
यो न हन्ति न चातेति	२७१	सो संसपति कायेन	६७
यो नं भरति सम्भदा	३६१, ३६३	सोह बिजितसङ्गामो	४२१
यो पपञ्चमनुसुत्तो	१६, १७	सोळसाकारसम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न व्यथति पत्वा	३०६	संयोजन भणु बूलं	६१
यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं	२२४	सवट्टमाने लोकम्हि	२२२
यं कुट्टो उपरोवेति	२२८	संवासायं विजानाथ	२८६
यं निम्भलेन पत्तब्धं	४२१	ससणी च मुसावादी	२८७
यं मनस्सा नमस्सन्ति	६०	हिरि भोत्तप्पसम्पन्नो	१७५

उपमायो

सेव्यथापि भञ्जेशं भट्टकालं मिषबलं	२८५, २८६
सेव्यथापि भञ्जेशं यवानं	२८५
सेव्यथापि भ्राकासे	४
सेव्यथापि, भ्रानन्द, भ्रङ्गारानि आदितानि...	११३, ११४
सेव्यथापि, भ्रानन्द, भ्रङ्गारानि सीतानि...	११५
सेव्यथापि, भ्रानन्द, गूथकूपो साधिकपौरिखो...	११०
सेव्यथापि, भ्रानन्द, पुरिसो दलितो भस्सको...	६४
सेव्यथापि, भ्रानन्द, पुरिसो महतो लळाकस्स पटिकच्चेव भाठि बन्धेय्य...	३७३
सेव्यथापि, भ्रानन्द, बीजानि भल्लण्डानि भूपूतीनि...	११०, १११
सेव्यथापि, भ्रानन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि...	११२
सेव्यथापि, भ्रानन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुविधानि...	३७२
सेव्यथापि, भ्रानन्द, सम्पन्ने उज्जुक्खेत्ते यञ्जिट्टिका...	३७३
सेव्यथापि, भ्रानन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका...	३७३
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, गामस्स वा निगमस्स वा भविदूरे...	१०३
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, गोणो किट्ठादो वामेन वा बढो...	१०१
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, चातुम्महापये सुत्तजुसित्तो देवो...	१०२
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, पम्बतसङ्केपे उदकरहो विवातो...	१०४
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, पुरिस पणीवभोजन भुत्तावि...	१०३
सेव्यथापि, भ्राबुत्तो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया...	१०४
सेव्यथापि उक्खित्तसिके बघके	१४३
सेव्यथापि उदके	४
सेव्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा भविदूरे महापञ्जरानि...	२८१
सेव्यथापि नाम गहपतिस्स कूटागार उत्तिताबलितं...	३३३
सेव्यथापि नाम गहपतिस्स नानाभेसज्जानि	३३३
सेव्यथापि नाम गहपतिस्स नानारत्ताणं कुत्सान...	३३२
सेव्यथापि नाम गहपतिस्स पल्लङ्को योनकरथो...	३३३
सेव्यथापि नाम गहपतिस्स सालीनं धोदो विचित्ताळको...	३३२
सेव्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स पुरियस्स	३५६, ३६०
सेव्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णानिक्खं भविगच्छेय्य...	२४५, २४६
सेव्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहू पसारेय्य...	४८, ५०...
सेव्यथापि नाम सुद्धं वत्थं भगवत्ताळकं सम्मदेव रत्तणं पटिगच्छेय्य	२६८, २६९, ३१६
सेव्यथापि नाम पक्खी सकुणो	४
सेव्यथापि पथविषं	४
सेव्यथापि पस्सेय्यं सरीरं तीवधिकायं छिन्नितं...	४१
सेव्यथापि, पहाराद, महासमुदो धनुपुब्बनिषी...	३०६
सेव्यथापि, पहाराद, महासमुदो एकरसो लोणरसो	३१०
सेव्यथापि, पहाराद, महासमुदो छित्तमो...	३०६

सेम्यथापि, पहराद, महासमुदो न भतेन कुजपेन संवसति...	३०६
सेम्यथापि, पहराद, या काचि महानदियो ...	३१०
सेम्यथापि, पहराद, या च लोके सवन्तियो...	३१०
सेम्यथापि, व्यग्वपञ्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा...	३७६
सेम्यथापि, व्यग्वपञ्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि आयमुखानि...	३७६, ३७७
सेम्यथापि, ब्राह्मण, भम्बपिण्डया वण्टच्चिन्नाय...	७६
सेम्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो...	७७
सेम्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातनं नीयमाना...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, तिणग्गे उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा...	३७६
सेम्यथापि, ब्राह्मण, शूलफुसितके देवे वस्सन्ते उदकमुच्चुनं...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, विवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मंसपेसि पक्खित्ता...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, नदी पम्बत्तेम्या दूरङ्गमा सीवसोता...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, पम्बजलावको पम्बजं लायित्वा...	७७
सेम्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मो खेळपिण्डं संयुहित्वा...	२५८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारियेव आयमुखानि...	३८०
सेम्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपानं पमा .	७८
सेम्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलान पाणान पद्दजातानि...	७७
सेम्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुद्दराजानो ...	७८
सेम्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो मुवा...	३७२
सेम्यथापि, भन्ते, शूलफुसितके देवे वस्सन्ते...	५७, ४२३
सेम्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा	६१
सेम्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिस...	६१
सेम्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिक्खरेन...	६०
सेम्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्बहेन वरत्तक्खण्णेन...	६१
सेम्यथापि, भिक्खवे, भावित्तवेलो वा भावित्तसीसो वा	२७, २८, ४०७
सेम्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वक्कं	१६२, १६३
सेम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हास्सदहुव वा	१८६-१६२
सेम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि भद्र वा...	२४६, २६०
सेम्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो...	२३२
सेम्यथापि, भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा...	४०६
सेम्यथापि, भिक्खवे, विवसंसन्तत्ते अयोकपाणे हम्भमाने...	२०६-२०८
सेम्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स वा पलगण्डन्तेवास्सिस्स वा...	२५०
सेम्यथापि, भिक्खवे, महासमुदो न सुकरं उदकस्स पमार्ण...	५२
सेम्यथापि, भिक्खवे, महासमुदो भनुपुब्बनिज्जो	३१४
सेम्यथापि, भिक्खवे, महासमुदो महत्तं भूतानं आवासो...	३१४
सेम्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजलपवार्ण...	३४६
सेम्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे...	२३७-२३६
सेम्यथापि, भिक्खवे, दक्खो साजापलासविपन्नो...	७३, २२६, ४१६

सेम्यथापि, भिक्षवे, रक्खो साक्षापत्ताससम्पन्नो...	७३, २३०, ४१६
सेम्यथापि, भिक्षवे, सम्पित्त वा तेलस्स वा सायमानस्स...	२३२
१ यथापि, भिक्षवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ...	२८५
सेम्यथापि, भिक्षवे, सरदसमये बुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते...	२३१
सेम्यथापि, भिक्षवे, सामुद्दिक्काय नाथाय वेत्तबन्धनवद्धाय...	२५०
सेम्यथापि, भौ गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेम्य...	२६२
सेम्यथापि भनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	१८३
सेम्यथापि मह्लो घञ्जरासिस्स फुणमानस्स...	२८५
सेम्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमयं सुरिये...	११३
सेम्यथापि वा पन पस्सेम्य सरीरं सीवधिकाय छट्ठितं...	४१
सेम्यथापि वा पनानन्द, अभिदो अढरत्त भत्तकालसमये...	११३
— मज्झनिहके भत्तकालसमये...	११४
सेम्यथापि वा पनानन्द, रत्तिवा पच्चूससमयं सुरिये...	११४
सेम्यथापि, विसाखे, इमेसं सोळसन्नं महाजनपदान ..	३५३, ३५६
सेम्यथापि, सो, भिक्षवे, अस्सल्लद्धुक्को 'पेही'ति वुत्तो...	३०३, ३०४

सुद्धिपत्र

पिठे	पत्तिव्यं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे
१०	१	० मवस्त	० मेवस्त
१६	४	वसारञ्जप्पता	वसारञ्जप्पता
१६	१२	बुट्टाहि	बुट्टहि
२१	२६	समयं	सयं
२३	८	तेहि	ते हि
२४	२०	भन्त	भन्ते
२८	३	अप्पटिबानि	अप्पटिबानि
२६	२	निहारामसा	निहारामसा
२६	२१	वोवच्चस्सता	वोवचस्सता
३०	७	अनानत ०	अनागत ०
३०	१४	अविचचनं	अविचचनं
३०	२१	पक्को पि	पक्को ति
३१	१	B. 27	B. 275
३५	(सिरो) ०	सुत्त	० सुत्त
४०	१६	ति ?	ति ।
४१	२	दिवा सञ्जं	दिवासञ्ज
४५	६	० नुत्तरियं	० नुत्तरियं
४६	(अर्षो) ०	वसवत्तीन	० वसवत्तीनं
५१	७	जनति	जनेति
५८	१	वा	वा उपट्टहिस्सति
५८	१	तम्हा	सो त तम्हा
५८	२१	वा सङ्कुप्पेति	वासं कप्पेति
५६	६	पिण्डपातटिकन्तो	० पटिकन्तो
७६	२२	खा	खो
८२	२६	यथापुर	यथापुरे
८६	२१	नक्कम्म	नेक्कम्म
११५	२७	वेदि	वेदि-
११८	२	वेदियमानो	वेदियमानो

पिठे	पत्तिव्यं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१३१	६	विहिंसासञ्जं	विहिंसासञ्जं
१४४	१५	अवाहत्तप्पावेका	अवाहत्तप्पावेकादसा
१५०	७	पह्णाय	पह्णानाय
१७०	१४	भिक्खु	भिक्खू
१७६	१८	निवासत्वा	निवासेत्वा
१८२	२१	० नन्दित्वा	० नन्दित्वा
२२५	२३	सत्तिम	सत्तिमे
२२६	७	० मिपगवर ०	० मिपगवर ०
२३६	३	भिक्खव	भिक्खवे
२४१	११	तुण्ही,	तुण्ही-
२४८	२	अत्थ	अत्थं
२६२	१५	समन्ना तो	समन्नागतो
२६६	२	पमावस्स...	पमावस्स
२७७	६	यसा	यसो
२८४	११	परितोषेति	परितोषेति
२६६	१६	सेनापति	सेनापति
३०७	१४	यं	यं
३१२	२२	भिक्खुसङ्ग	भिक्खुसङ्गं
३१५	३	महावन	महावने
३२८	(सिरो) ६२८		३२८
३३५	७-८	मुट्टस्सतिस्सा	मुट्टस्सतिस्सा
३३७	७	अट्टमानि	अट्टमानि
३४०	२०	हाने	हीने
३४५	६	पटिचिरता	पटिचिरतो
३७३	१६	कतिहि	कतीहि
३८१	१०	समं	समं
४०५	२५	भुञ्जामि	भुञ्जामि
४१८	२१	अथापर	अथापरं

प्रकाशक—विश्व जगदीश काव्यधर, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
मिहौर, मालवा (मध्य प्रदेश)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी, विद्यार्थिभवन प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड
डी० १५।२४, बालकम्पिटर, बाराक चि-१

